

KRAŽIŲ AIDAI

Nr. 2
1989
metai
Sausis

LEIDŽIA LIETUVOS PERSITVARKYMO
SAJŪDŽIO KRAŽIŲ GRUPĖ

Prie muziejaus ištakų

Kraštotyros muziejai atspindi nedidelės vietovės arba kolektyvo ekonomiką, buitį, politinį gyvenimą, kultūrą, istoriją, gamtą. Nuo pirmojo mūsų krašte muziejaus 1812 m. Baulbiuose, kurį įkūrė Kražių kolegijos auklėtinis Dionizas Poška, praėjo nemaža laiko. Muziejai tapo reikšmingais mūsų kultūros puoselėtojais.

Yra žinoma, kad ir mūsų rajono senoji Kražių gimnazija turėjo gausią monetų, medalių bei kitokias kolekcinines o 1830 m. mokyklos muziejų praturtino D. Poškos iš Baulbių padovanoti šarvų, numizmatikos, ginklų rinkiniai. Kaip jie šiandien praturtintų mūsų kultūros palikimą! Deja,ėjo neramus istorijos sumaištis metai — sukilimai, karai, gaisrai, kitos negandos — ir eksponatai išsimetė, sunyko. Baigėsi garsieji Kražių laikai, išnyko ir muziejus. Ir tik 1938 m. Kražių pradinėje mokykloje buvo įsteigtas muziejelis, kurį sudarė įvairios scenos. Tais pačiais metais kunigas Antanas Stanislavas Rimkus prie Kražių parapijos įkūrė Kražių skerdynių muziejų. Apie jį „Kražių aidų“ 1-asis numeris 1939 metais rašė: „...Muziejaus patalpoms pavesta yra Kražių parapijos namo aukštas (viškus, ten, kur pirmiau spitolininkai supildavo sugrėbštus lapus, džiovindavo baltinius ir susikraudavo kitokius lagaminus.

Parapijiečiai turime nereikšti nepasitenkinimo, nerūgoti, jei viskas ant tų „višku“ padaryta yra laikantis didelio taupumo ir neturto. Jei būsim susipratę ir vieningi, Dievas duos, gražiau iširengsim. Tik pradžia norėta duoti, ir ta jau padaryta. Dabar tą pradžia tęskim visi, kiekvienas jauskim, kad čia — mūsų muziejus. Juo pasigirkim, neškim į muziejų visus senus, rišančius su muziejumi ir Kražių skerdynėmis, ir šiaip įdomius daiktus. Atneškim ir piniginių aukų.

Aukos bus įrašytos į muziejaus sąskaitos knygą ir paskelbtos šiame laikraštyje. Nė 5 centai nebus netiksliai panaudoti.

Saugokim kultūros palikimą, jei jaučiamės esą modernūs, susipratę katalikai. Atneškime muziejui visas senienas. Tai turėtų turėti kiekvienas kraštiečiai sau už pareigą.

Toks muziejus bus kiekvienam atvykusiam neerzinąs pamokslas, kad reikia ginti bažnyčią, įvertins kaip rimtą ir naudingą dalyką. O prie to malonaus pamokslo juk prisidės bus kiekvienas tas, kas bus parėmęs muziejaus įrengimą, išlaikymą, patobulinimą. Apie muziejų yra pranešta ir prašyta paramos Švietimo ministerijos, Apskričių ir Valsčiaus savivaldybių. O iš ten tada galėtume gauti būt, sulaukti pašalpų, jei patys, kiek galėdami tinkamai muziejų užvesime.

Parapijiečiai ir gretimų parapijų tikėjimo broliai, žinokime, kad Kražiuose yra užvestas muziejus ir, jei kas norėtų jį pirkti ar pasisavinti, arba pasiimti tvarkyti savo vardu, neparaukime: tegul visada Kražiuose būna parapijos turtas ir puošmena — muziejus. Ir todėl ten galime viską nešti, žinodami, kad visada galėsime pasižiūrėti ir savo daiktus — atneškim savo parapijai. Neškim statulas, šv. Jurgius, Rūpintojėlius, smūtkelius, visokias šventųjų statulas, dargi kur senas, apipuvusias, aptrėsusias, atsargiai suvyniodami, sudėdami skiautes ir gabalus į vieną, taip pat kantičkas, maldaknyges, senoviškus daiktus. Kiekvienas daiktas bus užrašytas ir nepažaus.

Per šią žiemą suneškim kuo daugiau visokių daiktų, kai jau daiktų, vadinamų eksponatų, bus daug ir vertingų, tada gal ir valdžios įstaigos paremtų muziejų. Duotų pašalpą padaryti spintoms, lentynoms ir kt.

Muziejų turime gražiai sutvarkyti, kad atvykusiems iš toliau lietuviams, galėtume Kražių garbę valdžiai priminti.

1943 metais, t. y. už 4 metų, sueis 50 metų nuo Kražių skerdynių. Tada be abejo, bus didesnis išskilmės, ir ligi to laiko saugiai ir bent pakenčiamu tobulumu muziejų susitvarkysime. Visų

pirma sunešam senienas savo vietiniam muziejui. Visi susiinteresuokim. Jei kas žino kurį nors asmenį, turintį senų daiktų, išgaukit ir atvežkit muziejaus vadovybei parapijos name. Jei nežinom, ar tinkamas, galim pasiklausti iš anksto.

Muziejus sparčiai turtėjo eksponatais. Jau 2-asis „Kražių aidų“ numeris rašė: „...Kad daugiau būtų žinoma, kokie daiktai nešini į muziejų, paminėsime bent keletą, kokių daiktų jau yra muziejuje. Tokių ir panašių daiktų reikia dar daugiau: seni paveikslai, tapyti ant drobės, kitą kartą kabėję senojoje bažnyčioje. Kai kurie tebėra tvirtais, gražiais rėmais, net 3 metrų didumo. Yra ir mažų. 2. Senos bažnytinės vėliavos. 3. Seni bažnytiniai daiktai: žvakidės, indai, rūbai ir kt. 4. Įvairios šventųjų statulos. 5. Seni giesmynai, kantičkos, maldaknygės, pinigai, medaliai, ženklai, sagos, įrankiai, ginklai. 6. Kražių skerdynėse dalyvavusių žmonių prisiminimai: jų darbo įrankiai, vėžai, brūkšniai, basliai, spragilas. 7. Daug kitokių įvairių daiktų iš žemaičių praeities buities.

Palikim po savim savo vaikams atminimus, nepamirškim visas senienas pristatyti Kražių muziejui. Už persiuntimą bus užmokėta. Atvykę svečiai gėrėsis Kražių istorija ir kruopštumu, kuri mums nieko nekainuoja, o teikia tik mielą malonumą“.

Amžininkai pasakoja, kad 1940 metais Kražių muziejus buvo išties turtingas įvairiais ir labai vertingais eksponatais, su entuziazmu buvo ruošiamasi šlovingų Kražių įvykių 50-čiui. Tačiau išsipildyti muziejaus steigėjų viltims nebuvo lemta. 1941 metais, pačiomis pirmosiomis Didžiojo Tėvyinės karo dienomis, muziejus sudegė.

Reikia paminėti, kad tik šiek tiek vėliau, negu Kražių skerdynių muziejus, Johampolės kaime (visai šalia Kražių) mokytojas Aleksandras Purvinskas savo tėviškėje buvo įkūręs etnografinį muziejų. Departavus muziejaus įkūrėją, didžioji dalis eksponatų žuvo.

(Bus daugiau)
E. DIRMEIKIS

Armėnų tautai

Baisi armėnų tautos nelaimė palietė kiekvieną dorą žmogų. Kražių, o taip pat kitose apylinkėse bažnyčiose per Naujuosius Metus surinktos aukos skirtos broliškajai Armėnijai. Šiam tikslui dalį lėšų skiria ir „Kražių aidų“ redakcija.

„K. a.“ inf.

Vėžio pažeista Lietuva

Turiu galvoje ekologinę krizę, prie kurios atėjome ūkininkaudami su klaidingomis perspektyvomis ir leisdami centrinėms gamybinėms žinyboms elgtis respublikos teritorijoje taip, kaip jiems patinka. Jonava, Ignalina, Mažeikiai, Kėdainiai (sutrumpintai tai būtų JIMK) — štai keturios gėlytės, iš kurių švelniai tariant, respublikai daugiau žalos, negu naudos. (Pasitęsiau, mat galėtum džiaugtis, jei žinotum, kad ne nuodus valgai). Ir žydi, auga, plečiasi ne vien kopūsai: apie kai kurias jau aiškiai juntama prasiplėtusi mirties zona. Žemės ir dangaus teršalai, vietinių sergamumas ir mirtingumas? Neturime ko tikėtis, kad centriniai žinybų valdininkai (sutrumpintai CZV) tokie dalykai labai rūpėtų, kaip ir visa Lietuvos ekologija, juoba, kad tai nelabai rūpi mums patiems. Juk norėdami, kad mūsų vaikais ir proanūkiams dar galėtų Lietuvoje gyventi ir nebūtų visiškai ligoniai suniokotoje žemėje, turėtume kovoti prieš CZV ekspansiją, prieš siaurą gamybinį požiūrį, kuris pernelyg panašus į plėšriąją ankstyvojo kapitalizmo stadiją, nors ir dangstomas „pačiais“ interesais. Bet ar kovojame? Baltijos naftos absurdo pristabdymas bene bus keista išimtis, patvirtinanti kitokią taisyklę.

Žiūrime ir tartum nematom, kaip netikę blogų sprendimų rezultatai, užuot sunykę, keroja platyn. Kauno marios užtvindė ne kokią bevaisę dykumą, nukirto tūkstantmetinius žuvų kelius, o naudos maža. Fanfarų laikams praeinant, pradėjus rentabilumą skaičiuoti, lyg nepadoru darosi. Ir štai gamybinis įrenginys išleidžia metastazę — Raišiadorių hidroakumuliacinę, kuri bene atpirks anų projektuotojų klaidą. Gal atpirks, gal ne, o kas bus su mariomis taip tankiai kaitaliojant vandens lygį, kaip reaguos dirvos ir podirviai, niekas nežino. Neskalčiuota — nemodeliuota. Bet statom, giriamės, pažiūrėsime. Marios ir be to jau puva. Nemunas ir be jų jau benugalštąs. Gal vietoj hidroakumuliacinės reikėjo Kauno valymosi įrengimus statyti? Ką jūs, gamtai gelbėti tiek pinigų nėra, o ir didžiosiomis brandomus statybomis tada nepasididžiuos.

Mukrano perkėla jau iškasė duobę... gal net visai Kuršmarių gyvybei. Na, vyručiai, mikliau išplėskim ją dar dvigubai, paskui galvosim. O Ignalinos AES? Pažiūrėsime, gal nieko neatsitiks. Juk ėmėmės šiokių tokių priemonių — ir ypač prieš (Nukelta į 3 psl.)

„K. a.“ inf.

Į sambūrį!

Atsitiktinai gautas „Kražių aidų“ numeris giliai sujaudino ir sukėlė daug minčių ir brangių prisiminimų. Juo labiau, kad laikraštis pavadintas tuo pačiu vardu, kuriuo vadinosi 1939 metais, o tuos laikus dar puikiai prisimenu.

Visa širdimi pritariu mokytojo Edwardo Dirmeikio pasiūlymui burtis į

VALIO SUMANYMUI!

Kražiečių sambūrį. Valio tokiam sumanymui JAV toks sambūris jau seniai išsikūrė. Ar tai nerodo, kaip giliai kražiškiai myli savo gimtinę?

Bursimės ir remsime, kas kuo galėdami: kas konkrečiai medžiaga, kas nors geru žodžiu paskatindami. Tikrai džiugu, kad daugelį šimtmečių buvęs

šviesos židinytis žemaičių žemėje, pasirodo, dar nėra užgesęs. Sėkmės šito darbo sumanytojams, organizatoriams ir... bendradarbiams!

Vanda RAKAUSKAITE
Buvusi Kražių vidurinės mokyklos mokytoja

Laukiame ir Kaune

Esame nustebinti ir nudžiuginti „Kražių aidų“ atgaivinimu. Aš — taip pat kražiškis ir prisidedu prie jūsų sumanymų. „Kražių aidams“ paremti siunčiu 30 rublių. Norėčiau gauti daugiau laikraščio egzempliorių, kuriuos išplatintčiau tarp Kaune esančių kražiškių, o tuo pačiu paraginčiau materialiai bei rašiniškai paremti leidinį.

Vyt. KACUCEVICIUS

Kas žinote?

Per persitvarkymo sąjūdžio susitikimą su Kražių visuomene, įvykusį gruodžio 7 dieną, buvo gautas laiškėlis, kodėl iki šiol pelnytus baumės nesulaukė Kražių budelis (...), dabar ramiai begyvenąs netolimame rajone. Nurodyta šio žmogaus ir pavardė, ir vardas, ir gyvenamoji vieta. Tačiau Sąjūdis nutarė šį klausimą pradėti narplioti iš kito galo: skelbiame pavardes tų, kurie buvo nužudyti. Kodėl? Budelis jis, ar ne, atsakyti galės tik teismai. Jeigu jo rankos tikrai kruvi-

nos, baumės jam neišvengti. Ir taip kreipiamės į visus Kražių krašto žmones, o kartu ir į tuos, kurie skaito mūsų laikraštį — kas žinote ką nors, nors mažiausią smulkmeną apie kražiškių Stasio Savicko, senuko Julijono Misiaus ir jauno vaikiną Jono Levicko nužudymą — atsiliepkite. Skambinkite, rašykite mūsų redakcijai arba mokytojui E. Dirmeikiui. Jūsų parodymai — tai dokumentai, kurie leis paskelbti niekšui nuosprendį.

„K. a.“ inf.

TIKĖJIMO ŽODIS

Brangūs tikintieji! Sv. Kalėdos yra ne tik džiaugsmo, bet kartu ir meilės šventė, nes meilė ir džiaugsmas paprastai žengia vienoje gretose. Kalėdos — tai meilės šventė. Kodėl? Čia regimu būdu pasireiškė Dievo meilė nujuolusiai žmonijai.

Daug Dievo išminties ir meilės mes matome pasaulio ir žmogaus sukūrimo, bet dar daugiau Dievo meilę pasireiškė Dievo Sūnaus įsikūnijime. Dievas, sukurdamas pasaulį, jam davė tik būvimą, o įsikūnydamas, tapdamas žmogumi, atsistojo tarp mūsų, viskuo į jį panašus, išskyrus nuodėmę. „Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo viengimį Sūnų, kad kiekvienas, kuris jį tiki, nepažūtų. Taigi, Kalėdos, kurios primena Dievo Sūnaus gimimą, Jo išjungimą į žmonių likimą, kančią,

Skyrelį toarko redaktorės pavad. kun. St. Anužis Mintys iš 1988 metų kalėdinio Lietuvos Ganytojų sveikinimo

mirtį ir prisikėlimą, yra meilės šventė. Gražiai šią tiesą išreiškia mūsų rašytojas V. Mykolaitis-Putinas:

Iš reto miglota padange aukštai
Didingai galingi prabilo varpai.
Ir girdi skausmu iškankinta širdis,
Kad gimė jau meilė, prašvito naktis.
Kalėdos, kaip dieviškos meilės
šventė, kviečia mus sukaupti visą savo
dvasios energiją, kad toji meilės srovė
vis didėtų, platėtų, kad ji užlietu mūsų
širdis, šeimas ir tautų tarpusavio san-
tykius. Mes juk matome, kad meilės
temperatūra žmonių širdyse yra gana
žema. To išdavoje — maža gailėstingumo
ir gerumo, nėra taikos tarp tautų,
nėra darnumo šeimose.

Kalėdų kūdikis yra palikęs Evan-
geliją, o jo mokiniai — pamokančius
laiškus, kurie palengvina mums ženg-
ti meilės keliu. Pasiklausykime šv.
Pauliaus žodžių: „Nuoširdžiai mylėki-
te vieni kitus broliška meile... laimin-
kite savo persekiotojus ir nekelkite...
kiek galima ir kiek nuo jūsų priklausio,
gyvenkite taikoje su visais žmonėmis.
Krikščionis meilę ir gerumą privalo
rodyti visiems: ir netikintiems, ir ne-
mylinčiams. Todėl mūsų meilė turi būti
tokia, kad ji sužavėtų net kitų pažiū-
rų žmones ir sužadintų palankiai mąs-
tyti apie mūsų krikščioniškąjį tikėjimą.
Tai patvirtina šviesių šių dienų
apaštalių pavyzdžiai, kurie ne jėga, ne
prievarta ir ne ginklais, bet meile
visiems persiėmė, daro stebuklus, iš-
sklaido sutemas pasaulyje.

Senovės išminčius klausė savo mo-
kinius, kaip galima nustatyti valandą,
kada baigiasi naktis ir prasideda die-
na. Piemenukas sako, kad diena pra-

sideda tada, kai iš tolo galima at-
skirti šunį nuo avies. Sodininkas sako,
kad diena ateina tada, kai datulės me-
dį galima atskirti nuo figos medžio.
„Ne, — sako išminčius. — Diena
prasideda tada, kai tu, pažvelgęs į bet
kokį žmogų, pamatai, kad tai yra ta-
vo brolis arba tavo sesuo. Kol tu žmo-
guje nematai savo brolio ar sesers, tol
tavyje yra naktis ir sutemos“.

Brangūs tikintieji! Sv. Kalėdos
kviečia mus pašalinti iš savo širdžių
visokio blogio sutemas ir užtvindyti
jas dieviškos meilės srove. Tikras
krikščionis yra tas, kuris myli. Ta
meile mes privalome vadovautis ypač
šiandien, kai mūsų Tėvynėje yra pa-
kilusi dvasinio ir tautinio atsilaukimo
banga. Mūsų tauta, šviesiųjų pro-
tų vadovaujama, užsimojo pabusti iš
baimės ir stagnacijos, pasiryžo prikel-
ti garbingą praeitį, gražinti kalbą,
statyti istorinius paminklus, gelbėti
mūsų gamtą, o ypač išgydyti sužalo-
tas sąžines ir parodyti Bažnyčios bei
religijos reikšmę tautos dvasiai. Tai
labai ilgas kelias, kuriame bus daug
sunkių žingsnių. Ir kad šiame kelyje
darniai žengtume, kad mūsų pastangų
niekas neskaitytų, mums visiems, sie-
kiantiems atgimimo, turi vadovauti
meilė, kurią mums padovanojo Bet-
liejaus Kūdikis, meilė, kuri yra vie-
nija ir gyvenimą kurianti, jėga.

Brangūs tikintieji, Jus visus ir Jūsų
šeimas nuoširdžiai sveikiname su di-
džią Kristaus gimimo švente ir lin-
kime, kad dieviškoji meilė uždegtų
mus pasiryžimu darnioje gretose ženg-
ti į gražesnę Lietuvos Bažnyčios ir
mūsų tautos krikščionišką ateitį.

DĖKOJAME AUKOJUSIEMS KRAZIŲ PAMINKLŲ ATGIMIMUI

Kapų gatvės gyventojams K. Braz-
lauskieni, J. Jurgilieni, J. Rama-
nauskaiti, U. Petrošieni, T. Laurina-
vičieni, I. Bitei, iš Medžiokalnio gat-
vės J. Lisauskieni, P. Budreckiui, E.
Martinkutei, T. Partaukieni, J. Trak-
šelienei, R. Partaukui, S. Veidieni, A.
Penikiui, K. Gargasui, E. Steponkevi-
čienii, K. Greičiui, iš Sviesos gatvės
J. Ziauberiui ir Z. Kalvaitieni, iš
Zemosios gatvės B. Krenciui, B. Tamu-
lienei, O. Birgiolienei, O. Gedvilieni,
K. Tunikiui, J. Trakšelienei, J. Pociui,
J. Marcinkevičieni, iš Pievų gatvės J.
Kalnikienei, J. Norgailai, O. Kauči-
kienei, S. Mazrimienei, K. Navickui,
A. Zvierkui, M. Petrošieni, iš Užven-
čio gatvės J. Stonieni, E. Sarlauskie-
ni, Z. Jagminienei, N. Zilėnienei, S.
Sarauskui, S. Dainauskieni iš Lauko
gatvės, J. Kaslauskaiti iš Vaitikiškių,
K. Almonienii iš P. Cvirkos kolūkio,
E. Steponkevičiumi iš Šiaulių, Kelmės
miesto Raseinių gatvės gyventojams
S. Lukoševičieni, A. Eirošiumi, S. Ma-
cijauskieni, A. Zaveckieni, E. Kir-
kikienei iš Komjaunimo gatvės, J. Ma-
lakauskui iš Pergalės gatvės, A. Miz-
girdui iš Savitiškės, J. Garbačiauskui iš
Kalyvų, J. Jankauskui, Z. Pocienei, S.
Levickiui, M. Bartkevičiumi, Z. Valiuš-
kai, I. Andriulienei, iš Ziboklių B. Po-
cieni, A. Fetingiui, L. Juriui, iš But-
kiškės, S. Gerdauskui, A. Žičkienei,
Urbonui, Zilevičiumi, J. Juškui, A. Le-
vickiui, C. Gaidomavičiumi, B. Budrec-
kiui, A. Pranskui iš Sodalės, V. Sima-
liui, J. Vaitkui, V. Košiutei, B. Da-
bulskiui, A. Vaitkui, S. Lidikauskieni
iš Kaščiukų, M. Jasulaičiumi iš Lenk-
viečių, S. Vaitkui, Z. Stiklinskienei,
B. Koščiui, iš Plušėkių, T. Milaševičie-
ni, A. Mozuraičiumi, R. Blinštrubi-
ni, A. Norkui, P. Ziauberiui iš Ger-
letiškės, V. Andrijauskui iš Budraičių,
Z. Marcinkevičieni, A. Jasulaičiumi iš
Plušėkių, B. Andruškai iš Juodeikių.

Kiek rovē, neišrovė...

Žmogus gali apie keturiasdešimt
dienų išgyventi be maisto, tris dienas
— be vandens, aštuonias minutes — be
oro, bet be vilties žmogus negali išgy-
venti nė sekundės. Ir ačiū Dievui už
tikėjimą, duodantį gyvenimui viltį.

Moksias šiandien atsakė į gausybę
žmonių jaudinančių klausimų, tačiau
anaštol ne į visus. Moksias šiandien
išaiskino žemės amžių ir atomo sudėtį,
bet nepasako, kas yra Gėris, o kas
blogis. Moksias vedžioja žmogų mėnu-
lio paviršiumi, gali pakeisti susidėvė-
jusią širdį, pertvarkyti smegenis, bet
negali nurodyti, kokia gyvenimo pras-
mė. O į šiuos klausimus atsakymą
lengviausiai randame religijoje, kuri
iki šiol buvo niekinama ir smerkiama.

Daug ir pačiais skambiausiais žo-
džiais kalbėjome ir rašėme apie di-
džius komunizmo laimėjimus mūsų
krašte. Ir iš tiesų, pagrindiniai uždavi-
niai, iškelti Markso bei Lenino, lyg ir
pasiekti: sunaikintas kapitalizmas, bur-
žuazija, panaikinta privatinė nuosavy-
ybė, įvesta darbininkų valdžia, komu-
nistų partija ant savo pečių užsi-
krovė visas krašto gyvenimo proble-
mas. Neliko jokios opozicijos, jokios
priešiškos jėgos. Tačiau kai kas liko,
ko nei laikas, nei anų dienų politika
nepajėgė sunaikinti. Tai religija.
Jos gyvybingumas ateistams visais lai-
kais sudarė rūpesčių. Juk, rodos, po
tiek intensyvaus darbo metų, po tiek
pastangų, religija turėjo būti sunaikin-
ta. O ji — gyval ir netgi turi tenden-
ciją plisti. Ir tai rodo, kad buvusi
ideologija nepajėgė išspręsti giliausių
žmogaus gyvenimo problemų.

Šiandien ačiū Dievui, visi jau su-
tinka, kad ateizmas jau „išsisėmė“,
nutolo nuo laikmečio realybės, nebe-
patenkina žmonių. Keturiasdešimt aš-
tuonis metus mūsų Dievo vardas
buvo rašomas mažąja raide ir pasau-
lis pavargo. Pavargo nuo melo, nuo
veidmainiavimo. Visi beviltiškai stovi-
me prieš atominio grybo siaubą. Su-
krutomė kalbėti apie gamtą, ekologi-
nius klausimus, kai juos pastatėme vos
ne ant pražūtės ribos. Aplink mus —
blogio radiacija, destrukcija, abejin-
gumas dvasinėms vertybėms, materia-
linės gerovės kultas. Todėl, pasikel-
tus situacijai, pirmiausia turime iš-
girsti raginimą savo širdyje, vėl pra-
dėti skirti, kas gera, gražu, o kas nuo-
dėminga.

Be abejo, sunku pasikeisti žmogui,
visą gyvenimą gyvenusiam ir dirbu-

siam stalinizmo ir stagnacijos įtako-
je. Už tai ypatingas dėmesys turi būti
skiriamas jaunajai kartai — mūsų Tė-
vynės ateičiai. Ko verta tokia meilė,
kai vaikui netrūksta duonos, kai jis
viskuo pertekęs materialiai, o širdelės
tuščios, be dvasinio peno, neįdiegia-
mas į jas šventas protėvių palikimas.

Dabar jau viešai pripažįstama, kad
visą pokarinį laikotarpį daugiau ar
mažiau mūsų moksleiviams buvo
trūkdama išpažinti tikėjimą, nesiš-
aukdavo mokyklos berniukais, pa-
tarnaujantais mišioms ir pan., nebuvo
leidžiama religinė literatūra ir neži-
nau, nedrįstu teigti, gal būt ir nety-
čia, bet dažnai sutapdavo didžiosios
krikščionių šventės: velykos, kalėdos ir
t. t. su įvairiais užklasiniais rengi-
niais. To pasekoje atsirado pagrįsta
baimė, nenoras užsitraukti vadovų ne-
malonę ir imta tikėjimą praktikuoti
slapta. Bažnyčia žino daugybę pavyz-
džių, kai tikintieji, bet dirbantys va-
dovaujantį darbą, o taip pat ir kai
kurie pedagogai, sekmadieniais vykdavo
į tolimesnes parapijas, kur niekas
jų nepažįsta, kad galėtų pasimelsti,
priimti šventus sakramentus ir išpil-
dyti trečiąjį Dievo įsakymą: „Sekma-
dienį švesk“, ir antrąjį Bažnyčios įsa-
kymą: „Sekmadieniais ir šventėmis da-
lyvauk Mišiose“. Ir naujagimiai krikš-
tui toliau važiuodavo, ir šliūba jauna-
vedžiai toli gražu ne kiekvienas savo
bažnyčioj išdrįsdavo imti.

Už tai ypač malonu, kad tie rei-
kiniai — tik liūdna praėjus. Džiaugia-
mės, kad pučiant demokratiškesniems
vėjams, sklaidosi stagnacijos laikų
migla, nyksta valstybės ir Bažnyčios
atskyrimo riba, kuri buvo įteisinta
įstatymu. Tai rodo Trispalvės šventini-
mai, koncertai bažnyčiose, dialogai
tarp Bažnyčios ir valstybės vadovų ir
t. t. Turiu viltį, kad ateityje teigiamai
bus išspręstas ir tikinčiųjų pagel-
dimas, kad mokyklose būtų organi-
zuotas neprivalomas tikėjimo pagrindų
fakultatyvas. Manau, kad žmonės da-
bar drąsiai gali nusimesti tą nereika-
lingą baimę dėl tikėjimo išpažinimo,
būti tvirtesniais ir konkretesniais ka-
talikybės šalininkais. Jėzus Kristus
Evangelijoje sako: „Kas išpažins ma-
ne žmonių akivaizdoje, ir aš jį išpa-
žinsiu savo dangiškojo Tėvo akivaiz-
doje, o kas išsigins manęs žmonių
akivaizdoje, ir aš jį išsiginsiu savo
dangiškojo Tėvo akivaizdoje“.

kun. St. ANUŽIS

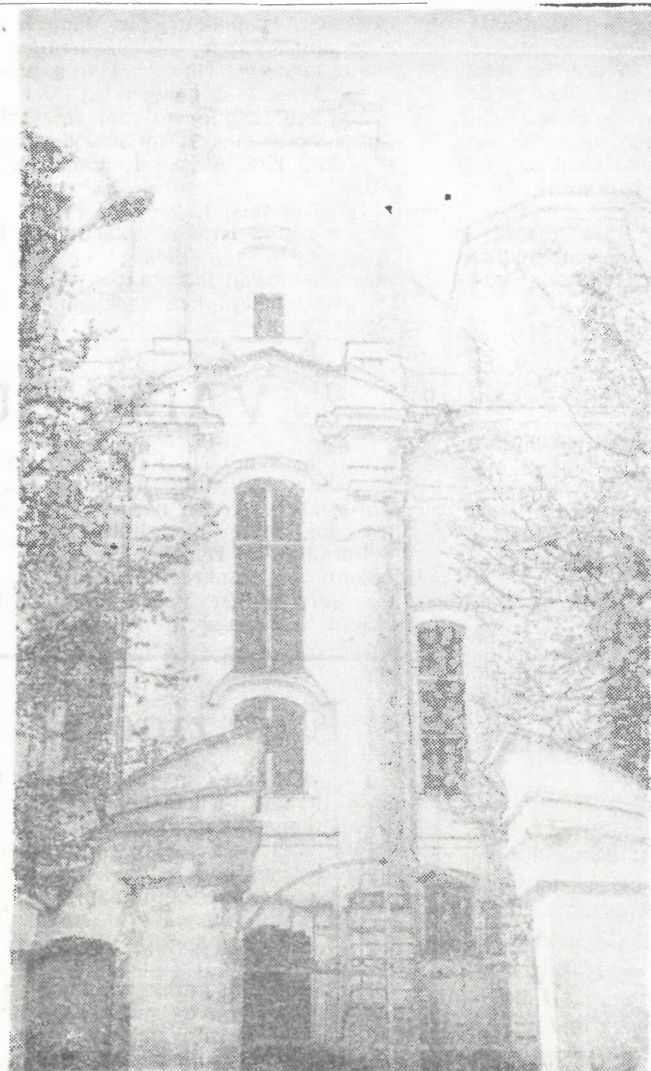
Priverstinis slaptumas

Neberasime šiandien gyvenimo sri-
ties, kurioje nebūtų kalbama apie per-
sitvarkymą, kurios vienai ar kitaip
šis naujų laikų reiškinys nebūtų palie-
tęs. Sakyčiau, labai gavus persitvar-
kymo vėjus pajutome ir mes, tikintieji,
bei mūsų vaikai.

Jie vis drąsiau eina į bažnyčią ir
niekas jų už tai „nebeauklėja“ mokyk-
lose, kaip tai buvo dar neseniai, niekas
nebesiteirauja, kokias jie atlikinėja
apeigas ir t. t. Ir ateistų būrelis nebe-

sigirdi. Pagaliau, atrodo, prieita bend-
ros nuomonės, kad moksleivių atosto-
gos turi prasidėti nuo Kalėdų, kaip tai
kadase buvo. Tačiau, manau, išreiškiau
daugelio tikinčiųjų nuomonę, kad laikas
žengti ir drąsesnį žingsnį — organizuoti
mokyklose neprivalomą tikėjimo pa-
grindų fakultatyvą. Juk tikintieji tėvai
vis tiek moko vaikus tikėjimo tiesų, tik
tai daro slaptai. Dažniausiai net ne pa-
tys moko, o ieško bobučių, davalėlių,
kurios kartais gal ir ne tai, ko reikia,
pamoko. Tad ar nebūtų visiems tik ge-
riau, jei tai atliktų tam pasirengęs žmo-
gus?

D. JURGILIENĖ

Sito dįdingiausia
Kražių statinio pri-
statyti nereikia. Tai
— šventčiausios Mer-
gelės Marijos Nekal-
tojo prasidėjimo baž-
nyčia.

Truputis jos istori-
jos. Zemačių didi-
kas Kruzostomas
Valatkevičius 1639
metais nupirko Kra-
žiams valaką žemės
ir pastatė šv. Bened-
dikto vienuolijos vie-
nuolyną, o 1641 m.
bažnyčią. Tai buvo
trečioji bažnyčia Kra-
žiuose. Zemačių
vyskupas Jurgis Tiš-
kevičius konsektovo
bažnyčią ir patalpino
joje šv. Viktoro, šv.
Benedikto ir šv. Ser-
giejaus relikvijas.
Ilgai, didėjant
benediktinių įtakai,
bažnyčia pasidarė per-
menka ir 1757 m.
vienuolės savo lėšo-
mis pasistatė didelę
ir gražią bažnyčią bei
dalį vienuolyno, visa
tai apsupo mūrine
tvora. Ši bažnyčia
projektą paruošė ir
pagal jį statė Tomas
Zebrovskis (Zebrys),
astronomas, matema-
tikas bei architektas,
tuo metu gyvenęs ir
mokytojaves Kra-
žiuose.

V. LURONO nuotr.

Darbais sugrįžtatys

Pažintis su gudragalviu žemaičiu

Prieš 175 metus gruodžio 15 d. Pakiečio dvare gimė tautosakininkas, etnografas, vertėjas, literatūros istorikas, poetas, vienas pirmųjų lietuvių archeologų Liudvikas Adomas Jucevičius, didžiai nusipelnęs savo darbais mūsų kraštui Zemaitis.

Nors jis auklėjamas buvo lenkų dvare, tačiau tai negalėjo pergalėti tikro lietuvių prigimties. Pirmąsias mokslo žinias Liudvikas gavo namuose, nes manoma, kad tėvas buvo švietimo žmogus. O nuo 1823 iki 1829 metų L. Jucevičius mokėsi Kražių gimnazijoje, kuri, ko gero, ir nulėmė tolesnį gabaus vyro kelią. „Zemaičių žemės prisiminimuose“ apie Kražius jis rašė: „Čia pirmiausia pamėgau knygas, kurios kėlė ir puoselėjo mano svajones, o nukėlusius į kitus, nesuvertus pasaulius, visų žemiškąją laimę užnuodijo! Atmenu, ir tas valandėles, kada linksmas su kolegomis lakstydavau po Kražių apylinkes ir atidžiai gaudydavau ausimis vietos žmonių pasakojimus apie urvus, einančius po žemėmis iš buvusios jėzuitų bažnyčios rūsių bent pusę mylios, net iki Greitiškės (palivarko, kitados priklauso jėzuitams), apie didžiausias statines, pilnas odos pinigų.“

Iš Kražių L. Jucevičiaus kelias 1829–31 m. atvedė į Vilniaus universitetą, kur tebebuvo gyva A. Mickevičiaus, S. Daukanto, S. Stanevičiaus dvasia. 1831 m. sukilimas nutraukė medicinos studijas. L. Jucevičius grįžta į tėviškę ir parengia savo knygelę „Liudviko Adomo Jucevičiaus raštai“. Netrukus dienos šviesa išvysta ir dar dvi knygelės „Lietuvos istorija vaikams, parašyta L. A. J.“.

1834 m. Liudvikas įstoja į Vilniaus kunigų seminariją. Po dviejų metų jį, kaip gabų vaiką, perkėlė į Vilniaus dvasinę akademiją, kurią 1838 m. baigė. Dar besimokydamas dvasinėje akademijoje jis rašo spaudoje straipsnius, pasirašinėdamas Liudviko iš Pakiečio slapyvardžiu. Vienas iš pirmųjų —

padavimas apie žvejį Kastytį. 1837–38 m. spaudoje pasirodo jo darbai apie lietuvių dainas, priežodžius, padavimus. Tuo pat metu dienos šviesa išvysta ir jo veikalas „Zemaičių žemės bruožai“.

Kunigavo L. Jucevičius Svenčionyse, o 1840 m. perkeliamas į Svėdasus. Čia jis visas pasineria į tautosaką ir etnografiją, susirašinėja su užsienio mokslininkais, nutolsta nuo tiesioginių pareigų. 1843 m. iš viso meta kunigystę, veda, priima provoslavų tikėjimą ir persikelia į Lepelį (Baltarusija), kur bajorų mokykloje dėsto istoriją, literatūrą, geografiją. Čia jis ir mirė, tesulaukęs vos 33 metų, nusišedamas amžinybėn daug sumanymų. Be jau minėtų darbų jis parašė „Lietuvių dainas“, „Lietuvių liaudies priežodžiai“, „Mokytį žemaičiai“, bet dar daugiau liko jo rankraščių archyvuose. Ir tik po mirties L. Jucevičius buvo pavadintas Zemaičių kunigalkštystės patriotu. Juk pasakojamosios tautosakos iki L. Jucevičiaus dar nebuvo paskelbta. Į liaudies kūrybą, o ypač į priežodžius ir patarles L. Jucevičius žiūrėjo kaip į tautos išminties ir filosofijos apraišką. Čia mums ypač svarbus jo rinkinėlis „Lietuvių liaudies priežodžiai“.

Kitas labai garsus jo veikalas — „Lietuva“. O „Zemaičių žemės prisiminimuose“ L. Jucevičius visą skyrelį kiria Kražiams. Čia pateikia jų istoriją nuo Vytauto laikų, prisimena Kražių gimnaziją ir joje besimokusius garsius vyrus. Prie jo darbų minėtini ir portretiniai straipsniai apie A. Strazdą, S. Viliūną, D. Pošką, K. Sirvydą.

L. A. Jucevičius aiškiai suvokė pradedantį lietuvių tautinės sąmonės budimo procesą, dvasinę kultūros ir sudėtinės jos dalies — literatūros pakilimą, pabrėžė lietuvių kalbos reikšmę nacionalinei kultūrai. Toks jis ir atėjo į mūsų dienas.

R. TAMOSIŪNAITE

Vėžio pažeista Lietuva

(Atkelta iš 1 psl.)

prieš pavojų švedams, ir ypač prieš savąjį viešumą; beliko kaip nors spartinant pasistatyti, t. y. monopolinei žinybai pastatyti trečią bloką. Bus tu ežerų su jų iškaitintais gyvais, jei reikia, kanalus kasim, pusę krašto perdirbsim, kas prasidėjo — nebus tos. Gal dar atominių mašinų pramonę nacionalinio parko pašonė užveisim, tai bent būsime garsi šalis, išminties respublika! Viena vėžio metastazė daugiau ar mažiau, koks jau čia skirtumas. Iki pirmadienio — kaip nors, o paskui tegul kiti galvoja.

Ir štai rašo laikraštis, kuriuo negali netikėti, kad respublikoje lankėsi aukšti CZV atstovai, kad su jais „apsvarstytas kompleksas priemonių, kurios padės spartesniu tempu statyti gamybinius pajėgumus“ būtent JIMK kilpoje. Beje „atkreiptas pasitarimo dalyvių dėmesys“, ir į gamtos saugos reikalus (žr. „Tiesa“, 1988 m. birželio 2 d.). Taip, ten „kompleksas priemonių ir spartesniu tempu“, o čia — „atkreiptas dėmesys“. Komentarus, gamybinius ir moralinius, nesunku pridėti, bet jau tiek to. Nebent prisimtumė neseniai garsintą LTSR gamtos saugos kompleksinį planą, kuris lyg turėtų būti įstatymas. Deja, ne CZV valdininkijai, kuri dažną, jei ne kiekvieną įstatymą (žr. „Literatūriną gazetą“ 1988 m. birželio 8 d. aukščiausio lygio specialistų pokalbyje „Kokia turi būti valstybė, aptariamai kolosaliniai žalingi „individualaus valdymo aktai“, kurių jėgai padidinti „suteikta įstatymo forma“).

Savo ruožtu brežnevinė Konstitucija 74-uoju straipsniu atmeta bet kurį respublikos įstatymą, jeigu jis neatitinka šalies „įstatymui“.

Neteisūs būtume manydami, kad didžiosios ekologinės blogybės kyla vien iš anų godumo ir mūsų bailumo. Patys irgi gražūs. Tiek jau prikalbėta, kad pabosta kalbėti apie vietinių žemės tvarkytojų bei naudotojų voliuntarizmą — pilk trąšas, kad tik būtų išpiltos — ir vergavimą: liepia, tai darau, juk neatsakau. Kas iškelia dorovinį dalyko aspektą, moralinę pilančiojo atsakomybę, žinoma yra nespecialistas, tik nekompetingas, verkš-

lenantis inteligentas. Ir, žiūrėk, net mokslininkai arba mokslieškiai pasikausė ūkiu vadovai, kurie galėtų sykiu kilti prieš išnaudotojišką biurokratiją taip skaudžiai pajunta kepštelėta mūdoro ambicija, kad stoja biurokratų pusėn, veikiau linkę pateisinti nesena praeitį ir save, negu rūpintis ateitimi ir kitais.

Deja, nesiryžtama atsiritoti, apsispręsti, pasmerkti konkrečius veiksmus ir asmenis. Antai Rašytojų sąjungos ir mokslininkų susirinkime pa garsinta, kad Naujosios Akmenės cementinė vadovybė naktimis išjunginėja teršalų surinkėjus, tai yra, sąmoningai nuodi jų savo darbininkų klasę ir kitus apylinkių žmones, gal net latvius, o už sutaupyta elektros energiją pasiima premijikių į savo asmeninę kišėnė. Neteko girdėti, kad kas paneigtų tokią informaciją, ar kad nuodytojai būtų patraukti partinėn bei teisminėn atsakomybėn. Už tai gana pavyzdžių, kai gana susikompromitavę vyrai kilnojami iš vieno vadovaujančių vietelių į kitas. Gal kokio medžiotojų klubo ar panašios gretų vienybės „pagrindu“.

Ką gi, vienybė geras dalykas, bet ne visada. Kai mūsų gerbiami Aukščiausiosios Tarybos deputatai priiminėjo pastaruosius Konstitucijų variantus, naikinančius net popierinį respublikos savarankiškumą, berods, nepakilo nė viena ranka — ką jūs, ne „prieš“, jokių būdu ji nekilo net „susilaikyti“. O juk nebūtų išvežę, gal net iš darbo nebeišmestų už tokį išsišokimą dar niame angelaičių chore. Be abejo, kita kadencija jau nebūtumėte deputatas, nevažinėtumėte be bilieta, nebegaustum apelsinų maišelio filharmonijoje po sėkmingai pravarytos aukščiausio organo sesijos. Visi mat, žmonės, visiems galima ir to be eilės nuleisto apelsino prarasti: bausių būtų ir suraukto viršininio kaktytę regėti. Dvasinė atsakomybės erozija, pilietiško vėžys, kitaip nepavadinsi. Ko gero, taip ir tęsis, koį bus kam tęstis, nes kaimenė, paklusniai ramšnojanti zuperio dulkes, užgerianti amoniaku, vedanti apiplukusius ir dvalgiavius ėriukus, kurie nebetinka nė Velykų aukai, pati save nurašo nuo istorijos sąskaitų.

Vytautas LANDSBERGIS

Telegramos iš terbos,

kur kabo Kražius ant tvoros

PAMOKANTI PASAKĖČIA

Yra tokia pamokanti pasakėčia. Gulėjo ant tako sušalęs žvirblis. Ejo pro šalį karvė ir... Siltame mėšle žvirblis atkuto ir pradėjo čirkšti. Išgirdo jį katinas ir suėdė nabagą.

Kažkas panašaus nutiko ir Kražių kultūros namų direktorei Reginei Šimkūnienei. Nesisekė moteriškutei Kražiuose: tai vienoks konfliktas kilyta, čia kita nelabai gražiai išsėję. Nesidžiaugė tokia „šlove“ kražiškiai, o vadovai dėl merdiničio Kražių kultūrinio gyvenimo kartais ir griežčiau mėgindavo pasišnekėti. Bet, matyt, nusprendė, kad skalsu kalbos, palikdavo ją ramybėje.

Tuomet direktorei ėmė rodytis, kad šitaip ir turi būti, antraip, jeigu jie būtų teisūs, juk netylėtų. Maža to, pati ėmė „teisybės“ ieškoti. Patys di-

džiai kaltinimai buvo nukreipti prieš kolūkio partinės organizacijos sekretorę. Tai ji nepadedanti, trukdanti ir dar visa kita daranti. Ir pats kolūkio pirmininkas — ne mandresnis. O apie mokyklos direktorių ką ir besnekėti. Net kultūros skyriaus vedėjas, kuris turėtų ginti savo darbuotojas, bent jau munduro garbę, šitaip... Trumpai tariant visi blogi, alei vienai.

O kada pradėjom eiti R. Šimkūnienei skundų pėdsakais, nutiko, kaip tam žvirbliui — taip greitai iš Kražių padangės Regina išnyko, kad net su visais atsiveikinti nespėjusi.

Taigi, čirkšti ne visada patartina, ypač jei esi tokioje padėtyje, kaip tas žvirblis.

N. PETROSIUTE

Suremontavo, ar nuremontavo?

...Mūsų name gyvena daug žmonių vienaip ar kitaip susijusių su Kražiais. Tad ir nutarėme kreiptis į jus, ką tik atgimusius „Kražių aidus“. Gal jūs bėdoje kiek pamačysit, ar bent jau mūsų vargus žmonėms priminsit. Daug kur kreipėmės, net Matas Dalba iš „Valstiečių laikraščio“ atvykęs statybininkų „išradingumu“ stebėjosi, bet...

Iš Kelmės miesto Mičiūrinio gatvės 2-ojo namo gyventojų de-jonių

— Ir ko jie nori? Nesuprantu, kas pe r žmonės! Jei šito namo remonto kokybė prasta, tai parodykit, kurio gera. Ką tuomet turėjo besakyt kitų namų, kuriuose atliktas remontas, gyventojai? — tiesiog virė pykčiu Kelmės miesto vykdomojo komiteto pirminko A. Kazlausko kabinete rajono darbų vykdytojo baro viršininkas R. Rimkus, išklauses namo gyventojų pretenzijas.

Ir kaip nepyksti. Rodos, taip stengtasi, net dirbti mėginta, o toks įvertinimas! Gerųjų pusių tai niekas nemato: suremontuota per palyginti trumpą laiką (jei lyginti su mūsų statybininkų terminalais), gerokai viršyta sąmatoj numatyta pinigų suma, viskas daryta gyventojų patogumui... Bet ne veltui sakoma, kad be kelnų paliksi, o visiems neįtiksi. Pasirodo, kai ypač stengiesi, tai nė vienam neįtikinti, ne tik visiems.

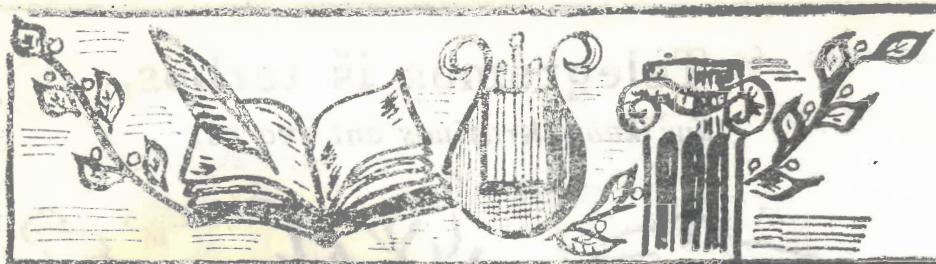
Girdi, viršininke, durys neužsidaro. Iki remonto užsidarė, o dabar neužsidaro, lyg nuo spyruoklių atsoksta. Ir kokie politiški nesubrendę tie mūsų žmonės! Kam tos durys viešumo laikais. Jei truputį būtų sąmoningesni, tai visai durų atsakyti reiktų. Anais laikais užsidarė? Anais laikais nei demokratijos, nei viešumo nebuvo. Taip ir turėjo būti. O dabar, šiandieninio gyvenimo šviesoje — viešumas ir tik viešumas, brangieji! Sakot, rankenos krenta? Kai išspręsit pirmąjį klausimą, atpuls ir antrasis — nebus durų, nereikės ir rankenų. Arba vėl: dažna šeiminingė vedė į virtuvę ir rodė palanges: kaip akmenukais nusėtos, grubios, net ranką padėti baugu. Nėr čia ko rankų dėlioti, kur nereikia. Va, kai tarkius nubrauksit nuo palangės porą kartų per ją bulvę brūkštelėjusios, tada ir statybininkų pastangas įvertinsit. Ir orlaidžių tinklėlius išplėšytus paliko tik todėl, kad nereikalingi kvapai kuo greičiau iš virtuvės išėitų. Ar gi negėda jums, S. Akulevičienė, iš 8-ojo buto skystis, kad virtuvėje nedega elektros lemputė, kad kažkur dingsta puslaukelį srovė? Bet kitur — kamba-

riuose, koridoriuje, pagaliau vonioje — dėga. Šis retro stiliaus elementas tik pavairina jūsų buitį, daro butą originalesnį, jaukesnį.

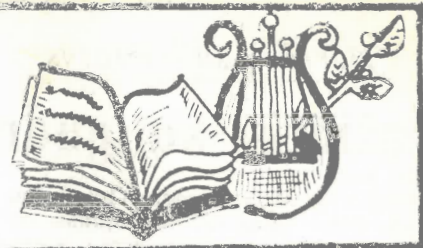
Kas nežino, kad daugiabučių namų gyventojai kenčia nuo pernelyg sauso oro. Net medikai nurodo, kaip reikia orą drėkinti, siūlo net specialius oro drėkintuvus įsigyti. O 21-ojo buto gyventojas V. Lukošius skundžiasi, kad kaimynas jo tualetą sugadino, vandeniu apliejo, nes sugadino, o sudrėkino. Nereiktų žodžių reikšmių painioti, tuo labiau, kad niekas to jūsų tualetu neaplėjo, o jis pats apsiliejo, t. y. sudrėko dar tada, kai virš jūsų žmonės negyveno. Kodėl J. Gudjonis iš 24-ojo buto nedėjuoja, kad su kibireliu į tualetą vaikšto. Iki remonto užteko tik rankenėlę timplėteli ir burbuliuodavo vanduo, o dabar — kibirelis. Atidžiau pasidomėjus tapo aišku, kad ir dėl vonių gyventojai be reikalo nosis susuko. Buvo nutarta tik dalį vonių keisti, o kitas palikti senas. Kas taip nutarė — neaišku. Namų valdybos inžinierius R. Žalpis sako, kad sąmatoj numatyta visas vonas keisti, o R. Rimkus tvirtina, kad tik — dalį jų. Kaip iš tikrųjų turėjo būti, vyrai tebesiaiškina. Aiškina si ir gyventojai: girdi, kur tai matyta: jeigu žmogus tvarkingas, svariai prižiūrėjo, tai ir po dvidešimties naudojimo metų nekeičia, o nevalyvesniam — prašom. Kur logika? Be reikalo piktinatės, brangieji. Tik džiaukitės kad nekeitė: dar baisesnes būdų sudėję. Jei netikit, užeitkit į A. Gardausko butą ir tas patvirtins, kad buvo vonia kaip vonia, o po remonto — baisu žiūrėti, net atsigtulti baugu, kad nugaros žienusitarkuotum.

Sakyčiau tikru atsilikimu dvelkia R. Janavičiaus pretenzijos dėl sandėliuko. Girdi, karšta temperatūra, net trisdešimties laipsnių gyvsidabrio stulpelį peršoka, negali laikyti daržovių, nes neįzoliuoti šilumos vamzdžiai ir t.t. Bet gi jums statybininkai dovanuoja tikrus subtropikus. Auginkit kupranugarį, įrenkit suomišką pirtelę, dar ką nors sugalvokit. Bet bulvę į tokias sąlygas? Atsiprašau! Arba pamėginkit veisti palmės (sąlygos agrotechnikos reikalavimus atitinka). Geriausia būtų datulines. O dėl drėgmės nebūkštaukite, — pakaks. Gretimame Z. Vagonio sandėliuke pastoviai varva vanduo iš vamzdžių. Kam tas triukšmas dėl plėkų elektros laidų skydinėje? Negi vien jūsų name laidai kibirkščiuoja? Ir, žiūrėkit, ne taip dažnai nutrenkia. Arba dėj dujų: pažadėjo dujas pajungti trečiadienį, bet nepasakė kurį.

(Nukelta į 4 psl.)

MEDEINĖS AINIAI

Medeinė — senovės lietuvių girių deivė. Legendos pasakoja, kad ją labiausiai traukdavę šimtamečiai ažuolynai, liepų pauksmės, o ypač tos vietos, kur poetiškos sielos žmonės netoliese gyveno. Mat, deivei nepaprastai patikdavo klausytis eilių, kanklių stygų virpėjimo, jaudinusios jos širdį senosios lietuvių liaudies dainos. Daug brangių Lietuvoje vietų Medeinei, bet labiausiai brangus buvęs Medžiokalnė, kuriame jo dvasia iki šiol tebegyvena. Net gatvė, vedanti į žiląjį Medžiokalnį, pavadinta Medeinės vardu. Tikriausiai, ne be deivės įkvėpimo poetas Serbievijus savo eilėmis garsino Kražius, daug poetų ir kitų sričių meno žmonių išėjo į pasaulį iš mokslo šventovės, buvusios Medžiokalnės papėdėje. Todėl ir kuklų savo literatūrinį puslapį nutarėme pavadinti „Medeinės ainiai“. Kam brangūs Kražiai ir Kražantė, kas myli Medžiokalnį ir nori pabendrauti su miškų deive Medeine, savo kūrybą siūskite Kražių aldams“.

NAUJAMETINĖ PASAKA

Mano tėvo Jono Tamučio šeima iki 1949 metų balandžio mėnesio gyveno Kelmės rajone Kušleikių kaime (netoli nuo Kražių). Vienintelė tėvukų kalbė — labai mylėjo žemę, nepagalėjo jai prakaito, darbo, laisvalaikio neskaičiavo. Darbštumu jie pasižymėjo ir Sibire. Jų darbštumo dėka mes visi vaikai baigėme aukštąjį mokslą, gerbiame darbą. Tik liko širdy vaikystėje patirtos skriaudos, kuriom norėčiau pasidalinti su buvusiais kaimynais. Savo rašinėlius pavadinau Sibiro novelėmis.

Regina TAMUTYTE-
LEVANDAUSKIENE

Aš — trečios klasės moksleivė. Jau gerai mokau rusų kalbą, o dar geriau sekasi aritmetika ir kiti dalykai. Antroje trimestrį baigiu vien penketais. Naujiamės Naujųjų Metų šventei. Mokykloje bus eglutė! Tai mano pirmoji eglutė Sibire, nes pirmoje ir antroje klasėje per Naujus metus sirgau. Už

tai nuo ryto negaliu nustgti namuose. Aš — Snieguolė, baltutėlė Sibiro snieguolė. Balto popieriaus rūbai mažai šildo, greičiau stingdo mano ištempusį kūnelį. Bijau pajudėti, prisiliesti prie sienos, užkliūti, nes pasipūtęs sjonėlis net nuo oro virptelėjimo, gali plyšti. O jeigu kas tyčia truktels? Bet kaip nors reikia išverti, kaip nors sulaukti to stebuklo — naujametinių dovanėlių. O Dieve! Gausiu apelsiną, sausainių ir saldainių. Atrodo, kad burnoje jau jaučiu taip seniai patirto saldumo skonį, o delnus šildo oranžinio apelsino (o gal mandarino) šiluma. Kad tik greičiau! Ne, mokykloje nieko nevalgysiu. Parsinešiu namo. Apelsiną, vieną saldainį, sausainį pasidalinsime visi, o kitus skanausiu po truputėlį, kad ilgam ilgam užtektų. Iki kitų Naujųjų! O gal geriau užtektų viską suvalgyti iš karto? Prisivalgius šitiek gardumynų galima laukti visus metus. Ne, geriau-

siu kąsniu reikia dalintis su kitais... Juk mano trijų metų broliukas šito dieviško vaisiaus dar neragavęs!...

Mintis išsklaido Senelio Salčio balsas. Išgirstu ir savo pavardę. Puolu į priekį, užkliūvu už šakos ir išgirstu, kaip plyšta mano popierinis sjonėlis. O Senelis Saltis jau taria: „Tėvų komitetas prašė, kad aš, Senis Saltis, geriausiai 3 a klasės mokinėi Tamutytei Reginai padovanuočiau veltinius“. Man — veltinius? Veltinius — man! Nejaugi, kaip ir daugelis vaikų, turėsiu veltinius? Nejaugi jau nereikės mautis tų sunkių kažkieno išmestų kareiviškų batų? Nejaugi ir aš žiemą, per didžiausius speigus nešalsiu kojų? Aš ir naktį miegošiu su jais...

Prispaudusi dovanėlę ir veltinius, skubu namo dalintis džiaugsmu. Prie mokyklos durų būriuojasi paaugliai. „Turbūt, ne mūsiškiai, jų neleido į mūsų šventę“, — spėju pagalvoti ir staiga jaučiu, kaip kažkieno rankos čiuoņa už dovanų maišelio. „Mama!“ — negi tai mano balsas? O mintyse meldžiu: „Dieve, tik palik veltinius! Palik veltinius! Tik veltinius!...“ Tačiau visagalys man nepadedą. „Fašistka!“ Su šiuo žodžiu prarandu viską. Stoviu suakmenėjusi, sulenkto rankos. Rodos, priaugo prie kūno. O anie — jau prie kitos aukos. Laimės pojūtis buvo toks trumputėlis. Nuo to laiko kismet, artėjant Naujiesiems, vis laukiau, kad likimas atlygintų skriaudą, kad Senelis Saltis vėl atneštų veltinius. Deja!

Taip ir liko nuolatinis naujametinio stebuklo laukimas, net vasarą juntamas „amžinas“ kojų išalimas ir prarasto apelsino skonis burnoje.

RETROSPEKTYVA

Vincas Kudirka apie lietuvių inteligentus

Aure sutinka mane Motiejų Padaužą ir klausia:

—Ar žinai, Tamista, kaip dabar gali pažinti lietuvių inteligentą Maskolijoje?

— O kaip?

— Iš drebėjimo kinkų. Mat, kai prarai vasarą pradėjo drebėti inteligentų kinkos, tai nepaliovė drebėjusios iki šiol ir perėjo jau į chronišką drebėjimą. Net galima žiūrėti, nes jau policija iš jų juokiasi... Na, su drebėjimu kinkų tiek to — pasityčios merginos ir tiek — bet chroniška baimė paverčia žmones į avis. O šiandien lietuviams visai nepatinka ir neparanku būti avimis, šiandien jie privalo būti drąsniais ir turėti labai aiškias galvas. Dabar Maskolijoje plačiai pajudintas lietuviškas klausimas. Gali užklausti lietuvius: „Ko jūs norite?“ O tuo tarpu lietuviai, vieton atsakymo, galės parodyti tik drebėjimą kinkų.
1896 m.

Elena SKAUDVILAITE

Greitiškės ažuolas

Garbė tai gilei, pamestai prie kelio, Pries ilgus amžius kėkšto, o gal vaiko Garbė tai zemei, kur galiūnus kėna ir gyvus iauko vėtrose išlaiko. Iš ančių gudumų išaugęs tebežydi ir sitas Greitiškės šlovingas medis, Ne vieną žaidžą skaudžią užsigydes ir tik vėrsunę neseniai praradęs. Dėvyris ažuolynų nepaaužtas, Lig debesų sakas iskėkęs, kietas, Kaukslėm isartas, apkūnus ir aukštas— Seniausia puosmena tauri šios vietos. Kiek saulė apie jį apskuo ratų? Kiek metų serdį jo apėjo gyvą? Ir kiek žmonių prie jo labai priprato, Sutinkančio ankstyvą, palydinčio vėlyvą.

Kiek manų vaisingos glaudė šakos, ir kiek iš jų giesmių jie siuntė žvaizdus? O kiek sviesos iš aukšto Pauksčių tako Ant jo dyrejo, vasaroms atsaius. Jame akis tikrai ne tik zemačiai, Sios pakeles — šimtai kartų — paganė, bet ir burtais izūius pasalieciai, kada isvezti musų žemę manė. ir ejo vėliaves pro jį izuliai, i stovę vedė, nuvedė i gedą. ir spragius mirties apinkui kule, ne vien kryžuotį gujo bei „zuvėdrą“. Praėjo kražių gatvėmis serbievijai ir dauksos mikajotai.

Kolegijos garsios laikai atėjo ir praėjo. Kazokai, kraują liedami žmonių,

praėjo valdžios, vienuolynai, ponai, Galybę ir dvarus praradę, auksus,

Ji supa jau subrandinti kalvynai, klonial, Isgairinę gaizius mirties pabūklų dūmus.

O ažuolas čia stovi kaip stovėjo. Ir brolis žuvo (juos kelias ir dauba teskyrė)

Jame gandrai gyveno. O puikus ir sveikas Rūtam kalne žaliavo, bet staiga nuo kirvių mirė, Kai slinko sumišimų ir aistrų audringų laikas.

O sitas ažuolas vis lipa lygi bokstą i savo metų kaupą siurbia laiką, Liepsnų ir vėjų, sauliu speigo kokstą labai labai seniai jau nebe vaiką. o gerbia, kas pažįsta, kas pamato, Tai medžių medis—girių gilės vaisius. Sesėjų puikų šviesią dieną meta. ir laiko kirčiai jam — visai nebaisūs.

Amelija MILTENIENE

IŠALKUSI DVASIA

Sustoju...

Kas gi aš?

Kur einam iš tiesų? —

Į praėitį pažvelgti

Darosi baisu,

Ir stoviu aš

Apnuogintas, sugėdintas

Atstovas

Atgautos kartos...

(Vaikystės dienos

Tiktu, nebeprisikartos).

Šotus aš. Tik dvasia

Išalkus prašo peno —

Iš žemės tos,

Kur protėviai gyveno.

Nuo Medžiokalnio, Medeinės buveinės, žvelgiant į Kražius.

A. BITVINSKO nuotrauka

MINTYS APIE MEILĘ, GĖRĮ

Idealai, kurie viliojo mane — dora, grožis, tiesa... Objektivaus pasaulio trėrinėjimas, veržimasis prie nepasiekiamo tikslo ir moksle, ir mene — be šito gyvenimas atrodytu tuščias. Asmeninis pasisekimas, turtai, prabanga — tai kiaulių bandos idealai.

A. Einšteinas

Meilė savo esme yra konkreti; ne-

galima mylėti tautos, nemylint tautiečio, negalima mylėti žmonijos, nemylint atskiro žmogaus.

Girnius

Mylėti visą ir visus — prieštaringas ir neteisingas reikalavimas, kuris pagaliau, atveda prie to, kad nemylim nieko.

Tijavas de Sardenas

Suremontavo, ar nuremontavo?

(Atkelta iš 3 psl.)

Būtį dar galima kalbėti ir dėl jūsų žodžiais tariant, nežinia kur iškeliamųjų glazūruotų plytelių, ir dėl išsitampusių rozečių, ir dėl dujinių viryklų, statomų tyčia pat lango, kad paskui duotum penkinę, kad patrauktu toliau, ir apie maišytuvus, kuriuos pirkote už savo pinigų, pagaliau apie be stiklų likusias laiptines ir t. t. Galima, bet ar verta. Tas triukšmas nieko gero neduoda, o bėdų nemažai pridaro. Ar ne dėl pernelyg didelio triukšmo, vibracijos, nukrito lubų

tinkas 15-ajame bute? Išdaužė indus, sulankstė dujinę viryklės dangtį, mirtinai šeiminkus išgąsdino. Garsiau pašukausit, ir 16-ajame bute tas pats nutiks, nes svetainės lubos „išpampusios“. Kol Vyšniauskai tyliai elgiasi, dar laikosi šiaip taip.

Tuo labiau, kad to triukšmo užtenka ir be jūsų. Labai jau garsiai tarpusavyo santykius aiškinasi užsakovas, t. y. namų valdyba ir rangovas, Kelmės rajono darbų vykdytojo baras. Pirmieji name esančiais defektais rangovams akis bado. Šie irgi ne iš kelmo splrti,

atsikirsti turi kuo: ant akty tai pasirašėt, darbus priėmėt, ko dar norit? Beje, reikėtų papildyti, kad ant akty pasirašė ir valstybinė komisija, darbus priėmė prieš tai defektinį akty brūkštelėjusi. Tik bėda, kad laikas bėga, visi defektų ištaisymo terminal seniai baigėsi; o darbai — nė krust. Nėra dujinkų, ryšininkų elektrikų pažymų. Kas jas turi surinkti? Kol kas užsakovas ir rangovas vienas į kitą pirštu rodo. Nieko sau situacija: užsako, vykdo darbus, valstybinė komisija priima, o paskui aiškinasi, kas ką turėjo atlikti.

Beje, ir valstybinė komisija turi kuo savo poziciją apginti: visi gyven-

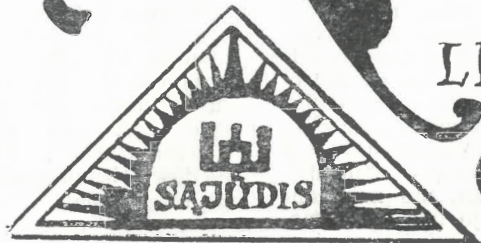
tojai juk pasirašė, kad dėl remonto pretenzijų neturi, tad darbų kokybės niekas netikrino. Sito griebiasi ir darbų atlikėjai. O gyventojai? Gūžčioja pečiais: rašėmės ant kažko. Masinis sukvalifikimas ar ką? Šią diagnozę bando paneigti KIK inžinierius E. Zablockis: — Paprasčiausiai žmonės nebuvo išaiškinti, kas ir kaip. Žmonės nesu-prato šitokios priėmimo naujovės. Tačiau, daug ko tie žmonės, nesuprato. Ką ten norėti iš paprastų žmonių, kad ir atsakingiems darbuotojams tiek tesiranda.

N. TIMOFEJEVA

REDAKTORĖ N. TIMOFEJEVA

KRAŽIŲ AIDAI

Nr. 3
1989
metai
Vasaris

LEIDŽIA LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS
SAJŪDŽIO KRAŽIŲ GRUPĖ

VASARIO 16-OJI—LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS DIENA

Lietuva, Tėvyne mūsų,
Tu didvyrių žeme,
Iš praeities Tavo sūnūs
Te stiprybę semia.

Tegul Tavo vaikai eina
Vien takais dorybės,
Tegul dirba Tavo naudai
ir žmonių gėrybei.

Tegul saulė Lietuvoj
Tamsumus prašalina
Ir šviesa, ir tiesa
Mūs žingsnius telydi

Tegul meilė Lietuvos
Dega mūsų širdyse,
Vardan tos Lietuvos
Vienybė težydi.

Prie muziejaus ištakų

(Tęsinys. Pradžia 2-me Nr.)
Prie Kražių skerdynių muziejaus dar kartą sugrįžta apie 1984-uosius metus. Tuo laiku Kražiuose klebonavo Leonas Veselis. Štai ką jis (šiuo metu gyvenęs Gargžduose) apie šį laikotarpį pasakoja:

— Apsigyvenęs Kražiuose, dar artimiau susipažinau su savo parapijos istorija, jos dvasiniu, kultūriniu palikimu. Ypač mane domino Kražių skerdynių įvykiai, apie kuriuos garsas buvo nuvilnijęs per visą pasaulį. Žinojau kunigo Stanislavo Rimkaus darbus ir jo įkurto muziejaus likimą. Ir kartu mačiau, kad žmonėse dar daug likę muziejinių vertybių. Ėmiausi jas rinkti, kaupti, turėdamas vilgtį atgaivinti Kražių skerdynių muziejų. Tam patalpą parinkau pačioje bažnyčioje. Bet kartu pastebėjau, kad tyliai dirbdamas ne kažin ką tenvėiksiu — gyvenimas lekia šuoliais, žmonių atmintis dyla, eksponatai nyksta. Tad ir nutariau kreiptis į savo parapijiečius. Kaip šiandien atsimenu, buvo švento Roko atšaldai. Per pamokslą paklausiau: „Ar žinote, tikintieji, kuo Kražiai taip toli garsūs?“ Ir čia pat atsakiau, primindamas Kražių skerdynių istoriją, pakviesdamas žmones prisidėti prie muziejaus kūrimo.

O po nepilnos savaitės aš jau sulaukiau „svečių“: Kelmės saugumo viršininko ir net dviejų iš Vilniaus. Vienas jų, žinau, buvo įgaliotinis Lietuvos kulto reikalams prie TSRS Ministrų tarybos.

Paskui juos įriedėjo į šventorių sunkvežimiai, kuriame buvo dar keletas vyrų. Nežinau, kuriam tikslui: eksponatų pakrovimui, ar tikėjosi tikinčiųjų pasipriešinimo. Jau nemažai buvau sukaukęs eksponatų. Buvo 5 Kražių skerdynių atminimui medaliai, kazokų sušaudyta bažnyčios vėliava, paveikslai, statulėlės. Bet kur kas daugiau buvau sukaukęs dokumentinės medžiagos: anų dienų įvykių žmonių atsiminimai, nuotraukos, buvo keletas egzempliorių „Kražių aidų“. Visa tai bemat atsidūrė sunkvežimyje. Net M. Valančiaus „Zemaičių vyskupystė“ bažnyčioj prieglobsčio nerado. Buvo konfiskuotos net gyvenamojo laikotarpio nuotraukos. Labai prašiau, kad bent vertingiausias, unikaliausias eksponatus paliktų. Pasakė, kad juos galėsiu pamatyti Kelmės muziejuje. Tik juos į sunkvežimį mėtė taip, kad tokiu paaškinimu net vaikas nebūtų patikėjęs. Jau bekrūdami dalį eksponatų sunaikino, ar bent sugadino. Dar pasiteiravo apie kartu su manimi dirbusį prelatą Justiną Juodaitį. Aš paneigiau bet kokį jo dalyvavimą muziejaus kūrime, ir jie išvažiavo.

O po kelių savaičių gavau iš vyskupo Petro Maželio raštą, kuris kvietė mane atvykti į kurią. Nujaučiau iškvietimo priežastį. Vyskupas be jokių užuolankų paklausė: „Ką tu ten padarei Kražiuose, kad liepia tave iškelti ir nubausti?“ Ir čia pat parodė valstybės vyrų pasirašytą mano pasmerkimo raštą. Taip aš, išbūvęs Kražiuose vos porą su trupučiu metų, atsidūriau Kruopiuose (Akmenės rajonas), nuskurusioje parapijėlėje pačiame Latvijos pasienyje.

(Būs daugiau)

Susitikimas po 50-ties metų

Nė viena tauta Europoje XX amžiuje ne išvakarėse nebuvo tiek persekiojama, spaudžiama ir niekinama, kiek lietuvių tauta. Vieni kalė lietuviui galvon, kad jis būsiąs vokiečių, kiti — grynakraujis lenkas, o atėję treči bandė jį rusu paversti. Taip ir gyveno lietuvis savo Tėvyneje svetimų ujamais ir niekinamas. O jis visais laikais norėjo tik lietuviu būti. Ir dar — šeimininku savo žemėje. Įvairiomis formomis pasireiškė tas jo troškimas. Prie jų priskiriami, manyčiau, ir „Kražių aidai“. Nuo pirmojo „Kražių aidų“ laikraščio numerio pasirodymo praėjo 50 metų (Pirmasis parapijos, vėliau Kražių laikraštis išėjo 1939 m. sausio mėn.). Šiandien skaitome šeštąjį jo numerį. Per penkiasdešimt metų — tik šešis numeriai(!). Tačiau, Maironio žodžiais tariant, — „Nebeužtvenksi upės bėgimo, nors ji tekėtų ir pamažu“. „Kražių aidų“ atgimimas įrodo, ką gali tauta, aiškios vertybių vedama ir vieningai stieianti bendro tikslo. Nadaug tesuspėjo anų metų laikraštis, bet kartu nuveikė labai daug, palietė daug opių ano meto, o kartu ir šiai dienai būdingų klausimų.

Prieš penkiasdešimt metų laikraščio puslapiuose buvo išspausdintas ir A. Korniko eilėraštis „Šventovės vagis“, skirtas Kražių skerdynių didvyriams. Šiandien Antanas KORNIKAS — mūsų pašnekovas.

— Atostogaudamas Kražiuose, broliu A. Rimkaus ir A. Slinskio paragintas, parašiau eilėraštį „Šventovės vagis“ bei straipsnelį „Studentas“, kur pasirašiau slapyvardžiu „Kražių aidų“ pasirodymas miestelyje buvo didžiulis, visų žiaugsmingai sutiktas, įvykis, plačiai visų aptarinėjamas ir platinamas. Aptarimai vykdavo ir pavasarininkų arbatinėje. Leidžiamas jis buvo iš surinktų aukų. Laikraščio siela — kunigas S. Rimkus...

Kai po penkiasdešimt metų paėmiau į rankas ketvirtąjį „Kražių aidų“ numerį, taip susijaudinau, kad, išgilinęs kiekvieną eilutę, nepajutau, kaip pradėjau ieškoti dar vieno puslapio... Ačiū, Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio Kražių grupei, leidėjams. Juk ką reiškia vien viešai Vatikano radijo bangų laidų paskelbimas!

1988 m. — Lietuvos tautos atgimimo metai?

— Tai pirmiausia — atgailos metai: prieš Dievą, prieš žmones, prieš patį save, prieš vėliavą. Tai priminimo metai, kad lietuvis niekada negali išsivadėti savo prigimties. Būtų gražu, kad Sąjūdžio seimas ir respublikos vyriausybė sutartų. Tik ko kas jiems taip, atrodo, neišeina. Tegul nuomonių būna įvairių, bet kad visi žiūrėtume į vieną tašką, būtų geriau. Man atrodo, kad šiandien dar kartą turėtume prisiminti Nepriklausomos Lietuvos jaunimo šūki: „Vienas už visus — visi už vieną“.

— Priklausėte kokiai organizacijai?

— Ateitininkas buvau ir likau.

— 1865 m. carizmas prieš lietuvius pavartoja niekur tarp kultūringų tautų negirdėtą spaudos priemonę: uždraudžia lietuvių raštą, uždaro lietuviškas mokyklas. Štai jūs jau trisdešimt aštuonis metus dirbate pedagoginį darbą, kas liko metų miglą praskleidęs?

— Ieškoti kiekvienoje pamokoje politinio momento, nes kiekvienas tikrintojas rašydavo: „pamoka pravesta gerai, tik be politinio momento“, sugalstas laikas mirtinai besimokant citatas iš Stalino knygutės „Kalbos mokslo pagrindai“. Trisdešimt metų vienu metu pildomi du žurnalai: vienas valdžiai, kitas sau ir vaikams, kad jie neužmirštų lietuviškos prigimties...
Sunkios atsiminimų gijos veda Anta-

na Korniką į praeitį. Kiek skurdo, vargo ir visokiausių nepriteklių, teko patirti vardan tos Lietuvos. Kiek kartų net sąžinė versta parduoti, išduoti ištikimimus.

Šiandien ant A. Korniko stalo — knygos, žurnalai, laikraščiai, vienuolika sąsiuvinų (po 100 lapų) prirašyta aforizmų, patarlių, priežodžių, posakių. Gal parašysite prisiminimus?

— Gal Dievas duos.

— Ką gi, Dieve, duok. O ką Jūs norėtumėte palinkėti naujai atgimusiems „Kražių aidams“?

— Tvirtybės ir sveikatos. To labai reikės, nes tokie dalykai anaipol ne kiekvienam dar prie širdies. Savo užsibręžto tikslo siekimo, idealo, anot V. Kudirkos, tik daro ir aukšto. Ir visa, kas reikalinga vardan tos Lietuvos. Te kuo toliau sklinda „Kražių aidas“!

— Ačiū už pokalbį.

Kalbėjosi Kęstutis LUKOSIUS

Šventovės vagis

Ne girioj medį laužė vėjas
Audringoj prietemoj nakties, —
Tai Kražių vyrų kovon ejo
Šventovę ginti nuo vagies.

O tas vagis apsiginklavęs,
Kaip slibinas balsiais nagais,
Įpuolęs į šventyklą Kražių, —
Susirėmė ten su sargais.

Būrys mažasis nepabūgo
Šimtų, ginkluotų gelžimis, —
Jie degančios krūtinės ugnį
Paleido priešui į akis!

Nublanko sostas, neteisingai
Norėjęs šventvietes išplėsti,
Ir pasitraukė negarbingai,
Tik vardą gaudamas vagies.

A, KORNIKAS

Sį pavasarį Kražių mokykla švenčia savo 375-ąjį gimdymą. Tai proga — žiupsnelis mokyklos istorijos.

Kražiams buvo lemta suvaidinti svarbų vaidmenį Zemaitijos administraciniame ir jos kultūriname gyvenime.

Reikia manyti, kad Kražiuose buvo įkurta viena pirmųjų paraprijinių mokyklų, kurių 16 a. Zemaitijoje veikė kelios. Pirmąsias rasytines žinias apie Kražių mokyklą aptinkame tik 1579 metais Zemaičių vyskupijos vizitacijos aprašyme. Tada Kražiai buvo ne šiaip sau miestelis, o Zemaitijos administracijos centras. Tad paraprijinė mokykla vietas bajorija jau nebesitenkino. Ji pagedavo Zemaitijoje turėti aukštesniąją mokyklą — kolegiją (lot. collegium). Šio tipo mokykla, kaip tam tikra vidurinio ir dalies aukštojo mokslo įstaiga, emė formuotis viduriniais amžiais. Kartais ši mokykla vadinama ir gimnazija. Pirmosios tokio tipo mokyklos atsirado 15 a. Anglijoje, Prancūzijoje. Lietuvoje kolegija oficialiai buvo įsteigta 16 a. (1970 m.) Vilniuje. Inicijavą steigti kolegiją Lietuvoje parodė humanizmo kultūros bei bažnyčios reformos propaguotojas A. Kulvietis. Kražiuose tokia mokykla buvo įsteigta 1614 metais. Jos tondatoriūmi buvo didysis Lietuvos eimonas Karolis Chodkevičius. Nuo to laiko Kražiai pradėjo garseti kaip žymus Zemaitijos mokslo centras. 1618 metais K. Chodkevičius mokyklai pastatė dviejų aukštų rūmus, o jai vadovauti emėsi jezuitai. Jie, norėdami į savo mokyklą patraukti kuo daugiau mokinių, kvietė darbui gerus mokytojus. Čia kurį laiką mokytojavo poetas Motiejus Serbievijus (1617—1619), savo eilėmis išgarsinęs kražius, o ypač Medžiokainį. Dirbo čia reiorikas Kazimieras Vijkas-Kojelavicius, Zigizmundas Liaugzmundas, triskart mokslių daktaras Benediktas Dobsevicius, Jonas Jakavičius, Tomas Zebrys-Zebrauskas, Gabrielius Simkevičius. Kolegija turėjo penkias bendrojo lavinimo ir dvi specialiąsias klases, vadovavo rektorius, kuris buvo renkamas, skirtas prelektas, kuris prižiūrėdavo mokyklos veiklą, kontroliuodavo mokytojų pamokas. Dėstomąjį dalyką kalba buvo lotynų. Mokyklą dažniausiai lankė zemaitijos bajorų vaikai.

17 a. antroje pusėje ir 18 a. antroje pusėje Kražių kolegija, kaip ir visas krastas, pergyveno siaubingus karus. 1655 metais į Kražius atsibastė švedai. Mokytojai ir mokiniai išsibėgėjo. Švedai apipiešė ir sunaikino kolegijos biblioteką. Penkis metus mokykla neveikė. Siaures karo metu kolegija vėl buvo nusiaubta, žymiai sumazėjo mokinių, trūko mokytojų, ir 1700 metais ji uzsidarė. Kolegijos veikla buvo atgaivinta tik 1716 metais, bet mokslo lygis joje smuko, didžiausias dėmesys buvo skiriamas religiniams dalykams. Jėzuitų mokyklos tuomet isgyveno nuopoli. Jose tebegyveno beveik nepakeistos 16 a. pabaigos mokyklos programos. Iki 18 a. pirmojo ketvirtio vyravo scholastiniai mokymo metodai bei visa auklėjimo sistema. 1773 metais, panaikinus jėzuitų ordiną, Kražių kolegiją perėmė Edukacinė komisija. Edukacinės komisijos, kaip pasaulietinės organizacijos įkūrimas, sudavė smūgį senosioms tradicijoms, katalikų bažnyčia neteko šimtmečiais jai priklausiusios išimtinės teisės tvarkyti jaunosios kartos mokymą, kurio organizacija ir kontrolė perėjo į valstybės rankas. Lietuvos vyriausiąją mokyklą tapo Vilniaus akade-

mija. Visa teritorija, kur mokykloms vadovavo Lietuvos vyriausioji mokykla padalyta į keturias apygardas. Zemaičių apygardinė mokykla liko Kražiuose. Edukacinė komisija Kražių kolegiją perorganizavo į septynmetę apygardinę mokyklą ir pavedė jai Kauno, Kretingos, Panevėžio, Raseinių, Virbalio ir Ukmergės mokyklų kontrolę. Kražiai tapo šiaurės Lietuvos švietimo centras. Buvo paskirti ir nauji mokytojai, tačiau išskyrus pasaulietį filosofą mokytoją daktarą Vansevičių, visi mokytojai buvo dvasininkai. Mokykloje buvo palikta sena tvarka tik daugiau atkreiptas dėmesys į visuomeninius mokslus. Tikyba iš pamokų skaičiaus buvo išbraukta.

Pakilus mokymo lygiui, Kražių mokykloje padaugėjo mokinių. Geriausiems mokiniams apdovanoti, kaip paskatinimo priemonė, buvo išleisti specialūs medaliai. Kražių mokykloje imta plačiai dėstyti gamtos mokslus, geografiją, visose klasėse turėjo būti nagrinėjami klasikiniai autoriai Ciceronas, Kornelijus, Ta-

lę perėmė Vilniaus universitetas, buvęs švietimo apygardos centras. Mokslas vyko pagal Edukacinės komisijos laikų programas. Daugiau dėmesio buvo skiriama istorijos pamokoms. Buvo bandoma steigti fizikos, chemijos kabinetus, gamtos mokslus stengiamasi sieti su daržininkyste, sodininkyste.

Švietimo apygardos vadovybė mokyklos tvarkymo reikalu išsiuntinėjo daugelį aplinkraščių, uždraudžiančių mokytojams naudoti fizinės baumes, raginančių jaunimą mokytis rinkti žinias, apie krašto praeitį, kalbą. Patvirtinamos mokiniams uniformos; juodi švarkai su žydromis apykaklėmis. Iš pradžių karmelitai švietimo apygardos nurodymus griežtai vykdė, bet vėliau, negaudami lėšų iš valstybės, buvo net sumanę Kražių mokyklą perkelti į Kolainius, nes neremontuojami jos rūmai pradėjo irti. 1814 metais jie kreipėsi į Vilniaus švietimo apygardą, kad ši išskirtų lėšų mokyklos remontui, arba leistų ją perkelti į Kolainius. Lėšos buvo išskirtos, tačiau karme-

no pas profesorius, jų vaikus ruošdavo repetitoriai, tarp kurių, kaip nurodo J. Lebedys, buvo ir S. Stanevičius. Vėliau caro valdžia suvaržė įstojimą į aukštąsias mokyklas. Mokėsi gimnazijoje tik berniukai. Kražiuose mokėsi vienas žymiausių 19 a. pradžios demokratinės krypties lietuvių rašytojų, Lietuvos praeities tyrinėtojų, pirmojo Lietuvoje etnografinio muziejaus steigėjas Dionizas Poška, dramaturgas J. Nezabitauskis-Zabitis, dirbo „Zemaičių vyskupystės“ autorius Motiejus Valančius, geografas, poetas K. Virvytis, taip pat mokslus Kražiuose ėjo S. Stanevičius, A. Strazdas, tautosakininkai Antanas ir Jonas Juškos, kultūros istorikas Ignas Bušinskas, A. Fromas-Gužutis, parašęs nemažą dramų istorijos bei lietuvių tautosakos, mitologijos temomis, istorikas J. Plioteris, nacionalinio judėjimo dalyvis, dailininkas demokratas J. Zenkevičius, tautosakininkas L. A. Jucevičius. Čia mokslus ėjo ir būsimasis diplomatas Jonas Vitkevičius, rytų kalbų žinovas Antanas Semiota. Dauguma mokytojų čia buvo Vilniaus universiteto auklėtiniai, išgiję mokslinius laipsnius. I. Bušinskis knygoje apie Kražius rašė: „Puiki tai buvo gimnazija, pasižymėjo rinktiniais mokytojais, gerai mokančiais dėstoma dalyką, drausmė, tvarka joje buvo pavyzdinga“. Mokyklų vizitatorius Ignatas Chodźka 1822 m., patikrinęs Kražių gimnaziją, rašė, kad Kražių mokykla ne tik viršijanti žemaičių mokyklas, bet ir Vilniaus švietimo apygardoje galinti būti laikoma pavyzdine. Iš to meto Kražių gimnazijos mokytojų pasižymėjo filosofijos mokslų kandidatas Juozapas Norkevičius, Adomo Mickevičiaus bičiulis, vienas žymiausių filomatų, filosofijos kandidatas Jonas Soboleviskis ir kt.

E. DIRMEIKIS

Kražių mokyklai — 375 metai

ŠVIESOS VERSMĖ (1)

citais, Plinijus ir t. t. Kolegijoje tuo metu buvo viena iš seniausių Lietuvoje bibliotekų, 1803 metais turėjusi 3264 egz. 2126 pavadinimų knygų, vokiečių, graikų, lenkų, latvių hebrajų kalbomis. Čia veikė teatras. 1798 m. mokyklos pastato pirmame aukšte atnaujinama „dialogų salė“, įrengiama scena, pagalbines patalpos aktoriams ir dekoracijoms. Scena buvo pritaikyta šokiams. Čia pastatyta ir pirmoji mokyklinė drama Lietuvos istorijos motyvais. Teatras pastatė 31 vaidinimą.

Kražių jėzuitų kolegija 18 a. antroje pusėje turėjo dideles žemes valdas ir buvo stambi feodalinė bažnytinė valda Zemaitijoje. Jos ūkinių ir administracinių valdų kompleksą sudarė keturi palivarčiai ir vienas dvaras su 29 jam priklausiusiais kiemais, kurių bendras žemėvaldos dydis buvo 877 valakai (18732,72 ha) žemės Palivarčių arimai buvo apšėjami 540 Vilniaus statinių rugių, o tai atitinka 27 valakus (576,72 ha) dirbamos žemės. Kaimų žemes sudarė apie 850 valakų (18158 ha), iš jų apie 250 valakų (11107,20 ha) buvo ariamos žemes.

1689 m. pasistatė jėzuitai didelę bažnyčią. Bažnyčia buvusi labai puošni, turėjusi 12 altorių, kurių didžiajame kabojęs didžiulis Leonardo da Vinčio tapytas paveikslas „Sv. Marijos žengimas dangun“, už kurį jėzuitai sumokėję 600 olandiškų dukatų.

Po 1795 metais įvykusio paskutiniojo Lietuvos — Lenkijos padalijimo, Kražių mokyklą perėmė Kolainių vienuolial karmelitai. Jie į Kražius atsuntė šešis savo mokytojus. Jiems čia dirbti caro valdžia leido su sąlyga, kad jie mokyklą tvarkys savo lėšomis, nieko neprašys iš valstybės išdo. 1798 metais šioje mokykloje mokėsi apie 400 mokinių. Mokyklų vizitatoriai konstatavo, kad Kražių mokykla, vadovaujama karmelitų, mokslo srityje yra pasiekusi gerų rezultatų.

Po 1803 metų švietimo reformos Rusijos imperijoje Kražių mokyklos kontro-

lantai jų negavo. 1817 metais Rusijos švietimo ministras per Vilniaus švietimo apygardą karmelitams išakė mokyklą perduoti valdžios švietimo viršininkui — direktoriui, filosofijos magistrui Ig. Daujotui. 1818 metais mokykla buvo suremontuota ir suvalstybinta. Vilniaus universitetas pertvarkė į gimnaziją ir ji tapo viena pirmųjų pasaulietinių mokyklų Lietuvoje. Mokykloje lenkų dėstomoji kalba buvo pakeista į rusų kalbą. Gimnazijoje mokėsi iki 400 mokinių. Juos mokė 17—20 mokytojų. Mokykla turėjusi numizmatikos ir kitų senienų kolekciją. Dauguma mokinių gyveno pas vargingus Kražių miestėlenus. Turtingesnieji gyve-

Negyvomis akimis žvelgia į Kražius buvusi mokslo šventovė, vienintelė likusių garsių lankų liudininkė.
V. LUKONO nuotr.

LIETUVNINKAIS
MES ESAM GIMĘ..

Lietuvninkais ir turim būt...

Taip ir norisi pratęsti poeto žodžius. Šitiek amžių mūsų protėviai kovojo už savo gimtąją kalbą, jos grynumą ir grožį. Prisiminkime S. Daukanto teiginį: „Tebeturi dar lietuviai ir žemaičiai visų brangiausią palikimą savo bočių prabočių, tai yra savo kalbą, kurią idant išplėstų iš nasrų visa ryjančio laiko ir pastatytų šalia kalbų mokyty, turi aną šiandien dailinti“. Taigi... tebeturime visų brangiausią palikimą — savo kalbą, bet ją tiek nuskurdinome ir išdalkėme jos leksiką, morfologiją ir sintaksę, kad nebežinome „su broliu“ ar su arkliu

važiuojame, einame „ant autobuso“ (nerečiau „varome ant autobuso“), skundų knyga „randasi kasoje“. Net viešuose pasisakymuose dažnas kalbėtojas sako: „daleiskim“ (vietoje „sakykim“), „išneša“ nutarimą, „atidaro“ ir „uždaro“ posėdį, „palaiko“ nuomonę ir t. t.

Dabar, kai mes jau turime oficialiais dokumentais įteisintą lietuvių kalbą kaip valstybinę, vieningai traukime ją „iš nasrų“ visa ryjančio laiko ir, anot S. Daukanto, dailinkime ją.

Manau, ne tik mano dėmesį patraukė gruodžio 15 d. „Tiesoje“ išspausdintas

Antano Kubiliaus straipsnis „Ar ne per anksti džiaugiamės?“ Mano nuomone, džiaugtis tuo, ką iškovojome turime, reikia, bet reikia ir kovoti, kad tai nebūtų tik žodžiai. Ir kovoti visiems vieningai: bet kokioje įstaigoje, bet kokiam darbe bare į lietuvišką klausimą turi būti atsakyta lietuviškai. Jeigu tu visi reikalaisime (jei patys kovosime su savo kalbiniais trūkumais ir klaidomis ir būsim taktiškai reiklus kitautėiams, gyvenantiems ir dirbantiems Lietuvoje) — lietuvių kalba nebus podukros vietoje.

Todėl „Kražių aidų“ redakcinė komisija ir nutarė šiame skyrelyje priminti, kad „Lietuvninkais mes esam gimę“... Ir jeigu tuo didžiuojamės, jeigu mums brangi tėvų ir protėvių žemė, jei norime lietuvininkais ir išlikti, pirmiausiai kiekvienas kovokime už savo kalbą, jos grynumą, taisyklingumą ir grožį. Neterškime jos ne tik svetimybėmis, netaisyklingomis sakinių konstrukcijomis, bei nelietuviška žodžių daryba, bet ir griežtai kovokime su keikūnais, kurie keikia net to nebejausdami: šlykščiausi keiksmažodžiai jau tapo priežodžiais. Pradėkime kiekvienas nuo savęs, draugiškai perspėkite savo artimuosius, draugus, pažįstamus. Sudarykite nepakantumą kalbos darytojų ir keikūnams autobusuose, gatvėse — visur.

Brangūs „Kražių aidų“ skaitytojai! Mūsų laikraščio skyrelis „Lietuvninkais mes esam gimę...“ laukia Jūsų atsiliepimų, laiškų su straipsniais, mintimis apie mūsų kalbos „ligas“ ir būdus, kaip jas „gydyti“. Bandykite pažvelgti į paroduotųjų reklaminius užrašus ir vitrinas, įstaigų dokumentaciją, susirinkimų protokolus ir nutarimus, pasisakymus susirinkimuose, kalbas gatvėje — ir pradėsite apsisvalyti nuo savo kiemo.

Visuė kviečiame į kovą už lietuvišką lietuvių kalbą!

A. MILTENIENE

G. AKUNIENE

Kalba — tai duona kasdieninė, ir vaistas nuo visų klaidų. Ji mums — didžiausia brangenybė, išgarsinta žymių žmonių.

Daukša išgarsino „Postilėję“, O Donelaitis — per „Metus“. Mylėti kalbą ir Tėvynę, Maironis mokė mus visus.

Nešiokim ją kaip talismaną. Sirdy, mintyse ir darbuose. Gryna, skambi kalba lietuvių, Tėvynę mūsų vėl papuoš.

TIKĖJIMO ŽODIS

Jo vardas Lietuvos kankinių martirologijoje, galbūt, mažai pastebėtas tarp kitų tūkstančių Tėvynės kankinių — nekaltų aukų, žuvusių šio amžiaus penktame dešimtmetyje, triono Stalino ir jo garbintojų genocidinės mašinos nasruose.

Jei krikščionybės istorijoje minime pirmąjį kankinį šv. Steponą, tai nepriklausomybės netekusios Lietuvos kankinių istorijoje reikia prisiminti kunigą Stanislovą Rimkų, 1940 metais areštuotą ir nukankintą Petropavlovsko kalėjime. Turėjo jis tuomet 30 metų ir buvo kunigažys vos keturis metus. Jo gyvenimas ir mirtis yra gražus pavyzdys mūsų jauniems levitams, kad įkvėptų juos aukos dvasiai — gyventi ir mirti už didžiuosius idealus po Kristaus vėliava.

Mūsų Tėvynė turi daug nepaskelbtų šventųjų. Galbūt, ateis laikas, kai nebus kliūčių jų šventą gyvenimą, jų heroiską aukos dvasią išgarsinti ir juos perduoti. Bažnyčios autoritetui, kaip kandidatus į altoriaus garbę.

Šį mėnesį Lietuva laisvai mini savo Nepriklausomybės dieną, todėl tinka prisiminti didžiųjų asmenybių gyvenimą, kad jų pasėtoji dvasinė sėkla nebūtų palaidota užmaršties kape.

Stanislovas Rimkus gimė 1912 m. Žemaitijoje, Kvėdarnos parapijoje, Pramynos kaime ir buvo jauniausias iš penkių vaikų. Anksti neteko tėvo, bet turėjo kilnios sielos motiną — valstietę, kuri sunkiomis sąlygomis leido našlaičius vaikus į mokslą ir labai norėjo, kad bent vienas jos sūnus išeitų į kunigus. Ji Stasiuką, Antaną ir Kristiną išveža mokyti už 9 kilometrų, į Kvėdarną, kartu nuveža ir ožką, kurios pienu jie maitinsis. Baigę pradžios mokyklą, vaikai toliau mokosi Rietavo progimnazijoje, o po 3 metų — Svėkšnos gimnazijoje.

Stasiukas nuo pirmųjų mokslo dienų skyrėsi iš kitų gabumu, jautrumu, buvo geras sportininkas, bet kartu mylėjo ir maldos gyvenimą. Progimnazijoje susižavėjo skautų veikla. Čia pasireiškė ir jo kūrybiniai gabumai.

Pirmame jo straipsnyje progimnazijos sienlaikraštyje jaučiamas susirūpinimas savo likimu, ryžtas išsižadėti iš blogio ir siekti amžinųjų aukštumų: „Dievuli, man baisu, kad pasaulyje tiek pikto, nuodėmių. Aš neliksiu čia žemai, aš liksiu ten, kur angelai...“ Tai buvo šūkis, kurį Stanislovas pats sau skelbė ir atkakliai jo laikėsi iki mirties.

Stanislovas, įstojęs į Telšių kunigų seminariją, išrašo į savo knygelę 55 pasiryžimus bei įsakymus sau pačiam ir

griežtai jų laikosi. Už tai iš seminarijos jis išeina, nešinas ne tik tvirtomis žiniomis, bet ir rimtu pasiruošimu darbui.

Po šventinimų kurso draugai paveda Stanislovui visų išeinančių vardu tarti atsisveikinimo žodį, o vyskupas, vertindamas jauno kunigo šviesią ir pamaldžią sielą, nukreipė jį į vieną žymiausių Žemaitijos parapijų — Kražius.

Kražiai, praeity nešę visai Žemaičių žemei šviesą, jų vaikai, iki kankinystės gynę šventąsias idėjas, dabar buvo jau beužmirštą savo šlovę. Buvo reikalingas apaštalas, kuris švento gyvenimo pavyzdžiu, nuoširdžia žmonių meile ir sumania veikla grąžintų Kražiams religinį atgimimą. Tokio apaštalo sąlybėmis Apvaizda buvo apdovanojusi kun. Stanislovą Rimkų, kuris į Kražius atvyko 1936 metais.

Atsiminimai liudija, kad kun. Stanislovas buvo šviesios sielos žmogus: turėjo pakankamą erudiciją, sugestvyvią iškalbą, tvirtą, užgrūdintą valią, dosnią, visus mylinčią širdį. Buvo laisvas nuo bet kokių nesveikų įpročių (abstinentas).

Jis žinojo, kad norint nuvesti parapijiečius į Eucharistinį gyvenimą, reikia pirma išlaisvinti juos nuo plintančių blogybių — girtavimo, dvasinio analfabetizmo, tingumo, apsilėidimo, indiferentizmo, laisvamanybės. Dėl to žmones jungė į įvairias organizacijas. Talkon pasikviečia brolių Antaną ir seserį Kristiną.

VARDAN TOS LIETUVOS

Iškovojęs iš „kieto“ klebono parapijos namą, iškeldinęs iš jo bažnyčios tarnus, jį rekonstruoja ir čia įsteigia parapijos romovę. Joje steigia Kražių skerdynių muziejų, atidaro pavasarininkų biblioteką, arbatinę-bufetą su bealkoholiniais gėrimais ir erdvią 300 vietų salę, kurioje dažnai vykdavo susirinkimai, meninės saviveiklos pasirodymai, skambėdavo savi (pavasarininkų) dūdų ir styginių orkestrai, angelaičių skudučiai. Čia atidaromas ir liaudies universitetas. 1939 metų sausio mėnesį kun. S. Rimkaus iniciatyva išleidžiamas pirmasis „Kražių aidų“ numeris.

Kun. Stanislovas savo veiklos svarbiausiu tikslu laikė parapijos religinį atgimimą. Jis stengėsi parapijiečių įprotį eiti išpažinties ir šv. Komunijos kartą per metus pakeisti mėnesinės išpažinties ir komunijos praktika. Tuo tikslu paski-

ria dienas, kada kokia parapijiečių grupė turi eiti prie sakramentų. Per rekollekcijas kun. Stanislovas prie pamokslų ciklo būtinai prijungia praktiškus pasiryžimus: pirmiausia — būti skaisčiu ir vykdyti Dievo ir Bažnyčios įsakymus, praktikuoti šeimoje maldą ir dvasinį skaitymą, daugiau skaityti gerų knygų, nė vieno sekmadienio — be šv. Mišių, nė vieno mėnesio — be išpažinties ir Komunijos, atsisakyti alkoholinių gėrimų, paaukoti savo šeimą švč. Jėzaus širdžiai, išjungti į giedojimą bažnyčioje ir namuose, globoti mažutėlius ir vargšus, katalikiškai sveikintis, statyti ir remontuoti kryžius pakelėse ir sodybose ir t. t. Didelį vaidmenį kunigo gyvenime turėjo daina. Jo skambų tenorą žinojo visi parapijiečiai. Žinojo ir jo kilnius šiekimus — tautinį ir dvasinį parapijos atgimimą...

Deja... Šį darbą nutraukė 1940 metais užgriuvusi svetima galybė. Žmonės kalbėjo, kad kažkas matęs kun. vikarą prastą dieną, ne pamaldų metu bažnyčioje prie altoriaus ilgai klūpojęs ir verkęs. Atėjo ir balsavimo diena. Kiekvieno balsuojančio pase dedama atžyma „Balsavo“. (Suprantama, ne dėl grožio). Tokio antspaudėlio kun. S. Rimkaus pase nebuvo. Negalėjo neerzinti ir visa kunigo veikla.

O gyvenimas kaskart darėsi vis šurpesisnis. Žodis „išvežė“ skambėjo kone kasdien kaip gedulingas varpas. Čia vieno inteligento nelikę, čia kito. Vieną rytą bažnyčioj nepasirodė ir kun. S. Rimkus. Išvežė... Žinia juodu aidu apskriejo visą parapiją. Žmonės kalbėjo apie išdaviką. Tik ar reikėjo tada kokių išdavių, jei jie jau atvirai sėdėjo valdžios kėdėse, keliaklupsčiais puolę tarnauti užplūdusiai jėgai. Plėšė ir naikino visa, kas buvo šviesesnio ir doresnio. Gėlynai virto šiukšlynais, taurios asmenybės — liaudies priešais.

Suimtąjį kunigą mėginta gelbėti: surinko daug parašų. Rašėsi visi dori žmonės. Tik niekas nepagalvojo tuomet, kad juo daugiau parašų, tuo didesnis liaudies priešas darėsi suimtas kunigas. Kas tada galėjo suvokti vilkų įstatymus...

Kun. vikaras negrįžo. Negrįžo nei okupantams pasikeitus, nei karui pasibaigus. Ir po rehabilitacijos negrįžo. Jo vardas įsiliejo į tą begalinį ilgą lietuvių kankinių sąrašą, o jo kaulai išsiėjo po švėtima padange kapelyje be kryžiaus. Ir šiandien turbūt jau drąsiai galima kreiptis į jį užtarmimo pas Dievą prašant.

Kun. S. Rimkaus veiklos sėkmės laidas buvo jo aukos dvasia. Jo malda: „Dieve... tikrai sielų tetrokštu“ — neliko tik žodžiais. Daug jo auklėtų kražiečių užsėdė idealizmu, pamilo jo idėjas, išjungė į dvasinio atgimimo idėjas. Dalis Kražių mokyklinio jaunimo stėjo į vienuolynus ir šiandien dalija savo jėgas Dievui ir Tėvynei. Kiti tapo jaunimo auklėtojais — mokytojais, ir išjungė į eiles tų didžiavasių Lietuvos mokytojų, kurie, nepabėgę teroro, gelbėjo Tėvynės vaikus nuo pardsdavėlių skleidžiamo melo, apgaulės, nuo dvasinio ir dorovinio žalojimo. Jeigu šių dienų jaunime pastebimi dvasinio atgimimo ženklai, tai kažkokia dalimi yra vaisiai tos sėklos, kurią nepriklausomybės metais Kražiuose pasėjo kun. S. Rimkus.

Tik keturis metus dirbęs kunigas švystelėjo lyg meteoras, pralėkdamas tamsia padange. Nušvietė tamsą ir užgeso. Bet savo liepsna uždegė švyturius, kurie švietė ir dar tebešviečia. Nors jis buvo sunaikintas pačiamė jėgų žydėjime, tačiau jo darbai nežuvo kartu su juo. Pranašiški ir giliai prasmingi yra žodžiai, pasirinkti kun. Stanislovo devizu primicijų proga:

„Matykite, kad aš ne tik sau vargau, Bet visiems, kurie ieško tiesos“
(Ekl. 24. 47.) kun. St. ANUZIS

protestuoti prieš tokį mūsų pažeminimą, jeigu nesinori būti dulke, o kažkuo daugiau, tai — puiku. Gyvybė, dvasia, šviesa, užsidedamas ir iš dulkių gali padaryti nuostabių daiktų, gali dulkes paversti žiedais, duona, žmonėmis. Kad dulke taptų šiuo tuo, reikia kažko, ką mes paprastai vadiname Dievu. Bet Dievas mato kiaurai ir sveria teisingai. Nei girto, nei pikto malda dangun neina. Melagio lūpos veidmaidingos, negeros rankos Dievui nepriimtinos. Dievas neapgaunamas ir nesuviliojamas gražiais žodžiais. Tik dieviška dvasia, gyvenanti žmoguje, tik nuoširdūs žodžiai iš nuoširdžiai gyvenančios žmogaus širdies gali pasiekti Dievą, arba tikrai atsiprašantys, apgailintys savo nelabumą.

Išsigelbėjimas prasideda nuo vidinio apsisvalymo.

Kad tik nebūtume vien dulėmis...

A. SATISKIS

Paskelbėm konkursą

1988 metų spalio 15 dieną Kražiuose įvykęs mitingas, skirtas Kražių skerdynių 95-osioms metinėms, nutarė, kad reikia Kražiuose pastatyti skerdynių atminimui paminklą. Kaip matote iš skyrelio „Dėkojame aukojusiems Kražių paminklų atgimimui“, žmonės jautriai atsiliepė į šį nutarimą: paaukojo jau 6632 rublius, kurie yra mūsų sąskaitoje 700525, ir vis dar aukoja. I-asis „Kražių aidų“ numeris rašė ir apie vietos paminklų parinkimą. Jį nutarta statyti aikštėje prieš bažnyčią. Šiandien jau paskelbtas ir paminklo projekto konkursas. Konkurse dalyvauti pakviestos trys kūrėjų grupės, o kartu suteikiama teisė dalyvauti visiems pageidaujantiems. Konkurso nugalėtojų laukia pusantro tūkstančio rublių premija. Dar tokia pat suma bus išmokama kvietinėms kūrėjų grupėms už eskizus. Tad konkurso paskelbimas mums kainavo tris tūkstančius rublių. Konkurso sąlygas sudarė bei po nuostatais pasirašė Lietuvos dailininkų ir architektų sąjungos bei mitinge išrinktas paminklo statymo komitetas. Konkursas truks iki gegužės 22 dienos, po to projektai bus atvežti į Kražių kultūros namus ir atiduoti Kražių visuomenės bei vertinimo komisijos svarstymui.

„K. a.“ inf.

Dėkojame aukojusiems Kražių paminklų atgimimui

Kelmės parapijos klebonui Izidorui Butkui, iš Butkiskės kaimo Astrauskui, E. Kvietkauskui, J. Myniotui, Dunauskieniui, Norkieniui, Simkienei, Steponkienei, S. Ramanauskui, iš Burbiskės B. Sarlauskieniui, Norkevičiūtei, iš Sodalės Z. Venckienei, E. Zablockienei, M. Skaudvilai, M. Gaidamavičiui, V. Vaitkienei, S. Gaidamavičiui, iš Žiboklių B. Milienei, S. Valiūškai, A. Zalbienei, J. Butautienei, J. Butautui, iš Pakuprių A. Levickui, S. Simkui, iš Lenkvičių P. Budreckui, P. Kalinauskui, Z. Simkevičiui, S. Eirošienei iš Plučikių O. Navickienei, iš Karyžių V. Zalbai, J. Monttrimui, A. Pelurčiui, S. Rukšėnui, iš Vaisviliškių A. Rukšėnui, Kražių kolūkių mechanizatoriams Z. Simkui, Z. Rukšėnui, C. Kalmikui, Z. Peliurčiui, A. Mozūraičiui, V. Rupšui, V. Martišauskui, V. Zenkovui, A. Milaševičiui, P. Levickui, A. Malinauskui, E. Tarasevičiui, vairuotojams A. Simkui, S. Steponkui, A. Zubrickui, A. Verpečinskui, L. Vedeikiui, P. Budreckui, A. Norvaišai, S. Salaševičiui, fermos darbuotojams M. Dirmeikiui, Z. Dinikienei, J. Liubšui, S. Mėšlydienei, D. Mozūraitienei, J. Morkevičienei, D. Daumavičiui, T. Milaševičienei, Staladinskams, M. Piličiauskui, J. Navardauskienei, O. Dargvainienei, suvirintojui P. Paulauskui, tekintojui V. Navickui, vaikų lopšelio-darželio darbuotojams Birgiolai, J. Jurgilienei, vėrėjai L. Grigūlienei, statybininkams D. Grigūlai, B. Jasulaičiui, P. Vėliui, R.

Pirmoji pažintis

Artėjant rinkimams į TSRS Aukščiausiąją Tarybą, vis daugiau rinkėjų išjungia į priešrinkiminį darbą. Ir nenuostabu — juk tik dabar pradėdame mokyti demokratijos (nors daug metų skelbėme, kad mūsų rinkimai — demokratiškiausi pasaulyje). Rinkimų karštingė neaplenkė ir Kražių. Sausio 11 d. Kražių kultūros namuose gausus kražiečių ir aplinkinių gyventojų būrys susitiko su Pabaltijo skyriaus Lietuvos filialo komisijos stalinizmo nusikaltimams tirti nariu Mėčislovu Laurinkumi, iškeltu kandidatu į TSRS liaudies deputatus Tauragės nacionalinėje apygardoje Nr. 693. LPS Seimo tarybos narys M. Laurinkus prisistatė būsimiems rinkėjams, papasakojo apie save, išdėstė savo poziciją. Susirinkime kalbėjo LPS Seimo narys A. Račas, LPS rajono tarybos narė S. Urbikienė.

Viskas, atrodo, vyko sklandžiai ir rimtai, kaip ir turi būti, ruošiantis tokiam atsakingam darbui. Deja, salėje buvo ir norinčių juokeliais pasisvajdyti, ir niekais paversti renginį. Kalbant mokytojui S. Urbikienei, pasigirdo pliaukštelėjimų bei replikų, keliami nerimti klausimai. Ir skaudu, kad taip elgėsi žmonės, laiką save inteligentais. Tą dieną ne vienas, išėjęs iš salės, širdyje nešiojome kartėlį ir neapleido mintis, kad mūsų kaimui trūksta paprasčiausios kultūros, savitvardos, pagarbos žmogui, ir turbūt svarbiausia — mąstymo, blaivaus požiūrio į viską, kas dabar vyksta mūsų šalyje.

A. MILTENIENE

KAD NELIKTUME VIEN DULKĖMIS

Pamąstymai, pasitinkant gavėnią

Su Pelėnų diena (šįmet vasario 8 d.) prasideda gavėnia — savęs išskaidrinimo, susikaupimo, glaudesnio susivienijimo su Dievu metas.

Mes pasiekiamo tobulumo, tarnaudami kitiems: Dievui ir artimiems, o tai neįmanoma be savęs išsižadėjimo. Ir yra trys pagrindiniai išstobulinantys darbai: pasninkas (šalia kitų padarinių mokantis žmogų išsižadėti savęs), malda (bendravimas su Dievu), ir vadinamoji išmalda (įvairiausia pagalba artimui).

Pelėnų dieną kunigas barsto ant galvų pelenus ir taria žodžius: „Memento homo guia pulvis es et in pulverem reverteris“ — atminti žmogau, kad dulke esi ir į dulkę pavirsi. Tuo priminama žmogaus menkumas. Gal tai kam ir atrodo juokinga, tačiau, rimčiau pagalvojus, nėra ko juoktis, bet verta susimąs-

tyti, nes žmogus be Dievo tikrai yra labai menkas.

Vienas amerikiečių mokslininkas pasakė: „Kad žmogus be religijos nevertas nė vieno dolerio. Kodėl? Jeigu sielą atmesim, o imsim vien tik kūną, tai iš žmogaus kūne ir kraujuje esančių sudėtinių medžiagų (geležies, fosforo, kalcio, vandens ir t. t.) galime padaryti 7 vidutinio didumo vinis, kalkėmis nubaltinti nedidelę sieną iš kitų medžiagų — saują degtukų, keliasdešimt pieštukų, kelis šaukštus druskos ir visa tai nekainuotų nė vieno dolerio...“

Priminimas „dulkė esi“ — tai labai teisingas ir labai šurpus, nes dulksė laukia tik... dulksė likimas: išnyksi be ženklo, kad esi kažkuo buvęs.

Jeigu toks įvertinimas mus labai užgauna, jeigu norėtūsi šaukti, nesutikti,

Jau saulelė atkopia

Viena triukšmingiausių gamtos atbudi- mo švenčių nuo gilios senovės buvo už- gavėnės. Šią šventę katalikai švenčia 46 dieną prieš velykas, dažniausiai vasario mėnesį ir visuomet antradienį. Jau nuo pirmųjų žemdirbystės laikų žiemos pabaigos švenčių pagrindinis dėmesys bu- vo nukreiptas į apeigas, tariamai turin- čias išvardyti žiemos demonus ir pažai- qinti iš miego šalčių sukaustytą žemę, suteikti jai derlingumo galios, kad bu- tų pajėgi gimdyti vaisius.

Senovinėse užgavėnių apeigose išsi- skiria keli pagrindiniai elementai. Vienas jų — pasivažinėjimai. Važinėdavosi kas kuo turėdavo: rogėmis, ratais, geldomis, oubenimis. Šios pramogos nepraleisdavo vaikai, o jaunavedžiams ji buvo kone pri- vaio. Si magiška priemonė turėjo lai- duoti gerą ateinančių metų derlių. Be- veik visoje Lietuvoje išlikę paprotys ap- vaziuoti arkliais kinkytomis rogėmis lau- kus. Ir ne vieną, o mažiausiai tris ar net keliolika kartų. Rogėse sėdėti stengda- vosi visa šeima. Buvo tikima, kad kuo ilgiau važinėsis, tuo gausnesnis bus der- lius, o ypač linai. Tą dieną jaunimas net į sokius arkliais vaziuodavo. Jų arkliai būdavo papuosti žvangučiais, kaspinais. Kiekvienas, vykstant į pasilinksminimą, stengdavosi paimti pakeliui kuo daugiau pavėžėjimui pakeleivių. O kada roges bū- davo pilnos, jos būtinai apvirsdavo, o vaziaavę jose, išsivoliudavo po sniegą. Voliojimas po sniegą, pagulėjimas ant žemės turėjo giliai prasmę. Mat buvo ti- kima, kad žmogus ir žemė yra neatsie- jami. Kai žmogus dėl ligos ar kitos prie- zasties nusilpsta, žemė jam suteikia jėgų, jeigu jis su ja susiliečia. Žiemos paba- lgoje tokia pagalba reikalinga esanti že- mei. Ir voliojosi žmonės po sniegą, no- rėdami žemei perduoti savo gyvybės jė- gas, kad ji kuo greičiau atbustų ir suza- liuotų.

Svarbią reikšmę pasivažinėjime turėjo laistymas vandeniu. Tai buvo ne pra- moga, o priemonė sukelti atsilimą, pa- verciančią sniegą vandeniu, gausinantį upių, ezerų bei šaltinių vandenį, kad ateinančią vasarą augmenija gautų pa- kankamai lietaus. Laistydavo lietuviai per užgavėnias ir „bitės“. Taip vadindavo po kubilų ar paklode vežiojamus paslėptus vaikus, kurie zyždavo. Parvežę namo džiovindavo vantomis, tikėdamiesi, kad gerai spiesiančios bitės.

Daug dėmesio per užgavėnias buvo skiriamas maistui. Pagrindinis valgis — blynai. Jų apvali forma simbolizavo sau- lę, o kadaangi jie buvo keptami iš miltų, buvo tikimasi ir gero tų javų derliaus. Nuo paskutiniojo ketvirtadienio prieš užgavėnias buvo stengiamasi daug val- gyti. Visos tos dienos buvo vadinamos riebiomis. „Riebiųjų ketvirtadienį“ val- gydavo keturis kartus, penktadienį — penkis ir t. t., o paskutinę apeigų dieną vaigydamo net dvylika kartų, kas simbo- lizuoja dvyliką socių mėnesių. Per užga- vėnias būtina pavaisinti kiekvieną, kas tik užėina į namus. Ypač didelę sėkmę žadėjo jaunavedžių atsilankymas. Gimi- nės, laukdami svečių, priekydavo blynų, privirdavo dešrų, mėsos, o juos grįžu- sius namo dar vaišindavo šeiminiškai.

Visada pagarbioje vietoje būdavo arkliai, tad ir per užgavėnias jiems buvo ski- riamas nemažas vaidmuo. Tą dieną buvo rengiamos arklių lenktynės. Manoma, kad šis paprotys atėjo iš gilios senovės ir yra skirtas mirusiųjų pagerbimui.

Daug linksmybių suteikdavo apeiginis supimasis. Tai buvo ne kas kita, kaip magiška priemonė paskatinti derlių, o tuo pačiu ir kitus gyvūnus augti. Kuo aukščiau išisupsi, tuo geresnio derliaus gali tikėtis. Vietoj sūpuoklių kai kur tam pačiam tikslui tarnaudavo paprasčiausia lenta, permesta per kaladę, ant kurios šokinėdavo tik merginos. Nuo lentos at- sispyrusi mergina stengdavosi kuo aukš- čiau pakilti, kad kuo aukštesni būtų li- neliai.

Neatskiriama užgavėnių elementas — persirengėliai, arba kaip mūsųose da- bar vadina „ėjimas žydais“. Etnografi- niai šaltiniai rodo, kad persirengėliai dė- davosi kuo baisesnes kaukes. Persiren- gėliai vaikščiodavo po kaimus, krėsdavo įvairiausias išdaigas, linksmindavo žmo- nes. Na o ten, kur būdavo nelabai sve- tingai sutikti, ir kokią šunybę nesidro- vėdavo iškrėsti. Po užgavėnių dažniau- siai gaspadorius rasdavo ant stogo už- keltas akėčias, užremtas trobos duris, iš- keltus vartus ir t. t. Už tai su „žydais“ buvo stengiamasi elgtis pagarbiai.

Su užgavėnių apeigomis susijęs mo- terišku bei vyrišku stabų vežiojimas bei žudymas. Stabai turi savo senus, be-

veik nekintančius vardus. Dažniausiai su- tinkamos Kotrės, Morės, Bobos, Senė Kūniškė, Motinėlė ir kt. Stabus vežiojo arkliais, kai kur pakinkytais keršais jau- čiais, Stabus lydėdavo įvairūs persiren- gėliai, vaizduoja nepažįstamuosius, žvė- ris. Mūsųose dažnai sutinkama Boba, pritaisyta prie penkto vežimo rato taip, kad važiuojant ji suktyt. Persirengėliai triukšmaudavo, dainuodavo įvairias ko- miškas dainas, grodavo harmonika, barš- kindavo šaukštais į puodus. Vežamą sta- bą pagauti taikydavosi giltinė. Tik pa- vakariams, kai persirengėliai pavargda- vo, nuveždavo stabą į galulaukę ir su- degindavo arba paskandindavo. Užgavė- nių stabai greičiausiai bus įsamenintos augalijos bei derliaus dievybės ir susi- jusios su tikėjimu, kad pavasarį jie at- gimsią naujoje augalijoje, o svarbiausia — javuose. Todėl paprastai juos pa- kasdavo arba sudėgindavo rugių lauke. Kiekviena kaukė taip pat privalėjo tu- rėti savo prasmę. Pvz., jaučiai ir avinai — vaisingumo simbolis, gaidys privalejo išsklaidyti piktašias dvasias, laukinių paukščių ir žvėrių kaukės laidavo jų dauginimąsi ir sėkmingą medžioklę ir t. t.

Po visų išdaigų jaunimas rinkdavosi didžiausioje kaimo troboje ir šokdavo, linksmindavosi. Dažnai tokį vakarą vai- dindavo vestuves „Jaunąja“ būdavo Mo- rė, Kotrė ar kuri kita iš užgavėnių per- sonazų. Plačiai praktikuotas ir naujagi- nių nešiojimas — meilės ir vaisingumo simbolis.

Žiemos pabaigos švenčių apeigose bu- vo ypač gerbiami jaunavedžiai ir piktai išjuokiami nevedę, ypač senmergės, už- gavėnių apeigose vadinamos bergzdine- mis. Neduok, dieve, žemei, į jas nusi- žiūrėjusi, gali likti bevaisė. Išjuokiant netekėjusias arba nevedusias, noretą pa- rodyti, kad jie žemei Motinai negaietų turetį įtakos.

Neatsiejami nuo užgavėnių ir Kanapi- nis su Lasininu. Lasininis simbolizuoja mesėdį, o Kanapisis kaiba apie tai, kad jau prasideda gavenia. Kanapisis su La- sininiu — priesiškos jėgos. Ir visada įvairiose kovose laimi Kanapisis.

Persirengėlių, tarp jų ir Lašininio su Kanapiniu, jaunimo zaidimų žiemos svencų apeigose keliamam juokui buvo priskiriama didelė magiška galia bei si- mboline prasme. Juokas turėjęs nepapras- tos galios numarinti žemą ir pazaqinti pavasarį, prikeiti žemą naujam gyve- nimui. Pirmykštis žmogus tikėjo, kad juokas nugaitys net mirų: ji bėganti iš ten, kur juokiamasi. Juoko bijancios pik- tosios dvasios. Juokas turėjęs pralinks- minti derliaus dievybę, nes jeigu ji esan- ti rūsti ir nesijuokianti, žemėje nebeauga ir nebežydi augalai.

Pirmoji diena po užgavėnių — pelenų diena. Ji buvo laikoma lyg ir pirmąją pavasario dieną, todėl tą dieną žmonės nesikeldavo su tamsa, laukdavo kol iš- aus ir patekės saulė. Tą dieną senovėje buvo atliekamos apeigos prie besikūre- nančio namų židinio, pagerbiama namų dievybė (Gabiya). Po apeigų barstė pele- nais dirvas, gyvulius, žmones, trobas ir kt. Tikintiesiems tą dieną bažnyčioje pi- lami ant galvų pelenai, vaizduojant, kad žmogus iš dukės gimęs, dulke ir pavir- siąs. Tačiau kartu su krikščioniškais pele- nų dienos papročiais lietuviai išlaikė nemaža savo senųjų agrarinių tikėjimų. Ilgai išliko paprotys persirenginėti Pele- niumi. Apsiskarmalavęs senis eidavo mo- juodamas per kaimą, kiekvieną sutiktą apiberdavo pelenais, aptaškydavo purvu. Eidavo jis į kiekvieną trobą ir ten gau- davo dovanų, o jeigu ne, iseidamas api- berdavo langus pelenais. Plačiai žino- mas paprotys tą dieną į trobą įvilkti ak- menį, kad ateinančią vasarą didelis der- lius užaugtų.

Per užgavėnias ir pelenų dieną žem- dirbiai burdavo, koks bus derlius, kaip seksis su gyvuliais, kokia bus sveikata.

Pavasario švenčių ciklas prasidėdavo vasario mėnesio pradžioje. Apie vasario 2-ąją sniegas pasitraukias nuo medžių, o po stogo lašais jau galis atsigerti gai- dys. Didelė reikšmė buvo skiriama Vie- versio dienai (vasario 2-oji).

Stebėdami gamtą, žmonės patyrė, kad apie kovo 1 dieną (krikščionybės ke- turiasdešimt kankinių) iš šiltų kraštų paskrenda 40 paukščių, atnešdami tikrą pavasarį.

Parengė N. PETROSIUTE

Meno puoselėtoja

Vietos inteligentijos pastangomis 1919 m. rudenį atkurtoje Kražių „Ziburio“ gimnazijoje daugelį metų mokytojavo Sofija Zdzichauskaitė. Be savo mėgiamų muzikos ir piešimo dalykų ji taip pat dė- tė vokiečių ir prancūzų kalbas, geogra- fiją, dailyrą.

Sofija Zdzichauskaitė gimė 1889 m. vasario 28 d. Kostromoje. 1907 m. baigė gimnaziją Brianske, o 1911 m. — Vil- niaus muzikos mokyklą, kuri tuo metu buvo Peterburgo konservatorijos skyrius. Ten lankė dailės mėgėjų užsiėmimus. Nuo 1913 m. du metus dirbo muzikos mokykloje Šiauliuose. Pirmąjį pasaulinį karą praleido motinos bajorės Kazimieros Zdzichauskaitės 230 ha Burbiškių dvare, netoli Kražių. 1919 m. rugsėjo 17 d. S. Zdzichauskaitė paskirta ką tik įsikūru- sios Kražių progimnazijos mokytoja. Pradžioje mokyklos kolektyvas nedidelis: direktorius Jurgis Galdikas, ji, Jurgis Talmantas, Elena Vasilkevičaitė, gydyto- ja Michalina Miniataitė. Mokyklai per- augus 1925 m. į pilną Kražių „Ziburio“ draugijos gimnaziją, Zdzichauskaitė dir- bo joje iki pat jos uždarymo, t. y. iki 1936 m. Paskui gyveno savo ūkyje Bur- biškėse. Ten ir mirė apie 1972 metus.

S. Zdzichauskaitė buvo didelė meno ir muzikos mylėtoja. Ji sakydavo, kad mel- lę grožiu paveldėjusi iš tėvų, nes moti- lė ją dainuodavusi liaudies dainas, skal- tydavusi poezijos kūrinus, o tėvas pats neblogoi piešdavęs ir dailės meno mokęs savo dukrą. Pati Sofija pradėjusi piešti nuo penkerių metų. Vieną jos vaikystės piešinėlių tėvas išsaugojo ir po daugie- lių metų ji atradusi šeimos archyve. Mo- kytojaudama Sofija vadovavo gimnazijos chorui, su dainininkais beveik kas mė- nuo suruošdavo muzikos vakarus, ku- riuose surinktos lėšos būdavo skiriamos sumokėti neturintiems mokiniams už mokslą ir ekskursijas.

Įsimintinas jos 1927 m. vasario 14 d. suruoštas vokiečių kompozitoriaus Liud- viko van Bethoveno gimimo 100-ųjų me-

tinų minėjimas. Nepriklausomos Lietu- vos valdžios oficialus laikraštis „Lietu- va“ rašė, kad minėjimo metu Zofija Zdzi- chauskaitė... labai muzikaliai išpildė pia- nino antrą sonatą „Pastoralės“ ir „Pate- tikvė“. Toliau informacijoje S. Zdzichaus- kaitė vertinama, kaip „didelė muzikos ir Bethoveno mėgėja“.

Mokytoja gimnazijoje taip pat rengda- vo piešimo parodėles, geriausių mokslėi- vių kūrinių konkursus. Laisvalaikiu ji daug piešė ir tapė namuose. Jos kamba- rėlio sienos buvo nukabinėtos trykstan- čiais gyvenimo džiaugsmu Kražių apy- linkių vaizdais. Žinomi jos piešiniai: „Linksmas upelis“, „Sesutė“, „Mano darželio pinavijos“ ir kt. Jos aliejinės tu- pybos darbai „Kražių pušis“ bei „Ni- tiurmortas“ (1930 m.) puošia Kražių vi- suomeninį muziejų. S. Zdzichauskaitės piešinių yra Salomėjos Nėries memorial- niame muziejuje Palemone (Kaune), ji nupiešė 1933 m. J. Laurinavičiūtės vers- tos švedų rašytojos S. Lagerlef knygos „Kapų lėlija“ viršelį. 1956 m. Zdzichaus- kaitė dalyvavo Kelmės rajono liaudies meno parodoje su didelio formato tapy- bos žiemos ir vasaros vaizdų darbais. Tapyba jai teikė gyvenime prasmės ir stiprybės.

O su muzika jai teko atsiveikinti dar hitlerinės okupacijos metais. Kad ir didė- lis buvo jos ūkis, bet ūkininkai nesuge- bėjo ir galiausiai, visai nusigyvenusi, skurdo. Nebuvo ko valgyti ir fortepljoną teko iškeisti į rugių maišą bei bekoną... S. Zdzichauskaitė mokėjo daug užsienio kalbų. Ji laisvai kalbėjo rusiškai, lenkiš- kai, vokiškai, prancūziškai. Rusiškai ir lenkiškai ją išmokė motina, kilusi iš Bal- tarusijos, lietuviškai — tėvas. Prancūzų ir vokiečių kalbų ji išmoko gimnazijoje. Turėjo turtingą įvairiomis užsienio kal- bomis biblioteką.

Vaclovas RIMKUS

1976—1986 m. Tarybų Sąjungos ekonominiai rodikliai proc.

	1976	1980	1981	1985	1986	1987	1987
Nacionalinės pajamos	4,3	3,6	3,2	4,1	2,3		
Pramonės produkcija	4,4	3,7	4,4	4,9	3,8		
Darbo našumas	3,3	3,1	3,1	3,8	2,4		
Realios gyv. pajamos	3,4	2,1	2,3	2,5	2,0		

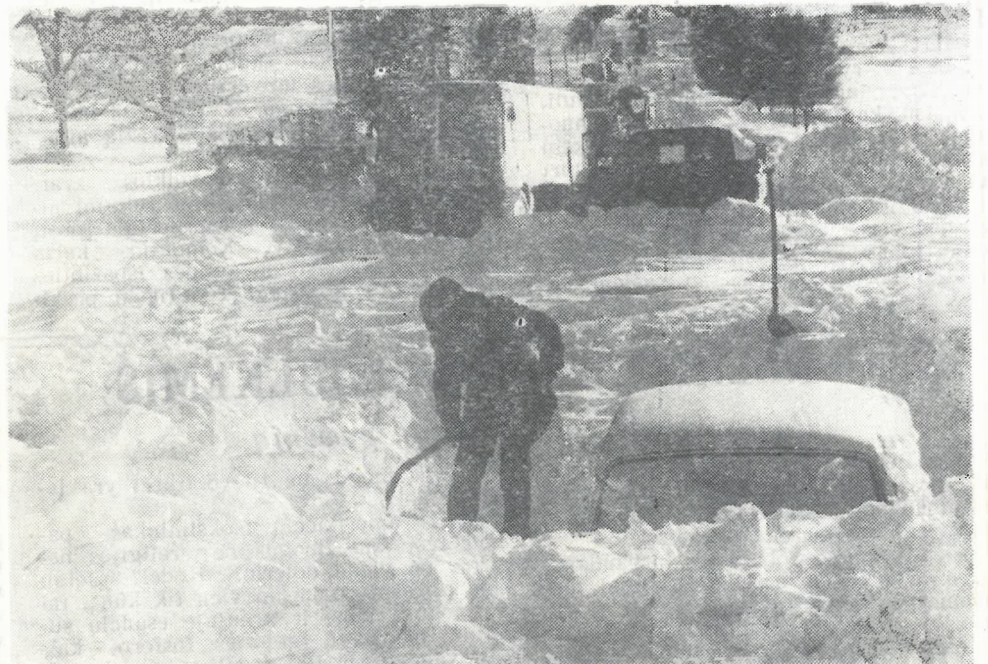
Informaciją pateikė LKP CK Marksiz- mo-leninizmo universiteto lektorius V. GEVELIS.

Išnuomojama žemė

Nuo 1988 metų liepos 1 dienos įsiga- liojo TSRS kooperacijos įstatymas, ku- ris atskleidžia didžiulę potencialias ko- operacijos galimybes. Šis įstatymas ne tik sustiprins ūkio gyvenimo procesą, bet ir duos impulsą pačiam kolūkio gyvenimui. Kooperacija šiandien ruošiasi būti rimtu konkurentu kolūkiams. Bet tai — sveika konkurencija, įpareigojanti mus nepasiduoti, pasitempti. Tame įstatyme yra rekomendacija išnuomoti žemę iki 30 m. Mūsų nuomone, žemė gali būti išnuomojama ir visam laikui su paveldėjimo teise. Reikia pasiekti, kad žmo- gus jaustųsi visiškai žemės šeimininku.

Visus, kurie pageidauja išsnuomoti že- mę, prašome kreiptis į kolūkio valdybą. Konsultaciją teiks ir agropramonės su- sivenijimas.

S. ŠEPUTIS

Liaudies tradicijų puoselėtojai jau susirūpino žiemos palydomis. Tik ką mes šiomet lydėsime, jei žiemužė jau seniai pabėgo. Bet ši A. BITVINSKO nuotrauka primena, kad buvo ir tokių žiemų. Joje užfiksuota 1982-ųjų sausio pradžia.

REDAKTORĖ N. TIMOFEJEVA

KRAŽIU. AIDAI

Nr. 4(7)
1989 M.
KOVAS

LEIDŽIA LIETUVOS PERSITVARKYMO SAJŪDŽIO KRAŽIŲ GRUPĖ

Povandeniniai rifai mūsų kelyje

Ištikimas mūsų skaitytojų atvertęs šį, ketvirtąjį „Kražių aidų“ numerį, tikriausiai, nesusimąstė, kaip nelengvai jis išvydo dienos šviesą. Nežinomu, „geradarių“ leteną pajuto jo pirmtakas, trečiasis numeris: jį surinkta ir sulaužyta, spausdinti kelmiskiams poligrafininkams staiga sulaukė Šiaulių „Titnago“ spaustuvės vadovybė. Turbūt daugelis žiūrėdama „Atgimimo bangą“ ir girdėdama redaktorės pateiktą klausimą. Jis, tas nekaltas klausimėlis, sukėlė išties audringą reakciją. Rytą jau skambino iš „Titnago“, barėsi už „apšmeižimą“, auklėjo, kad nežinome, ką darome, kad tokia veikla pakenksime savo partijos rajono komitetui, ir „Titnago“ direktorių iš darbo atleisime. Jie, titnagiečiai, nieko mums nedraudė, o tik vykdė nurodymus. Tokius dalykus reguliuoja CK bei glavitais (cenzūra su be galo ilgu pavadinimu). Nieko nežinojo nei mūsų rajkomas, nei CK, nei glavitais. Po šiai dienai taip ir neaišku, kam užkliuvo mūsų „Kražių aidai“. Jei tai būtų pirmasis numeris, jei nebūtų tai įvykę likus nepilnai valandai iki spausdinimo, jei respublikoje neitų 136 (tai dienai) neoficialūs leidiniai, jei nebūtų dar daug „jei“, gal ir patikėtume aiškiniui apie nesutvarkytus dokumentus. Deja... Kaip toj pasakaitė: kas gerą darbą padarė? Aš! O kas blogą? Nežinau...

Užkliūti užkliuvom, bet ir vėl buvom „praleisti“: tūlas draudėjas aiškiai išsigando viešumos. Pabijoję pelyni stagnacinius vardą žmonių lūpuose. Juk žodžiais visi už demokratiją, pertvarką, nuomonių plūralizmą. Bet, vos išgirdę kitokią nei sava nuomonę, po senovei graibosi rimbo. Tik kerta iš pasalių, kad kas nepamatyti

Mintį apie numerio pirmtako likimą savotiškai pratęsė vasario 21 dieną įvykęs LKP CK XVII plenumas. Kai kas net su užuojauta jau teiravosi: „Tai ką, uždarė?“ O išgirdę neigiamą atsakymą, paguodė — „Tai uždarys. Girdėjot, kaip Gureckas šnekėjo...“ Girdėti girdėjom ir dar spaudoje skaitėm. Ir ne tik Gurecką. Bet šitokia baigtimi tikėti nesinori. Juk ne bet kas, o patys vyriausio rajono vadovai pasirašė ir antspaudu patvirtino biuro nutarimą, leidžiantį gyvuoti „Kražių aidams“. Glavitais šių metų vasario 6 dieną išdavė mums 10-uoju numeriu įregistruotą šitokią dokumentą: „Lietuvos persitvarkymo Sąjūdžio Kražių grupei duotas leidimas kartą per mėnesį lietuvių kalba leisti laikraštį „Kražių aidai“, kurio pradinis tiražas 3.000 egz., keturių puslapių, pusė „Pravdos“ formato dydžio. Laikraštį spausdinti Šiaulių „Titnago“ spaustuvės Kelmės skyriuje.

Popierių aprūpina LPS. Laikraštį leisti be išankstinės cenzūrinės kontrolės, spausuvei kontrolinius egzempliorius siųsti, sutinkamai su „Vieningų neslaptų leidinių spausdinimo taisyklių“ (M., 1987 m.) ir LTSR Glavitais 1988 m. kovo 1 d. įsakymo Nr. 2 — net reikalavimais.

Be to, 2 egz., siūsti LKP Kelmės rajono komitetui.

Vyr. valdybos viršininko pavaduotoja J. Rakauskienė“.

O šios abi įstaigos derina tokius dalykus su LKP CK, tad nejaugi pas mus viskas taip trupu ir netikra, o solidžių įstaigų vadovai — tik marionetės, vykdančios kieno tai valią ir šiandien lengvai atsisakančios to, ką vakar entuziastingai laimino? Juk šitaip negali būti! Salin pesimistinės mintis.

Mes, „Kražių aidų“ leidėjai, nemanome esą neklystatys, regime ir savo laikraščio silpnąsias puses, klaidas, stengiamės jas taisyti. Atsiprašome malonų skaitytojų ir už ne visada gerai atspausstas nuotraukas (labai ribotos mūsų spaustuvės galimybės), pasitaikančias korektūros klaidas. Juk ne iš laikraščio duoną valgome, tenka skubėti, dirbti vakarais, pavargusia galva. Tačiau mus guodžia mintis, kad dirbame reikalingą darbą.

Skaudu kad atsiranda žmonių, kuriems mūsų veikla — lyg rakštis minkštoje vietoje. Žiūrėk, ir gaudi flomasteriu nupaišytą juodą kryžių su „linkėjimais“, arba net laiška, kurį net skaityti nepatogu. Netingi tokie „kovotojai“ ir naktį atsikelti, surinkti telefono numerį. Užkliūva net šeimos nariai. Kai pritrūksta argumentų, patitelkami šmeižtai, kuriamos negražios istorijos, esame kaltinami visokiausiomis nuodėmėmis, ypač mėgstama „meilės“ tema. Apie tokius „kūrėjus“ norisi tarti: kuc pats kvepia, tuo ir kitą tepa. Žemas, niekingas žmogus ir kovoja žemais, niekingais metodais. atsirado ir tokių (deja ne eilinių žmonių), kurie jau mūsų kapitaiją sukaičiavo. Ir dar tokiu tikslumu, kad net apie leidybines išlaidas pamiršo. Bet negi tokiems žmonėms svarbu, kad kainuoja (ir dar nelengvai gaunamas) popierius, kad kiekviena klisė nuotrauka daroma Vilniuje ir, žinoma, ne už ačiū, kad savo duoklę atsiima platinimas ir medžiagų perspausdinimas — žingsnį žengi ir mokėk. Bet jiems šito žinoti ir nereikia, juk tikslas — įgelti, įskaudinti ir gal tokiu būdu, kitomis priemonėmis neatbaidžius, pasmaugti „Kražių aidus“. Tik nesustabdysi upės bėgimo, anot Malronio, nebepriversi jos tekėti atgal.

Tikimės, kad mūsų laikraštis sulauks naujų savo bičiulių, mūsų idėjos šalininkų. Už laisvą savo dvasią, taurų ir šviesų Lietuvos žmogų, šviesią gimtinę, už tiesą ir tik tiesą esame pasiryžę grumtis ir toliau — savo bičiulių labui ir priešų pykčiui. Jei pavyks, planuojame „Kražių aidus“ leisti dažniau. Neužsidarysime vien savo rajono ar Kražių apylinkių tematikoje (nors pagrindinį dėmesį, suprantama, skirsime jiems): juk turime skaitytojų ir kituose Respublikos pakraščiuose, net užsienyje. Trokštame, kad kiekvienas rastų čia kertelę, brangų širdžiai teisybės žodį.

Kviečiame visus į konkursą!

Siemet anksčiau nei įprastai artėja pavasaris. Todėl, nelaukdami kalendorinės pavasario ribos, Kražių apylinkės Tarybos vykdomasis komitetas ir „Kražių aidų“ redakcija kviečia visus Kražių apylinkės žmones į gražiausiai sutvarkytos apylinkės bei sodybos konkursą. Toks konkursas nėra naujiena apylinkės žmonėms, tačiau šis nuo ankstesniųjų skirsis tuo, kad vyks pastoviai, iki vėlyvo rudens. Tad neužteks apsitvarkyti artėjant konkurso dienai, nežinia, kada „Kražių aidų“ foto-korespondentų objektyvas užklius už netvarkingų objektų. Nors konkursas skelbia, kad jis skirtas gražiausiai sodybai iš-

aiškinti, bet tegul neišsėdžia tvarkingieji, kad mūsų laikraščio puslapiuose bus daug vietos skiriama ir nevaliekomis — plieksime juos be pasigailėjimo. Tam įvesime į laikraštį naują rubriką „Foto kaltina“. Be abejo, neliks už konkurso ribų ir gamybiniai objektai.

Konkurso nugalėtojų laukia ne tik įprastiniai apdovanojimai, bet ir „Kražių aidų“ prizas, kuris, manom, bus savotiškas siurprizas. Atskiri „prizai“ bus įteikti ir apsilėdėliams.

Naujas konkurso ratas prasidės žiemą, nes ne viską ir po sniegu paslėpsi...

„K. a.“ inf.

Paminėjome vasario 16-ąją

Po vasario 16-osios minėjimo Kražių apylinkės Tarybos vykdomojo komiteto pirmininkas B. Dirmeikis pasakė: „Tiek žmonių ir tokių kalbų tie kultūros namai dar nėra regėję...“ Ir iš tiesų, Kražių kultūros namų salė nepajėgė sutalpinti visų norinčiųjų. Įžanginiu žodžiu vakarą pradėjo ir toliau vedė jį „Kražių aidų“ redaktorė N. Petrošūtė-Timofejeva. Sveikinimo žodį tarė apylinkės Tarybos vykdomojo komiteto pirmininkas B. Dirmeikis. Susidomėję kražiečiai iš klausė svečių iš Vilniaus, LPS narį, istoriką M. Karalių, kuris pateikė išsamią istorinių įvykių panoramą. Jo mintį tęsė Kražių parapijos klebonas S. Anužis. Gyvu žodžiu į susirinkusiuosius kreipėsi Lietuvos Respublikos 3-ojo kavalerijos dragūnų pulko „Geležinis Vilkas“ karys B. Lukoševičius. Labai šiltu, įtaigiu žodžiu į žmones prabilo Kelmės parapijos vikaras R. Kaušas, o kražiečių J. Ramanauskaitė pakvietė visus tylos minute, o tikinčiuosius ir malda, pagerbti žuvusius už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę.

Sventinis vakaras baigėsi nuotaikingu Valstybinio akademinio nusipenusio dai-

ny ir šokių liaudies ansamblio „Lietuva“ koncertu, kurį ansambliciai kražiečiams atvežė kaip šventinę dovaną, nemokamai. Brangi tai dovana šiais, ūkiskaitos laikais. O vakaro dalyviams ji tapo neįkainojama. Niekaip jie nenorėjo skirtis su tuo nuostabiu, nuoširdžiu kolektyvu.

Vasario 16-ąją buvo skirti ir kiti tos dienos renginiai: Kražių vidurinės mokyklos moksleiviai nunešė vainiką į kapines ant buvusių Lietuvos Respublikos kariuomenės savanorių kapų, buvo pašventinti vietos gyventojų Kazimieros ir Julijono Brazlauskų bei Jono Armono jėgomis atstatyti kryžiai Medžiokalnėje ir prie kelio į girininkiją Kražių gatvės vėl atgavo senuosius Vytauto Didžiojo, M. Valančiaus, Dariaus ir Girėno vardus. Artimiausiu metu (kai tik bus pagamintos lentelės) senieji vardai sugrįš ir į kitas gatves.

Vasario 16-ąją visose trijose apylinkėse esančiose bažnyčiose — Kražiuose, Karklėnuose ir Pašilėje — vyko iškilmingos mišios. Renginio organizatoriai dėkoja Kražių kolūkio pirmininkui S. Sepučiuviui už nuoširdžią ir svarią pagalbą.

„K. a.“ inf.

! sambūrį!

Sujunkime rankas ir širdis

„Tegul nepailsta Jūsų rankos, te nerimsta Jūsų širdis, budinant visus — ir buvusius, ir esamus kražiečius — Atgimimui ir didelėms darbams Tėviškėje. Prašau laikyti mane Kražiečių sambūrio nare“ — tai eilutės iš laiško, kurį gavo Kražių vidurinės mokyklos mokytojas E. Dirmeikis. Laiško autorė — buvusi mūsų mokyklos mokinė, dabar kaunietė Kristina Martinavičiūtė — Vancienė, — man atrodo, išsakė daugelio mintis, kurie atsiliepė į kvietimą burtis į sambūrį, rūpintis Kražių istorinės atminties atgaivinimu, dabartinio miesto būkle, aktyviai prisidėti prie Tėviškės ir visos Tautos atgimimo Rašo įžymus mokslo ir kultūros bei meno veikėjai, rašo ir eiliniai inteligentai, tarnautojai, darbininkai, valdiečiai. Ir visų laiškuose — džiaugsmas, kad pagaliau atsibudome ir noras padėti tautai atsikelti.

Į kvietimą susiburti atsiliepė Benediktas Andrusis iš Tytuvėnų, buvęs mūsų mokyklos direktorius. Jis aktyviai ėmėsi organizuoti Kražių mokyklos 375 metų jubiliejus minėjimą. Rašo E. Skaudvilaitė, V. Rakauskaitė, plaukia laiškeliai iš visos Lietuvos: iš Kapsuko rašo A. Simkienė, iš

Kintų (Silutės raj.) A. Levickienė, Stasys Mėčajus iš Vilniaus daug padeda spaudos klausimais. Atsiuntė „Aušrinė“, „Geležinį vilką“, „Jaunąją Lietuvą“, „Ažuoliuką“. Mums pritaria ir remia kau-

nietis Vyt. Kacucevičius, Šiauliškis Vladas Ežerskis atsiuntė įdomią 1937 m. Kražių pradinės mokyklos mokinių ir mokytojų, saviveiklos entuziastų, nuotrauką, skyrė 50 rub. Kražių skerdynių paminklui, atsiūtė atsiminimus.

Daug atsiminimų, nuotraukų apie tremtinių gyvenimą ir likimą surinkta iš pačių kražiečių J. Ramanauskaitės ir B. Bagdonavičiaus. Daug surinkta medžiagos apie 1941 m. nužudytus ir represuotus žmones. Muziejuje bus skirta vieta tremtiniams ir stalinizmo aukoms pagerbti. Tad dar kartą kreipiamės į visus „Kražių aidų“ skaitytojus: kas turite kokių nuotraukų, atsiųskite, rašykite atsiminimus apie žuvusiuosius ir padėkite išaiškinti jų budelius. Ir tegul nieko tenekauso baimės jausmas, kad ką čia padarysi paprastas žmogus ar pan. Taip galvojantiems bene geriausiai atsako Juozo Parnausko laiškas (te neišsėdžia autorius, jei be jo leidimo pacituosiu). „Ačiū už laikraštį! Šaukuoliai!... Skrudės mažos, bet jų bijo ypač drambliai. Mūsų jėga — vienybė!“

Visiems, atsiliepusiems į kvietimą vienybės į sambūrį — nuoširdus ačiū. O tuo pačiu laukiame dar gaudesnių mūsų greitų. Tik taip, bendrai sujungus rankas ir širdis, Tėviškė bus vėl graži, garsės didžiais žmonėmis, gerais darbais.

A. Miltenienė

Dėmesio: rinkimai!

Auksinis berniukas

„Has gi, vyručiai tas Budrikis?“ — tarpusavyje šnekučiavosi Kražių kolūkio nariai, kai jų ataskaitiniame susirinkime tribūnon įkopė dar neregėtas šnekėtojas.

Lyg ir derėtų Viktorą Budrikį pažinti: juk ne kieno kito, o agronominio komplekso darbuotojų profsąjungos respublikinio komiteto pirmininkas! Tačiau Vilnius — toli, o profsąjungos buvimą Kražių žemdirbys pajunta tik mokesčių mokėdamas ir kartkartėmis koki nuo valdžios stalo atlikusį kelialapiuką gaudamas. Ir šit, didžioji profsąjungos valdžia nori TSRS liaudies deputatu būti, įregistruotas Telšių nacionalinėje rinkiminėje apygardoje Nr. 250.

Daugiau kaip valandą kandidatas savo kalbą rezgė, rodos, nieko nepamiršo, kol galop vilnietis svetelis jau sviestu ir me-

dumi tepti pradėjo, trumpai būtų galima taip nusakyti:

— Tik balsuokite už mane. Aš jums po blatu kelialapių pasuksiu? Ko reikės, visko parūpinsiu! Aš galiu. Tik balsuokite!

Tikrai — auksinis berniukas tas į pensiją besiruošijęs viršininkas, kuriam mirtinai reikalinga deputatystė. Visok, pasuks, „prakals“, „suveiks“. Kaip gerai stagnacijos laikais. Vis tas pats piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi, tas pats gerumas, dovanos, deja, ne iš savo, o iš valstybės (t. y. mūsų visų) kišenės: daugiau duos kražiečiams, — nuskriaus tytuvėniškius. Kaip savam dvare: noriu duodu: noriu atsakau.

Ar pavyko nupirkti rinkėjus? Pamatysime.

O. Vaišnytė

Visuomeninis to meto Vilniaus ir jo universiteto studentų gyvenimas rado atgarsius ir Kražių kolegijos kolektyve, kuris sudarė ir miestelio judriausiąją dalį. Kražiai buvo lyg Vilniaus visuomeninio gyvenimo veidrodis. Tam įtakos turėjo ir tas faktas, jog dauguma mokyklos mokytojų buvo Vilniaus universiteto auklėtiniai, vienai ar kitaip susiję su slaptomis Vilniaus studentų draugijomis. Ryskiausias pėdsakas paliko žymus filomatų veikėjas, mokinių numylėtinis Jonas Sobolevskis. Tarp moksleivių buvo drąsių carizmo priešų, tikrų savo krašto patriotų. 1823 m. moksleivių Jono Vitkevičiaus ir K. Jančiausko iniciatyva Kražių gimnazijoje buvo įkurta slapta „Juodųjų brolių“ draugija, kurios artimiausias uždavinys buvo padėti suimtiesiems Vilniuje filaretams. „Juodieji broliai“ propagavo laisvės idėjas, kvietė įsijungti į issivaduojamąją karą.

Kaip Vilniaus universiteto studentai, taip ir Kražių gimnazijos moksleiviai bei mokytojai, aktyviai dalyvavo 1931 metų sukilime. Kražių gimnazijos mokinių būrys užpuolė kareivius, kurie vedė rekrutus, ir išvadavo juos.

Kražiuose susiorganizavo iš miestelėnų ir gimnazijos mokinių sukilėlių būrys. Pats prefektas ig. Daujotas parašė sukilėlių valdžiai ištikimybės priesaiką. Ją pasirašė visi gimnazijos mokytojai ir mokiniai. Mokyklos kasoje buvo 1225 sidabriniai rubliai buvo perduoti sukilėliams. Kražių gimnazijos gydytojas J. Kachanovskis paskirtas Raseinių sukilėlių karo ligoninės gydytoju. Gimnazijos fizikas H. Okolovas, sukilėlių valdžios buvo pasiūstas dirbti į Rietavo sukilėlių parako gamyklą.

1830 m. įvykiai Kražių gimnazijoje byloja, kad į šią mokyklą prasiškerbdavo humanistinės, demokratinės ir revoliucinės idėjos, kurios čia surasdavo nemažai šalininkų.

Kaunui tapus naujosios gubernijos centru, 1843 metais Kražių gimnazija buvo perkelta į Kauną ir pavadinta Kauno gubernijos gimnazija.

Išsikėlus iš Kražių gimnazijai, jos rūšiai liko tušti ir be priežiūros. Ilgainiui

jie sunyko ir dalis jų buvo sugriauta. Iki šių dienų čia išliko tik dviejų aukštųjų pastatų, kuriame kitados gyveno vienuoliai, buvo mokinių bendrabutis. Daugiau, kaip 75 metus Kražiai neturėjo vidurinės mokyklos. Tik 1919 metais atidaryta aukštesnioji mokykla. Iš pradžių I ir II klasės. Direktorių buvo kunigas Jurgis Galdikas. Mokykla buvo privatinė, neturėjo gimnazijos teisių. Ją parėmė „Ziburio“ draugija. Kasmet prisidėdavo po vieną klasę ir 1926 m. išleido pirmąją abiturientų laidą. Per šešiolika gyvavimo metų Kražių „Ziburio“ gimnazija išleido 9 abiturientų laidas.

Pilnas pavadinimas — Kražių „Ziburio“ draugijos gimnazija, turėjo valstybinių mokyklų teises, suteiktas švietimo

bos, istorija ir visuomenės mokslas, filosofija, propedeutika, geografija (IV klasėje), matematika (aritmika, algebrą, geometriją, trigonometriją, analizės geometriją, diferencialinę skaičiutę), fizika, kosmografija, chemija, gamtos mokslas su higiena (VII klasėje), paišyba su braižyba, dailyraštis (II klasėje), kūno kultūra, muzika ir dainavimas.

1928—1936 m. gimnazijos direktorius ir tikybos mokytojas buvo kunigas Leonardas Avizienis, inspektorius Kazys Sapalas dėstė istoriją, nuo 1930—31 m. m. Jonas Steikūnas dėstė vokiečių kalbą.

Dauguma mokytojų buvo baigę aukštąjį mokslą. 1922—1927 m. literatūros mokytoju dirbo kalbininkas, vertėjas, vadovėlių autorius J. Talmontas. Mokyto-

kabinetai: gamtos, geografijos, fizikos, sporto. Gamtos kabinetas buvo turtingiausias. Trūko fizikos mokymo priemonių. Mokykla bendrabučio neturėjo. Bet mokymo lygis buvo aukštas. Už mokslą reikėjo mokėti.

Kražių gimnaziją vidutiniškai baigdavo 40—50 procentų visų į ją įstojusių. Zinių atžvilgiu mokytojai jokių nuolaidų mokiniams nedarydavo. Tam tikra dalis mokinių nutraukdavo mokslus dėl neturto, blogų materialinių sąlygų. Savo atsiminimuose 1936 metų abiturientas Ed. Misiūnas rašo: „kad 1935—36 m. m. šios gimnazijos paskutinėje klasėje mokėsi 26 moksleiviai. Tuo tarpu 1936 m. visą mokyklą baigė tik 11 abiturientų (15 moksleivių buvo palikti antriems metams, nors minėtais metais gimnaziją uždarė“.

Mokykloje veikė ir visuomeninės organizacijos. Skaitlingiausia jų iki 1930 m. buvo „Lietuvių katalikų ateitininkų. Gausi buvo ir skautų organizacija. Ji buvo vienintelė legali moksleivių organizacija.

Kiekvienoje klasėje buvo ir kairiųjų pažiūrų bei netikinčių moksleivių, besidominčių materialistinės pasaulėžiūros klausimais.

Kražių „Ziburio“ gimnazijoje veikė literatū, dramų, sporto ir kiti būreliai. Mokykla turėjo styginį ir dūdų orkestrą.

Literatū būrelis rengdavo mokyklai ir visuomenei rašytojų sukakčių minėjimus, savos kūrybos vakarus, literatūrinio pobūdžio teismus. Dramos būrelis statydavo spektaklius. Nuo 1932 m. fiziniam lavinimui bei sportui vadovavo Kūno kultūros rūmai. Sporto būrelis kas antri metai organizuodavo gimnazijos olimpiadą, kuriuose populiariausia būdavo lengva atletika. Be to, Kražių „Ziburio“ gimnazijoje veikė mišrus choras.

Buvusi Vytauto bažnyčia perduota moksleiviams, kas sekmadienį vykdavo iškilmingos pamaldos, giedodavo moksleivių choras, grodavo gimnazijos pučiamųjų orkestras.

E. Dirmeikis

Kražių mokyklai — 375 metai

ŠVIESOS VERSMĖ (2)

ministro įsakymu, paskelbtu Vyriausybės Ziniose Nr. 230. Mokymo planų, dalykinių programų ir mokymo proceso kontrolės atžvilgiu gimnazija priklausė Lietuvos švietimo ministerijai, kuri skirdavo ir atleisdavo šios mokyklos personalą. Greta šios žinybos rengiamų mokyklos patikrinimų, per abiturientų egzaminus visada dalyvaudavo švietimo ministerijos atstovas. Be to, švietimo ministerija mokyklai suteikdavo piniginę pašalpą, subsidiją. Kražių gimnazijoje 1928—1936 m. vidutiniškai mokėsi 200—350 mokinių. Paskutiniuosius jos gyvavimo metus moksleivių skaičius sumažėjo iki 200. Kražiams artimiausios vidurinės mokyklos tada buvo Raseiniuose, Tauragėje, Šiauliuose, Telšiuose.

Kražių „Ziburio“ gimnazija priklausė klasikiniam mokymo tipui. Į ją priimdavo baigusius 4 skyrių pradžios mokyklas. Joje buvo privaloma lotynų kalba nuo 3 klasės (po 5 savaitines valandas). Dėstomi dalykai: tikyba, lietuvių kalba ir literatūra, vokiečių, prancūzų, lotynų kal-

javo Uršulė Urniežūtė-Starkienė. Ji 1918—1922 m. Friburgo (Šveicarija) universitete studijavo istoriją, vokiečių literatūrą, o grįžusi Kražiuose dėstė istoriją, prancūzų kalbą. Piešimo mokė Sofija Zdzikauskaitė, Stanislava Orvidaitė, kuri buvo baigusi studijas Vokietijoje Miunterio universitete, dėstė vokiečių kalbą, Kazys Simkevičius dėstė muziką, vadovavo mokyklos dūdų orkestrui, buvo baigęs Varšuvos konservatoriją, Jonas Rusas dėstė karinį parengimą, Jadvyga Laurinavičiūtė švedų literatūros vertėja, žurnalistė, pas ją 1925 m. Kražiuose lankėsi studijų draugė poetė Salomėja Nėris.

Mokytoja Barbora Mejerytė dėstė lietuvių kalbą, moko penkias užsienio kalbas, vertėja. Gimnazija buvo įsikūrusi mediniame dviejų aukštų name. 1941 m. prasidėjus Didžiajam Tėvynės karui, šis pastatas sudegė. Gimnazija turėjo nedidelę sporto bei aktų salę. Dirbo dviem pamainomis. Trūko patalpų mokymo kabinetams. Šioje mokykloje veikė tokie

nime nesu norėjusi, kaip tuomet pamatyti Lietuvą, — giliai atsidūsta Marijona Paplauskienė. — Vien nuo to vardo „Lietuva“ kraujas gyslose stingdavo, širdis iš skausmo plyšdavo. Varlele būčiau paršokavusi, keliais paršliaužusi, jei tik kas būtų išleidę. Labai bijojau, kad vaikais nesurusėtų, nes darželyje, kur dauguma buvo lietuviukų, ir tai drausdavo lietuviškai kalbėtis...

Už tai M. Paplauskienė, pasitaikius pirmą kartą, Irutę su Antosėle išsiunčia į Lietuvą. Dirbo jų miškuose kažkokia ekspedicija, kurioje buvo lietuvių nuo Radviliškio. Jų ir paprašė pagalbos. Dori žmonės pasitaikė, pristatė mergeles kur prašyti, į Linkaučių kaimą pas Oną ir Stasį Mišeikius. O po metų ir pati motina su Elenike grįžo. Tik nesvertingai pasitiko jas išsvajotoji gimtoji žemėlė. Jos buvo „paženklintos“, liaudies priešai. Vieni barė brigadininką, kad tas moterį į darbą priėmė ir tokias „atsakingas“ pareigas kaip karvių melžėja patikėjo, kiti — kad būtų žmogus išnuomavo, tretį, kal norėjo, irgi rado prie ko prikibti. Anksti paženklintųjų dalį pajuto ir jaunėlė Irutė. Tiesa, mokykloje tos nuoskaudos nebuvo tokios geliančios. Jei ir mesdavo kas kokią repliką, tai toji uždainuodavo ir netrukdavo ją pamiršti. Tuo labiau, kad ji jautė šiltą mokytojų dėmesį. Ypač G. Saltienės, kuri ją, baigusią aštuonmetę mokyklą, ir išvežė į Klaipėdos S. Simkaus aukštesniąją muzikos mokyklą. Pati surado savo seną lagaminą, pati ji prikrovė maisto, pati nuvežė. Mokytoja žinojo, kad tokiam talentui negalima leisti pražūti, jis turi augti, tvirtėti.

Su daina einant per gyvenimą, netruko ir paskyrimo diena ateiti. Ir čia Irena suprato, ką reiškia tremty praleisti metus. „Neatsirado“ jai vietos „Lietuvos“ ansambly, užvertos durys buvo į radijo ir televizijos komitetą. Džiaugėsi į kaimo kultūros namus įsidarbinusi. Tik 1968 m. „Lietuvos“ ansamblio vadovas V. Bartusevičius nusprendė „nematyti“ jos anketinių duomenų ir Irena tapo ansamblio soliste. Bet vėl — gastrolėms į užsienį keliai uždaryti. Kaip galima išleisti tokį liaudies priešą, kuris kenkėjas buvo net nuo šeštojo savo amžiaus mėnesio. Tokia patirtis. Ir tik 1975 metais Irena Paplauskaitė pirmą kartą išvyksta į Airiją.

Šiandien toli nusidriekė jos koncertiniai maršrutai. Jai plojo garsiose Europos, Azijos bei Amerikos scenose. Jos skambų balsą girdėjo kone visos pasau-

Irena Paplauskaitė — Laurikėnienė — LTSR nusipelnusi artistė.

lis. Tačiau bene labiausiai įsimintinas koncertas liko mažutėje, aptriušioje Kražių kultūros namų scenoje. Tai buvo 1980 metų sausio 18-ąją, vykstant ansamblio muzikos dienoms Kelmės rajone. Tą dieną ansamblio solistei Irenai Laurikėnienėi iškilmingai buvo suteiktas LTSR nusipelnusios artistės vardas. Ir niekas — nei šią džiugią žinią atvežęs LKP CK kultūros skyriaus vedėjas S. Simkus, nei jos kolegos — nė neįtarė, kad šis neužmirštas vakaras vyko jos gimtinėje. Tik kražiškiai šventai nuo amžių tiki, kad visi keliai veda namuo...

N. PETROSIUTE

Darbais sugrįžtantys

VISI KELIAI VEDA GIMTINĖN

Daug garsių žmonių yra išlydėjusi šventa Kražių žemė į didįjį gyvenimo kelią. Vieniems ji buvo šveini motina, kitiems — pikta pamotė, tačiau visiems — sava. Todėl ir grįžta jos vaikai, išklydę metų bėgams, nešdami jai šlovę, puošdami darbais. Nuostabią dainų pynę savo gimtinei išaudė ir LTSR nusipelnusi artistė, LTSR valstybinio akademinio nusipelnusio dainų ir šokių liaudies ansamblio „Lietuva“ solistė Irena Laurikėnienė, jos gimtajame Linkaučių kaime ir šiandien tebevadinama Paplauskienės Irute. Nors reikėtų sakyti: „Mykolo Paplausko Irutė“, nes šią nuostabią gamtos apovaną ji paveldėjo iš tėvo. Tėto tokio skaraziabaisio kaip Mykolas Paplauskas ir šiandien žmonės neatmena. Bet supuvo Mykolo kaučiai tolimese Sibiro platybėse, ten, anapus Irkutsko, Zaurumajaus miškuose, ir į gimtinę tik jo dainą duklė beparvežė. Tąją, ilgesingąją, grau-

Didysis liaudies priešas Irutė, jau bebaltanti atbūti hausmės laiką.

džią iki pat širdies gelmių:

Salie, gimtoji Lietuva,
Ar tavęs nemylėjom?
Bet kad neliks mums vietos čia,
Mes niekad netikėjom...

Ir kur čia patikėsi, jei svelku protu tokie dalykai nesuvokiame, o tie, kurie ji buvo praradę ir sąžinę pardavę, nesiteikė nieko aiškinti: „Susikraukit per valandą“ — ir teismas, ir nuosprendis.

— Už ką? — šis klausimas Marijonai Paplauskienėi ir šiandien, prabėgus beveik pusšimčiui metų, neduoda ramybės. — Už ką?

Ir vyniojasi ilgas atminties siūlas, ir veda prisiminimų takais iki pat varganos kūdikystės. Štai ji — nuo devynerių mėnesių našlaitė. Tėvas dar prieš ją gimstant amžinybėn išėjo. Motinė raupais mirė. Sirgo ir ji, Mariukė, bet, savo nelaimėi, išsikapstė. Priglaudė ją mainos draugė Otilija Juodienė, bevalkė našlė. Bet ir toji greitai vargeta tapo, nes per pirmąjį pasaulinį karą viskas supleskėjo. Tuomet apsigyveno jos pas O. Juodienės brolių Edvardą Chmieliauską Pašilės parapijoje. Čia radosi dar vienas našlaitis Paplauskų Mikasiukas. Taip ir augo jie, du našlaiciai, dorų žmonių mylimi ir globojami, kol vieną dieną šeimininkas, pasišaukęs juos, tarė: „Vaikai, viską palieku jums ir laiminu jūsų gyvenimą“. Ir staiga jaunieji suprato, kad jie — iš tikrųjų jau suaugę, kad laikas apie šeimą pagalvoti. O kur tinkamesnį gyvenimo žraugą rasl, kaip jiedu, nuo kūdikystės žiną vienas kitą. O to šeimininko palikta buvo: 25 ha prastos žemės, Linkaučiuose, nebaigti statyti trobesiai, vienas kitas gyvuliukas. Taip nagais kabindamiesi į gyvenimą, tris mergeles beaugindami, nė nepajuto, kaip išaušo 1948-ųjų gegužės 22-oji.

Gyvuliniai vagonai, vasaros karštis, ir nesibaigiantis ratų triksėjimas: „Už ką — už ką — už ką...“ iki kraujo sukandęs lūpas tylėjo Mykolas, karstiškai vis arčiau mergeles glaudė Marijona, alkanos ir pervargusios verkė Antosėlė su Elyte. Tik Irutė vis šypsojosi, žaidė pirštukais ir „dainavo“. Jai patiko sūpuotis vagonė, kad tik vystyklėliai sausi būtų. O paskui — Sibiro miškai. Kas beišvardins, kas beišgoduos visas tremtinių kančias!

— Viespatie, nieko daugiau aš gyve-

Prie muziejaus ištakų

(Tęsinys. Pradžia 1 Nr.)

Beveik 20 pokarinės Kražių gimnazijos laidų baigė ją mažai arba visai nežinodami, kokioje garsioje mokykloje jie mokėsi. Vienas kitas moksleivis gal ir buvo skaitęs ar girdėjęs, bet tai pasliko sau, nes mokyklos istorijos populiarumu nesirūpino nei vadovybė, nei mokytojai. Šiandien galima daug ką dėl to kaltinti ar teisinti. Argumentų netrūktų nei vienu, nei kitu atveju. Atsigręžti atgal ir rimtai pažvelgti į praeitį, susidomėti ja, privertė pati mokykla, besiruošianti švesti 350-ąjį savo gimtadienį. Tada jau subruzdo visi: ne tik vietos mokytojai, bet ir švietimo skyrius bei rajono valdžia. Kražiai! Negi viena seniausių mokyklų Lietuvoje? Kur ji stovėjo? Kaip atrodė? Kas ir kada ją įkūrė? Ką ji davė? Kokia jos reikšmė kultūros istorijoje? Kaip švesti jubiliejų? Ar galės įsiai būti kuklus vietinės reikšmės renginys, jeigu respublikinėje spaudoje jau publikuojami jubiliejiniai straipsniai, televizija rengia specialią laidą? Ką parodys Kražiai šimtams ir minėjimą suplaukusiu svečių?

Nuspręsta žūtbut įrengti nors kuklią mokyklos ekspoziciją. Ji turės būti viena rimčiausių vietų, kur žmonės galės susitelkti, susimąstyti, nusikelti į gilia senovę, į savo mokyklos jaunystę. Bet nuo ko pradėti? Kas imsis šito darbo? Visų akys kažkodėl nukrypo į lituanistus. Gal dėl to, kad Kražiuose nemaža mokėsi lietuvių rašytojų, kultūros veikėjų. Viena lietuvių kalbos mokytoja (L. Bytautienė) buvo įpareigota ruošti pagrindinį pranešimą minėjimui, tad ekspozicijos krūvis teko antrajai lituanistei t. y. man. Buvo ir daugiau šios specialybės mokytojų, bet jos save laikė naujokėmis, pasistengė likti nuošalyje. Pagalbininku didesnės kelionės buvo paskirtas amžino atminimo vokiečių kalbos mokytojas V. Brazaitis. Darbą teko pradėti, kaip sakoma, nuo nulio. Miestelis karu metu buvo sudegęs, 1939 metų įsteigtojo muziejaus ekspozatų taip pat sunaikino ugnis, liko riogsti tik sienos (dabartinė klebonija), buvęs „Ziburio“ gimnazijos pastatas (vėliau — pradinė mokykla) virto pelenu krūva. Laimel, miestelio gyventojas Vaisvila, būdamas didelis knygų gerbėjas bei istorijos brangintojas, šalia kitų išsaugojo nuo ugnies ir labai vertingą Bušinskio knygą apie Kražius. Sutiko ją paskolinti. Kadangi knyga buvo lenkiška, teko laužyti labai storus ir kietus ledus, pradėti šlibizavoti dar viena slavų kalba. Bušinskio knyga tapo tiesiog darbo pagrindu. Turėjo keletą istorinių knygų ir mokytojas J. Petrušis. Jis daug ir mielai padėjo, patarė. Tačiau iš vietovės gautos medžiagos vos viena, kitą stendą tebuvo galima paruosti. Teko kreiptis į Vilnių į M. A. biblioteką bei rankraštyną, lietuvių kalbos ir literatūros institutą, universitetą. Visur buvome mielai priimti, visur labai nuoširdžiai padėjo. Užtekdavo pasakyti, kad esame iš Kražių, ir durys be jokio leidimo atsidverdavo. Supratome, kad aukštosiose mokslo įstaigose dirba taurūs žmonės, dideli savo krašto ir istorijos puoselėtojai, karšti patriotai. Silta darėsi krūtinėje, kilo entuziazmas, darbo prasmingumo pajautimas.

Vilniuje buvo padaryta daugybė įvairių faksimilių: moksleivių sąrašų, užrašų, vizitacijos aktų, žymiųjų žmonių rankraščių bei knygų titulinį lapų. Žinoma, kur kas rimtesni daiktiniai, ne popieriniai ekspozatai, bet labai nedaug buvo galima per palyginti trumpą laiką jų surinkti. Be to labai trūko jėzuitinio laikotarpio medžiagos, nes jėzuitų ordino archyvas yra atsidūręs Maskvoje.

Ekspozicijai buvo parinkta viena klasė pirmame aukšte. Ją apipavidalinant labai daug padirbėjo piešimo mokytoja A. Pušiekienė ir darbų dėstytojas — meistras Grincevičius. Reikalingus portretus pagamino Siamuose gyvenantis mūsų krasuetsis fotografas Bogusas. Niekas nebeskaiciavo vaiznų, namo grįždavome beveik vidurnaktį.

Pavyko įrengti neblogą kampelį, kurį aplankė nemaža žmonių. Bet maloniausia buvo, kad pirmieji į minėjimą atvykę svečiai buvo „Ziburio“ gimnazijos auklėtiniai, kurie ilgai ir giliai susimąstę stovėjo prie ekspozicijos. Po jubiliejaus šioji ekspozicija buvo iškelta į „mūrus“. Dabar ji istorijos mokytojo A. Dirmelkio iniciatyva išaugo į gan turtingą muziejų.

(Bus daugiau)

Vanda RAKAUSKAITE

Mintys balsu

1988—1918 m. Pernal šventėme Nepriklausomybės 70-metį. Graži buvo data, gražiai ir šventėme. Pavyzdžiui, aš, nepartinė spaudos darbuotoja, kantriai lūkuriavau mitingo Kelmės sūrių gamykloje, kuris turėjo „pasmerkti“, „duoti atsaką“, „priimti kreipimąsi“ ir pan.

Sėdime su LKP RK propagandos ir agitacijos skyriaus vedėju J. Klimašausku gamyklos direktoriaus kabinete ir laukiame to istorinio mitingo. Silta, jauku. Sniegas už lango. Ir emė J. Klimašauskas guostis:

— Visą naktį be miego. Saugojau Putvinsko kapą. Per naktį — ramu. O paryčiu — tik biskuliuką pasitraukiau, — o viešpatiel! Padėta gėlių, vyriškos pėdos nuėta. Bandžiau vyti, bet kur ten...

Gaila žmogaus: juk šaulių vado Vlodo Putvinsko kapas — baisios strateginės reikšmės objektas! Ką žinai, kokių nemalonumų neišsaugojęs prisišauks!

Vakare gatvės — lyg išluotos. Mat buvome pusbalsiu išpėti: be būtino reikalo nesivalgioti, o jau po du ir tris — tai ne iš to! Taigi neoficiali komendanto valanda. O mano pažįstama kelmietė Kornelija Lopetienė, jauna ir nebaugi moteriškė, apie viešuliktą vakaro sudūmojo iš Mičiurino gatvės nulėkti „Ziguliuku“ į kitą miesto galą, ten, kur garažas. Kaip ir reikėjo tikėtis, sankryžoje iškliuvo. Ne bet kam, o pačiam vidaus reikalų skyriaus viršininkui, papulkininkui J. Jankūnui. Moteriškė į skyrių nusitempė, išlaikė iki parpčių. Milicija buvo ant kojų sukelta. Labiausiai įtartini pasirodė Ukrainoje marinuoti pomidorai ir Kapsuke kondensuotas pienas: gal sprogs, o gal ten ne pomidorai, o proklamacijos?! Kur pirka, ar turi liudininkų?

— rėmė prie sienos uniforuoti vyrai, pamišę, kad ne pilietis turi įrodinėti savo nekaltumą, o jie — jo kaltumą. Moksliskai tariant — nekaltumo prezumpcija.

Prisipažinsiu: rašiau apie tą mitingą gražaus pavadinimo laikraštyje — „Kommunistinis žodis“. Pernal. Slapyvardė pasirašiau, — ir žurnalistas gėdą turi. Labai nesigailiu, tą padariusi: juk nieko neišgalvojau, taip iš tiesų ir buvo. Tegul lieka ateities kartoms. Gal kas atvers dulkiną komplektą ir supras, kokie buvome, kokiu būdu bijojome. Ir kiek nuėjome per me-

KOKIOS SPALVOS ČIGONO ARKLYS

arba ką man primena vasario 16-oji

tus: iki trispalvės ir suvažiavimo, mitingų ir nešventinių demonstracijų, iki „Atgimimo“ gimimo, o „Kražių aidų“ — atgimimo.

Iš tiesų, kiek daug nuėjome, kaip toli palikome aną, pogrindinę „Vasario 16-ąją“ ir... argi tai — mes, argi tie patys?

Ką man iki šiol sakė Vasario 16-osios data? Iš tėvų kalbų žinojau, kad tai buvo didelė Nepriklausomybės šventė, bet — tssss... Mano karta vartė mokykloje iki mažausiojo pirštelio plonumo iškastruotą Lietuvos (TSR) istorijos vadovėlį ir žino-

Iš pernykščių archyvų

Siemet po daugelio metų iškilmingai paminėjome Lietuvos valstybės atkūrimo dieną. Prieš 71-ius metus vasario 16-ąją buvo visiems laikams suformuota Lietuvos valstybingumo bei savarankiškumo idėja, kurios doras lietuvis niekada neišsižadės.

O kas buvo pernai, 1988-ųjų žiemą, artėjant vasario 16-osios 70 metų jubiliejui. Tuo reikalu užsimaančio įstaigos paruošė rekomenduojamas temas „Dėl kontrapropagandos priemonių ryšium su Lietuvos Nepriklausomybės akto paskelbimo 70-mečiui, ir galimų nacionalistinių išpuolių pasireiškimo respublikoje“.

Šios rekomendacijos buvo išsiuntinėtoms ir pagalbai pranešėjams, pirminėms partinėms organizacijoms. Nevarginsiu skaitytojo visais šios rekomendacijos punktais. pacituosiu tik vieną. „...Buržuazinėje nacionalistinėje literatūroje iškreiptai vaizduojama istorinių įvykių 1917 — 1918

metais elga, jie falsifikuojami... Artėjant Tarybų valdžios paskelbimo Lietuvoje 70-osioms metinėms, suaktyvėjo buržuazinė propaganda, siekdama kaip alternatyvą iškelti tariamą Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą 1918 m. vasario 16 d., stengdamasis pasveikinti mažiau sąmoningus, gerai Lietuvos istorijos nežinančius žmones, tam tikrą jaunimo dalį, sukelti abejones tarybinės istoriografijos objektyvumu, įpiršti savą, buržuazinį požiūrį. Ji naudojasi įprastiniais metodais: falsifikacija, šmeižtu kryptingu faktų parinkimu ir kt.“

Deja, jau paaiškėjo, kas „iškreiptai vaizduoja 1917 — 1918 m. istorinių įvykių eigą Lietuvoje“, kas naudojasi minimais įprastiniais metodais.

Laikas vėl sudėlios viską į savo vietas. Bet derėtų bent atsipašyti „gerai Lietuvos istorijos nežinančių žmonių“.

K. Lukošius

Kur gimė tėvai?

1989 metų sausio 12—19 dienomis vyko sąjunginis gyventojų surašymas. Surašinėtojai vadovavosi, „1989 metų sąjunginio gyventojų surašymo atlikimo patalpoje gyvenančių asmenų sąrašo ir surašymo lapo užpildymo instrukcija“, kuri patvirtinta valstybinio statistikos komiteto. Ką žin kuo vadovaudamiesi surašinėtojai žmones, gimusius iki 1940 metų, grafoje, apie gimimo vietą užrašė „Lietuvos TSR“

Įdomu kada buržuazinė santvarka Lietuvoje imta vadinti socialistine? Tai liečia ir žmones, kurie yra gimę iki 1818 metų. Taigi, kur iš tiesų gimė ir gyvena mūsų seneliai bei tėvai? Gyventojų surašymo lapai buvo pildomi pieštuku. Tad ištrinti tris rades nebus sunku. O tai padaryti būtina vardan istorinės tiesos.

L. Kęstutis

Stalinui ištikimi

Pernal lietuviui brangi Trispalvė vėl tapo respublikos valstybinė vėliava. Kad jos nenori pripažinti plačiojoje Rusijoje, dar šiaip taip galima suprasti. Tačiau kaip suprasti, kad Kelmėje, miesto centre esančiame vaizdinės agitacijos stende, visą mėnesį (sausį ir vasarį) kabo dešimt plakatų „Mūsų jėga — vienybėje“, kuriame — TSRS teritorija ir visų sąjunginių respublikų vėliavos. Tik nėra joje geltonos, žalios, raudonos. Įdomu, kam malonu ma-

tyti Stalino laikų vėliavą?

Beja, tokių plakatų galima pamatyti ir kitose rajono vietose.

Respublikos, rajono knygynuose taip pat dar daug plakatų, kitų leidinių kur puikuoja Stalino laikų vėliavos likučiai. Tokius leidinius būtina išimti. Gerbkime Lietuvos vėliavą, kurią iškankintą, sužalotą pernai iškėlėme.

K. Cydaras

SUSIKAUPE

Toli... O kaip toli mes buvome nuėję — Apkurtę ir akli — suluošintom krūtinėm. Melu, apgaule apsupti — akli kurti, kurti akli... Tik laimė, kad giliai

Vilties ruseno ženklas, Lietuviškas dar žodis nenumirė ant lūpų. Kada kudirkiskai krumpelėtos rankos Palietė varinį varpą — Pakilom ir... suklopom — Prieš vėliavą Trispalvę, Katedrą, Aušros vartų Madoną, Prieš taip nualintą ir nunlokotą tautą —

jo, kad net Zalgirio mūšyje gelbėjo... be- rods, Smolensko pulkai, Taigi — internacionalizmas visur ir visada! Apie Kražių skerdynes (kas iki šiol imnėjo jų sukaktis viešai!) taip pat skaičiau, — davė šviesios atminties mano istorijos mokytojas J. Marcinkevičiaus romaną. Ir vėl — tssss...

Pavogtinai skaičiau apie Raimius ir nedrįsau tikėti, klausiausi pusbalsiu pasakojimų iš Siauress lagerių ir taip pat nežinojau — tikėti ar netikėti. Iš mūsų, po stalininės kartos, atėmė istoriją, t. y. pavertė amžiniais vaikais, tauta be atminties. Bet ar ne keista: Didžiausius žygius „carui ir Tėvynei“ apginti darėme ne mes, o kur kas vyresni už mus, tie, kurie žinojo teisybę, bet nenorėjo žinoti. Jų dviguba kaltė! Jų dviguba atsakomybė.

Kai lipate į tribūną, gerbiami autoritetai, turėkite savo gudriose galvose: šalia jūsų — ne visi sklerotikai. Ir kai užels didelis noras agituoti (aišku, už pertvarką), suturėkite liežuvius: mes atsimeiname ir pernykštę, ir užpernykštę Nepriklausomybės dieną.

Ir... kai ką daugiau! Kad ir eisenas iš Tytuvėnų į Siluvą, pamaldas bažnyčiose, kur stypsodavo šnipai, incidentą Zalpiuose, renkant parašus kun. Svarinskui vaduoti ir t. t.

Vis ta pati ranka, vis tie patys režisieriai!

Kalbėti apie tokių „persitvarkiusių“ ponų (atsiprašau, draugai!) politinius išitikinimus — tas pats, kaip klausti, kokios spalvos čigono arklys. Ogi — jokios, nes tiek kartų perdažytas, kad jo tikro plauko nė pats čigonas nebeatmena.

Oi, oi, ar ir vėl dažysimės?!

O. Umantaitė

Biurokratų takais

Sakot, lietuvininkais mes esame gimę? O kas iš to, jei ne tik Lietuvoje, bet ir viename lietuviškiausių rajonų kaip mūsų Kelmė, pasirodo, lietuviškai nesusi- kalbėsi. Štai prislėjo man tvarkytis dokumentus vaiko pašalpai gauti. Kadangi vyras tarnauja Tarybinėje Armijoje, tad visus reikalus teko pradėti nuo karinio komisariato. Ten toks ūsuotas, tamsaus gymio darbuotojas — paprašė iš Kelmės miesto vykd. k-to pristatyti pažymą apie šeimos sudėtį. Čia dirbusios moterys kažko dvejojo: sakėsi, kad tokių pažymų jos nerašančios, bet, matyt, pagailėjusios manęs ir ant rankų laikomo mažylio, parašė. Bet kai nunešiau tą pažymą į karinį komisariatą, tas pats ūsuotas ne juokais supuko: „Vi čto, smejotes iz voenkomata? Napisat po litovskii...“ Vėl kilūtinu į miesto vykdomąjį ir prašau, net užsimiršusi apie lietuvių, kaip valstybinę kalbą, kad perrašytų rusų kalba. Dabar pasišliaušė čia dirbusios moterys „Paaiškink tam lietuvių kalbos priešui, kad tokias pažymas jie privalo pasirašyti patys, vadovaudamiesi pasu, o ne žmones vaikyti. Ir parodė rajono vykdomojo komiteto raštą Nr. 188 (1988.09.29)

„Dėl pristatomo įvairių pažymų ir dokumentų sumažinimo“. Vėl kulniuojau savo rėkiančiu glėbiu nešina pas ūsočių. Dabar šis kiek atlyžęs: „Tiek to, išsiversim...“ Bet dar prireikė sutuoktūvių ir vaiko gimimo liudijimo nuorašų. Dabar — pas notarą. Bet notaras mane supažindina, kad tokiomis dalykais jie nebeužsiiminėja nuo 1983 metų, nes išėjęs įstatymas. Jei reikėtų kur siūsti, padarytų nuorašus, bet kadangi čia pat, privalą pasidaryti patys. Vėl tapu—tapu link bažnyčios ir mūriuką. Dabar mano kankintojas atsiminė, kad iš tikrųjų gali pasidaryti tuos nuorašus. Bet... vienos blankutės neturįs. Reikia atsinešti...

Prispaudžiu pusketvirto mėnesio savo Dariuką prie krūtinės ir einu žliumbdama namo. „O kad jūs visi ten pasikartumėt! Išsiversiu ir be jūsų!“. Bet staiga pasidaro dar baisiau: „Dievuliukai, o koks begriši iš Tarybinės Armijos tu, Gintautai, jei į tokių biurokratų nagus pakliuvali...“

Nida EITMANTIENĖ

Suklupę pasijutom žmonėmis, Pražuvime pajutę netelsybę, Aptemdytu protu suvokę lietuviybę. Suklupom prieš 16-tą vasario, Kaip laisvės simbolį Ir žvaigždę kelrode — į priekį. Suklupom atgallauti už kaltes, Suklupom — atsitiesti.

Amelija Miltenienė

AR MUMS REIKIA TIKĖJIMO

1931 metų sukilimas ir Kražiai

TIKĖJIMO ŽODIS

Aš šiandien nežinau, kas yra mano Dievas. Daug metų buvo žeminama joidėja, ir mumyse, kurie pasirodė nepakan-kamai stiprūs dvasia savo, ji susigūžė, prarado savo pirmąją skaitumą ir jėgą. Ir kai man beprotiškai sunku, kai instinktyviai šaukiuos kažko aukštesnio, kuris vienintelis tegali nuimti kančią nuo mano širdies lyg kryžių nuo Išganytojo pečių, aš begaliu tik šitaip melstis: „Dieve, Dieve, jeigu tu esi...“ Ir todėl, kaip ir daugelis mūsų, vaikštau su savo neatleistomis kal-tėmis, su nešvaria siela, ir kančia yra ma-no neatskiriama palydovė. O juk buvo laikai, kai tikėjau tyrai ir naiviai, ir kai graudulingi bažnyčių varpų dūžiai tarsi praverdavo langą amžinybėn, kuri liedavosi tiesiai į sielą, skambėdama gegužinių pamaldų giesmėmis, kvepėdama Žolinės smilkalais, sumišusiais su saldžiu dvelksmu vistančių žolynų. Todėl visais laikais ma-ne traukė į bažnyčią, ir net pamaldos už

mano motinos vėlė per josios laidotuves įsirėžė į atmintį kaip kažkas begaliniai šviesaus, pakylėto virš visko, ką pajėgi suvokti protu.

Nors aštuoneris metus dirbau mokyto-ja, bet nė vieno kartelio mano lūpos su pa-nicka neištarė Dievo vardo. O ir kam? Kad pakartočiau bukaprotišką anekdotą apie tai, jog kosmonautai, pakilę šiek tiek aukščiau į erdvę, nerado ten Dievo? To, kurio vardą su gilia pagarba tarė manc tėvai ir seneliai? Perdaug gerai buvau su-pažinęsi su tikėjimo tiesomis, kad manc Dievas sietųsi su tuo, kas materialu. Todėl aš šiandien tarp tų, kurie atvirai išdrįs atsigręžti į bažnyčią ir pripažinti jos, kaip dvasingumo saugotojos, misiją laikais, kai materija buvo išstūmusi dvasią iš visu-mūsų gyvenimo sričių. O kai nėra niekc švento, argi bereikia stebėtis tuo, kač duktė parduoda paskutinę tėvo karvę ir kaip niekur nieko pasisavina už ją pinigų Arba, kai teismas dalina tūkstančius tarp likusių po tėvų mirties jų taip mylė-tų, jų labai visko atsisakusių palikuo-nių? Bet ir nesistebėdama šito aš niekada nesuprasiu. Greit bus keturi metai, kai mano tėvai guli po žemele, bet kiekvieną sykį, kai tik atšala orai (vasarą, kai visa gyva, skausmas kiek atlėgsta — rodos, re-gi ir savo brangių žmonių veidus žvel-giant į tave iš kiekvieno medžio lapijos, iš tylaus, slėpiningo upės užtekio), kaip pasikuri ugnelę, ir namuose pasidaro tru-pučių šilčiau, negaliu atsikratyti minties, kad jie ten palikti vieni, kad juos stingo nepakeliamas šaltis, ir aš turiu — tuoj pa-šią akimirka! — eiti ten, kad apgaubčiau juos, apsaugočiau nuo šito. Ir todėl vėl ir vėl einu į kapines, kad nors akimirka pa-stovėčiau ties jais, pajausčiau palengvėji-mą. Jų tylų atleidimą už tai, kad daugel kartų buvau neteisi, kad mano meilė nie-kuomet neprilygo jų meilei man. Tai am-žinoji skola, kurios joks teismas nepriteis, tik tavo sąžinė. O jausti tą reikia. Tam, kad pajėgtum tikėti į gėrį, į jausmų di-nybę. Nes niekuo netikintis yra šimtą kar-

tų labiau vergas, negu tas, kuris tiki į kažką didesnio ir kilnesnio už save. Pir-masis gali gale sudieviną pats save ir ima vergauti šitam dievukui. Ir jeigu mes net ir būtime iš tiesų dievais miniatūroje, vis tiek tai būtų tik atšvaitas tikros dievy-bės. Vienas poeto, Nobelio premijos lau-reatas J. Brodskis, yra pasakęs: „Dėl to mes ir laimingi, kad esame niekingi. „Va-dinasi, kuo niekingesnis žmogus, tuo ma-žesnė jo laimė. Tuo atveju galbūt gali užtekti ir pinigų už svetimą karvę. „Mes sotūs, laimingi, šiltai aprenkti, — „skan-davo pokario vaikystė, bet ir ją grūdo į gyvulinius vagonus ir vežė atpirkti tėvų ar senelių būtų ar nebūtų kalčių. Ir to-dėl svarbu ne tik tikėti — svarbu ir į ka tikėti. Tikintys visada kilnūs. Tarnaujan-tys bet kokiam idėjai išsižadės savęs var-dan visos žmonijos ateities, kurioje šie idealai turėtų išsikūnyt. Taip bus, kol ta idėja jiems švies lyg skaiti žvaigždė. Bet kai žvaigždė nupuola į purvą arba ją su-šauda, kaip tai atsitiko su tikėjimu į stali-ninį — brėžnevinį komunizmą, dvasia mirš-ta mumyse, o kas atsitinka su bedvasia vi-suomene, mums jau teko patirti nuosavu kailiu.

Aš nežinau, kas šiandien yra mano Die-vas. Būt aš pasirengusi nusilenkti tremti-nių Kristui, kurio tiesa ir šviesa padėjo nepalūžti tūkstančiams katorgose, kalėj-i-muose ir iš tikro pragaro sugrįžti žmo-nėms. Nes kas yra tikėjimas? Galbūt pa-stangos sujungti į harmoningą visumą tai, kas buvo ir tai, kas dar tik turi būti? Tikėjimas — tai savo vertės teigimas. Ne veltui tas pats J. Brodskis rašė: „Gerai tuo daugiau, kuo mažiau tu reiški. „Netikin-tis niekuo, žmogus be idealų, ir pats yra niekas. Tarsi tuščia statinė. O gamta, kaip žinia, nepakenčia tuštumos, ir ji užpildo-ma visokiu šlamštu. Gerėm ne todėl, kad buvo pigi degtinė. Gerėm, nes nieko ne-reiškėm varžtelių sistemoje. Ir todėl tau-tos mitinguose nesimatė girtų, virš mūsų nušvito nauji idealai. Kitas dalykas, ar sugebėsime būti verti.

Regina BIRZINYTE

Kovoje už Lietuvos nacionalinį issi-vadavimą iš carizmo jungo 1831 metų sukil-me aktyviai dalyvavo ir Kražių gimnazijos mokytojai bei moksleiviai. Jau 1831 metų kovo 26 d. rytą mokslei-vių būrys miestelyje užpuolė sargybi-nius ir išvadavo rekrūtus. Šiuose veiks-muose dalyvavo V. Andriuskevičius, M. Juškevičius, L. Krasnickis ir M. Novic-kis. Netrukus Kražiuose suorganizuota sukilėlių policija, kuriai vadovavo mo-kytojas Slominskis, o kitas mokytojas J. Chlopickis suformavo Kražių sukilėlių legioną, į kurį įstėjo daug gimnazijos moksleivių. Sie moksleiviai kartu su ki-tais sukilėlių būriais balandžio 5 d. Ne-makščių kelyje kovėsi su kariuomenės pulkininko T. Bartolomiejaus daliniu. Ten buvo daug ir kražiškių, būrio va-das E. Narbutas. Daug Kražių gimnazi-jos auklėtinių dalyvavo mūšiuose su caro armija ir kituose sukilėlių daliniuose: J. Guderliejus, A. Underovičius, J. Bagins-kis, A. Knystautas, Z. Giedminas, M. Vencevičius, T. Milevskis, Z. Butvydas, K. Skžackovskis ir kiti mokytojai J. Och-manas, K. Guderliejus.

Caro kariuomenės dalinio vadav pul-kininkas T. Bartolomiejus, persekioda-mas sukilėlių, lankėsi ir Kražiuose. Bib-liografas Vytautas Steponaitis 1935 metų žurnalo „Karo archyvas“ septintame to-me pateikė ištrauką iš Bartolomiejaus karo žygio dienraščių, kuriame yra ir sekančios eilutės: 1831 metų gegužės mė-nesį „...12 d. atvykome į Kražius. Ten radome mums pasirodžius pabėgusią prie-šo sargybą. Aš sustojau vaistininke kie-me. Labai graži profesoriaus žmona Emi-lija Dobrovskienė gimusi Korfaitė. Gra-žinti mūsų puseskadronio išlaisvinti Už-kovas, kazokų karininkas ir kareiviai. 14 d. Dvarininkų priesaika. Vakare lius. Keletas gražių ponių pasigailėji-vertoje, šešių žvakių apšviestoje patar-poje.

15 d. Iš Kražių išvykome dviem ke-liais. Aš su eskadronu ir jūrininkų ba-talionu nuvykau į maištininko Serevi-čiaus dvarą...“

Sukilimą nuslopinus, keletas Kražių gimnazijos moksleivių ir mokytojas K. Guderliejus pasitraukė į Prūsiją. Mokyk-tojus J. Ochmaną, J. Slominskį, M. Oko-lovą ir kapelioną J. Jomantą pašalino iš gimnazijos ir perdavė policijos priežiū-ron. Kitus kražiškius moksleivius teisė karo teismas ir jie buvo išsiųsti rekru-tais į kariuomenę arba išvaryti katorgos darbams į Sibirą.

Vaclovas RIMKUS

Žemaičiai prisimena

1989 metų vasario 5—6 d. sukako 165 metai nuo „Juodųjų brolių“ (1824. 02.05 -06) teismo Vilniuje, kurio graudį atskle-dė poetas Adomas Mickevičius, „Vėlinėse“ (V., 1976, 169 p.): „Jančevskį išvedė—nors jis labai sublogo, Bet priminė kažkuo kilmingą, rimtą žmo-gų... Šypojososi žmonėms, kaip šypoosi vaikal, Lyg kad sakydamas: neskauda visiškai... Kai žmones verkenčius Jančevskis paste-bėjo.

Papurtes grandines, parodė—nebausu... Lankėmės praėjusią vasarą Kražiuose. Pajutom, su kokia atida čia saugomas slapto moksleivių anticarinės organizaci-jos — „Juodųjų brolių“ atminimas. Su-kaupta rečiausių dokumentų... Mokyto-žemaičių“ muziejaus vadovas mokytojas E. Dirmeikis prie šių stendų galėtų kalbėti valandų valandas.

...O juk „Juoduosius brolius“ subūręs Jančevskis Ciprijonas (Kiprijonas Jan-čiauskas), teistas mirties bausme, vėliau pakeista katorga ir tremtiami, nesulaukęs senatvės (1805—1853), atgulė Viduklės smėlynėly. Kuklus ketaus kryžius, azūrinė metalo tvorėlė, šlifluotos lauko akmens plokštės su herbais ir užrašais tebesaugo jo ir šeimos poilsio vietą. Gera vidukliškė Teklė Butkienė, niekieno nepaprašyta, ne-retai išravi, išpūreną šį žemės lopinėli, pa-sodina gėlę.

Mačiau, ir praėjusių metų rudenį, kai Kražiai galbūt prisiminė jaunųjų kovoto-jų suėmimų ir kratų (18233. 11. 28) 165-ąsias metines, čia prie Jančiauskių kapų, žydėjo labai gražus rausvų chrizen-tėmų kerai.

JULIJA NORKUTĖ,
Lietuvos Kultūros fondo Viduklės rėmimo grupės pirmininkė

REDAKTORĖ N. TIMOFEJEVA

Gailestinga paukštelė

Prie Juruzalės, ant Galgotos kalno sto-vi trys kryžiai, ant kurių kenčia prira-kinti žmonės. Vidury—Kristus su erškėčių vainiku ant galvos. Gamta nuilūdes, ir žmonės nekaltūs, tylūs. O virš kryžių vis skraido viena nerami paukštelė. Ji mato, kaip kenčia Kristus, kaip aštrūs vainiko spygliai skaudžiai duria į galvą. Labai jai gailla kenčiančiojo. Ilgai kažką mastė skraidydama paukštelė ir pasiryžo: sukau-pė visas jėgas ir su snapeliu ištraukė vie-ną erškėčių spyglį iš Kristaus galvos. Dar labiau plūstelėjo kraujas iš žaizdų, susi-krūvino paukštelės plunksnelės. Bet gal-voja: „Nuskrisiu prie vandens ir nusiplau-siu“. Nuskrido prie upelio, plovė, plovė plunksnelės, bet jos spalvos nekeičia ir tiek. Ir liko paukštelė raudonom plunks-nelėm. Mes ją vadiname sniegena, kai kas vadina liepsnele. Taip Kristus atlygino už jos gerą širdelę.

Iš tautosakos parinko J. Ramanauskaitė

Svarbiausias tikėjimo tiesos

PIRMOJI TIESA: yra vienas Dievas trijuose asmenyse: Dievas Tėvas, Dievas Sūnus ir Dievas Šventoji Dvasia.

ANTROJI TIESA: Dievo Sūnus yra ta-pęs žmogui ir miręs dėl mūsų išganymo.

TREČIOJI TIESA: Dievas yra teisin-gas: už gerą atlygina, už pikta baudžia.

KETVIRTOJI TIESA: Žmogaus siela yra nemirtinga.

Dėkojame aukojusiems Kražių paminklų atgimimui

K. Poželos kolūkio pirmininkui A. La-pinskui, kražiškiams B. Dirmeikiui, E. Dirmeikiui, A. Vytvytei, A. Apulskaitėi, V. Kvietkauskui, M. Michelbertui, Ka-minskienei, iš Kletiškės J. Banevičiui, iš Pašilės M. Deržinskui, iš Akmenių Au-rylai ir Tepelienei, Tytuvėnų vidurinės mo-kyklos mokytojams, paaukojusiems 51 rublį, Butkiškės devynmetės mokyklos mokytojams, paaukojusiems 38,90 rub., M. Melnikaitės kolūkio žemdirbiai parė-mė Kražius 318 rub.

Papieżius Pijus XII apie jaunimą

Krikščioniškas jaunuomenės auklėjimas niekuomet nebuvo toks lemtingas ir gyvy-biškai svarbus, kaip mūsų dienomis, kada prieš mūsų akis stovi baimė keliančios natūralizmo ir materializmo klaidos, stu-miančios pasaulį į karų bedugnę. Savo pa-sekomis jos prikišamai parodo grynai žmogiškais pagrindais sukurtos pasaulė-žiūros tuštumą... Tačiau didžiausia mūsų viltis, po Dievo yra krikščioniškosios kul-tūros mokykla... kurios uoliai ieškomamos tikrosios tiesos, savo programose suranda tinkamą vietą gamtos mokslams ir metafizikai, inteligencijai ir širdžiai, praeičiai ir dabarčiai, protui ir apreiškimui.

Kražių bažnyčiose kadais buvo dide-lių meno vertybių, tokių kaip: Leonardo de Vinči „Svenčiausios Mergelės Mažos angan ūminas“, atvežtas iš Romos ir je-zuitams kainavęs 600 raudonųjų, paveik-las, vaizduojąs šv. Mergelės Marijos ap-reiškimą, šv. Archangelas Mykolas ir kt. Pastarąjį ir matome V. Lukono nuotrau-koje. Parapijos bažnyčia, statyta Vy-tauto Didžiojo įsakymu ir per karą su-degusi, kaip tik ir vadinosi šv. Archange-lo Mykolo vardu. Sis paveikslas —vienas iš dailės paminklų, saugomų Kražių ba-žnyčioje.

Priš metus Kražiuose apsilankiusio m-notytrininko iš Lenkijos nuomone, pa-veikslas labai brangūs ir originalus. Niekur neaptinkami nei šv. Jurgio, nei šv. Arch. Mykolo nugalimi slibirai su žmogaus gal-va. Paviekslo autorius nežinomas ir sun-ku pasakyti, kokį prototipą turėjo pabai-sos galvą, tačiau šiandieninis tautos Archangelas smeigtų, tikriausiai, į slibiną su Adolfo ar Jozifo Visarionovičiaus galva...

kun. St. Anužis

Bernardas Brazdžionis

Iš Tavo rankos, Dieve, gaunu savo rytą,
Iš Tavo rankos ir šviesi darbų diena,
Iš Tavo rankos man ir laimė mano krito,
Ir praeitis, ir dabartis, ir rytdiena.

Ir mūsų sodai, ir, šilojai, ir laukai
Ant Tavo delno mūsų Tėviškės sodybos,
Ir mūsų maža širdis tik tol rami bus,
Kol savo rankoj kaip balandį ją laikai.

... Sergėkitės netikrų pranašų, kurie ateina pas jus avių kailyje, o viduje yra plėšrūs vilkai. Jūs pažinsite juos iš vaisių. Argi kas gali pasiskinti vynuogių nuo erškėčių ar figų nuo usnių?!

... Visa, ko norite, kad jums darytų žmonės, ir jūs patys jiems darykite; nes tai yra Įstatymas ir Pranašai.

Iš Naujojo Testamento

KRAŽIŲ AIDAI

LEIDŽIA LIETUVOS PERSITVARKYMO SĄJŪDŽIO KRAŽIŲ GRUPĖ

Nr. 5(8)
1989 M.
BALANDIS

Sveiki, sulaukę šventų Velykų!

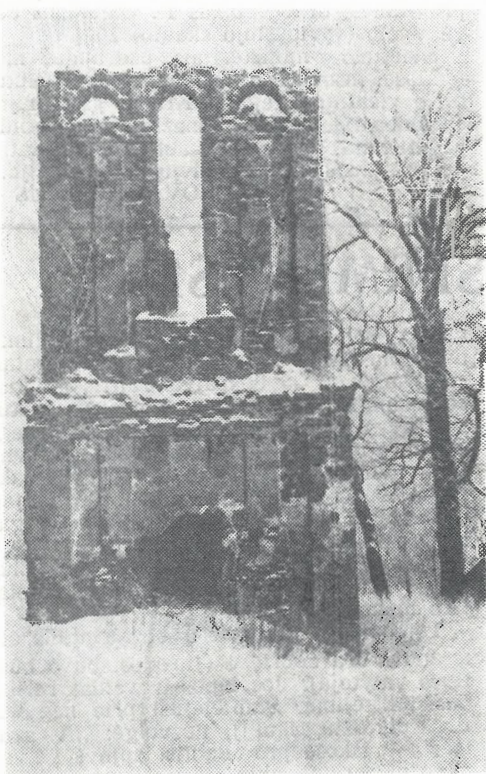
Su Velykomis! Su gražiausia pavasario švente! Ši diena yra galutinės mūsų Atpirkėjo pergalės diena, kada buvo nugalėti patys didieji žmogaus priešai — nuodėmė ir mirtis. Toji pergalė pažadino mūsų sielose naujas jėgas, kurios padeda mums tapti naujais žmonėmis. Su Viešpaties prisikėlimu turi prasidėti naujo žmogaus prisikėlimas. Kad ateitų naujas pasaulis su naujais žmonėmis, visų pirma reikalingas mūsų nenutraukiamas ryšys su Prisikėlusiuoju, kuris vieną kartą mirė, bet antrą kartą nebe mirs, ir kaip Nugalėtojas žengia per istoriją. Naujasis gyvenimas, kuriuo mus apdovanojo Viešpats, turi prigyti ir išplisti mūsų sielose.

Sventasis Tėvas Jonas Paulius II šių metų pradžioje paskelbė svarbių dokumentų, kuriais kviečia katalikus, pasauliečius su didesniu entuziazmu padėti Bažnyčiai, kuri ruošiasi apaštalavimo darbu naujame tūkstantmetyje. Tegų prie šio darbo paskatina mus žinomo šių laikų krikščionio Liuterio Kingo žodžiai: „Jei negali būti medis ant kalno, būk krūmas slėnyje, būk puikiausias krūmas plačiojoje aplinkoje! Jei negali būti saulė, būk žvaigždė! Jei negali būti vieškelis, būk takas! Būk, kas esi, būk pilnutinai, su visišku pasiaukojimu.“ Jūsų pagalba Bažnyčiai bus veiksmingesnė, jei kovosite su blogiu savo sielose, jeigu atsinaujinsite, jeigu gyvensite dvasinį gyvenimą.

Per kiekvienas šv. Mišias Bažnyčia maldauja bei linki visiems ramybės ir vienybės. Kaip reikalinga ta ramybė ir vienybė šandien mūsų Bažnyčiai ir tautai. Vienybės stoka, susiskaldymas, ginčai, nesutarimai mūsų tautos dvasinei aplinkai labiausiai kenkia ir ją nuodija. Kiekvienas susitikimas su Eucharistiniu Kristumi slopina mūsų išdidumą, pavydą, skatina į vieningumą ir meilę, sukuria mūsų sielose ramybės dvasią. Ramybė Jums! — buvo pirmieji Prisikėlusio Kristaus pasisveikinimo žodžiai. Telydi jus Viešpaties ramybė — yra ir Bažnyčios linkėjimas visiems. Mums džiugu su visais dalintis ramybės palaima...

Šandien ir mes, nuoširdžiausiai jus sveikindami Kristaus Prisikėlimo šventės proga, dalijamės su jumis Velykinės ramybės palaima ir jos linkime visų širdimis, visoms šeimoms ir visai mūsų Tautai.

Iš 1989 metų velykinio Lietuvos Ganytojų žodžio

Kražių kolūkio pirmininkas Stepas Seputis išsitikinęs, kad tokia varpinė paskutinę žiemą peržiemojo...
(V. Lukono nuotr.)

Už blaivią Lietuvą!

Motiejaus Valančiaus blaivystės sąjūdžio iniciatyvinės grupės laiškas tautai ir visiems Lietuvos gyventojams

Mes kreipiamės į Jus, Lietuvos vyrai ir moterys, nesvarbu, kurios esate tautybės, amžiaus, išsilavinimo, įsitikinimų, profesijos, kreipiamės į miesto ir kalmo žmones, Lietuvos jaunimą. Kreipiamės į Jus visus, kviesdami pakilti į žygį už blaivią Tėvynę. Mums gresia pavojus, nes esame priėję bedugnę: per pastaruosius dešimtmečius svaigalų vartojimas Lietuvoje padidėjo 5 kartus, yra per 60000 registruotų chronišku alkoholiu. Didėja girtaujančių palaidumas ir nusikalstamumas. Kas trečią nusikaltimą ir kas penktą autoavariją padaro neblaivūs žmonės. Skverbiasi į gyvenimą narkomanija bei toksikomanija. Vidutinė girtuoklių gyvenimo trukmė Respublikoje — vos 45,8, o narkomanų — 35 metai. Didėja mirtingumas, išsigimimai, didėja savižudybių ir tragiškų nelaimių. Gausėja debilų ir idiotų.

1987 ir 1988 metais Lietuvos gyventojai alkoholiniams gėrimams išleido pusantro milijardo rublių! Siemet svaigalų gamyba ir prekyba vėl padidinta. Nebeįpataisoma 1985-ųjų pavasarį TSRS ir

Lietuvoje paskelbtų nutarimų dėl priemonių girtavimui ir alkoholizmui sustabdyti.

Lietuvos vyrai! Prieš 130 metų Zemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus paraginti, mūsų žmonės, nors dauguma buvo beraščiai ir mažaraščiai, karčemoms atsuko nugarą ir šitaip per dvejus metus „arielkos“ vartojimas Lietuvoje sumažėjo net 8 kartus. O dabar? Liaukimės gėrę! Vardan savo vaikų ir anūkų, savo žmonių, savo šeimų, savo tautinio atgimimo, savo brangios Tėvynės, jos ateities. Patys įrodykite ir kitiems padėkite įrodyti, kad Lietuva gali būti blaivi.

Lietuvos moterys! Saulė temdo šeimyniniai vaidai, nesantaika. Per 40 metų skrybų padaugėjo 15 kartų. Jūs, mieliosios, geriau nei kas kitas matote visas mūsų nuopuolio šaknis ir priežastis. Tų priežasčių priežastis — alkoholis. Deja, dabar jau kas aštunta chroniška girtuoklė Lietuvoje — moteris. Sutelkite visas savo pastangas ir išgales, darykite viską, ką tik sugebate ir pajėgiate, kad Jūsų šeima būtų blaivi ir dora.

Po to, kai rašėme

Skaitytojai turbūt prisimena 4-ajame „Kražių aidų“ numeryje išspausdintą nedidelę repliką „Auksinis berniukas“, kurioje buvo rašoma, kaip Agropromoninio komplekso darbuotojų profsąjungos respublikinio komiteto pirmininkas V. Budrikis gražių pažadų pagalba susitikime su Kražių kolūkio žemdirbiams ragino rinkti jį į TSRS liaudies deputatus.

Kaip į šį mūsų „baksstelėjimą“ reagavo V. Budrikis, sunku pasakyti, tačiau jį ginti ėmėsi kražiškiai, net keturiais parašais patvirtinę atsakymą „Kražių aidų“ ir, kas keisčiausia, rajono laikraščio „Bičiulis“ redakcijai. Rinkiminę kovą jie neturėję naudodami tokius žodžius kaip „šmeižtas“, „svaičiojimai“ ir t. t. Ką gi, būkime pakantūs, tolimesniems spaudai žmonėms gal ir per sunku suprasti, kodėl ir šiais „viešumo“ laikais, autoriai nereikšmingus dalykėlius pasirašinėja slapyvardė. „Kražių aidų“, tikslas nėra supažindinti skaitytoją su žurnalistikos mokslu ir etikos reikalavimais. Na, o objektyvumo dėlei, būkime pluralistai ir kartu paskaitykime V. Budrikio gynimo aktą: „Mes, perskaitę „Kražių aidų“ 4-ajame numeryje repliką „Auksinis berniukas“, labai pasipiktinome ir panorėjom pasikalbėti su šio laiško autore O. Vaišnyte. Tačiau sužinojom, kad tokios pavadės nėra, o tik slapyvardė. Mums atrodo, kad šiais viešum ir demokratijos laikais neturėtų būti ano-

GELBĖKITE BUDRIKĮ!

niminių, slepiančių savo tikrą pavardę ir to priedangoje klijuoti tendencingai etiketes. Straipsnio autorė, prisidengdama mūsų kolektyvo nuomone, iškraipė faktinę padėtį, šmeižikiškai aprašė kražiškį susitikimą su kandidatu į TSRS liaudies deputatus V. Budrikium. Autorė iš savo fantazinio lobyno pasirinkusi žodžių virtingus „pasuks“, „prakals“, „suveiks“ ir t. t. siekė suklaidinti skaitytojus. Norime pasakyti, kad niekas mūsų nesklaidžia, ne valdžios stalo trupiniais mes gyvename, kaip autorė teigia.

Pernai 11 ūkio žemdirbių pasinaudojo kelialapiais į sanatorijas. Iš viso iki 1989 metų sanatoriniais ir poilsiniais kelialapiais ūkio dirbantieji buvo aprūpinti 100 proc. Respublikinis profsąjungos komitetas mums pernai skyrė 30 tūkstančių rublių socialinių, kultūrinių objektų statybai, o 1987 metais 2,5 tūkstančius rublių užėmusiems II vietą zonoje, gyvulininkystės darbuotojų darbo ir poilsio sąlygų gerinimui. Tai konkreti parama darbo kolektyvui, už kurią mes tikrai esame dėkingi. O dėl anonimiškos svaiojimo mums tik gėda ir, mūsų nuomone, straipsnio autorė turėtų atsiprašyti drg. V. Budrikį.

Mes skiriame grūdus nuo pelų ir rinkimų dieną prisiminsime tuos, kure korkėčiai padeda mums spręsti socialinius klausimus, kovoja už mūsų šviesesnį rytojų.

Prisikelia antram gyvenimui

Kiekvienas LPS Kražių grupės susirinkimas — tai įtemptos diskusijos, įvairių nuomonių sandūra, optimalaus sprendimo ieškojimas. Už tai ir užsitęsia gana ilgai. Šikart bene svarbiausiu klausimu buvo Kražių kultūros paminklų atgimimo rūpesčiai.

Kaip jau buvo rašyta „Kražių aidų“ 1-ajame numeryje, kapinių koplytėlė atiduota parapijai. Liūdną palikimą gavo tikintieji. Mat, koplytėlė ne tik metų tėkmės nualinta, bet ir piktų vandalų nuokiota: išdraskyti karstai, išmėtyti kaulai. Skaudu, bet reikia pripažinti, kad tai padarė ne ateiviai iš kosmoso, o tie patys žmonės, gaį ir šandien gyvena šalia mūsų. Šandien koplytėlė iš naujo atgimsta, sparčiai vyksta remonto darbai. Malonu, kad parapijiečiai, nors ir tapę šeimininkais, neliko vieni: nuoširdžiai talkina kolūkis ir apylinkės Tarybos vykdomas komitetas, statybinėmis medžiagomis remia aplinkiniai P. Cvirkos ir K. Poželos kolūkiiai.

Zengti pirmieji dideli žingsniai Vytauto kalno tvarkyme: padarytas projektas, pasiruošta restauravimo — konservavimo darbai.

Pagal atskirą planą vyksta Kražių kolegijos atgimimo darbai, bei sprendžiami Kražių skerdynių paminklo statybos klausimai.

„K. a.“ inf.

Dėkojame aukojusiems Kražių paminklų atgimimui

Siauliškiams Vladiui Ežerskiui ir jo dukrai Vilijai Cecevičienei, aukojusiems po 50 rub. K. Poželos kol. gyventojams J. Navickui, P. Venckui, A. Domeikienei, J. Damanskytei, B. Ežerskiui, J. Andrulienei, K. Terleckienei, S. Martinkui, A. Jankauskui, J. Sarauskieni, S. Valterienei, V.

Lietuvos jaunime! Tu — tautos viltis, jos ateitis. Tu žinai, kad tik blaivi tauta gali būti sveika, šviesi, laisva, laiminga, siekianti aukščiausių idealų. Į persitvarkymo kelią žengiančiai Lietuvai reikalingas ne tik ryžtingas, veiklus, bet ir visiškai blaivus jaunimas.

Lietuvos artojai ir darbininkai! Neleiskite, kad Jūsų sunkiai pelnytas uždarbības virstų svaigalu, nešančiu skausmą, nelaimės ir ašaras.

Lietuvos mokslo, meno žmonės, literatūros kūrėjai, žurnalistai ir publicistai! Ryžtingai ir drąsiai tarkite žmonėms savo įtaigų žodį apie alkoholio ir kitų narkotikų žalą, būkite šviesus blaivystės pavyzdys.

Lietuvos pedagogai, tautinės mokyklos kūrėjai! Jūsų rankose Tėvynės rytdiena. Ruoškite gyvenimui blaivų žmogų, puoselėkite kiekvienos jaunos asmenybės dorovę ir dvasingumą, ugdykite sveiką gyvenimo sampratą ir poreikį. Kiekviena mokykla dabar turi tapti šviesiausiais blaivybės skatinimo ir propagavimo namais. Kiekvienai mokyklai — pradinei, vidurinei ar aukštajai — jaunųjų blaivystės rėmėjų sąjūdžius.

Lietuvos gydytojai, mieli medicinos darbuotojai! Ne visi žmonės suvokia, koks bausis sveikatos griovimo slibinas yra alkoholis ir nikotinas. Nugalėkite tą slibiną! Sakykite visuomenei visą tiesą apie svaigalus ir nikotiną!

(Nukelta į 3 psl.)

Malonu, kad kražiškiai skaito „Kražių aidus“, ir, patys tą mėgindami neigti, sutinka su mūsų nuomone — V. Budrikio dosnumu niekas neabejoja. Tačiau V. Budrikis sveičiavosi ir garbingesniuose leidiniuose, pavyzdžiui „Tiesoje“. Kas neskalitė, susiraskite sausio 22 d. „Tiesą“, kurioje yra J. Geštauto korespondencija „Ar tvarka“ „išimties tvarka“, kur rašoma apie labai negražų ginamojo indėlių ir butų skirstymą — paprastiems mirtingiesiems ir viršininkams. Taigi, blatas, mieli kražiškiai, — V. Budrikui ne svetima stichija.

O gaį ir čia — „šmeižtas“, „svaičiojimai“? Tik sausio 26 dienos „Tiesa“ išspausdino ir atsakymą į minėtą korespondenciją, kuriame V. Budrikio kaltes pripažino ir jį nubaudė Lietuvos Respublikinės Profesinių Sąjungų Tarybos prezidentas. Tai gal nereikia daryti šventojo iš kandidato? Be to, vyksta rinkiminė kova. Ir joje kiekvienas turi teisę pasisakyti savo nuomone, nederindamas jos nei su ūkiu, nei su pačiu pretendentu į šalies parlamentą. Tai ko taip piktintis, jei Jūs manote kitaip? O jei pyktelti, tai pirmiausia turėtume mes, nes tą redakcijos „pasmėrkimo“ raštą savo parašu patvirtino viena iš tų (tai pasakojo ir kiti ūkio žmonės), kuri būtent ir suteikė redakcijai išsamią informaciją apie minimą susitikimą.

Alasauskiui, J. Tolušui, G. Grinevičiui, B. Budreckiui, P. Jasulaičiui, M. Jasulaičienei, J. Jasulaičiui, V. Butkienei, K. Marčinkui, J. Zaturskui, M. Dapšienei, J. Ziauderiui, V. Augustiui, B. Gaidjurgiui, A. Raliui, K. Gudaičiui, S. Marčauskiui, S. Paldavičiui, P. Kuneckui, E. Gaidjurgienei, L. Sungailai, J. Sėpavičiui, A. Jasulaičiui, B. Ališauskiui, T. Surblienei, A. Ralienei, V. Račiui, S. Gaidjurgiui, V. Rimšai, J. Gaidjurgienei, I. Damanskienai, D. Vaitkienei, R. Ačlenei, Raždailevičienei, J. Tarankevičiui, M. Damkutei, V. Budreckiui, M. Brazlauskieni, M. Damkieni, A. Kivylienei, Z. Labanauskieni, A. Rimidienei, O. Urbonaitei, K. Kaušui, O. Mišeikienei, V. Damkieni, S. Mišeikiui, S. Gerčienei, E. Sakalauskienei, M. Sneideriui, M. Srienai, A. Martinkienei, V. Ruzglienei, J. Jankūnienei, J. Baniui, B. Varanavičiui, Mikutavičienei, S. Mocienei, O. Simaitienei, O. Damkūnienei, V. Butkalčiui, R. Nausėdai, J. Ambrozaičiui ir V. Butkevičienei iš Zemosios g-vės, T. Zeleckui iš Burnių km., P. Juškai iš Vilmiaus. Iš viso Kražių paminklų atgimimui jau įnešta 8257 rub.

Stokojant lėšų, 1936 m., „Ziburio“ gimnazija buvo uždaryta. Niekais nuėjo ir direktoriaus J. Galdiko sumanymas statyti gimnazijai naujus rūmus labai gražioje vietoje — prie Medžiokalnio. Jau buvo suaukota nemaža lėšų, ir pastatytas pirmas aukštas. Pastato griuvėsiai pamedžiokalny tebestovi ir šandien.

Gimnazijos kražiškiai lengvai neatsizadėjo: vyko delegacijos su prašymais pas vyriausybę, bet viskas — veitui. Konkuruavo Kelmė, kur anuo metu įžymybė V. Putvinskas padovanojo gimnazijai namą. Be to, Kelmė buvo daug geresneje geografinėje padėtyje, o ir pats miestelis didesnis. Dvi šalia viena kitos gimnazijos vyriausybei atrodė nereikalingos. Dalis kražių gimnazijos moksleivių persikėlė mokyti kitur — daugiausia į Kelmę, o kiti mokslo nebelgė. Kelmėje net buvęs neoficialus kražiečių būrelis. Literatū būrelyje aktyviai reiskėsi ir būrelio laikraštėlis „Zvilgnis ir gyvenimą“ (nepperiodinis Kelmės gimnazijos literatū būrelio laikraštis). Jo pirmasis numeris išėjo 1938. XI. 15), redagavo buvusi Kražių žiburietė Stefa Baidauskaitė, kuri 1945 m. iš Vilniaus universiteto pateko į kalėjimą ir Sibire mirė.

Kražiečiai negalėjo apsiprasti su jiems padaryta skriauda. Net „Kražių aidai“ 1939 metais skundėsi, kad „kražiškiai laukia, kada bus Kražiuose atidaryta gimnazija“.

1944 metų rudenį, kada frontas ilgiau įstrigo prie Dubysos, broliai Adolfas ir Mykolas Venslauskai ėmėsi organizuoti gimnazijos atkūrimą. Buvo surasti mokytojai, direktoriumi tapo Adolfas Venslauskas. Įvyko egzaminai. Mokykla įsikūrė dviaukščiame Valiukonio name. Bet pirmąją mokslo metų dieną arti sudundėjo patrankos. Mokytojai išsilakstė. Vakarus pasitraukė ir abu broliai Venslauskai.

„Ziburio“ gimnaziją Kražiuose yra baigę šie žymūs žmonės, kurie vienu ar kitu būdu yra davę lietuvių tautos kultūrai. Tai Antanas Makauskas, medicinos mokslų kandidatas, L. Abraitienė, medicinos mokslų daktarė, Z. Slaviūnas, profesorius, tautosakininkas, J. Vadeikis, vertėjas, tautosakininkas, M. Venslauskas, poetas dramaturgas, A. Mejeris, žemės ūkio mokslų kandidatas, J. Dumčius, filologijos mokslų kandidatas, E. Misiūnas, ekonomikos mokslų kandidatas, K. Grincevičius, matematikos mokslų daktaras, K. Raičinskis, vienas pirmųjų Lietuvoje loginės matematikos pradininkų.

Vokiečių okupacija Kražiuose baigėsi 1944 m. spalio 7 dieną. Gimnazijos klausimas neliko užmirštas. Praūžus frontui, S. Armonas, S. Trumpelis ir Staškevičius aptarė gimnazijos atidarymo klausimą. Buvo nutarta vykti į Siluvą, nes Rasei-

Tamkiuose. Šiame kiti mokytojai buvo be reikiamo išsilavinimo, Kelmės gimnazijos abiturientai. Progimnazija įsikūrė tose pačiose patalpose kaip ir paskutinėmis vokiečių okupacijos dienomis. Buvo užskaityti ir tada išlaikyti egzaminai. Iš pradžių dar kelius metus buvo dėstoma lotynų kalba, psichologija, logika, netgi tityba (tik ne mokykloje, o bažnyčioje). Tačiau bendras mokymo lygis buvo žemas. Mokykloje pasitaikydavo politinių incidentų (Stalino portreto plėšymas ir kt.). Mokiniai J. Lukšys, A. Urbonas, J. Lionikis, J. Vitas, J. Dinikis, J. Kazlauskas ir kt. buvo represuoti. Daugelis mokinių su tėvais ištremiti į Sibirą. 1948 metų rudenį žuvo mokyklos komjaunuolis S. Janavičius, vėliau V. Demskis ir kt.

Keturklasė gimnazija kas metal augo. Dėl patalpų stokos buvo dėstoma keliose

ši šeštadienį, pasipuošę vėliavų šilku, svetingai sutinką į džiugų mokyklos jubiliejų atvykusius svečius — jaunuolius ir jaunuoles, ir tuos, kuriems ilgų metų rūpesčiai ir darbai pabalino plaukus... Suvažiavo iš visos Lietuvos tarsi į savo brangius namus, daugiau kaip šimtas įvairių profesijų žmonių — buvusių šios mokyklos auklėtinių... Sunku išverti be asarų...“ Dalyvavo švietimo ministras M. Gedvilas, veikė gana gausi mokyklos istorijos ekspozicija, šventės dalyviams mokyklos mokytojų ir mokinių jėgomis parodytas spektaklis, J. Petrullo pjesė „Juodieji broliai“. Jubiliejaus proga buvo išleisti pasto vokai su Kražių mokyklos vaizdais, organizuota 45 minučių televizijos laida. Taip pat šiai progai skirtas ženklelis „Kražių mokyklai — 350“.

1970 metais Kražių vidurinėje mokykloje mokėsi 642 mokiniai, 1980 m. — 457 mokiniai, 1985 m. — 334 mokiniai, o 1989 m. tik 270 mokinių. Pokario kražių vidurinė mokykla išleido 1025 abiturientus, iš jų — tris aukso medalininkus, ir sesis siobro medalininkus.

1976 metais prie vidurinės mokyklos pastatytas priestatas su sporto sale bei 60 vietų bendrabutis (mokyklos direktorius S. Bružas).

Ir šiuo laikotarpiu mokykla yra davusi krašui nemažai ryškesnių asmenybių: Mykolas Michebertas, istorijos mokslų daktaras, Edmundas Žiauberis, LTSR nusipelnęs dailininkas, Algimantas Petrušis, medicinos mokslų daktaras, Elena Skaudvilaitė, poetė, vertėja, kraštotyrininkė, Juozas Parnarauskas, pedagogikos mokslų kandidatas ir kt. Šiuo metu mokykloje dirba 29 mokytojai: vienas — garbės ženklo ordininkas ir trys vyresnieji mokytojai.

E. DIRMEIKIS

Kražių mokyklai — 375 metai

SVIESOS VERSMĖ (3)

niai karo metu sudegė. Sudaryta delegacija: S. Armonas ir vykdomojo komiteto komsorgas. Buvo gautas leidimas progimnazijai. Svetimo skyriaus įsakymu į Kražių progimnaziją mokytojais paskirti S. Armonas ir Ambrozaitis, direktoriumi paskirtas E. Misiūnas. 1945—47 metais mokytojavo A. Cibas, E. Misevičius, J. Orendraitis. Visi, išskyrus A. Cibą ir J. Orendraitį, vos pusantro mėnesio padirbė, dingę. Išvykus E. Misiūnui, direktoriumi paskirtas A. Cibas, aukštos erudicijos žmogus.

1948 metų vasario mėnesį lietuvių kalbą pradėjo dėstyti rašytojas Juozas Petrulis, tuo metu gyvenęs savo ūkyje

patalpose. 1949 metais buvo išleista pirmoji pokario abiturientų laida (20 mokinių). Direktoriumi tuo metu dirbo Ant. Bukauskas.

Nuo 1950 metų — vidurinė mokykla. Tik 1966 metais buvo persikelta į naują triaukštį pastatą Dariaus ir Girėno gatvės gale. Direktoriumi dirbo B. Andriulis, buvęs tos pačios mokyklos mokinių.

1967 metų kovo mėnesį Kražių vidurinėje mokykloje buvo labai iškilmingai atšvėstas mokyklos 350 metų jubiliejus. Rajono laikraštis „Komunistinis žodis“ 1966 metų balandžio 30 dieną straipsnyje „Senosios mokyklos jaunystė“ rašė: „Sventiskai atrodė senieji Kražiai praėjū-

Prie muziejaus ištakų

Pabaiga. Pradžia Nr. 2

Po švenčių ir iškilnių visada seka kasdienybė. Vienoda, monotoniška, bet pareikalaujanti ne mažesnio jėgų įtempimo ir darbo. Taip buvo ir su Kražių mokyklos muziejaus ekspozicija. Jubiliejaus metu, kaip jau buvo minėta, ji buvo patalpinta klaseje, o prasidėjus įprastinėms darbo dienoms, reikėjo rasti patalpas ir perkelti ekspoziciją kitur. Surasta pora kambarėlių senajame Kražių kolegijos pastate, kur tuo metu buvo įsikūręs mokyklos bendrabutis. Kol veikė bendrabutis, normaliosnės sąlygos buvo ir minėta ekspozicijai, o pastačius naują mokyklos bendrabutį, senuoju kolegijos pastatu niekas nesirūpino: prakiuro stogas, drėgnose patalpose gedo ekspozitai. Bėgo metai, stoge skylės vis didėjo ir niekaip neatirsirado šeimininko, kuris imtųsi jas lopyti.

Dalis ekspozitų buvo visai sugadinti, dalis jų išliko tik mokytojo Edvardo Dirmeikio ir jo mokinių dėka. Kraštotyrininkai ne tik išsaugojo (žinoma, ką dar buvo galima išsaugoti), bet per tuos metus ir papildino ekspozitų skaičių nuo 600 iki 2600. Šiandien mes Kražiuose jau turime palyginti gana tvarkingą ir neblogai suvarkytą Kražių istorijos muziejų (ne vien tik mokyklos), nes, pastačius Kražių apylinkės Tarybos vykdomojo komiteto pastatą, senosios patalpos ir buvo atiduotos muziejui. Mokyklos techninis personalas ir mokiniai jas sutvarkė, o kraštotyrininkai, vadovaujami E. Dirmeikio, paruošė

ekspoziciją, kuri buvo patalpinta septyniuose kambariuose. Muziejuje eksponuojama labai įvairi medžiaga, apimanti Kražių apylinkių istoriją nuo 15 a iki šių dienų. Daug vietos skirta mokyklos istorijai, senajai Kražių kolegijai, „Ziburio“ gimnazijai. Yra stendas, skirtas mokyklos 350 metų jubiliejui ir mokytojui, rašytojui Juozui Petruliui, kuris tuo jubiliejaus proga sukūrė pjesę „Juodieji broliai“. (Ji jau pasirodė rajono kultūros namų scenose, ir jos su nekantrumu laukia kražiškiai).

Daug vietos muziejuje skirta ir atskiriems istorijos įvykiams nušviesti: 1831, 1863 metų sukilimai ir Kražiai, 1918 — 1940 metai, Didysis Tėvynės karas, pokaris ir kt.

Šiuo metu daug medžiagos surinkta apie stalinizmo aukas, sudėtingą kolektyvizacijos kelią į kaimą ir t. t.

Labai daug ekskursijų lanko mūsų muziejų. Lankytojai, atvykę iš Vilniaus, Kauno, Raseinių ir kitų vietovių, žavisi mūsų kraštotyrininkų veikla, dėkoja, kad nepamirštama mūsų Tėvynės praeitis, renkami atsiminimai, buitines reikmenys, nuotraukos ir kita medžiaga.

Tikimės, kad ir „Kražių aidų“ skaitytojais neliks abejingi mūsų miestelio muziejui ir kuo galėdami padės jam, rems, kas naujais ekspozitais, kas nuotraukomis, o kas geru, padrašinančiu žodžiu: juk Kražių istorinė praeitis — tai dalis visos mūsų tautos istorijos.

A. MILTENIENĖ

KRAŽIŲ SKAUTAI

Tarptautinė skautų organizacija puoselėja vaikų ir jaunimo nacionalinę savimones, skatina asmenybės augimą, ugdo visuomeninio sąjaukumą, garbės ir pareigos supratimą. Skautų organizaciją 1907 m. įkūrė Robertas Baden-Povelis (1857 — 1941 m.) Anglijoje. Lietuvoje skautai veikė jau nuo 1918 m.

Dabartiniame Kelmės rajone pirmoji skautų draugovė įkurta 1925 m. Kražių „Ziburio“ gimnazijoje. Draugovės įkūrėjas pirmasis jos draugininkas (vadovas) buvo teisėjas A. Jucevičius. Bene nuo 1934 m. draugovė vadovavo gimnazijos karinio rengimo ir kūno kultūros mokytojas Jonas Kusas. Draugovė vadinosi Sarūno vardu, skirstėsi į skiltis. Pirmaisiais veikios metais draugovėje buvo 23 skautai, vėliau jos gretos žymiai išaugo. Paskutimaisiais (1936 m.) gimnazijos egzistavimo metais draugovė vadovavo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas Petras Balčiūnas, o mergaičių ir berniukų skilims — Konstancija ir Jonas Steikūnai.

Draugovė pravedinėdavo sueigas, ruošė vakarus, rengė turistines iškylas, stovyklavimą, rūpinosi beturčiais. 1930 m. sausio 26 d. Kražių „Ziburio“ gimnazijos salėje įvyko skautų vakaras. Suvaidinta drama „Sąžinė“, grojo dūdų orkestras.

ypač ženkliai gimnazijos skautų veikla buvo 1935—1936 m., vadovaujant P. Balčiūnui, 1936 m. balandžio 19 d. Kražių skautų Sarūno draugovė surengė viešą vakarą, pastatė trijų veiksmų komediją „Jaunikis iš Kauno“, atlikta mergaičių

skautų plastika, skambėjo dainos. Vakaras uždarytas skautų iaužu.

1930 m. Sarūno draugovė šventė savo veiklos 11-kos metų sukaktį. Iškilmingoje sueigoje dalyvavo ir pirmasis draugininkas A. Jucevičius, kuris sveikino skautus ir paskyrė stovyklos organizavimui asmeninių lėšų.

1929 metų žiemą, esant dideliems šalčiams ir praejusiu metų badmečiui dėl neungos vasaros, neturtingieji gyventojai susidūrė su kuro ir materialiniais sunkumais. Todėl Kražių gimnazijos moksleiviai skautai ėmėsi iniciatyvos sėlpti alkantčius beturčius: rinko jiems remti įvairias aukas. Tėliuose ėjęs laikraštis „Zemaitis“ nurodė, kad „...toks skautų darbas yra kilnus“.

Kražių gimnazijos skautai turėjo ir savo spaucus leidinius. 1929 m. kražiuose kartą per mėnesį buvo leidžiamas skautų Sarūno draugovės ir Lapinų skilties leidinys „Jaunas skautas“. 1936 m. balandžio mėnesį Kražių skautų Sarūno draugovė išleido neperiodinį net 32 puslapių laikraštėlį „Kražių skautas“.

1936 m. birželio 22 — liepos 3 d. prie Nemuno, Raudonės miške, stovyklavė ir raseinių tunto Kražių „Ziburio“ gimnazijos skautai. Stovyklos štabo sudėtyje buvo ir gimnazijos mokytojas P. Balčiūnas. Stovykloje buvo išleitos skautų I ir II laipsnio programos, draugininkas P. Balčiūnas davė Vyčio (vyriausiojo skauto) žodį.

Svietimo ministerijai uždraudus mokyklose nesrovines organizacijas, skautai buvo vienintelė legali Kražių gimnazijos organizacija. Šios gimnazijos auklėtinio E. Misiūno teigimu, skautai buvo antra pagal gausumą moksleivių organizacija. VACLOVAS RIMKUS

„VANAGO“ ŠERMENYSE

Jos vyras, begalinio darbštumo senis buvo vardu Teodoras, todėl ją žmonės vadino Tavadoriene. Mano tėvų ir jų sklypą ribojosi, todėl tą vidutinio amžiaus moteriškę vasaromis dažnai matydavau: atėdavo iš Kražių ir savo daržą ar bulves.

Ji buvo šneki (gal nuo šnekėjimo lūpų kampučiuose jai atsiradavo putų), energinga; žmonės ją vadino „politikante“.

Pačiame pokaryje abu jų vaikai žydėjo jaunystėje, buvo gražūs, aukšti, lieknai ir ne bet kas: duklė — pionierių vadovė, sūnus — sribokas (liaudies gynėjas provincijos liaudis tos tarnybos žmonių nevadino).

Toji Tavadorienė, matyt, labai neapkenė savo vaikų priešu. O štai iš ko spėjau. Nebežinau, ar buvo ruduo, ar pavasaris, atsimeinu tik pilkumą. Vieną rytą nebuvo kažkokios pamokos, todėl patraukiau link miestelio centro. Eidama sribokų būstinės kieme pamaciau naują lavoną (tų trijų, kurie apie savaite ten klaksojo, nebebuvo). Prie panašių vaizdų jau buvau pripratusi, todėl nenubėgau, o priėjau pasiziūrėti.

Gražiai paguldymas aukštelininkas gulėjo vidutinio ūgio, gana jaunas šviesiaplau-

kis vyras Lietuvos respublikos karininko uniforma. Ant kojų blizgėjo geri batai, ant rankovės — trispalvis raštis su juodais siūlais išsiuvinėtais žodžiais: „Lietuvos laisvoji armija „vanagai“. Ant prasegtos krūtinės — nedidelė, atskleista viršeliu ir viršų ir padėta jau atlikusi maldaknygė. Kulka kludžiusi galvą, žaizda jau užkrešėjusi. Ir žuvęs žaliukas atrodė gana gražiai.

Paskui priėjo dar kažkas. Ir dar. Žiūrėjo tylomis, o jei ką ir tarstelėjo — neišliko mano galvoje.

Taip man bestovint ir bežiūrint, čia atsirado ir Tavadorienė (ji, rodos, buvo būstinės valytoja). Jos lūpos ir veidas reikė pasišlykštėjimą. Stabtelėjusi prie negyvelio, piktdžiugiškai ji nužvelgė: „A, svoloč!“ — iškošė pro dantis, spjovė į „vanago“ užmerktas akis melstelėjusiam veide, kelis kartus spyrė į galvą, apsisuko ir tuoju dingo būstinės duryse, o aš pasilikau sutrikusi, bet greitai nuėjau savo keliu. Tačiau slogus įspūdis neišblėsta štai jau keli dešimtmečiai...“

ELENA SKAUDVILAITĖ

Mokytojas E. Dirmeikis savo muziejuje.

(V. Lukono nuotr.)

TIKĖJIMO ŽODIS

Prieš septyniasdešimt vienerius metus, pilnos džiugesio Dovydo psalmės buvo sugiedotos Nepriklausomoje Lietuvoje. Sugiedotos galingai, iš visos širdies. Dabar — dvi vėlavos... Žydų tauta ilgus metus kentė Egipto nelaisvėje. Jie buvo laikomi žemesnės rū-

Vergo širdis nesupranta mėlynos laisvės bangų...

šies žmonėmis, dirbo pačius juodžiausius darbus, jiems buvo leista žiūrėti tik žemyn ir matyti tik prakaitu sudomą žemę. O faraonas vis neužmiršdavo priminti: „Jūs esate man praskolinė“. Tie, kurie jau buvo tapę įvergiais, kinkuodavo girtomis galvomis ir gerdavo į faraono sveikatą. Bet Viešpats išgirdo mylimos tautos aimaną, ir pasakė Visagalis faraonui: „Paleisk juos.“ Vyresnysis brolis nuoširdžiai nustebo: jie gi tokie vargšai, tokie nekultūringi, pražūs be pagalbos, mirs iš bado, nemokės patys tvarkytis. Ir tada Egiptą užpuolė bėdos. Žmonės nebegebėjo ir nemylėjo vienas kito. Jie pradėjo vadovautis žvėrių įstatymais ir todėl patys visko bijojo. Juos slėgė sveti- ma vergystė — diena ir naktį buvo susi- gūžę ir baugūs. Jų garbė tapo gėda, ir jie ėmė slautėti iš nevilties. Žydai iškeliavo. Trumpi buvo jų pirmieji laisvės žingsniai į Laisvės šalį. Slėgė daik- tų našta ir mintis, kad pilnos kojėnės sve- timų pinigų bus bevertės savojoje žemėje. Gal be reikalo iškeliavome? Ten mus nors kaip gyvulus mylėjo, kaulą numesdavo, o jau kai keršyti pradės, tai kaip žmo- nėmis... Atsirado daug netikrų pranašų, ku- rie sakė: „Mes žinome trumpiausią kelią atgal.“ Kitas tvirtino: „Aš esu pabučiavęs

ranką faraono žmonai, rinkite mane atsto- vu, turiu patirties“. Vergija sekė iš pasa- kos. Antrą kartą supyko Viešpats ir pasakė „Nė vienas vergas tenįžengia į Pažadė- tają Laisvės Žemę. Argi laisvi taip elgia- si“. Ir tauta dar daugelį metų klaidžiojo po dykumas. Dvasios vergystė ir baimė ir šiandien yra tai, kas mums labiausiai trukdo. Sventame Rašte skaitome: „Nebijokite tų, kurie užmuša kūną, bausis tik tie, kurie bando pasigrobtį dvasią“. R. Ozolas sako: „Dra- sus ne tas, kuris nebijo, bet tas, kuris nu- gali baimę. Gi tėvas Stanislovas iš Paber- žės deda tašką: „Drašiausias tas, kuris pirmas pabėga“. Taigi — drašus tas, kuris teisus. Mes negalime bijoti būti lietuviais. Atsimenat pirmos komunikacijos dieną, kai baltais drabužiais, su žvakutėmis ranko- se artinotės prie Dievo stalo? Kaip tai bu- vo tyra ir gražu, bet tai dar nebuvo tikras susitikimas su Dievu. Jis įvyko tada, kai sąmoningai, visa širdimi ir protu suvokėt, jog Dievas atėjo pas jus. Vesk mus, Viešpatie, į tą laimingą die- ną. Žydėk, Trispalvė gėlele, po Visagallo delnu.

KUN. R. KAUSAS

studentų, tegul Jūsų žodį išgirsta visas jaunimas. Brangūs tautiečiai ir tėvynaičiai! SKEL- BIAME 1989 METUS LIETUVOS BLAIVYSTĖS METAIS, gegužės mėnesį — masinių akcijų prieš alkoholį ir narko- tikus mėnesiu. Lietuvos atgimimui reikalingas sveikas, blaivus protas. Tik blaivus protas — dra- sus. O drašus protas — tai laisvas žmo- gus. Blaivybės sąjūdžio iniciatyvinės grupės vardu: Vyskupas Antanas VAICIUS, gar- bės narys; architektas Donatas DAUKSA, pedagogas Jonas GECAS, žurnalistas Juo- zas JUREVICIUS, inžinierius Juozas KANCYS, kunigas Algimantas KOINA, radijo diktora Bernadeta LUKOSIŪTĖ, akademikas Algimantas MARCINKEV- CIUS, žurnalistas Romas MASTEIKA, so- ciologas Zigmantas MORKŪNAS, profe- sorius Juozas PIKČILINGIS, gydytojas Vaclovas RALYS, gydytojas Vincas RAS- TENIS, rašytojas Kazys SAJA, profeso- rius Vytautas SIRVYDIS, aktorius Česlo- vas STONYS, sociologas Vytautas TURS- INAVICIUS, inžinierė Inita TAMOSIŪ- NIENĖ, inžinierius Vytautas UOGELĖ.

Mintys balsu

Ar jau viską pragėrėme?

Šiandien, kai gera valia visa tauta pa- kviesta į žygį už blaivią Lietuvą, norisi prisiminti, ko mus beveik penkiasdešimt metų mokė vyresnieji broliai ir jų didin- gi, neklystantys vadai. Iš J. Stalino kalbos, pasakytos 1945 me- tų gegužės 24 dieną. Tarybinės Armijos vadovams: „Aš norėčiau pakelti tostą už mūsų Ta- rybinės liaudies ir pirmiausia už rusų tautos sveikatą. Aš geriu pirmiausia už rusų tautos sveikatą dėl to, kad ji yra žy- miausia nacija iš visų nacijų, įeinančių į Tarybų Sąjungos sudėtį. Aš keliu tostą už rusų tautos sveikatą dėl to, kad ji nus- ipešė šiame kare visuotinį pripažinimą, kaip Tarybų Sąjungos vadovaujančios jė- gos visų mūsų šalies tautų tarpe. Aš ke- liu tostą už rusų tautos sveikatą ne tik dėl to, kad ji vadovaujančioji tauta, bet ir dėlto, kad ji turi aiškų protą, tvirtą būdą ir kantrybę“.

J. GERBENIENĖ

Paviekalnio legenda

Iš vaikystės atmintyje liko netoli tėvų namų buvę kapeliai, ant kurių stovėjo trys kryžiai. Niekas neprisiminė, kieno tai kapinaitės, bet niekuomet nepamiršo nu- kelti kepurę eidami pro šalį. O gegužės mėnesį ten rinkosi mojaus giedoti. Arčiau kalno gyvenantis kaimynas perplečiu su- duodavo keletą kartų į geležies gabalą ir visi iš visų trobų skubėdavo į kalnelį. Daug įvairių minčių sukeliama senieji kry- žiai, bet bene įdomiausias yra Zosės Taut- kienės pasakojimas. Iš Karklėnų dvaro A. Barauskas nus- pirko žemės, kurioje buvo Paviekalnio kal- nas. Ant to kalno stovėjo trys kryžiai. Nau-

jas žemės savininkas suarė visą lauką, bet žemės jam vis nepakako. Todėl jis nuspre- dė suurti Paviekalnį. Bet tai padaryti truk- dė ten stovintys kryžiai. Tada A. Baraus- kas sumanė tuos kryžius išrauti. Iš pradžių jis suarė visą atkalnė. Aparė aplink kry- žius. Saulė jau buvo netoli priešpiečio ir skaisčiai švietė virš artojo galvos, lyg prašydama kryžių nerauti. Bet artojas, ap- sėstas godumo, šito nematė. Jis žiūrėjo į kryžių ir galvojo, kaip čia geriau juos iš- rovus. Nusprendė pirma išrauti du mažes- niuosius, stovėjusius iš šalių, o paskui ir paskutinįjį, patį aukščiausią. Kaip sumanė, taip ir padarė. Išrovė vieną kryžių ir nu- vertė ant žemės. Nieko bausaus neatsitiko tik saulė kažkokia neaiški pasidarė. Paskui išrovė iš kito šono mažesnį ir vėl nuvertė

ant žemės. Saulė dar labiau apniuko ir pa- kilo vėjas, tačiau įsismaginęs A. Barauskas viso to nematė. Jis, nieko nelaukdamas, greitai užkabino savo gerai imitusių ark- lių kinkinį už kryžiaus ir pradėjo jį rauti. Bet kryžius taip tvirtai laikėsi įsitvėręs žemės, kad atrodė niekada nepasiduos. Įsiū- čio pagautas, jis užtvėjo arkliai bota- gu, ir šie plėštė išplėšt kryžių. Ir krito su trenksmu ant žemės kryžius, ir suvaltojo lyg mirštantis žmogus. O tada pakilo bal- sus vėpūtinis. Visi išsigando, net Karklė- nų dvaro kumečių mažutės trobelės dar mažesnės pasidarė. O žmonės, pripuolę prie langelių, pamatė, kad A. Barauskas ir jo arkliai kūrversčiai ritasi nuo Paviekal- nio...

Dangaus vartai

Kiekvienas tikintis žino, kad dangaus vartų raktai atiduoti šv. Petriui, šv. Petras labai stropiai saugoja dangaus vartus ir į dangų įleidžia tik tas dūšeles, kurios to vertos. Bet šv. Petras ėmė pastebėti dan- guje ir tas dūšeles, kurias buvo palikęs už dangaus vartų. Apėjo visą dangų — kito įėjimo nėra. Dar kartą patikrino vartų už- raktus — tvarkoje, o rytą vėl mato naujas dūšeles. Nutarė šv. Petras naktį ne ilsėtis, o saugoti ir taip išsiaiškinti paslaptį. Ir mato: Dievo Motinėle Marija suplėšo savo apsiaustą į kaspinus ir nuleidžia juos pro dangaus langus žemyn. Dūšėlės susikabi- ra į tuos kaspinus, o šv. Motinėle sukelia juos į dangų. Rytą šv. Petras šv. Motinai sakyti nieko nedrįso, bet nuėjo pas patį Kristų. Į šv. Petro skundą Kristus atsakęs: „Petrai, tau atidaviau dangaus raktus, tu ir rūpinkis jais, niekas ir tavo darbą nesiki- ša, o tu nesikišk, ką daro mano Motina. Taip ir iki šiol šv. Motinėle Marija gel- bėja visus, kurie tik šaukiausi jos užtarimo.

Iš tautosakos parinko J. RAMANAUSKAITE

Balandžio 23-oji šv. Jurgio diena

Šv. Jurgis, žemdirbių, kareivių, jauni- mo kovotojų globėjas, — vienas populia- riausių tautos šventųjų. Nuo seno dažnoje troboje kaboją šventi paveikslai, vaizduo- jantys Jurgio kovą su drakonu. Paveiks- le pavaizduotas slibinas — nuopolio, blo- gio, prievartos simbolis, kurį užmušti pa- siryžęs šv. Jurgis. Dar pirmieji krikščio- nys drąsiai stoji į kovą už dorą, gėrį, gro- žį ne tik malda, bet ir savo žygiais, asme- niu pavyzdžiu, įtvirtindami tarp kitati- kių tikrąjį tikėjimą. Šv. Jurgis — istori- nis asmuo, Romos kariuomenės aukšto ran- go karininkas, galėdamas ramiai gyventi, niu pavyzdžiu, įtvirtindami tarp kitati- jimą, kurio verčiamas atsisakyti, sutiko geriau kentėti ir mirti, pareikšdamas, kad jis pažino Dievą. V. Lukono nuotraukoje šv. Jurgio paveikslas, vienas iš dalies paminklų, sau- gomų Kražių bažnyčioje.

Gražiausias žodis

Mažytė mūsų Lietuvėlė. Ir taip mažai žinoma plačiame pasaulyje. O juk taip at- sitiko ne be „didėsiųjų“ pagalbos. Juk kiekvienas, atėjęs į mūsų žemę, stengėsi net jos vardą iš žemėlapiu ištrinti. Rusai ją praminė šiaurės vakarų kraštu, vokie- čiai Lietuvą vadino Ostlandu (rytų kraš-

tu), šiandien gi ne viename laikraštyje ar iš eterio girdime — Nemuno kraštas. Kas tai: atsitiktinumas ar dėsningumas? O gal eilinis mėginimas sunaikinti Lietu- vos vardą? Kad ir kaip gražiai beskambe- tų „naujadarai“ — „Nemuno kraštas“, „Ostlandas“ ar Šiaurės Vakarų kraštas — venkime jų. Gražesnio vardo už LIETUVA lietuviai nėra ir negali būti. L. KĖSTUTIS

Gerbkime vėliavą

Vėliavos Trispalvės ženklas Te mus žygin ves! Te darbuos paliks paminklas, Kad gyvenom mes! Vėl Lietuvoje plevėsuoja Trispalvė. Geltona, žalia, raudona. Kaip neseniai kė- lėme šią vėliavą su džiugsmo ašarom akyse. Verkėme ir giedojome, didžiavo-

mės ir gėrėjomės — kokia ji graži ir mie- la, kokia sava, jaugusi į mūsų kraują ir sąžinę. Tačiau mes, kartais gal net nepa- galvoje, jau šiandien išeidžiame taip sun- kiai atkovotą vėliavą, ant jos koto užmau- dami antgali su kūju, pjautuvu ir žvaigž- de. Jei neturime antgali su Gedimino stulpais, teplevėsuoją laisvai vien geltona, žalia, raudona, nevaržoma jai primestų simbolių, kurių tos vėliavos istorijoje nie- kada nebuvo. K. CYDARAS

Už blaivią Lietuvą!

Atkelta iš 1 psl.

Lietuvos dvasininkai! Tegul jus įkvepia Motiejaus Valančiaus blaivystės veiklos pavyzdys, jo pamokos, ganytojiški laiška! tikintiesiems ir šios iškilios asmenybės blaivystės patirtis. Tegul blaivystė grįžta į visas Lietuvos vskupijas, dekanatus ir parapijas. Tegul skamba, kaip M. Valan- čiaus laikais, jūsų ganytojiškas, dvasingu- mą keliantis žodis iš sakyklų, tegul tas žo- dis pasiekia kiekvieną tikintįjį. Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio na- riai ir rėmėjai! Steikite ir organizuokite Motiejaus Valančiaus blaivystės judėjimo rėmimo grupes įmonėse ir įstaigose, ūkiuo- se, mokyklose, bendrabučiuose, kūrybinė- se ir visuomeninėse organizacijose, tarp

„Tautos tėvas“ buvo namisėda, todėl kėlė tostus ir gėrė tik Tarybų Sąjungoje. Sekdami jo pavyzdžiu, gėrė rusai, gėrė ki- tų tautų žmonės. Į „platesnius vandenis“ mus išvedė N. Chruščiovas: „Aš keliu taurę šampano, prašau išger- ti už pono prezidento sveikatą, už Jūsų, po- nia Eizenhauer, sveikatą, už jūsų, brangūs svečiai ir ponai, už visų čia dalyvaujan- čiųjų sveikatą. Nors šis vynas ir šaltas, tegul mūsų santykiai tampa šiltesni, tegul sušyla atmosfera, kad būtų iširpdyti šal- tojo karo ledai ir užtikrintos palankios sąlygos taikiam bendradarbiavimui tarp valstybių, tarp mūsų tautų. Už jūsų svei- katą!“ (Iš kalbos, pasakytos per pietus JAV prezidento Onito D. Eizenhauerio garbei 1959 metų rugsėjo 16 dieną). Tarybų Sąjungos Ministrų Tarybos pir- mininkas N. Chruščiovas bandė gerti su visais: ir ponais, ir draugais, ir buvusiais priešais, manydamas, kad pavyks nugir- dyti visą pasaulį. Toliau tęsė estafetę L. Brežnevas. Iš jo kalbos, pasakytos priėmime Kremliuje už- sienio komunistų, darbininkų, nacionaliniu demokratinį ir kairiųjų socialistų partijų delegacijų, dalyvaujančių TSKP XXIV su- važiavime garbei, 1971 metų balandžio 9 dieną: „Leiskite pasiūlyti tostą, kad ir kosmo- se, ir žemėje susijungtų žmonių pastan- gos ir talentai dėl tautų gerovės“. 1973 m. birželio 21 dieną Tarybų Są- jungos ambasadoje JAV L. Brežnevas ra- gino: „Leiskite pasiūlyti tostą už tai, kad ir žemėje, ir kosmose...“ Už ką tik nekėlė tostų ir negėrė didysis stagnatorius: už taiką, Europoje ir pasa- lyje, už draugystę, už socializmą... „Sveika- tos“, keldamas taurę linkėjo suomiui, vo- kiečiui, prancūzui, komunistui ir kapita- listui — kad tik būtų su kuo išgerti, o galiausiai užsigėdė išgerti ir ... kosmose. Istorijos ratas sukasi, kad jis dar kartą negrįžtų, skaitydami tostus, pagalvokime, ar verta lietuviai girtuokliauti su žymiau- sia nacija iš visų nacijų, įeinančių į Tary- bų Sąjungos sudėtį. Per penkiasdešimt metų didieji vadovai mums ir pasauliui siūlė nesąžiningus tostus, tikindami jų šventumu. Mums visu aštrumu laikas pa- just, kad girta tauta — tauta be atelties. O didėjantys alkoholio kiekiai rodo, kad būtent šito kažkam ir reikia. K. LUKOSIUS

MEDEINĖS AINIAI

Iš ciklo „Sibiro novelės“

Tos dienos ilgumas

Mūsų, Sibiro vaikų, pirmas įrašas darbo knygelėje dažniausiai sutampa su savo gimimo diena. Tačiau ir iki pilnametystės visi dirbdavome, nes darbingi buvo tik tėveliai, o nuolatinį alkį jausdavome septynišiose. Darbų turėjome daug: prinešti vandens, nupirkti duonos, parūpinti malukų, padėti mamai katilinėje, pasisamdydavome (dažniausiai už pavalgymą) geriau gyvenantiems kaimynams sodinti ar kasti bulves, uždirbdavome keletą rublių skaldydami tinkavimų balanas. Vasarą susirasdavome „valdiškų“ darbų. Kokių tik jų nebūta: lengvesnių ir labai sunkių, ne labai apmokamų ir vergiškų. Bet giliausiai atmintyje ištrigo „darbinės karjeros“ pradžia.

Man — devyneri. Baigiau antrąją klasę. Atšilus orams, mažiau kamuojama angina. Prieš akis — net trys mėnesiai atostogų. Tačiau jos — ne mums. Tėveliai, sužinoję, kad Ušolės kurorto pagalbiniams ūkiui reikalingi darbininkai, nusprendžia: dirbsiu padieniu su broliu Vytu (jis pora metų vyresnis).

Kas antrą rytą keliuosi vos saulei patekėjus. Nuo šaltos rasos greitai šlampa rūbai, gelia kojas ir rankas. Tik pašildžius saulutei, darosi linksniau. Bet šiluma greitai tampa alinančia kaitra. Ravime daržus. Atsipūsti nėra kada: negalima atsilikti nuo kitų moterų. Aštrios žolės pjauna rankas, ikyrūs uodai ir taip vadinama „moškara“ lenda į akis, ausis, burną. Piktos dilgėlės degina kojas ir rankas. Greičiau, greičiau, greičiau, greičiau. Kokios ilgos vagos! Koks sunkus kauptukas. Pagaliau pietūs. Kokie jie trumpučiai! Vos spėji išsemti iš lėkštės dugno paskutinį daržovių sriubos lasą, o jau moterys kyla nuo stalų. Ir vėl — kauptukas, vagos, varputis, dilgėlės uodai... Nejaugi saulė sustojo? Akyse darosi tamsu, jau nebegalima atsitiesti. Negi nesibaigs ši diena? Vagos, dilgėlės, varputis... Pakėlus galvą, matau, kaip greta dirbančios moterys „užgriebia“ ir mano vagą. Kad tik sulauktų vakarol! Greičiau, greičiau! Vagos, vagos, vagos...

Rankos nebepakelia kauptuko. Uodai, nieko nebodami, pripampę kraujo, tupi ant veido ir rankų. Ne, daugiau negaliu... Neišversiu! Kad taip atsigulus ant žemės ir numirus. „Ciocé Verusé“ sakė, kad vaikų dūšėlės imamos į dangų. Ir kaip jų tiek daug sutelpta? Kaip ten gera: nori — skaityk, nori — šokinėk. Nei daržų, nei uodų, nei ravėjimo...

Viešpatie, kaip atsilikau! Greičiau, greičiau! Vagos, kauptukas, piktžolės... Nejaugi čia tik piktžolės? O kur morkos? Kur burokėliai? Greta moteris švelniai pabara: „Kodėl rauni viską su piktžolėmis?“ Kas dabar bus? Gal negausiu atlyginimo? Gal neeis toliau dirbti? Kad tik tai greičiau saulė nusileistų...

Vos vilkdama kojas, einu namo. Nežmonišką nuovargį lydi pasididžiavimas: uždirbau devynis rublius 25 kapeikas (dabartiniais pinigais vos ne visą rublį). Bet svarbiausia — pavalgiau vakariene: tos pačios nuo pietų likusios sriubos. Geraširdė virėja davė net dvi duonos riekes. Vieną pasilaikysiu rytdienai...

DUONA

Ir vėl mano eilė pirkti duoną... Eilė užsimu iš vakaro. Gerai, kad dabar vasara. Apsimūturioju visais savo šiltais rūbais, nes ir vasarą Sibiro naktys šaltos. Atsisėdu ant žemės ir, susiglaudusi su „likimo broliu“, bandau nusnausti. O žiemą ilgiau valandos speiguota naktį eilėje neištvėdavome. Šaltis ir sniegas, padėdami vėjo, tuoj susirasdavo plyšį rūbuose. Būdavo, šokinėjai, stumdaisi, spardai suledėjusį grumstą — tik nestovėti, tik judėti!

Keisdavomės pamainomis sekundės tikslumu, nors tėvukams reikėdavo nemažai pastangų, kol prikeldavo iš šilto guolio „eilinį“ sargybini. Atėjęs pakeisti brolis ar sesuo, dažnai turėdavo sniegu ištrinti jau pabalusius žandukus, nosį, sustingusius pirštus.

Svinta... Greitai pasirodys saulutė ir sušildys. Augant vilčiai, dilgteli baisi mintis — o gal šiandieną neatveš? Suskaičiavau tvoros „štakietus“: „Atveš, neatveš, atveš, neatveš... atveš“. Atveš! Štai pasirodo ir pažįstamas arklys, tempiantis vežimą su skarda apkalta dėže. Ar daug atvežė? Užteks, neužteks. Eilė labai lėtai juda į priekį. Kad tik užtektų... Kad tik užtektų... Kad tik užtektų... Salstelėjęs duonos kvapas sklinda pro langą. Silpna. Turėčiau duonos gabalėlį, pakramtyčiau ir, atrod, silpnumas praeitų. Bet kodėl temsta?...

Atsipeikėjusi matau palinkusias dvi senyvas moteris. Viena pakiša po galvą savo šimtasilę. Stambios ašaros ritasi tamsiais raukšlėtais veidais. O paskui ryžtingai ima mane už rankos ir veda prie langelio. Kažką sako priekyje stovinčioms. Eilė tyli. Akimirksniu mano rankose atsiranda du „forminiai“ kepalukai. Dar priduria: „Eime, palydėsim iki barako“. Tik vėliau supratau jų išvalgumą — antrą kartą nualpus gatvėje, prarasčiau DUONĄ, didžiausią šventenybę.

Kiek jau prabėgo metų, bet aš ir dabar dar jaučiu tos „forminės“ duonos, įdėtos į mano rankas, šilumą...

REGINA TAMUTYTĖ —
LEVANDAUSKIENE

REGINA BIRZINYTĖ

Nenugręžk akių

Ir vis dažniau tariau aš vardą
Visagalio
Nors kas jis — mano siela tai vargu
nujaus.
Zinau tik: viskas baigtis su mirtim
negali.
Todėl ateik į mano būstą: pasigailėk
ar bausk,

Tiktai akių nenugręžk nuo
vienišosios,
Kurį pasaulis tik todėl atstūmė,
Kad jai ne džiaugsmo turė atiteko,
o kančios,
Kaip ir jos tautai mažai, trypliama
galiūny.

Nebylios jėgos valdo mūsų poelgius
ir būti,
Paklūstam joms kaip žiedlapiui,
nuplėšti vėjų,
Ir miršta tarsi medžiai, stovėdami,
bet liūdintys,
Pavargę žmonės, nepažinę Atpirkėjo.

AMELIJA MILTENIENE

Lietuviškas žodis

Lietuviškai dainą lopšinę dainavo,
Lietuviškai pasaką sekė mažytei;
Lietuviškai varpos šlamėjo,
Kai jėvas linguodamas supos.
Į taktą mamųčių
Maldos rytmetinės —
Už sūnų, Tėvynę,
Už dukros dorybę,
Už mėlyną dangų,
Už žemę, už žodį,
Lietuviškai brangu;
Nelengvą artojo lietuvišką dalią
Ne kartą gal ašarom sūriom aplieta,
Skausmingai išnešę
Nelengvą, bet.. artimai savą...;
Lietuvišką dalią —
Tėvynės ir žodžių glimtų
nepardavę...

Ištremta daina

Sie posmai, tikriausiai, niekada nebūtų sulaukę spaudos dėmesio, jei neturėtų savo istorijos, jei už jų nebūtų suluošinto žmogaus gyvenimo, ilgų katorgiško darbo metų šiaurės sniegynuose.

1949 metų gegužės 2-ąją būrelis kražiškių susimetė Kražių restorane. O kai truputį kauštelėjo, Bronius Jurevičius, draugų raginamas, ėmė ir uždainavo. Tają savo kūrybos. O po dviejų dienų atvažiavo milicija ir Bronių išsivežė. Iš pradžių — į Kelmę, o paskui — į Šiaulius. Ten — teismas ir ilga kėlonė į Komijos ATSR. Dar spėjo Bronius artimesiems, kurių į teismo procesą neįleido, šuktelėti: „Gavau tiek, kiek man dabar metų!“ Suprask — 25.

Ir tik po Stalino mirties, 1955-aisiais Bronius Jurevičius grįžo į Lietuvą. Ir savo Judošų, kražiškį Slažinską sutiko. Iki pat pensijos „politinis kalinys“ dirbo K. Poželos kolūkyje, ir šiandien tebegyvena Plūščių kaime. Gaila tik, kad vieną posmą tos nelemtos dainos pamiršo...

Irena Kasperavičienė

Hitleris pamojo savo baltą ranką.
Stalinas pajuto, kad jau Maskvą tranko
Stalinas pajuto — fronto nebeatlaiko,
Saukias prie lietuvių, kad eitų į talką.

Lietuviai geresnę ateitį žinojo —
Tuojaus po alksnykus basi išbėgiojo.
Mes lietuviai, broliai, smarkiai
neliūdėkim —
Staliną pravysim, vėl gyvent pradėsime!

IGNAS VIRZINTAS

Oi, jūs lietuviai

Oi, jūs lietuviai — pelės po šluota
Jūsų gyvybės jau pažabotos,
didžiojo brolio krepšin sudėtos,
jau surūšiuotos ir sužymėtos.

Ir nemanykit iš jo ištrūkti:
krepšio virbeliai — tankūs ir drūti,
melo ir smurto raiščiais raištyti.
O kaip pasauliui jis nupaišytas?

Sako, šį krepšį patys sau rinkot,
matot, net pančiai čia jums pritinka.
Tad apie laisvę ar jums šnekėti?
Jums tiktai arti, jums tik akėti,

Jūs kaip šešėliai brolio šešėly,
lygiai bevardės nekrikštytos
vėlės.
Kam jums galvoti apie rytojų,
kai jūsų mantą brolis globoja.

Jūs tik prie lovio — lyg prirakinti,
graibstot, kaip paukščiai, kas ten
nukrinta,
mindami bočių garsą, didybę,
auksinat širdis iki tuštybės.

Kas jums parduoti gerą bičiulį,
kad prie šimtelio pridėjus nulį.
Nulis prie nulio, ir tapsite nullais,
ir nepajusit, kad žemėje gulit.

VALDAS BIRKANTAS

Nuo Medžiokalnio

Nuo Medžiokalnio aukšto
Zvelgiu aš į tolį
Ir matau Lietuvos čia laukus.
Tie laukai — mano žemė.
Ir lietuviai čia kovės
Prieš ateivius, kryžiuočius žiaurius.

Ažuolų šimtamečių pauksmėj
Degė aukuras, širdžiai brangus —
Mat lietuviai čia garbino deivę
Ir žinojo — jos vardas nežus.

Prie kražantės, kadaise galingos,
Statė žmonės mokyklas, namus...
Tačiau šimtmečiai bėga, nelaukia;
Griūva sienos — senovės pražus...

GIESMĖ KRAŽIAMS

Lietuvių poetė Halina Lukauskaitė bendradarbiavo almanache „Darbas“, žurnale „Kultūra“, išleido eilėraščių rinkinius „Brangiausios pėdos“ (1933 m.) ir „Eilėraščių kraitis“ (1939 m.)

Poetė artimai bendravo su Kražių „Ziburio“ gimnazijoje 1924–1927 m. dirbusia pedagoge Stase Orvidaitė — Višinskienė. Vieno poetės apsilankymo Kražiuose metu gimė jos eilėraštis „Medžiokalnio legenda“. Jis buvo išspausdintas žurnale „Naujoji vaidilutė“ 1938 m. 10-ajame numerioje.

MEDŽIOKALNIO LEGENDA

Zmonės kirto rugius. Prie trobesių
žydėjo aguonos.
Krito rasos vakarės ir darėsį vėsu.
Man saulė pavirto į didelį lopšį
raudoną —
Pridengta iki pusės sunkių debesų —
Tu ėjai su manim ir smėlys po
kojom šiuoreno.
Kieno sūnui paskirtas lopšys įstabus?
Tyliai pasekei pasaką liūdną be galo
seną,
Ažuolynan nuklydom, kur garbina
dar stabus.
Ažuolą man parodei. Tarp šaknų
blizgėja šaltinis.
Juosė jį pilkas, kelių ištrintas takelis.
Bevaikės moterys neša čia ilgėsį savo
laukinį,
Meillai širdy liūliuoja negimusį niekad
vaikėlį.

Saltinio viltim lūpas dejavimu
džiūstančias vilgo
Klauso skaudžių maldų medinė
sopulingoji.
Lanksto vėjas vakarais liekną, svyruo-
jančią smilgą,
Ažuolo lapus karpytus tyliai linguoja.
Grįžom tylėdami. Širdim itikėjom
legenda.
Apgobė mišką tamsa paslaptinga.
Ak, kai motinos skausmo saldaus
širdis pasigenda —
Stebuklingos jėgos ažuolo šaltiniui
nestinga.

Paminklas Medžiokalnio papėdėje pri-
mena šurpius 1941 metų įvykius
(V. Lukono nuotr.)

REDAKTORĖ N. TIMOFEJEVA

KRAŽIU. AIDAI

LEIDŽIA LIETUVOS PERSITVARKYMO SĄJŪDŽIO KRAŽIŲ GRUPĖ

Nr. 6(9)
1989 M.
GEGUŽIS

Su Motinos diena, brangiosios!

V. Gaudiešiaus reprodukcijoje: trumpos motinos susitikimo su sūneliu akimirkos. M. Laurinkus — viduryje

„Ačiū, kad neleidai išblėsti tiesos meilei“...

Taikioje žemėje, artojų šalyje Lietuvoje nuo amžių buvo priimta ištroškusių pagirdyti, išalkusių pavalgydinti, pavargusiam suteikti poilsį. Ir būtent šiuo kasdieniu žmogiškumu ir buvome stiprūs. Ne ginklais, ne kariuomene. Todėl neatsitiktinai stalinizmo maras pirmiausia ir nušlavė tuos, kas ta stiprybe labiausiai pasižymėjo. Vieno televizijos reportažo metu žurnalistė kamantinėjo senutę, buvusią tremtinę, ar toji duodavusi, ar neduodavusi miškiniams duonos. Man buvo nesmagu dėl kolegės klausimų. Juk ne moteris ir ne motina būtų buvusi toji lietuvė, kuri nebūtų ištiesusi suvargėliui duonos net nepaklaususi, iš kur jis atėjęs. Ištiesė kadaise duonos riekę išalkusiems ir Donata Laurinkutei.

1950 m. pavasarį išaušo saulėtas Velykų rytas. Plungės valsčiaus Juodeikių kaimo valstiečių Laurinkų šeima išvažiavo į bažnyčią. Namuose liko dukra Donata, jauna Plungės švietimo skyriaus buhalterijos darbuotoja. Kas žino, apie ką sukosi jaunos, gražios mergaitės mintys: gal apie mylimą žmogų, už kurio ruošėsi ištekti, gal ir šiaip apie kasdieninius rūpesčius. Ir užsuko sodybon keletas miškinų, su jais — ir jų draugužė Genovaitė, kuriai

likimas, kaip vėliau paaiškėjo, buvo stebėtinai palankus — kitus iššaudė, išvežė į lagerius, o jai — nė plaukelis nuo galvos nenukrito...

Miškiniai paprašė maisto ir iškeliavo. Po Velykų ir Donata vėl grįžo į Plungę. Toliau čia gyveno ir dirbo. Tačiau vieną dieną jai liepė pasiimti būtiniausias daiktus ir išsivedė. Niekas neaiškino, dėl ko ir už ką. Trinktelėjo sunkios Klaipėdos kalėjimo durys. Žmogiškasis gyvenimas baigėsi anapus kalėjimo durų. Prasiėjo kalinės kančios. O po širdimi jau nedrausiai plazdėjo mažutė gyvybė...

Tardydavo naktimis. Moterys grįždavo į kameras suspardytos, sudaužytos, nurautais plaukais. Donatai, kūdikio laukiančiai moteriai, kankintojai buvo šiek tiek „švelnesni“ — ją mušdavo tik liniuote ir tik per pečius. Po nakties tardymų, dienomis miegoti neleidavo. Turėdavo sėdėti ir jokiū būdu neužsnūsti. Tuo uoliai rūpinosi prižiūrėtojas.

Donatą vertė prisipažinti, kad ji teikusi pagalbą miškiniams ir kad norėjusi nuversti švietimo ministrą.

Kraupūs kančių mėnesiai, prastas maistas ir nė kibirkštėlės vilties. O vaikučio širdelė po motinos širdimi vistiek tuskėjo

Nuo seno lietuviai turėjo gražią šventę, Motinos dieną, kuri ateidavo į mūsų žemę su didžiuoju gamtos sužydėjimu ir buvo švenčiama pirmąjį gegužės sekmadienį. Tik keičiantis vadams, ši diena, kaip ir daugelis mūsų senųjų, puikiųjų liaudies tradicijų, buvo ilgainiui išguita iš mūsų gyvenimo, stengtasi ją ištrinti iš senųjų žmonių atminties, o pokarinei kartai visiškai apie ją nekalbėta, lyg niekada jos ir nebūtų buvę. Net P. Dundulienės „Lietuvių etnografija“, išsaugojusi šiandienai ne vieną istabų lietuvių kultūros puslapį, apie šią dieną nutyli.

Ir vis tik Motinos diena išliko. Išliko ji jos pačios amžiais neišdalinuojamoj lopšinėj, žiloj senelės pasakoj, šventos Motinos Marijos maldoj. Išliko kiekvienos tikros lietuvės širdyje ir kraujyje. Ši diena — tai amžinos darnos, susiklausymo, neblėstančio namų jaukumo šventė. Nuo seno lietuviai, kur jie bebūtų iškydę gyvenimo kelius, Motinos dieną skubėjo į namus prisiglaust prie Motinos rankų, pasisemt iš jos stiprybės ir palaimos, susirinkt visiems į būrį, vėl sustiprint tas šaknis, kurios žmogų dideliu augina. O tie, kurių namų židinį juodi likimo vėjai užpūtė, skubėjo ant pilkų kapelių nusilenkti jai, Motinai, parymot, pasiguost ir tylioj maldoj dar kartą paprašyti: „Atleisk man, mama“...

Siemet po daugelio metų į mūsų kalendorių sugrįžo Motinos diena. Tegul ši šventė niekada nebealieka mūsų namų! Tegul ji dovanoja mums meilę, gerį, grožį, širdies šilumą, gimtųjų namų palaimą ir trauką — viską, ką tegali duoti ji, Motina. Su švente, brangiosios, gerosios, vienintelės!

Ta proga spausdiname pasakojimą apie vieną iš Motinų, išauginusią mums TSRS liaudies deputatą Mėčį Laurinkų, kuriuo kovos 26 dieną didžiule balsų persvara jį išrinko mūsų rajono (ir kaimyninių) žmonės.

ir atkakliai beldėsi į šį pasaulį. Kai išmūšė lemtinga valanda, kurios paprastai moterys laukia ir su džiaugsmu, ir su nerimu, į kameras buvo pakviesta tik kalėjimo felčerė. Čia pat kameroje didžiulėse kančiose gimdė ir dar viena likimo draugė. Visos kameros moterys kentėjo drauge. Maža pasakyti „kentėjo“ —ėjo iš proto...

Taip 1951 m. gegužės 22 dieną atėjo į pasaulį žmogus, kurį šiandien pažįsta visa Lietuva, o stalinizmo kankiniai jį vadina tremtinių apaštalu. Kalėjimo valdžia vaikutį atiduoti artimiesiems neleido.

Vieną karštą liepos dieną išvarė kalines į geležinkelio stotį. Čia suklydė, apstatė šunimis ir sargybiniais, pradėjo ruošti ešeloną. Moterys taip išklūpojo visą naktį. Visą naktį tyliai glūdėjo ant klūpančios motinos rankų ir vieno mėnesio Mečiukas. Rytą sulapino į vagonus. Žmogus prie žmogaus, ne tik atsiguoti, bet ir atsistoti kai kuriems neliko vietos. Donata vėl glaudė kūdikį prie savęs ir gaudė orą — vagone buvo be galo karšta ir tvanku, o langai atidaryti neleido. Taip prasiėjo kelionės į Leningradą, vėliau — Kirovo kalėjimus, nuolatinis badas ir pažeminimas.

(Nukelta į 3 psl.)

Svarstykime visi

Kaip jau informavome „Kražių aidų“ 3-jame numeryje, vyksta paminklo projekto, skirto Kražių skerdynių atminimui, konkursas. Šiuo metu jame dalyvauja keletas kūrinių grupių. Konkursas truks iki gegužės 22 dienos. Iki tos dienos vakaro projektai turėtų būti suvežti į Kražių kultūros namus ir atiduoti Kražių visuomenės bei vertinimo komisijos svarstyčiai. Jei nesutrukdys kas nors nenumatyto gegužės mėnesio paskutinįją dieną turėtume žinoti konkurso nugalėtojus ir projektą, kuris taps paminklu aikštėje prieš bažnyčią.

Kviečiame visus dalyvauti projekto svarstyje, pareikšti savo nuomonę.

„K. a.“ inf.

IŠBANDYMŲ METAS

Praėjo svarbus išbandymų laikotarpis — rinkiminė kampanija ir patys rinkimai, sutapę su Prisikėlimo švente. Tai pirmieji rinkimai, kuriuose dalyvavo mūsų kartos žmonės. Neįprastas buvo jau pats kandidatų į TSRS liaudies deputatus iškėlimas, tapęs mums neįkainuojama patirtimi. Sąjūdžio remiamus kandidatus iškėlė 12 kolektyvų. (partijos rekomenuojamus gal dvigubai daugiau). Tad pagal tai Sąjūdžio remiamų kandidatų pozicijos atrodo labai kuklios.

Įdomi rinkiminė agitacija. Dar tiek susitikimų su kandidatais nėra buvę, dar tiek visko rinkėjams niekas nebuvo žadėjęs... Bet ir tie pažadai nevienodi: Sąjūdžio kandidatai nežadėjo nei keltatapių, nei naujų kelių, nei mašinoms detalių. Jie žadėjo kovoti už teisinės valstybės sukūrimą, už istorinės tiesos atstatymą, už Lietuvos suverenumą. Agitacinis periodas — tai kartu ir Sąjūdžio rėmimo grupių veiklos išbandymas. Jokiū būdu nenorim pasigirti, kad mums sekėsi viskas gerai, kad buvome labai vieningi, iniciatyvūs, Svarbiausia — vieni kitus labiau pažinome, žinome, ko galima vieniems iš kitų tikėtis. Rinkiminės agitacijos metu atsiderėme neįprastoje situacijoje. Tauragės rinkiminėje apygardoje sutiko balotiruotis du mūsų nariai — rašytojas V. Petkevičius ir filosofas M. Laurinkus. LPS Kelmės rajono tarybos narių ir LPS Kelmės rajono aktyvo susitikime su rašytoju V. Petkevičiumi tai aptarėme. Rašytojas žadėjo, grįžęs į Vilnių, susitikti su Laurinkumi, aptarti šį klausimą ir mus užtikrino, kad vienas iš jų atsims savo kandidatūrą. Jei to padaryti M. Laurinkus nenorėsia, kandidatūrą atsiimsias jis pats, V. Petkevičius. Atsakymą žadėjo duoti iki vasario 15 d. Deja, taip neįvyko. LPS Kelmės rajono tarybos daugumos nuomonė buvo tokia: prieš V. Petkevičių neagituoti nei spaudoje, nei susitikimuose su žmonėmis, o vesti agitaciją už M. Laurinkų, kaip sąžiningą, dorą žmogų, principingą ir nuoseklų Sąjūdžio seimo tarybos narį. Šio principo iš esmės ir laikėmės, nenaudodami net savo leidinio, „Kražių aidų“ tribūnos. Mūsų remiamų kandidatų turėjo galimybę savo pozicijas išdėstyti „Bičiulyje“. Mes daugiau dėmesio skyrėme susitikimams su gyventojais. Tuo tarpsniu iškilo daug gražių iniciatyvų, pavyzdžių. Pasirodė žmonės, neabejingi Lietuvai, mūsų visų ateičiai, nebija patekti savo viršininkų nemalonėn. Buvom paruošę agitacinės medžiagos, kabinom ją skelbimų lentose, kur vietiniai pertvarkos priešininkai tuoj pat nuplėsdavo. Velykų rytą kai kas bandė kompromituoti Sąjūdį neva mūsų ruoštais plakatais. Panašių mėginimų būta ir daugiau. Mūsų tarybos nuomonė čia buvo vieninga — agitaciją baigti rinkimų išvakarėse. Kas elgėsi kitaip — provokatorius arba neišmanėlis.

Rinkimai praėjo. Laimėjo pertvarkos idėjas. Laimėjo viltis, laimėjo Sąjūdžio pažadinta Lietuva.

ANTANAS RACAS
LPS Seimo tarybos narys

Rinkimų rezultatai Kražių apylinkėje

1989-ųjų kovo 26 dieną įeis į Lietuvos istoriją. Tą dieną pirmąkart tarybiniais metais rinkome deputatus. Iki tol tik balsavome už tuos, kuriuos mums parinkdavo centras savo kabinetuose.

Kovo 26-ąją mūsų apylinkės gyventojai rinko vieną deputatą iš dviejų Tauragės rinkiminėje apygardoje Nr. 693 ir vieną iš penkių Telšių nacionalinėje teritorinėje apygardoje Nr. 250. Pirmojoje apygardoje deputatu išrinktas LTSR Mokslų akademijos filosofijos, sociologijos ir teisės instituto mokslinis bendradarbis Mėčys Laurinkus, antroje — rašytojas Stasys Kašauskas. Pateikiame lenteles, kaip pasiskirstė rinkėjų balsai Kražių rinkiminėse apylinkėse.

BRONIUS DIRMEIKIS

Balsavimo apylinkė	Bendras rinkėjų skaičius	Balsavusių skaičius	Negaaliojančių būlentelių sk.	Balsavo už M. Laurinkų		Balsavo už V. Petkevičių	
				už	prieš	už	prieš
Butkiškė	294	254	5	97	152	145	104
Karklėnai	593	523	12	344	167	147	364
Kletiškė	509	446	2	278	166	157	287
Kražiai	1050	919	8	683	228	214	697
Pašilė	388	371	—	229	142	137	234

Balsavimo apylinkė	Kandidatai									
	A. Baltušis		V. Budrikis		S. Kašauskas		V. Lauraitis		A. Rudys	
	už	prieš	už	prieš	už	prieš	už	prieš	už	prieš
Butkiškė	25	213	11	227	109	129	16	222	67	171
Karklėnai	31	454	36	449	262	223	59	446	56	429
Kletiškė	22	412	14	420	200	234	52	382	119	315
Kražiai	27	886	27	886	663	250	49	864	121	792
Pašilė	8	353	16	345	332	129	13	348	83	278

Birželio 17 dieną 11 valandą Kražiai kviečia visus į mokyklos 375-ojo gimtadienio šventę

Visa tai, ką aš noriu pasakyti — ne istorijos vadovėlo puslapiai. Tai — gyvena ne tik mano, bet ir daugelio kražiškių atmintis.

Uždarius Kražių „Ziburio“ gimnaziją, buvusios gimnazijos patalpos atiteko pradinei mokyklai, kurioje iki 1939 metų teko mokytis ir man. Nors pastatas buvo madingas, tačiau gana jaukus, jame tilpo 6 skyriai, kuriuose mokėsi 120—150 mokinių. Mokykloje buvo galima, reikalui esant, įrengti salę, sceną. Joje įsikūrė biblioteka, kieme buvo nemaža sporto aikštė, skveras. Čia pat, vadinamuose mūruose, įsikūrė pirmasis vaikų darželis, gretimai — senelių prieglauda, kuriuos prižiūrėdavo moterys vienuolės.

Mokykloje tuomet dirbo puikūs, energingi mokytojai: A. Mokevičius, K. Matulevičius, Bieliauskas, Petrusėvičiūtė, Venckauskas. Dauguma jų 1941 m. birželio mėnesį tapo stalinizmo aukomis.

Negalima neprisiminti tuo metu Kražiuose dirbusio kunigo Stanislovo Rimkaus, kuris savo energija, darbštumu, su-

manumu pelnė visų parapiliečių meilę ir pagarbą. Jo būdavo pilna visur: sporto renginiuose, gegužinėse, išvykose. Ir visai nesvarbu, kas jas organizuodavo — tikintieji, ar visuomeninės organizacijos. Dažnai kunigą galėjai sutikti kaimuose, besisvečiuojant pas valstiečius, platinant spaudą. Neatskiriama jo gyvenimo palydovė buvo armonika. Visuomet rasdavo laiko susitikti su jaunimu, pažaisti su val-

Kražių mokyklai — 375 metai

EKSKURSAS Į VAIKYSTĘ

kais. Anot kražiškių, tai buvo žmogus prie tanciaus ir prie rožančiaus. Deja, ir jo gyvenybė užgėso tolimose Sibiro platybėse.

Mokykloje kas metal buvo ruošiami katedriniai ir naujametiniai vakarai, eglutė. Mokinių paruoštos programėlės būdavo

rodamos ne tik mokiniams bei jų tėvams, bet ir miestelio visuomenei. Ruošiant programą, nepakeičiamas mokyklos pagalbininkas buvo mokytojo Venckausko brolis Mykolas. Jo dėka 1938 m. buvo inscenuota 4 veiksmų Anderseno pasaka „Sniego karalaitė“.

1937 m. mokykloje buvo pradėtas leisti laikraštėlis „Mūsų mintys“. Jis dauginamas buvo pačių mokinių, paprasčiausiai

perrašinėjant. Vasaros neapsleidavo be sporto švenčių.

1937 m. mokykloje susikūrė kalmo kapelos mylėtojai, kuriems vadovavo B. Rimdis. Gabus fleitistas, vėliau tapęs nusipelnusiu muzikos mokytoju. Jų koncertines programas girdėjo ne tik Kražiuose, bet ir kaimyninėse parapijose. Vėliau šios kapelos iniciatoriai tęsė pradėtą darbą Kelmės gimnazijoje.

Tais pačiais metais, vadovaujant mokytojui Petrusėvičiūtei buvo įkurta mergaičių baletų grupė, pasivadinti „Cigonų baletu“, kuriame iš dešimties mergaičių devynios buvo žydės. Iš viso mūsų mokyk-

loje 1938-39 mokslo metais mokėsi su mumis 5 ir 6 skyriuose 20 žydų tautybės moksleivių, nes žydai turėjo tik keturklasę mokyklą. Gyvenome labai draugiškai, jokios diskriminacijos nebuvo. Kartu dainuodavom, kartu šokdavom. Deja, vokiečių okupacijos metais atėmė iš mūsų draugus amžiams. Sudegė ir Kražiai, kurie šiai dienai liko tik kolūkių centras. Laimė, kad bent kolūkių pavadinimas senąjį Kražių vardą išsaugojo, o nebuvo „perkrikštytas“ į kokių nors veikėjų, kaip tai buvo madinga, vardus.

Mokyklos skvere, netoli mūrų, stovėjo medinis kryžius, žymintis buvusios Jėzuitų bažnyčios didįjį altorių. Mes, mokiniai, ne kartą kasinėjome mokyklos aikštėlę ir radome ten daug kaulų. Aiškiai kapinių būta. Būdami šeštame skyriuje aptikome po žeme esančią tuštumą ir, mokytojams leidus, pradėjome kasinėjimo darbus. Greitai prisikasėme prie perdangos iš raudonų plytų ant kalkių skiedinio. Artėjome prie tikslo. Turgaus dieną prie mūsų darbo vietos susirinko daug žiūrovų. Iš jų atsirado tokie, kurie kreipėsi į vedėją, kad šiuos kasinėjimus uždraustų, nes galinti įvykti nelaimė. Taip mūsų „archeologiniai“ kasinėjimai liko nebaigti. Už tai aš ypač maloniai sutikau žinią, kad 1988 metais pradėti archeologiniai kolegijos kasinėjimai. Esu tikas, kad jie atskleis dar ne vieną naują Kražių istorijos puslapį.

VLADAS EZERSKIS

Sauliai

Į SAMBŪRĮ

Tuo suejimu

Jau daugiau ketvirtis amžiaus, kai aš atsiveikinau su Kražių mokykla ir pačiais Kražiais. Laikas taip įsuko į savo ratą, jog rodėsi, kad ištaikinti kokią dieną jaunystės aplankymui nėra galimybių. Ir štai į rankas pateko „Kražių aidai“, kviečiantys į Kražiečių samkūrį Rodos,

širdy kažkas nutrūko, apsvirtė krūtinėje. Ateisiu, mielieji. Visą mesiu, bet ateisiu. Manau, kad mūsų sambūrio gimtadieniu taps birželio 17-oji, kai mes visi susirinksim paminėti Kražių mokyklos 375 metų jubiliejų. Tikiu, ta diena bus ne tik šventė, bet ir didelių darbų pradžia — jau tas vienas suejimas.

STASE ALASUSKIENĖ
Ignalina

Tepadeda Dievas

Tik tas tegali suprasti tikrą Tėvynės ilgesį, kas jos neteko. Iki dešimtmečiai atskyrė mane nuo tėvų žemės, į kurią nebelemta sugrįžti. Už tai kaip šviesiausias saulės spindulėlis mano gyvenimo saulėly-

dyje buvo „Kražių aidai“ ir žinia, kad būriasi Kražiečių sambūris. Ačiū jums, brangios Tėvynės žmonės. Aš melsiuosi už jus, kad nepavargtumėte, siekdami tikslo.

KRISTINA JOCIENĖ
Niujorkas

Kražių pradinė mokykla 1937 m. Kapelos grupė su „Cigonų baletu“ per sporto šventę.

SPAUSDINTO ŽODŽIO GALIA

Gegužės 5-oji — spaudos diena. Ta proga sveikiname visus mūsų laikraščio bendradarbius, skaitytojus ir siūlome žiupsnelį iš Kražių spaudos istorijos.

Nepriklausomos Lietuvos metais (1918—1940) periodinių leidinių skaičiumi Kražiai dabartinio Kelmės rajono ribose užėmė pirmąją vietą. Įvairiu laikotarpiu Kražiuose ėjo ne mažiau kaip 10 įvairių laikraščių bei žurnalų. Savo periodinių spaudinių gausumu pasižymėjo Kražių „Ziburio“ draugijos gimnazijos būreliai ir organizacijos.

Dar Kražių progimnazijoje (nepilnoje vidurinėje mokykloje arba priaugančioje gimnazijoje) 1921 m. buvo leidžiamas moksleivių mėnesinis laikraštis „Atžala“, Informacija apie ją randame net „Lietuviškoje enciklopedijoje“ (Kaunas, 1934, t. II, p. 31).

Tragiškai baigėsi 1926 m. rudenį pradėta leisti savaitinio satyrinio laikraščio „Spikolai“ likimas, pirmąjį laikraščio numerį išleido aštuntos (baigiamosios) klasės moksleiviai. Leidinėlis buvo rašytas ranka, gausiai iliustruotas, padaugintas šapirografu. Jame buvo spausdinami įvairūs komiški atsitikimai iš gimnazistų gyvenimo. „Spikolai“ sukėlė didžiulę audrą tarp mokytojų. Ypač išsiėmė 8-osios klasės auklėtojas Jurgis Košys, kuris laikraštyje buvo paminėtas kaip Oksfordo universiteto profesorius. Ir apie mokyklos direktorių Jurgį Galdiką buvo parašyta, kad tai „... XX amžiaus profesorius, kuris iš dangaus nieko neima ir į dangų nieko nesunčia, o viską daro akių miklumu ir komentaru pagalba“. 1926 m. lapkričio 25 d. įvyko gimnazijos pedagogų tarybos posėdis „Dėl mokinių išleisto savaitinio laikraščio „Spikolai“. Posėdyje buvo konstatuota, kad laikraštėlis savo turiniu įžeidė kelis mokytojus. Gimnazijos inspektorius Avizienis posėdžio dalyvių informavo, kad pas jį buvo atvykęs vyresniųjų

klasių moksleivių delegacija (E. Urbonavičius, J. Bichnevičius, P. Barminas). Jie pasmerkė „Spikolų“ turinį ir pasižadėjo panašių laikraštelių pasirodymus stabdyti. Avizienis siūlė mokytojams tardymą baigti, nes „... kaltininkų ieškojimas bei mokinių tardymas sukelsiąs mokykloje netvarkos ir tik sukirsinsiąs ir demoralizuosiąs mokinius, o panašių laikraštelių pasirodymo nesustabdysiąs“. Tačiau mokytojai Jurgis Košys, Stasė Orvidaitė, Eugenija Stulginskaitė ir Mykolas Bivainis atkakliai reikalavo, kad kaltininkai būtų susekti ir nubausti. Po ilgų debatų priimtas Avizieno pasiūlymas, bet Košys pareikalavo posėdį atidėti. Jį tęsiant, Košys su bendraminčiais demonstratyviai išėjo iš posėdžio. Ir vis dėlto „Spikolų“ klausimą teko svarstyti ir sekančią dieną. Bylai tirti sudaryta komisija, į kurią įėjo mokytojas P. Sūdzius ir Avizienis. Nutarta, kad jei mokiniai atsiprašys, jokios baismės jiems neskirti. Gruodžio 15 d. pedagogų tarykos posėdyje išklaustas pranešimas apie „Spikolų“ bylos komisijos veiklą, nes kaltininkai nepasirodė. Avizienis pranešė, kad kaltininkai jam prisipažinę, bet prašė jų pavardžių neisduoti ir per inspektorų visų mokytojų posėdžio metu atsiprašyti. Priimta Avizienio rezolucija, kad bylą reikia baigti. Košys prieš tą nutarimą protestavo ir netrukus visai išsikėlė iš Kražių. Kas redagavo ir išleido „Spikolus“, galima tik spėlioti, nes Avizienis paslapties neišdavė. Tos klasės moksleivė Viktorija Stulginskaitė — Jonikienė mano, kad „Spikolus“ išleido Mykolas Venckauskas, Juozas Mockaitis, Stanislovas Taraškevičius ir, galbūt, Zenonas Slavinskis (vėliau — Slavūnas). Po šios bylos „Spikolai“ daugiau nebesirodė.

Gimnazijos pedagogų tarnybos posėdis, įvykęs 1928 m. sausio 28 d., nutarė leisti Lietuvos katalikų moksleivių sąjungos Kražių „Ziburio“ gimnazijos kuopai, kad ji turėtų savo periodinį laikraštėlį „Jau-

nosios mintys“, tikslai „...reikalauja atidziai žiūrėti kalbos, kad ji tikrai būtų taisyklinga ir žmoniška. Išėjusio laikraščio kalbą patikrina lietuvių kalbos mokytojas“. Mėnesinis ateitininkų žurnalas moksleiviams „Ateitis“, leistas Kaune, rašė, kad Kražių „Jaunosios mintys“ buvo leidžiamos ir 1929 metais. („Ateitis“, 1929, Nr. 4, p. 202).

1928—1929 m. Kražių gimnazijos KP mergaitės ateitininkės leido laikraštėlį „Pirmoji žibutė“. Laikraštėlių leisti davė sutikimą 1928 m. balandžio 28 d. mokytojų tarybos posėdis. Laikraštėlių respublikos skyrytojams pristatė tas pats „Ateities“ žurnalas.

Lietuvos skautų sąjungos Kražių gimnazijos „Sarūno“ draugovė ir „Lapinių“ skiltis 1929 m. leido savo mėnesinį organą „Jaunas skautas“. Ši skautų draugovė 1936 m. leido žurnalą „Kražių skautas“. Pirmas jo numeris išėjo balandžio mėnesį, apimtis — 36 puslapiai.

Lietuvos skautų sąjungos Kražių gimnazijos Kražių „Ziburio“ gimnazijos moksleivių neperiodinio laikraščio „Jaunatvės aidai“ 1933 m. sausio — balandžio mėnesių numeris.

Kražių pradinė mokykla 1939 m. leido rankraštinių literatūrinių žurnalukų „Mūsų mintys“, kurį, atrodo, redagavo M. Venckauskas.

Pats solidžiausias Kražių periodinis leidinys — Kražių parapijos laikraštis

„Kražių aidai“, leistas 1939 — 1940 m. Tai gausiai iliustruotas daugiatairis žurnalas, kurio apimtis sekė 24—32 psl. Jį redagavo Antanas Slinskis, spausdino Marijonų spaustuvė Marijampolėje. Žurnale paskelbia daug karstotyrinės medžiagos apie Kražių skerdynes, iš Kražių istorijos, pateikta daug informacijos apie organizacijų visuomeninę veiklą, kitus miestelio ir apylinkių įvykius. Yra ir grožinės kūrybos, šiandien šio žurnalo tradicijas tęsia Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio kražių grupė. 1951 — 1953 m. Kražių masinių traktorių stoties politinis skyrius leido keių puslapių laikraštėlį „Traktoristas“. Redaktorius — Grigorijus Kravčenka. Spausdino Kelmės spaustuvė. Laikraštis buvo leidžiamas 1—2 kartus per savaitę, tiražas — 400—750 egz. Išėjo 241 numeris.

Labai gaila, kad minėti laikraštėliai (Išskyrus „Kražių aidus“, „Jaunystės aidus“, ir „Traktoristą“) respublikinėse saugyklose neįliko ir mūsų žinios apie juos yra tik fragmentiškos ir paviršutiniškos, pas gyventojus išliko ir kiti laikraštėliai, „Kražių aidai“ saugomi Kražių ir Užvenčio visuomeniniuose muziejuose. Gal būtų jų būta ir daugiau. Būtų gera, kad bent Kražių visuomeninis muziejus žinotų, kas juos saugo, kad būtų galima bent juos nusikopijuoti, paskelbti visuomenei apie jų buvimą.

VACLOVAS RIMKUS

„MES JĄ VADINOM POETE“...

Kražiškė literatė Stefanija Baldauskaitė gimė 1923 m. Brukų kaime. Mokėsi berods Kražių pradinėje mokykloje, o ją baigusi, 1933 m. rudenį įstojo į Kražių „Ziburio“ gimnazijos pirmąją klasę. 1936 m. likvidavus Kražiuose vidurinę mokyklą, S. Baldauskaitė buvo priversta išsikelti mokytis į Kelmės progimnaziją, netrukus peraugusią į pilną gimnaziją. 1941 m. ji baigė Kelmės vidurinę mokyk-

lą. Paskui mokytojavo, atrodo, Verpenos pradinėje mokykloje. Už patriotinių eilėraščių rašymą, propagavimą buvo 1945 m. areštuota, kalinama Pečioros kalėjime (Komijos ATSR), kur 1947 m. sausio mėn. 1 d. mirė.

Stefanija Baldauskaitė mokydamasi Kelmėje pasižymėjo aktyvia užklasine veikla. 1937—1940 m. ji dirbo mokyklos (Nukelta į 4 psl.)

Mintys balsu

SAVO NORU

1989 metų vasario 15 dieną parašiau pareiškimą Kražių pirminei partinei organizacijai. Antrą pareiškimą partijai savo gyvenime. Pirmą rašiau 1980 metais ir juo buvau priimtas į TSKP eiles. Tai buvo nemažas smūgis mano tėvams, kurie yra giliai tikintys. Tačiau man už tai Pašilės tarybiname ūkyje, kuriame dirbau tik ką grįžęs iš tarnybos Tarybinėje Armijoje, pažadėjo naują traktorių. Girdi, suprask, planai dega, neturim kas stoja. Kas ir dar jaunas nenori naujo traktoriaus. Aš jiems — pareiškimą, jie man — naują K-150. Taip ir apsikeitė, nors širdyje likau tikinčiuoju, atlikinėdavau apeigas, o partijos įstatų net nežinojau. Niekas jų manęs ir neklausė. Tik sąžinė vis priekaištavo už tokį mano poelgį. Vis dažniau atleidavo mintis, kad reikia gražinti tą „techninį K-150 pasą“, bet bijojau pasėkmų, nes jaučiau kaip į visa tai bus pažiūrėta. Ir

štai dabar, papūtus naujlems vėjams, ryžausi. Susirinkime, kuriame buvo svarstomas mano pareiškimas, nedalyvavau, tačiau žinau, kad buvo sifiloma mane pašalinti. Ne aš išstojau, bet mane pašalina(!). Kodėl? Vėliau sužinojau, kad esu latrelis ir šlaip prastas žmogus. O aš iš savęs niekada ir nedariau šventojo. Nesvetimos man žemiškos nuodėmės, tačiau jos niekam neklivuo, kol aš buvau TSKP narys. Buvau geras toks, koks esu. Niekas niekada manęs nesvarstė, jokios partinės nuobaudos neturėjau. Dabar man, „protingos galvos“ išaiškino, kad laisvai išstoti iš partijos gretų negalima, kad tai jokiuose partiniuose popieriuose nenumatyta. Galima tik pašalinti.

Aš protestuoju prieš tokią formulotę ir dar kartą oficialiai pareiškiu: aš pats, savo noru, niekieno nešalinamas išstojau iš TSKP narių ir juo nebesu nuo šių metų vasario 15 dienos.

MYKOLAS ZELECKIS

Iš atgimimo retorikos

1988-ieji buvo Matronio metai, 1989-ieji — Vinco Kudirkos, Pavasaris, Aušra, Varpas — šventa kiekvienam lietuviui šių simbolių vienybė, Stabtelėję ties jais, prisiminkime, su kokiais šūkliais, plakatais, transparentais pernai ėjome į mitingus, žygius, piketus, į Atgimimą. Atminkime:

Lietuva be suvereniteto — Lietuva be ateities!

Lietuva — valstybė, o ne teritorija! Tauta, neturinti savo valstybės, negali turėti ir savo suvereniteto!

Laisvė Lietuvai Europos tautų šeimose! Lietuvos gyventojams — Lietuvos piliečiams!

Be sąžinės laisvės nėra laisvės! Tavo rankose — Lietuvos likimas ne po 2000-ųjų!

Baimė — didžiausias lietuvių tautos priešas!

Didžiausia tironija yra ta, kuri vykdoma, prisidengiant veikiančiais įstatymais! Trypdamis svetimą žemę, visi atėjūnai trypia ir žudo save.

Jėga — laikina, idėja — amžina!

Už laisvę reikia brangiai mokėti, veidui duodama tik vergijai!

Viešumo istorinei tiesai!

Kiekviena tauta laisvės turi tiek,

kiek jos išsikovoja!

Daugiau viešumo — daugiau socializmo!

Tiesa — kelias į laisvę! Ribos viešumui — erdvė stalinizmui! Lietuvai — demokratišką Lietuvos konstituciją!

„Ne“ — sąjunginių monopolijų diktatui! Pabaltijui — nebranduolinės zonos statusą!

Karui, marui, badui ir A E — „Nel“! Zuvys miršta tyledamos. Tu — ne žuvis! Jūra nešvaril O sąžinė?

Nenorim mirti nuo taikaus atomol!

Lietuvių tautos genocidas: radiacija, chemizacija, Agropromo biurokratija!

Te perkūnas trenkia abejingus!

Deputate, nugalk savyje vergal!

Tegul partija vykdo ideologinę politiką, auklėja žmones, bet valdyti ekonomiką demokratinėje visuomenėje ji neturi teisės!

Bažnyčia — ne kooperatyvas. Gėda imti mokesčių iš aukų!

Milicija — valstybės veidas!

Lietuva, būk laisva!

Praeitų metų lietuvių tautos mitinguose šūkių surinko ir spaudai paruošė KĖSTUTIS LUKOSIUS

Kad visos dienos šventos būt...

Šiomet švenčiame bei minime šias višų mūsų širdims artimas ir daug ką sakantias datas: VASARIO 16-oji — Lietuvos Nepriklausomybės Akto paskelbimo 71-osios metinės; KOVO 19-oji — Verbų sekmadienis; GEGUZES 7-oji — Motinos diena, Lietuviškos spaudos draudimo panaikinimo diena; BIRZELIO 3-oji — Sąjūdžio gimimo diena; BIRZELIO 15-oji — Lietuvos okupacijos ir gyventojų tremimo į Sibirą pradžia; BIRZELIO 24-oji — Joninės; RUGPJŪCIO 15-oji — Zolinės; RUGPJŪCIO 23-oji — Juodojo kaspino diena; RUGSEJO 8-oji — Senosios Lietuvos didingai praeičiai minėti diena; LAPKRICIO 2-oji — Vėlinės; LAPKRICIO 23-oji — Lietuvos kariuomenės sukūrimo diena; GRUODZIO 24-oji — Kūčios; GRUODZIO 25-oji — Kalėdos.

Štai ką šiomet siūlo švesti kolaborantų suredaguoti, Maskvos patvirtinti ir „Mintys“ spausdintys atspausdinti kalendoriai: BALANDZIO 16-oji — Tarybinio mokslo diena; BIRZELIO 25-oji — Tarybinio jaunimo diena; LAPKRICIO 10-oji — Tarybinės milicijos diena; VASARIO 23-oji — Tarybinės Armijos ir karinio jūrų laivyno diena; BALANDZIO 9-oji — Šalies

priešlėktuvinės gynybos kariuomenės diena; GEGUZES 28-oji — Pasieniečio diena; LIEPOS 30-oji — TSRS karinio jūrų laivyno diena; RUGPJŪCIO 20-oji — TSRS oro laivyno diena; RUGSEJO 10-oji — Tankistų diena; LAPKRICIO 19-oji — Raketų kariuomenės ir artilerijos diena — ir t. t. ir t. t.

Nebeturime nei lietuviško mokslo, nei kino, nei jaunimo. Tik kas mums šiandien brangiau: Tarptautinė Moters diena, Paryžiaus komuna, rasinės diskriminacijos panaikinimo, Afrikos išsivadavimo dienos? O gal LIEPOS 21-oji, Tarybų valdžios atkūrimo Lietuvoje, ar GRUODZIO 16-oji, Tarybų valdžios paskelbimo Lietuvoje dienos?

Nejaugi ir toliau būsim militarizuojami nuo pat lopšio gausybės karinių švenčių, minėsime kiekvieną kosmopolitinę, mumš nieko nereiškančią pseudošventę, kaip kažkuris klasikas parašė: „Svenčių visas šventes, net ir čigoniskias“. Ar pagaliau prisiminsite savo istoriją, savo ištakas, tas datas, kurias šventė ir minėjo mūsų tėvai ir seneliai, kurios vienija mūsų tautą ir daro ją savitesnę, tauresnę, dvasingesnę? Parinko KĖSTUTIS LUKOSIUS

KAM SKAMBINA VARPAI

Sugaudė varpai. Paskelbė liūdną žinią: dar viena siela stoji prieš Viešpaties teisumą. Gedulas aptemdė Kražius, ir begalinis sielvartas užgulė motinos širdį. Dar vakar ji glaudė savo Petriuką, o šiandien atvežė nepažįstami vyrą ir paklausė: „Ar pažįsti? Čia tavo sūnus?“

Kas įvyko? Neaiškiom aplinkybėm kražiškis Petras Zalpas pateko tarp kariškių, neaiškiomis ir žuvo. Ne jis vienas žuvo. Simtai jų ir nežinomomis aplinkybėmis žuvo. Ir tai taikos metais, kai mūsų valstybė garbiai šaukia už taiką, o tuo tarpu negrįžta namo vaikai iš būtiniosios karinės tarnybos. O viskas taip ir ne todėl, kad kariniuose daliniuose nėra paprasčiausios tvarkos, besaikiai girtuokliuojama? Jei ne

degtinė, nebūtų ir to naujo kapo Kražių kapinėse. Naujų laikų šviesa perskrodė paslapties šydą, ir visi pamatė, kad armijoje klesti net nežmogėjimas žemiau gyvuliškumo. Apie tai kalba A. Sakalausko tragedija. Mūsų valstybės niekas neužpuolė, o kiek cinko karstų parvežta iš Afganistano, kiek jų kitur žuvusių „neaiškiomis aplinkybėmis“. Tik motinos jaučia tų aukų beprasmybę. Ir už tai balandžio 2 dieną Vilniuje jos surengė mitingą kaip protestą prieš Lietuvos jaunuolių ėmimą į sąjunginius karinius dalinius. Motinos reikalauja, kad lietuviai atliktų karinę tarnybą Lietuvoje. Pritarkime joms. Ne ginklu, o malda, protesto balsu. Lietuviai nieko nepuola, jie ir neturi žūti dėl svet-

„Ačiū, kad neleidai išblėsti tiesos meilei“...

(Atkelta iš 1 psl.)

Po ilgų kelionių atvežė į Komijos ATSR Intos lagerius. Iš kūdikio buvo likęs tik žmogučio šešelis. Paguldė jį į lagerio ligoninę. Mažylio gyvybė geste geso. Jei ne kalinė latvė, dirbusi ligoninėje sanitare, jei ne kalinės lietuvės, davusios mažučiu savo kraujo, galbūt šiandien ir nežinotume, kad buvo toks mūsų tautos vaikas, kaip nežinome ir daugelio kitų savo vaikų, vos užgimusių ir užgesusių gyvulinuose vagonuose, stalininiuose kalėjimuose ir lageriuose. Žmogus ten nebuvo laikomas žmogumi, turėjo pamiršti net savo vardą. Donata Laurinkutė tapo būtybe, šaukiama „G-72“. Dar Klaipėdoje prižiūrėtojas, pravėręs kameros duris, pranešė, kad Stalino „trejūkės“ nutarimu ji nuteista 10-čiai metų kalėti už... Tėvynės išdavimą.

Intos lagerio kalinės darbą pradėdavo 6 valandą ryto ir baigėdavo 6-tą vakaro. Į darbą ir iš darbo 40—50 laipsnių šaltyje tekėdavo nueiti ir grįžti po 10 kilometrų. Batai prie kojų prišaldavo. Netrukus Donatą likimo draugės iš darbo jau turėjo nešte parnešti, nes jėgos jaunąją moterį visai apeleido. Ir vis dėlto išgyveno. Net ir tamsiausioj nevilty giliausiam širdies kamputy ruseno vilties kibirkštėlė, jai užgesti neleido meilė sūneliui, kurį motinai buvo leista lankyti tik vieną valandą du kartus per savaitę.

Po Stalino mirties pradėjo leisti rašyti į Lietuvą laiškus. Artimieji atsiuntė žinią, kad vaikučio tėvas, trejus metus palaukęs, sukūrė kitą šeimą. Donatos tėveliai ėmėsi žygių parsivežti berniuką namo į Juodeikius. O tada viso kaimo vaikai bėgo pasižiūrėti iš kalėjimo parvežto berniuko, kuris tik slėpėsi senelės sijono klostėse ir kalbėjo svetimą kalbą...

Praslinkus dvejems metams, pagaliau į gimtinę sugrįžo ir jo mama. Stotyje ją pasitiko sesuo, tėvas ir ūgtelėjęs sūnelis. Tik Donatos motina nepasitiko, nes jau išsėjosi smėlio kalnelį, taip ir nebeapasimačiusi su savo dukterimi.

Sūnelį jaunoji moteris išsivežė į Vėžaičius, kur pradėjo dirbti, ištekėjo, kur ir šiandien gyvena. Mėčiukas dar tebešnekė o pusiau rusiškai, pusiau lietuviškai. Ir kas galėjo pagalvoti, kad tas vaikas, kuris kūdikystėje taip retai galėdavo prisiglausti prie mamos ir išgirsti jos tariamą lietuvišką žodį, su pagyrimu baigs Vilniaus universiteto filologijos fakulteto lietuvių kalbą ir literatūrą, o žilas profesorius per

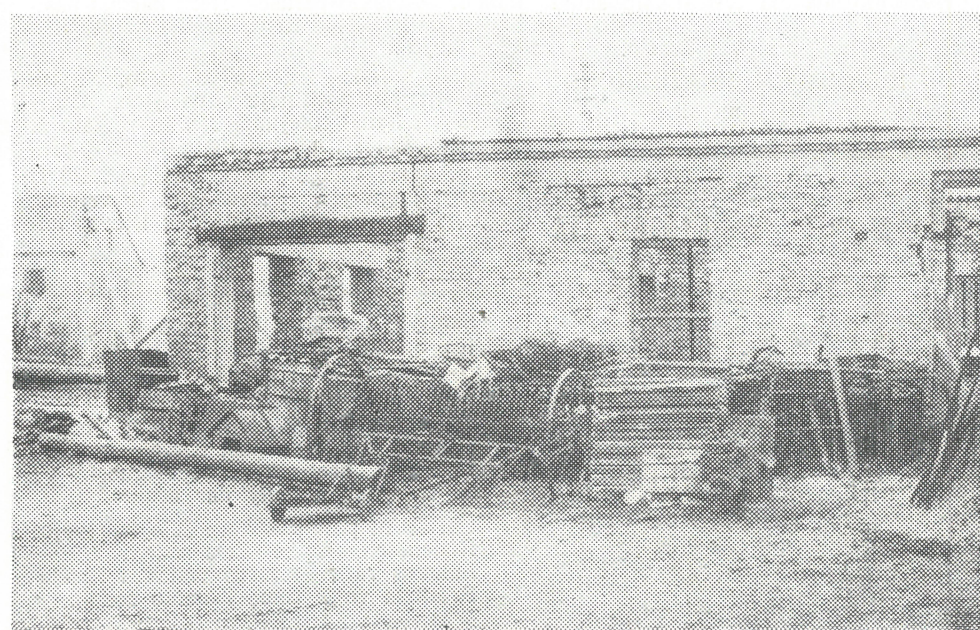
išleistuves jo mamai pasakys: „Tokio darbo, gabaus ir darbštaus studento mes neturėjome jau 20 metų“. Ir norės profesoriai palikti jį toliau dirbuotis Universitete, tačiau kai kurie jaunojo specialisto biografijos „momentai“ užklius šios mokyto istaigos „idėjiniams“ vadams. Užklius jie ne kartą ir vėliau — norint įsidarbinti ELT-oje, dirbant lietuvių kalbos ir literatūros institute. Tik Mokslų akademijos filosofijos, sociologijos ir teisės institute į tuos gyvenimo „momentus“ niekas nebekreips dėmesio, ir Mėčys Laurinkus čia atsidės moksliniam darbu.

Net motina nenujautė, kokias viltis dar brandino savyje jos sūnus. Tik vasarą Mėčys kažkaip prasitarė, kad prašysias į pagalbą garsų žmogų — kompozitorių Julijū Juzeliūną, kad sutiktų vadovauti Sąjūdžio komisijai stalinizmo nusikaltimams tirti. Jei kompozitorius sutiksias, atostogų pas mamą nebepravažiuosias, tik anūkus atsiūsias. Taip ir buvo. Vasaros pabaigoje Lietuvos žmonės spaudoje perskaitė kvietimą buvusiesiems tremtiniais ir politiniams kaliniams siųsti anketas į Mokslų akademijos filosofijos, sociologijos ir teisės institutą Mėčio Laurinkaus vardu. Ėmė plaukti anketos, laiškai, atsiminimai. Lietuva viešai prašė apie dešimtmečiais slopintą gėlą ir neužgyjančias žaizdas.

Už didžiulių nuveiktų darbų lyg ir labai matomas stovi Mėčys Laurinkus, be galo kuklus žmogus, savo dienas ir naktis aukojantis vienai idėjai — iki galo iširti stalinizmo monstrą, suregistruoti jo šiurpius nusikaltimus mūsų tautai ir žmonijai, viešai atskleisti visą jo balsumą ir visiems laikams panaikinti galimybę tam slobnui vėl atgyti. Šio žmogaus kalbose neišgirsti nuolat besikartojančio žodžio „aš“. Ne apie savo didelius darbus, ne apie savo asmens reikšmingumą ir ryškumą jis kalba, o apie Lietuvą, apie tai, kad mes visi esame už jos ateitį atsakingi. Už tokį jį mes ir balsavome. Kartu su dėkingumu prisimindami jo motiną, Donatą Laurinkutę — Satkiene, taurią, daug iškentėjusią moterį, kuriai ant kalėdinio atviruko sūnus parašė: „Mieļojī mama, pirmoļī natūralī Sv. Kalēdū šventē tebūnī riba, už kurīos prasīdēs tikras, žmogaus vertas gyvenīmas. Ačiū, kad per daugelī sunklū gyvenīmo metu neleidai išbēsti savīgarbai ir tiesos meilei“.

IRENA VITKAUSKIENE

MŪSŲ KONKURSAS

Mūsų laikraščio pirmąjį konkursą „Koks kiemas, toks ir šeimnininkas“ pradėdame šia J. LIPSKIO nuotrauka, užfiksavusia vieną istorinių objektų — buvusią Kražių gaisrinę ir prieš kelioliką metų sudegusią vos ne su visais gaisrininkais. Pagal nuosavybės teises šis objektas būtų lyg ir kolūkio, lyg ir apylinkės vykdomojo komite-

to. Tačiau nei vieni, nei antri čia nesugabeno „pūdu — bliūdų“, kaip sako kražiškiai, nesuvilko visų atlikusių namų apyvokos rakandų, nepastatė šuniui būdos. Tuo, tikriausiai, „pasirūpino“ šalimais gyveną žmonės. Bet kaip ten bebūvė, toks objektas nepuošia mūsų Kražių ir daro gėdą kiekvienam kražiškiui.

mų idėjų.

O jūs, nelemti degtinės perpardavinėtojai. Ar jūs nepagalvojate, kad jūsų uždirbta penkrublinė kitam kainuoja gyvybę. Dar metal nepraejo, kai degtinės auka tapo Darius Petroševičius. Jam buvo tik dešimt metų, ir jis užaugęs daug kuo galėjo būti. Palaidojo jį Petrą Zalpi, kurio darbščių rankų taip reikėjo. O ir tas kariškis, kuris buš pakaltintas dėl tos tragedijos, argi ne šeimos narys, ne motinos

sūnus, kuri, sužinojusi apie sūnaus bausmę, iš širdies skausmo draskys sau plaukus ir lies ašaras.

Jūs, niekadėjai, paklausykite vienašyko savo sąžinės: ar neteks už tai atsakyti?

Atėjo pavasaris, atgimsta gamta, atgimkim ir mes. Mus vėl šaukia šventos atminties vyskupas M. Valančius į kovą už laisvę. Tik blaivį tauta gali atgimti.

JUZEFA RAMANAUSKAITE

Per pasaulį keliauja žmogus

Visų Lietuvos poezijos mylėtojų vardu sveikiname Didįjį Lietuvos Poetą Bernardą Brazdžionį, gegužės mėnesį atvykstantį Tėvų žemėn.

Tą progą prisimename vieną eilėraščių rinkinį „Per pasaulį keliauja žmogus“, išėjusio karo metais ir iki šiol laikytą pavojingu tautai ir valstybei. Taip pavojingu, kad net garsūs vyrai spaudoje prisipažįsta jį sunaikinti — dėl šventos ramybės...

Tačiau „rankraščiai nedega“, pasak garsiojo rusų rašytojo M. Bulgakovo. Ir toliau —

Baltas baltas, kaip vyšnios viršūnė,
Zydro veido, kaip žydras dangus,
Kaip vėlė, kaip vėlė nemūrinė
per pasaulį keliauja žmogus.
tik truputį kilnesnis, doresnis, gražesnis.
Keliantis žmogus toks kaip mes, —

Saukiu aš tautą, GPU užguitą
ir blaškoma, it rudenio lapus,
į naują vieškelį, į naują buitį,
kur niekad šiaurūs vėjai neužpūs.

Saukiu lietuvių burtis prie lietuvių
ir gyvą širdį prie gyvos širdies,
kad tamsiame vidurnaktį nežuve
pakiltų rytmečiui gyventi ir žydti!

Iš sutemų, iš prieblandų išieikit,
uždekit naują ugnį širdyse!
vergams palikit vergo naktį klaičiai! —
saukiu aš, jūsų protėvių dvasia.

Saukiu aš tautą, žemės pėdoj gyvą
ir vityturėlio rytmečio maldoj.
Ir žydinčią, kaip žydinčių alyvų
papyvesio sodybose žiedal.

Saukiu pavasario pilkų vagų artoją —
tegul lig saulės kyla jo dalnai
Tegu laukai, tegul miškai kartoja:
Gana tuižies, gana mirties, ganal...

Saukiu aš darbo rankų milijonus
išupt naujam darbymečiui varpus,
į naujo džiaugsmo klėtis, naujo darbo
klonius, ne kapus.
ne kalinio namus, ne liūnus, ne kapus.

Saukiu vardu aš jūsų vargo žemės,
balsu pillakalnių, ir pievų, ir miškų —
nekeršykite, kad keršto kraujo dėmės
nekrisėtų prakeiksmu ant jūsų vaikų
vaikų...

Saukiu aš amžių: atetities nevertas,
kas dabarties nedrįso tautai nešt,
kas posūnių žaidzas širdy atvertas
Išdeginio liepsna veimainiškos ugnies.

Saukiu balsu tėvų dievų ramovės
ir jūsų krikšto atgalla šviesia:
stovėkit amžiais čia tvirtai, kaip saulė
stovil —
saukiu aš, Jūsų protėvių dvasia.

BERNARDAS BRAZDŽIONIS
1941 metais

„Mes ją vadinom poete...“

(Atkelta iš 2 psl.)

literatų būrelio valdybos pirmininke, daugiatiiražinio laikraščelio „Zvilgsnis į gyvenimą“ vyriausiaja redaktore, lotynų kalba leidžiamo „Antikos“ būrelio laikraščelio „Solatium animae“ redaktoriaus pavaduotoja ir bendradarbe. Ji įvairių būrelių susirinkimuose, literatūrinuose ir poilsio vakaruose skaitydavo savo poetinę kūrybą, bendradarbiau gimnazijos laikraščelyje „Kelmės atžalynas“, respublikiniuose moksleivių žurnaluose. 1938 m. Tauragėje įvykusiame religininkų kongrese skaitė savo eilėraščius. Baldauskaitė buvo įvairių minėjimų organizatorė, meninių programų atlikėja. 1939 m. Svėkšnoje (Silutės rajone) vykusiame Žemaitijos moksleivių meno saviveiklos vakare S. Baldauskaitė su kvartetu padainavo keletą dainų. „Ateities“ žurnalas pažymėjo, kad ji tuomet „... imponavo publikai giliu išgyvenimu ir nuoširdumu“.

Kaip prisimena jos klasės draugė, dabar biologijos mokslių kandidatė Jadvyga Jankauskaitė-Selilionienė, „... stropiausiai ir žymiausia literatūros būrelio veikėja buvo Stefa Baldauskaitė, kurią mes vadinome poete. Baldauskaitė tikrai neeilinių gabumų mergaitė. Jos eilėraščiai buvo paskelbti žurnale „Ateitis“. Stefutė mirė ištremtyje“...

TIKĖJIMO ŽODIS

Kai vaikai būna sunku, jis bėga pas motiną. Sventoji Bažnyčia mus veda pas dangiškąją Motiną. Viena gražiausių Marijos maldų yra vadinamoji lauretinė litanija, apie 1500 m. iš Loreto miesto paplitusi po visą pasaulį. Spalio mėnesį Marijai pildomas rožinis vainikas. O gegužyje Bažnyčia mus kviečia prie Marijos altorių. Jai nuskinami pirmieji pavasario žiedai. Jai skamba giesmės iš mylinčių širdžių. Jai savo svajas, gėles ir meilę išlieja žemės keleiviai.

Tepamilsta mūsų širdys dar karščiau tyrąją Motiną, o mūsų pamaldumas į ją teisprašo gausių malonių iš savo Sūnaus mūsų krastui, Bažnyčiai ir visai žmonijai. Tėbūnie ji Taikos Karalienė, įkvėpdama visiems žemės vaikams geros valios, be

Netikrų pranašų šešėlyje

Pastaruoju metu į dažno pašto dėžutę pateko tokio ar panašaus turinio laiškas: „Ant upės kranto 12-os metų berniukas pamatė saulės spinduliuose Kristų ir kalbėjo su juo. Kristus sakė: „Berniuk, parašyk laišką, kuris apeitų visą pasaulį“. Sakė, jog greit bus Dievo teismas ir pamatysite kraują aplietą žemę. Melskitės, žmonės, į Dievo Motiną Mariją ir būsit išganyti“.

Toliau seka grasinimai, kas bus, jei neįvykdysi laiško sąlygų, o jos reikalauja išsiųsti greit ir daug tokių laiškų. Raštas dažniausiai sunkiai įskaitomas, pakeverzota senos davatkos ranka. Daugybė klaidų ir — jokio parašo. Nors kartais pasitaiko ir gražesnė rašysena — matyt, antėkei liepta.

Siais laikais žmonės pasimetę. Ne tik dabartinėje politinėje situacijoje, bet ir savo sventame tikėjime. Ne be reikalo J. Kristus sakė: „Atsiraiš daug netikrų pranašų, kurie daugelį suvedžios (Mt. 24,1) Aisku, jeigu yra Dievas, yra ir velnias, bet jis tik tiek gali veikti, kiek Dievas leidžia.“

Skaitytojų dėmesiai siūlome vieną kražietės S. Baldauskaitės eilėraščių, publikuotą Kelmės literatų žurnale „Zvilgsnis į gyvenimą“ 1939 m. Nr. 4:

Jei ruduo palaukė virkdo seną usų,
Pakelė nuliūdę supasi beržai.
Pasakyki, broli, kam bepasiguosai,
Jei žmogaus pasaulį dar nesuradai.

Gal ir tu palinksi, kaip žolė nuo vėjo
Rudeninę naktį tėviškės sode...
Laimins rausvos žaros vėliavos nešėją
Sveikins vėjai žemę rudenio sode...

Tu klajosi vienas rudeninę naktį
Su bedaliu skausmu alkanoj širdy.
Kvauks palangėj vėjai, links kaštonų
šakos,
Tu vien liūdną dainą kelyje girdi...
VACLOVAS RIMKUS

RETROSPEKTYVA

J. Vaičekus ruošiasi statyti Kražių skerdynių filmą. Įvairiose Lietuvos vietose jau surengė 101 paskaitą tuo reikalu. Įsisteigė 35 k-tai filmo statymui remti. Juose susibūrė 700 žmonių. Netrukus J. Vaičekus žada lankytis su paskaitomis ir Trakų apskrity.

„Trimitas“ 1934 m. balandžio 5 d.
Nr. 14 psl. 276

Marija ir motinos

kurios kiekviena taika yra netvirtal Tėpajaučia Jos maloningą globą visi, kas gražiausiai gegužės vakarais kūdikišku nuoširdumu atvers savo sielą dangaus ir žemės Karalienėi.

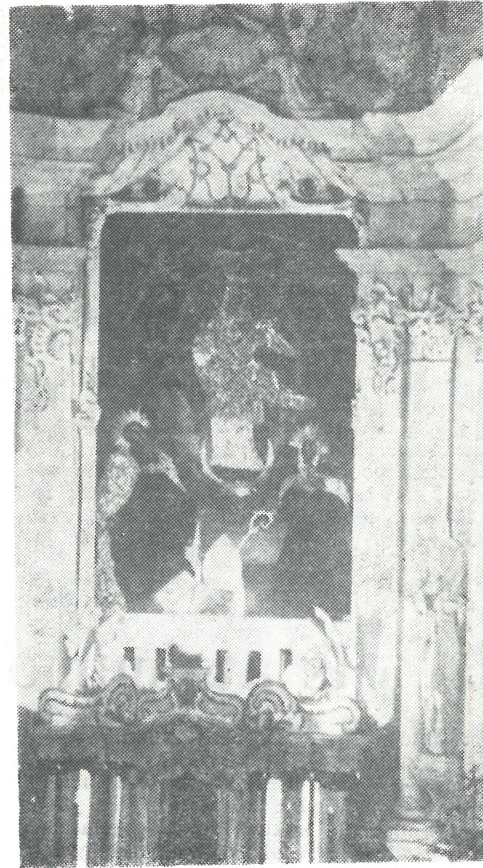
Marija — mūsų visų dangiškoji Motina ir kas ją myli, tas negali nemylėti savo žemiškos motinos.

Sv. Augustinas pasakė savo motinai: „Buval man dangumi ir eisi į dangų“. Iš tikrųjų šv. Monikos pasiaukojimas, malda, ašaros atvertė jos ištvirkusį sūnų. Dievas atlygino jai už pasišventimą ir sūnus, ir motina paskelbtė šventaisiais.

Marija mums — tobulo ir švento gyvenimo pavyzdys. Gražiausias metų menuo skirtas jai. Garbindami Mariją, pirmąjį jos mėnesio sekmadienį prisimename ir savo motinas. Joks sociologas, joks pedagogas neras tinkamų žodžių nusakyti motinos reikšmę seimai. Jeigu vyras jaučiasi laimingas, jei vaikas gauna gerą išauklėjimą, jeigu namai yra jaukūs, — tai motinos nuopelnas. Jeigu motina kartais suklumpa, tai šeimos židinyje yra žuvelė.

Motina yra paties Dievo duota jaunimo auklėtoja. Rašytojas Balzakas yra pasakęs: „Moterų instinktas pralenkia garsių žmonių mokslą“. Ir iš tikrųjų, motina iš savo širdies pasisemia tai, ką vyras pasisavina giliomis studijomis iš knygų. Tik kaip svarbu laiku suvokti didžiąją motinos meilę ir jai apie tai pasakyti, atsiprašyti už praeitį. Motina neieško šlovės, yra užmarši savo vaikui, kaip užmaršus yra Dievas atgailaujanti. Deja, daug kas šitai delsia. Kad ir labai gražios gėlės prie motinos kapo neatitaisys tokio apsilaidimo.

Minėdami Motinos dieną, kiekvienas prisiminkime savo motinas ir prašykime visų mūsų dangiškąją motiną Mariją, kad ji laimintų jas ir suteiktų Jėgų bei ištvėrmės.

Paveikslas „Svč. M. Marijos éimimas į dangų“ — dar vienas respublikinės reikšmės dailės paminklų, saugomų Kražių bažnyčioje.

kais. 1958 m. šv. Marija pasirodė garsiam pasaulyje Liurde (Prancūzija) mergaitėi Bernadetai Subiru. Vaikams Marija pasirodė 1917 m. Fatimoje (Ispanija). Paskutinis garsus daugkartinis Marijos pasirodymas, sukėlęs pasaulyje nemažą atgarsį, įvyko Medžuegorėje, nuošaliame Jugoslavijos kaime. Nuo 1981 m. birželio 24 dienos Marija pasirodydavo jaunų žmonių grupei.

Bažnyčia labai atsargi įvairių stebuklų atžvilgiu, ir kol stebuklingi įvykiai neištirti kompetingų asmenų, nieko viešai nesako nei už, nei prieš.

Grįžtant prie minėtų laiškų, pasakyti galima viena: šiandien mūsų tautos vaikams nebemato Kristaus nei jo Motinos Marijos, nes jų širdys pilnos kitokių vaizdų. O nevertiems Dievas stebuklų nedaro (už tai Marija pasirodo vaikams, nes jie sventesni už suaugusius).

Melskimės už savo tautos atėitį: kasdien kalbėkime šv. rožančių už Tėvynės ir Bažnyčios priešų atsivertimą, penktadieniais pasninkaukime ir pastoviai gyvenkime be sunkios nuodėmės. Mūsų ginklas tebūnie malda. Tik šiuo ginklu mes dar galime pakeisti visų įvykių eigą, nugalėti esamą blogį ir iš Dievo išprašyti to, ko trokšta kiekvieno tikro lietuvių širdis.

Kun. STANISLOVAS ANUZIS

Kelmės rajono „Tremtinio“ klubo rezoliucija

Stalinizmo laikotarpiu neteisėtai ištremtieji ir nutelstieji Lietuvos gyventojai nuošaliausiose Sąjungos vietose, atšiauriausiose klimato sąlygose buvo panaudjami patiems sunkiausiems darbams. Ištremiant iš jų buvo atimtas turtas, o už darbą gaudavo tik 10 proc. uždirbto atlyginimo. Dirbo dažniausiai net be poilsio dienų, jiems nebuvo teikiama kvalifikuota medicininė pagalba. Nuo tokio alinančio darbo daugelis mirė ištremties ir įkalinimo vietoje, likusieji neteko sveikatos.

Mes įsitikinę, kad tremtinių ir politinių kalinių darbas buvo sunkesnis, negu tų, kurie juos trėmė ar saugojo konclageriuose, t. y. kariškių ir NKVD darbuotojų, šiandien besinaudojančių įvairiomis lengvatomis. Mes nepritariame 1988 m. gruodžio 27 dienos LTSR Ministrų Tarybos nutarimui Nr. 368. Manome, kad tremtiniai turi teisę ne į dalinę kompensaciją, o į viso turto, kuris buvo neteisėtai atimtas, atgavimą. 1989 m. vasario 18 d. 422 Kelmės rajono „Tremtinio“ klubo nariai vienbalsiai priėmė šią rezoliuciją:

1. Prašome įstatymo, pagal kurį neteisėtai ištremtieji ir nutelstieji būtų išleidžiami į pensiją lengvatinėmis sąlygomis: vyrai nuo 55,0 moterys nuo 50 metų amžiaus.

2. Prašome, kad minėtame nutarime nebūtų ribojama tremtiniams gražintinos kompensacijos maksimali suma.

3. Prašome įstatymiškai suteikti tremtiniams teisę naudotis bent tomis lengvatomis, kuriomis seniai naudojasi Didžiojo Tėvynės karo veteranai.

4. Kviečiame visus, prisidėjusius ir tiesiogiai dalyvavusius neteisėtose represijose prieš Lietuvos gyventojus, savanoriškai viešai prisipažinti ir padėti atstatyti istorijai tiesą.

5. Mes pritariame Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio programai, kuri išreiškia mūsų viltį ir lūkesčius, ir konsoliduojamės su Sąjūdžiu.

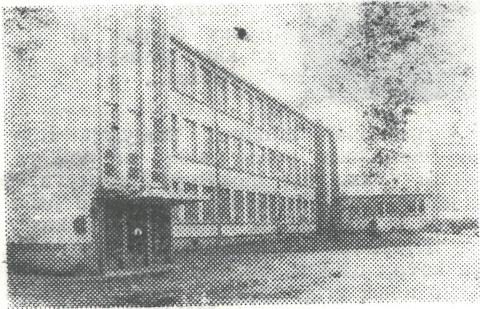
REDAKTORĖ N. PETROSIUTE-TIMOFEJEVA

KRAŽIŲ AIDAI

Nr. 7(10)
1989 M.
BIRŽELIS

LEIDŽIA LIETUVOS PERSITVARKYMO SĄJŪDŽIO KRAŽIŲ GRUPĖ

KRAŽIŲ MOKYKLAI — 375 METAI

AMELIJA MILTENIENĖ
Lietuvis prie lietuvio...
Kražietis prie kražiečio —
Arčiau gimtinės
Ir savų namų.
Medžiokalnės dar laukia —
Taip artima čia viskas,
Išaugę iš savų šaknų...

Duok ranką draugui, broliui, sesei —
Kartu nulenkim galvas
Krauju pasruvusiai Kražanteli,
Čia protėvių maldas
Dar šnibžda žalios kalvos —
Visi norėjo dirbt, mylėti ir gyventi.

Tiktai tautos likimas
Vis krankė varnu juodu
Ir nešė mirtį kraupią
Virš žydinčių laukų.
Ne vien tik duona —
Sąžinę mes taupėm,
Kad atsitvestume laiką,

Tauta pabudo.
Kelias ir Kražiai —
Garsus miestelis praeties. —
Tikiu, už Lietuvą, už gražią,
Kražiečiai ranką
Viens kitam išties.

DARBAIS SUGRĮŽTANTYS

Gegužės 25-ąją Jadvyga Laurinavičiūtė sukanka 91-eri. Gyvena vienai viena Kaišiadoryse. Bet, regis, vienatvės per daug nejaucia. Aplanko ją buvę auklėtiniai, buvę bendradarbiai, kaimynai, literatūros tyrinėtojai, kraštotyrininkai, žurnalistai... Pati nuėina į parduotuvę. Nuo pirmos iki paskutinės eilutės skaityti „Gimtąjį kraštą“, „Skaito“, „Kultūros barus“. Skaito gausybę lenkiškos spaudos.

—Girdėjote, kad leidžiami „Kražių aidai“? — teiraujosi.

—Kurgi negirdėsi! Man apie jus draugai parašė. Tik kaip gauti tą laikraštį? Juk jo Kaišiadoryse neužsisakysi... — sielojasi J. Laurinavičiūtė.

Neatsitiktinai J. Laurinavičiūtėi kiekvienas geras žodis, kiekviena žinutė apie Kražius miela ir įdomi. Nes su Kražiais, su jų garsia praeitimi susijusi jos biografija. J. Laurinavičiūtė apie dešimt metų mokytojavo Kražių gimnazijoje, dėstė joje lietuvių kalbą ir literatūrą, vokiečių kalbą, pavaduodavo kitų dalykų kolegas.

—Buvau įstojęsi į Kauno universitetą, tiksliau variant, netgi dar ne į universitetą, o tik į aukštesniuosius kursus, — prisimena J. Laurinavičiūtė. — Tačiau netrukus turėjau palikti mokslą, nes neturėjau pinigų. Tad aš, gavusi iš draugės

Tarsi gavus šaltinį

laišką, kad Kražiuose yra laisva mokytojų vieta, išvykau dirbti ir susitaupti pinigų studijoms.

Mokykla, pedagogų kolektyvas, miestelis jaunajai pedagogei patiko. Ir ji maždaug po pusantros metų, išvykdama į Kauną, pažadėjo: baigusi studijas sugrįšiu į

Kražius.

Studijų metais likimas lėmė J. Laurinavičiūtėi kurį laiką gyventi viename kambaryje su Salomėja Bačinskaite — būsimąja žymia lietuvių poete S. Nėrimi, klausytis V. Mykolaičio-Putino, J. Eretos ir kitų garsių profesorių paskaitų. Per vasaros atostogas toli keliavo į Vakarų Europos valstybes, į Palestiną, arabų kraštus. Susidomėjo švedų rašytojos Selmos Lagerlof kūryba, kurią panorė skaityti originalo kalba. Tad sėdo prie žodynų.

1928 m. baigusi Kauno universitetą, J. Laurinavičiūtė, kaip ir buvo zadėjusi, sugrįžo į Kražius. Įniko ne tik į pedagoginę, bet ir į kultūrinę bei literatūrinę veiklą. Kražiuose J. Laurinavičiūtė išvertė iš švedų kalbos S. Lagerlof apysaką „Kapų lelija“, kurią netrukus ir išleido Kaune, o trumpesnius kūrinėlius, vertimus publikavo periodikoje. Ji glaudžiai bendradarbiavo su prancūzų kalbos mokytoja Mejerjete, taip pat vertėja, kuri tuo metu išvertė į lietuvių kalbą A. Diuma kūrinus.

J. Laurinavičiūtė su kitomis mokytojomis Kražių apylinkėse rinko tautosaką. Ją panaudodavo ne tik pamokose, bet ir literatūrinuose vakaruose. Kviesdavo į juos ir pačius dainininkus, pasakotojus. Dalyvavo statant scenos kūrinėlius. Į literatūrinius vakarus, valdinius, gegužines kartais atvykdavo ir kauniškiai, dažniausiai — S. Nėris. Viešėjo ir prof. V. Mykolaitis-Putinas, ir prof. J. Eretas, ir jaunas J. Paukštelis, kiti vėliau pagarsėję mokytojai. S. Nėris Kražiuose pas J. Laurinavičiūtę lankėsi ar ne šešis kartus. Dabar sunku prisiminti, o visi užrašai, nuotraukos, laiškai karo ir pokario metais iktadarių ir tamsuolių buvo sunaikinti. Be to, J. Laurinavičiūtės teigimu, S. Nėris Kražiuose kūrė. Po vienos gegužinės, per naktį degančių laužų sužavėta, ji parašė eilėrašį „Sfinkso akys“.

Kurį laiką J. Laurinavičiūtė tvarkė ir Kražių gimnazijos biblioteką.

Galbūt ir iki šios dienos J. Laurinavičiūtė gyventų Kražiuose, jeigu ne tie gimnazijai lemtingieji 1936-ieji. Gimnazija buvo uždaryta, o J. Laurinavičiūtė buvo priversta kitur mokytojauti. Ji apsigyveno Kaune, o po karo, išėjusi į pensiją, atvyko į Kaišiadorys, į savo tėvų namus, kurių slenkstį irgi ne vieną kartą yra mynę garsūs mūsų rašytojai. Žodžiu, J. Laurinavičiūtė sugrįžo į savo vaikystės pastogę.

—Tačiau iš atminties neišblėsta ir, matyt, niekada neišblės Kražių gimnazija, — sako J. Laurinavičiūtė. — Ji man — tarsi gavus šaltinį.

„Kražių „Ziburio“ gimnazijos mokytojai. Sėdi Konstancija Steikūnienė, Zofija Zdikauskaitė, direktorius Leonardas Avižienis, Barbora Mejeraitė, Jadvyga Laurinavičiūtė. Stovi Juozas Slukšta, Kazimieras Bagdonas, Kalinastas Simkevičius, Petras Balčiūnas, inspektorius Jonas Steikūnas.

Kražiai, 1936 m. gegužės 29 d.

„Grumtis vėtroj — mano siekis!“

Artėjant Kražių mokyklos jubilėjui, mūsų redakcija gauna nemažai laiškų apie žymius Kražių mokyklos mokytojus, jos auklėtinius. O apie Mykolą Venclauską mums parašė net du autoriai. Kadangi abiejų autorių rašiniai įdomūs ir glaudžiai papildantys vienas kitą, sudėjome juos draugėn ir siūlome mūsų mielėms skaitytojoms.

Poetas ir dramaturgas Mykolas Venclauskas gimė 1906 m. lapkričio 16 d. Malinavoje, Kelmės rajone. 1919 — 1927 m. mokėsi Kražių „Ziburio“ gimnazijoje. Vėliau studijavo Vytauto Didžiojo universitete Kaune, mokytojavo Tytuvėnų ir Kražių pradinėse mokyklose. 1944 m. pasitraukė į Vakarų, gyveno JAV. Mirė 1977 m.

Mykolas Venclauskas buvo linksmas, draugiškas, truputį vėjavalkiškas vaikinai, jautrios, meniškos sielos žmogus. Pasižymėjo įvairiapusiškais gabumais: buvo miklus sportininkas, literatūros vakaruose deklamodavo eilėraščius, skaitydavo savo kūrybą, griežtą smuiku, dainuodavo arijas iš operų, piešė dekoracijas, rašė pjeses ir jas statė visuomenei, režisavo operetas („Tariamas ligonis“, „Kaminkrėtys ir malūnininkas“ ir kt.). Būdamas studentas, atostogų metu Kražiuose pastatė V. Mykolaičio-Putino „Valdovo sūnus“, inscenizavo padavimą „Zivilė“. Vėliau, jau mokytojaudamas, (nuo 1935 m.) Kražiuose pastatė 3 veiksmų L. Giros tragediją „Kerštas“, savo paties sukurtas pjeses „Saulutė“, „Undinė“, „Užburtoji dūdelė“. Ypač M. Venclauską išgarsino dramatinė pa-

saka „Saulutė“ („Karlaitė Genutė“), kuri 1939 m. buvo pastatyta Valstybės teatre Kaune (režisierius — K. Jarašiūnas, dailininkas — V. Palaima, kompozitorius S. Gailevičius). 1940 — 1941 m. „Saulutė“ Valstybės teatre statyta net keletą kartų. Jos premjera 1941 m. įvyko ir naujai iškūrusiam Vilniaus Valstybiniame teatre. 1943 — 1944 m. „Saulutė“ net septynis kartus statyta Kauno jaunojo žiūrovo teatre.

Teatro kritikai gerai įvertino naujojo dramaturgo sceninį debiutą, daug šiltų žodžių skyrė aktoriams, atlikėjams, M. Juozapaitytės paruoštam baletui išstojiui valdinime, puikiom dailininko Palaimos dekoracijoms. Teatro pastatyme dalyvavo ir šiandien žinomi scenos meistrai: Miro-

(Nukelta į 2 psl.)

Į SAMBŪRĮ

Į pirmąjį suvažiavimą

Kražių vidurinę baigiau prieš 34 metus. Rodos, daug vandens nutekėjo, o Kražių mokyklos, klasės draugų, mokytojų pamiršti negaliu. Ir kuo didesnė metų našta slegia pečius, tuo ilgesys didėja. Daug kas pasikeitė nuo anų laikų visose gyvenimo srityse, pasikeitė ir mes patys. Įdomu būtų susitikti buvusiu mokytojus, klasės draugus. Todėl su džiaugsmu pritariu LPS Kražių grupės sumanymui organizuoti Kražiečių sambūrį. Pritariu šio sambūrio tikslams, kurie išdėstyti „Kražių aidų“ pirmame numeryje, bei pasisakiusių šia tema mintims.

„Kražių aidų“ šeštasis numeris jau paskelbė ir pirmojo Kražiečių sambūrio suvažiavimo datą, kurią sutapatinsime su mokyklos 375-ojo gimtadienio minėjimu (jau tuo suėjimu, anot K. Jocienės) — birželio 17 dieną, 11 valandą. Šiam atsakingam darbui sudarytas organizacinis komitetas, į kurį įeina visi LPS Kražių grupės nariai, Kražių vidurinės mokyklos direktorius, apylinkės Tarybos vykdomojo komiteto pirmininkas, bent po vieną moksleivį nuo kiekvienos mokyklos laidos: inžinierius St. Stonys, mokslo darbuotojas Alg. Petruolis, mokslo darbuotojas Z. Stasevičius, mokslo darbuotojas M. Michelbertas, mokytoja I. Savickytė, farmacininkas V. Blinstrubas, žurnalistas C. Grincevičius, mokytoja K. Martinavičiūtė, inžinierius K. Ralys, mokytoja E. Skaudvilaitė ir kiti.

Visų pasiūlymus pirmojo Kražiečių sambūrio suvažiavimo ir mokyklos jubiliejaus klausimais siųskite (skambinkite) organizaciniam komitetui. Ir... neveluokite į suvažiavimą bei šventę.

BENEDIKTAS ANDRULIS
1955 metų laidos absolventas,
organizacinio komiteto narys

Priimkit ir mane

Po ilgos metų pertraukos vėl išgirdau apie Kražius. Mane pasiekė „Kražių aidai“. Sveikinul! Man tai — itin malonu, nes gimiau netoli Kražių, Livoniškių kaime, gausioje valstiečių šeimoje. Jau daug metų, kai gyvenu Telšių rajone, bet negaliu užmiršti gimtinės. Tad priimkit ir mane į savo būrį. Aš galėčiau talkinti „Kražių aidams“. Aš nemanau, kad jums trūksta korespondentų, bet labai norėčiau prisidėti prie pirmo laisvo laikraščio.

GENOVAITE PETRULIENE
Telšių raj. Padvariai

Sambūris Kaune

1989 metų balandžio 20 dienos „Kauno tiesoje“ randame žinutę „Atsiliepkite, kražiškiai!“ Jos autorius, buvęs Kražių mokyklos auklėtinis, dabar Kauno 7-osios vidurinės mokyklos mokytojas Romanas Jasulaitis, rašo: „Norime organizuoti tokį sambūrį ir Kaune bei rajone gyvenančių kražiškių. Susivieniję jėgas, galėtume konkrečiais darbais prisidėti prie Kražių kultūros paminklų atstatymo...“

Darbu tikrai daug, todėl kviečiame visus kražiškius, gyvenančius Kaune, į susirinkimą balandžio 21 d. 19 val. Kauno 7-je vid. m-kloje pas istorijos mokytoją...“

Saukul Mums reikia konkrečių darbų, paramos. Būtų gražu, kad tokie sambūriai atsirastų Klaipėdoje, Šiauliuose, Vilniuje — kur tu kražiškių nėra?..

Artėja Kražių mokyklos 375-ųjų metų jubilėjus. Tikimės atvykstančių kražiečių iš visos Lietuvos.

EDVARDAS DIRMEIKIS

Skaitys Čikagoj

Ačiū už „Kražių aidus“. Tai labai vertingas leidinys. Ypač gerai, kad turime jį nuo pirmojo numerio. „Kražių aidus“ persiunčiau ir į Čikagos spaudos centro archyvą. Laukiame naujų numerių.

KAZYS DAUGELA
JAV, Betfordas

MOKYKLA ATGIMSTA

Kai atgimimo banga, išjudinusi sostinę, nusirito per didžiulius Lietuvos miestus, mes, kaimo mokytojai, dar nedrąsiai žvalgėmės — kas pirmas pas mus sujudins vandenį, nuo laiko ir prievartos apmūsųjęs ir dvoktelėjusių, ilgai lauktį neteko. Netruko atgaivos vėjai atpūsti ir iki žilųjų Kražių. Susikūrė LPS iniciatyvinė grupė.

Darbą pradėjome nuo savęs, savo mokyklos, savo miestelio. Pirmas didžiulis renginys — mitingas, skirtas Kražių skerdynių 95-osioms metinėms. Suplūdo žmonių iš visos Lietuvos, dauguma jų — buvę kražiečiai, Kražių mokyklos auklėtiniai. Tada ir gimė idėja — susiburti į Kražiečių sambūrį.

Iškart susirūpinome ir tautiniu mokyklos atgimimu. Jau antri metai mokytojos R. Seputienės sukurtas etnografinis mergaičių ansamblukas džiugina lietuviško šokio ir dainos pasiilgusių kražiečių širdis. O šiais metais atgijo ir mokytojų kolektyvas. Jų etnografinė vakaronė linksmo Kražių kolūkiečių, mokinių tėvų, lietuviška jų daina, senoviški šokiai ir žaidimai skambėjo ir švietimo darbuotojų profsąjungos organizuotoje ap-

žiūroje, Kelmės kultūros namuose mokytojų konferencijos metu.

Bet masiškesniai lietuviška daina suskambo mokyklos koridoriuose, kai prasidėjo Lietuvos kalbos ir liaudies dainos savaitė. Kasdien po dviejų pamokų į antro aukšto koridorių rinkosi visi — nuo mažiausių iki didžiausių. Dainavome, žaidėme, šokome drauge — mokiniai ir mokytojai — tarsi viena didžiulė šeima, apjungta vienos galingos jėgos — meilės giminei, jos dainai, papročiams... Savaitę užbaigėme etnografinė popiete, į kurią pasikvietėme senelius, kad jie pakalbėtų savo tarpe, pasektų pasakų, padainuotų senovinių dainų. Popietę pradėjo mokyklos literatai posmais apie kalbą, mergaičių etnografinis ansamblis padainavo, o toliau viskas vyko savaime: dainą keitė šokis, žaidimą — mįslės. J. Ramanauskaitė papasakojo prisiminimus iš baisių karo metų, Ačienė padeklamavo eilėraščių apie lietuvių Birutę, kurią pamilo garsusis Lietuvos kunigaikštis. Visus sudomino Sepučiu šeimos kapela: grojo ir dainavo močiutė, senelis, mama ir trys vaikai. Ilgai skambėjo senelių Ežerskio ir Zubricko dainos, valso sukūryje sukosi seneliai su

Jono Lipskio nuotraukoje, akimirka stabtelėjo ties Sepučiais. Šio grazaus šeimos muzikinio kolektyvo siela — Regina Seputienė su savo sūnumis: Nerijumi, Tadu ir Aurimu, o taip pat su linksmuoliais tėveliais Liudja ir Jonu Gusčiais. Tik vyras Stepas šį kartą nespėjo darbai...

savo anūkais, mokytojai, mokiniai... Ir tokia šiluma visus buvo apėmusi, toks giedras, natūralus džiaugsmas — tarsi po daugelio metų sugrįžus namo...
Tais pačiais pirmieji tautinės mokyklos daigai kražiuose. Ypač džiugu, kad šventė neuzsibaigė su ta diena. Ir dabar dažnai pertraukų metu suskamba lietuviška daina, sukasi rateliai ar, grojant niekada

nepavargstančiai muzikos mokytojai R. Seputienė, suka poros valsą ar polką. Tiesa, tai vyksta dar mokytojų iniciatyva. Bet jaunos akys jau spindi, tikiu, kad jos užsidegs ir noru ne tik atkartoti tai, kas buvo lietuviams brangu nuo seno, bet ir noru kovoti už visa tai, kas lietuviška ir brangu mūsų prigimčiai.
AMELIJA MILTENIENE

„Grumtis vėtroj — mano siekis!“

Atkelta iš 1 psl. Kernagis ir kt. Dauguvietytė, Juodytė, Kernagis ir kt.

Dar Lietuvoje pradėta dramatinė kūryba buvo tęsiama ir svetur. 1952 m. Klivlando lietuvių Rūtos teatras pastatė pasaką vaikams „Burtininko pils“. 1964 m. tame pačiame mieste Vaidilos teatras suvaidino jo dramatinę pasaką „Užburtoji dėdelė“.

Didelis Mykolo Venclausko indėlis ir į grožinę kūrybą.

Susidomėjęs ir pamilęs lietuvių tautosaką, jai liko ištikimas iki pat savo gyvenimo pabaigos. Dar būdamas studentas, 1931 m. įteikė „Zinijos“ bendrovei nemažos apimties rinkinį „Liaudies pasakos eilėmis“, kurios tais pačiais metais ir buvo išleistos. Lietuvos švietimo ministerijai pripažino knygą tinkama visoms mokyklų bibliotekoms. Rinkinyje įdėta 10 lietuviškų pasakų. Autorius rinkinio pabaigoje atžymi, kad jas paėmęs iš J. Basanavičiaus tritomo „Lietuvos pasakos įvairios“. Šiandien šis eiluočių pasakų rinkinys tapo

tikra retenybe. Jame rasime šias pasakas: „Du broliū“, „Karalaitė — gulbė“, „Velykų pasaka“, „Močekė ragana“, „Karalaitė — varliūkste“, „Mildutė“, „Nežinomoji“, „Karalaitė ir saulės dukterė“, „Karaliaus žentas ir užburtas dvaras“, „Rinkinį puošia gausybė dailininko Kazio Simonio iliustracijų. Pasaka „Užkeiktas dvaras“ paimta iš J. Basanavičiaus pasakų ir padavinų rinkinio „Iš gyvenimo vėlių bei vėlinių“.

M. Venclausko „Liaudies pasakos eilėmis“ to meto periodinėje spaudoje buvo teigiamai įvertintos. 1938 m. „Mokslo“ redaktorė išleistoje ir poeto S. Anglickio redaguotoje žemaičių rašytojų prozos ir poezijos antologijoje „Zemaičiai“, deja, nerasime M. Venclausko pavardės, nors kai kurių ten patalpintų rašytojų kūryba žymiai silpnesnė už Mykolo.

Periodinėje spaudoje paskelbė eiluočių pasaką „Ištikimas tarnas“, girdėtą Kražių apylinkėse. Žinomos jo eiluočių pasakos: „Eglė žalčių karalienė“, „Gurdragalvis“, „Laimės žirgas“, „Apie bailių

karaliū“ ir kt., kurios buvo išspausdintos „Jaunosios kartos“ jaunimo žurnale. Be to spaudoje paskelbta jo poema „Laisvės rytai“, baladės „Skenuolis“ (pagal A. Puškiną), Polikrato žiedas (pagal F. Šilerį), „Paskutinė daina“, „Lopsinė“, „Pirklys“, „Jaunikis“, „Erelis“, „Dykis“, labai daug originalių eilėraščių — „Ziemos naktys“, „Baltos zuvėdros“, „Lietuvaitė“, „Velykų rytai“, „Artojas ir pavasaris“, „Tylų vakarą“, „Smūtkelis“, „Lekia žirgas“, „Baltas beržė“, „Pieviška dalia“, „Tavo siltos lūpos“, „Rožė“, „Zalia vasara“, „Spalių devinta“, „Rudenį“, „Dangaus takas“ ir daugelį kitų. Jo eilėraščių skambus lengvai įsimintini, todėl keletas jų tapo net dainomis („Eik, sesule, į darželį...“, „Nesk, vėjel, mūsų visas...“ ir kt.).

M. Venclausko poezija ir dramaturgija yra visai nežinoma jaunimui. Apie ją nerasoma Lietuvoje išleistoje enciklopedijoje, tiksliai 1987 m. Vagos leidyklos išleistame V. Vanago „Lietuvos rašytojų sąvade“ yra trumpa informacija apie M. Venclausko literatūrinę veiklą.

Skaitytojų dėmesiui siūlome Mykolo Venclausko eilėraščių „Į melsvus tolius“, kuris buvo išspausdintas 1931 m. „Jaunosios kartos“ žurnale (Nr. 23, p. 17).

Tiesos kelias tolių plotais.
Nerimą krutinėję sėja.
Zvelgia žirgas nežabotas,
Zirgo karčiais žaidžia vėjas.

Kas man kalnai, uolos kietos?
Kas patamsių šmėklos juodos?
Sirdyje pasiilgimas!
Tyraingės jaunos godos!

Tegul siaučia, tegul gaudžia
Audros ir perkunai... Niekis!
Tarp pavojų skinti kelią,
Grumtis vėtroj — mano siekis!

Zvengia žirgas nežabotas,
Zirgo karčiais žaidžia vėjas.
Tolius supas gelsvi plotai,
Nerimą krutinėję sėja...

VACLOVAS RIMKUS
Kraštotyryninkas
JULIUS ŠIMKEVICIUS
Kauno m. Kražiškių
sambūrio narys

Ne viską nusineša užmarštis

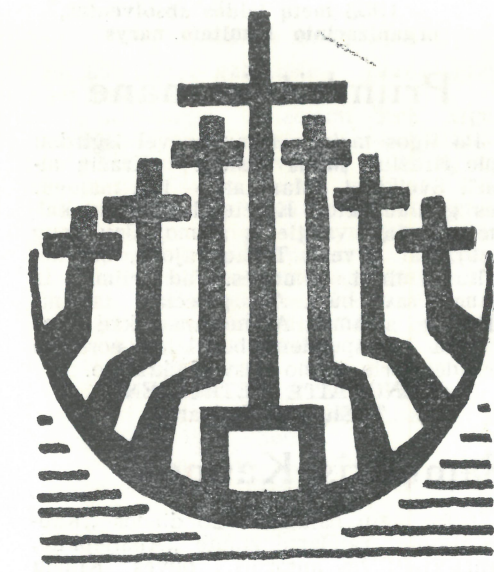
Plataus skaitytojų atgarsio susilaukė kun. St. Anužio publikacija „Vardan tos Lietuvos“ (K. a. Nr. 3), pasakojanti apie kunigą St. Rimkų. Rodos, gana išsamiai autorius nušvietė jo kunigo žmogaus, Lietuvos patrioto neilgo gyvenimo kelią, tačiau skaitytojui atrodo, kad per mažai pasakyta apie šį ištisų didelių žmogų. „Kam teko bendrauti su kun. S. Rimkumi, tas jo nepamirš iki grabo lentos. Pradžios mokykla, kurioje aš mokiausi, buvo Kasčiukuose, baisingame užkampyje. Nei kelio, nei tako, o apie mašinas ir galvoti nebuvo ko. Tačiau nebuvo atvejo, kad kunigas neatvažiuotų į tikybos pamokas. Pravers, būdavo, klasės duris ir pasveikins: — Angelaičiai, kilkim vis aukštyn, aukštyn.“

Mes jam atsakom:
— Mes jau nesileisim niekada žemyn. Jis vėl pertaria:
— Angelaičiai, kilkim vis aukštyn, aukšbet gerasiais kilkim vis aukštyn darbai.
Pažino jis kiekvieną vaiką, žinojo jo likimą. Ypač atidus būdavo našlaičiams. Paglostys, paguos. Ir aš tarp tokių buvau. O pamoka baigdavosi linksmą dailimi: šokdavom, dainuodavom. Varžydavomės, kuri kunigas paims už rankos ra-

telio šokti“, — rašo savo atsiminimuose A. Kasparienė. Jos mintis atkartoja J. Lemberienė: „O kaip mes jį mylėjome! Mes žinojome, kada jis turi atvažiuoti į Kaplūščius ir jau tuo laiku akių nenuleisdavome nuo kelio — kuris pirmas pamatys. O paskui bėgdavome pastikti. Kas pirmesnis — tas kunigo dviračiu pavaziuos“.

„Mylėjo šį taurų žmogų ne tik vaikai. Sunku net įsivaizduoti to meto Kražius be kun. St. Rimkaus. Pasisuks tarp jaunimo — dainos, žaidimai, aplankys senimą — vėl kitokie pasirokavimai, ir kišenėse visada užėdavo tai saldinių, tai popirų. Pavaišinimui. Aplankydavo jis žmones ne tik namuose, bet ir laukuose, prie darbų, su žemkasiais, vadinamais „zimagorais“ pasišnekėdavo“, — pasakoja O. Rimkutė. O jų visų mintis lyg apibendrina M. Karpaitė: „Kai sužinojome apie kunigo likimą, ilgai negalėjome atsigauti: per sunku buvo patikti tokia netektimi. Bet šitokie žmonės nemiršta. Jie amžinai išlieka tarp mūsų“.

Šioje senoje nuotraukoje ir matome Stanislovą Rimkų tarp „zimagorų“ ant jų kasamos Kražantės šlaito.
NIJOLĖ PETROSIŪTĖ

TIKĖJIMO ŽODIS

Dabartinė Kauno tarpdiecezinė kunigų seminarija yra pavaldėtoja ir tęsėja Žemaičių kunigų seminarijos, kuri 1601 metais vyskupo Stanislovo Kiškos pastangomis buvo įkurta Varniuose ir kuri veikė iki 1614 metų.

1621 metais vyskupas Mikalojus Pacas užrašė seminarijai Milžuvėnų, Getantiškių bei kitas apylinkes ir pasisakė tuos turtus atiduoti Kražių jėzuitams, kad tie pastatytų Varniuose seminariją namus. Vyskupas net nustojo siųsti į Vilnių klierikus, tikėdamas, kad tie visko išmoks Varniuose. Tačiau jėzuitai, paėmę turtus, seminarijai rūbų nepastatė. Tik po kelerių metų, vyskupo spiriami, jėzuitai pastatė nedidelį medinį namą Kražiuose (ne Varniuose), kuri imta vadinti seminarija. Seminarija buvo pastatyta prie pietinio jėzuitų mokyklos galo. Šiandien toje vietoje stovi lėtpjūvė.

Tuo laikotarpiu rengimas kunigystei Lietuvoje nebuvo centralizuotas: vieni buvo siunčiami į Vilnių, kiti ruošiami namuose, o dar kiti — Kražiuose. Tad seminarijų skaičius Kražiuose buvo nedidelis. Neaiškūs ir mokymo lygis. 1624 metais

Kunigų seminarija Kražiuose

kan, Jonas Kazakevičius vizitavo Kražių seminariją, kur rado net patį pastatą begrūvanti. Už tai vyskupas S. Kiška (valdęs vyskupiją 1619—1626 m.) už savo pinigų nusipirko erdvius namus ir juose patalpino klierikus.

Nedarė garbės dvasininkų luomui ir patį seminarijos tvarka. Vyskupas Tiškevičius iš Kražių jėzuitų atėmė Getautiškių dvarą. Vienuoliai supyko, prasidėjo teismai, klierikams visiškai nebėliko dėmesio. Tik pasiekę popiežių, jėzuitai pagaliau dvarą atgavo. Apie šį laikotarpį vyskupas M. Valančius rašė: „Jezavitai, bardamos su vyskupais, dėl mokymo mokė klierikus Kražių seminarijoje, vienok darė tai iš samdininkai nenorėdami, todėl talpino seminarijoje nemokslus jaunikičius, patalpinę tyčiomis kaip reikiant neatkasė jų akių, o tai dėl to, kad nebūtų taip mandri, kaip jų mokytojai“. (Žemaičių vyskupystė, 240 psl., Vilnius, 1972.)

Po didelių vargų 17 a pabaigoje didikas Kazimieras Radvila, vyskupo Horainio paprašytas, pastatė Kražiuose naują medinę seminariją. Deja, mokslas nuo to nepagerėjo.

Šiaip ar taip Kražių kunigų seminarija, nors ir su pertraukomis, veikė nuo 1621 iki 1741 metų pagal P. Balčiūną — iki 1744 m. (Kražiai, Čikaga, 1983. psl. 160). Per tą laiką pasikeitė dvylika vyskupų.

1744 m. Kražių kunigų seminarija buvo perkelta į Varnius, o 1864 m. — į Kauną. Ten ji iki 1926 m. vadinosi Žemaičių kunigų seminarija.

Per savo gyvenimo metus seminarija (Kražiuose ir Varniuose) išugdė nemažą puikių kunigų, daug prisidėjo prie doros, švietimo bei kultūros klausimų sprendimo. Be to Kražių kunigų seminarija neatsieinama nuo Kražių kolegijos, kurią įsteigė ir valdė vienuoliai jėzuitai ir kuri davė Lietuvai daug garsių žmonių.

Šiandien kunigus Lietuvos katalikų Bažnyčiai rengia Kauno tarpdiecezinė kunigų seminarija. Mokslas joje trunka penkerius metus. Ją baigusieji šventina-
(Nukelta į 4 psl.)

Birželio 14-oji — masinio tremimo į Sibirą pradžia

Juodom gedulo dienom i Lietuvos istorija iėjo birželio 14-oji ir birželio 15-oji: masinio tremimo į Sibirą pradžia ir Lietuvos okupacijos diena. Ir reikėjo ilgų kruvinių kančių kelių, kol istorijai buvo sugrąžinta tiesa apie tuos įvykius. Jų paminėjimui birželio 14-ąją 12 val. 10 min. visose parapijos bažnyčiose skambės varpai. Vakare, 18 val. Kražių bažnyčioje — gedulingos pamaldos už žuvusius tautos patriotus. Po pamaldų — paminklams Lietuvos partizanams atidengimas ir šventinimas. Taip pat bus pastatyti ir pašventinti kryžiai Pašilėje ir Karklėnuose.

Birželio 14-ąją kviečiame visus, kam nesvetimas tautos skausmas, iškelti gedulo vėliavas.

IŠTREMIMŲ GEOGRAFIJA

Tremties vieta	Tremties data	Vagonų sk.	Išvežtų sk.	Važtarasčio Nr.
Lokotai (Altajus)	VI. 15	35	1225	119148
Kulunda (Altajus)	VI. 17	75	2625	119154
Bijaskas (Altajus)	VI. 18	70	2450	118548
	VI. 18	71	2485	119159
	VI. 19	71	2425	119163
	VI. 19	55	1925	119161
	VI. 17	59	2065	119157
Barnaulas (Altajus)	VI. 15	5	175	119149
Začajnovas (Altajus)	VI. 20	86	3010	119164
Novosibirskas (Sibiras)	VI. 21	73	2555	119165
Medvežja	VI. 21	43	1505	119165
Gora (Karelija)	VI. 21	24	840	119167
Starobelskas (Ukraina)	VI. 15	25	875	119150
	VI. 19	61	2135	119162
	VI. 21	59	2065	119166
Makatorenburg. Kazachstanas)	VI. 21	29	1015	119165
Minsi (Zap)	VI. 18	5	175	113543
Rusija	VI. 22	12	420	118549
Orša (Rusija)				
Iš viso		871	30405	119172

Baisiam birželiui

Ten ašarų jūros paplūdo,
O upės krauju nutekėjo:
Iš vagonų skausmo dejonės
Pasklido laukais tartum vėjas.

Sudiev jums, miškai numylėti,
Palinkę sodybose kryžiai.
Ir beržai balti svyruonėliai.
Ir sodai alyvom sužydę.

Akim ašarotom bučiuoja
Tėvynės laukų šventą žemę,
O gedulas širdis suvystė,
Kai brolius į Sibirą tremia.

Praeis gal pavasarių daugel,
Ir metai tekės tartum upė.
Skriaudas kruvinasias Tėvynės,
Sirdy išlaikysim įsūpę.

A. P. BAGDONAS

Tautos genocidas

1940. VI 15—1941. 22.

1. Repatriantai į Vokietiją 1940 m. rudenį ir žiemą — 60.000
2. Vadovaujančių asmenų suėmimas 1940 m. liepos 11—14 d. d. ir 18—19 d. d. — 2.000
3. Lietuvos karių areštai ir įkalinimas Gulago Norilske ir kitose koncentracijos stovyklose — 6.500
4. Kalinių likvidavimas 1940—1941 m. — 9.500
5. Pirmasis masinis šeimų išvežimas į Gulagą 1941. VI. 14—17 d. d. — 34.260
6. Aktyviųjų lietuvių žudynės prieš pat karą — 1.600
7. Kovotojai, kritę sukilime 1941. VI. 22—29 d. d. — 2.000
8. Žydų tautybės asmenys ir dalis karių, pasitraukusių su frontu į Sąjungą VI. 22—29 d. d. — 20.000
9. Sunaikinti pyliavos boikotavę ūkininkai, prievarta išgabenti darbininkai ir kitos sporadiškų egzekucijų aukos. — 45.000

10. Nacių holokausto aukos — 165.000
11. Gyventojai, pasitraukę į Vakarų Europą — 120.000

POKARIO LAIKOTARPIS

12. Trys masiniai išvežimai į Gulagą: 1945.rugpjūtis — rugsėjis — 120.000
13. 1946 vasaris ir 1947 lapkritis — gruodis
13. Individualiai areštuotieji ir išgabenti 1944—1948 m. — 48.000
14. Repatrijuotieji į Lenkiją 1944—1948 m.
15. Masinė ūkininkų deportacija 1948. V. 22 — 105.000
16. Masinė miestiečių deportacija 1949. III. 24.
17. 1950 m. kovo—balandžio mėn. deportacija — 41.800
18. 1951, 1952 ir 1953 m. deportacija — 21.000
19. 1948—53 m. individualiai areštuotieji ir deportuoti — 25.000
20. Zuvusieji partizanų kovose 1944—54 m. — 36.000
- Antrojo pasaulinio karo ir pokario (1940—1959) metais Lietuva iš viso buvo netekusi 1.122.660 gyventojų.
- Lituanikos tyrimo ir studijų centras, 1988 m., aut. ADOLFAS DAMUSIS

JIE JAU NEBEPAREIS...

Nepamirštami Lietuvai 1940-ieji metai. Ir kuo ilgiau apie juos mąstai, tuo sunkiau žemyn svyra galva. Kaip šiandien prisimenu liepos mėnesio balsavimus. Mačiau prie urnų daug pažįstamų veidų. Liūdni, neramūs. Nedaug ką guodė pažadai, kad tie, kas balsuos, gyvens ramiai („O jeigu ne — bus išvežti, — taip buvo „pažadėta“). Ir ne veltui nerimauti. Neprašėjus mėnesiui, prasidėjo areštai. Rugpjūčio 10 dieną išsivežė kuniga Stanislova Rimka ir Zigmanta Stabinską. Z. Stabinską (gimęs apie 1911—12 m.) buvo Obelynų vienišiomis stambių ūkininkų sūnus. Tuo metu buvo baigęs Kauno Vytauto Didžiojo universitetą ir dirbo teisininku Kaune. Vasarom atvažiuodavo atostogų į tėviškę, kur gyveno motina, brolis ir dvi seserys. Ir tą nelemtą dieną plovė rugius. Nuo tos dienos niekas apie jį nežinojo: išvežė į Raseinių kalėjimą, ir tiek. Tik atėjus vokiečiams, buvęs kalėjimo sargas parodė motinai vietą kalėjimo kieme, kur užkastas sūnus. Tuomet buvo parvežtas ir palaidotas Kražių kapinėse.

Apie kunigo S. Rimkaus likimą jau skaitėme „Kražių aidų“ 3-jame numeryje. 1940 metų gruodžio 12 dieną i namus negrįžo ir mokytojas Edmundas Masalskis (gimęs 1921 m.). Jis buvo baigęs Kražių „Ziburio“ gimnaziją, toliau mokėsi Siaulių mokytojų seminarijoje, kurį baigęs 1940 m., pradėjo mokytojauti Milžuvėnų pradinėje mokykloje (Nemakščių valsč.). Ir suėmė jį dviračiu bevažiuojantį pamokas iš Kražių. Kalino Raseinių kalėjime, o 1941 m. birželio mėn. kažkur išvežė. Daugiau niekas apie jį nebegirdėjo.

Iš Kražių i namus Remenkainio kaime nebegrįžo ir Juozas Mozuraitis. Tik vėliau atėję pas motiną „aktyvistai“ paprašė sūnaus vardu batų, kostiumo, palto ir lašinių. Motina suprato klastą ir pasakė, kad

atiduos tik pačiam sūnui. O paskui jau važiavo ieškoti, tik jokios žinios negavo. Buvo šnekama, kad Juozas dalyvavo Kauno kalinių sukilime ir ten žuvo. Bet P. Keperutis prisimena, kad su juo lagery kar-tu buvęs Masalskis ir Mazuraitis, kuris miręs iš bado ant P. Reparučio rankų.

1941 m. balandžio 21 d. Pašilės parapijos Rukšų kaime buvo areštuotas geležinkelietis Nikodemus Ramanauskas, atvažiavęs pasisvečiuoti. Kartu suimtas ir tų namų šeimininkas Jonas Jokševičius-Kaltinami „antikomunizmu“. Abu išvežti į Raseinių kalėjimą. Po savaitės J. Jokševičius grįžo. Bet kalėjimo siaubas padarė savo pamatę atvažiuojantį automobilį, pamane, kad vėl atvažiuoja suimti, šoko pro langą ir nusižudė. Apie Ramanauską žinoma tik tiek, kad jis iš Raseinių kalėjimo kažkur išvežtas apie birželio 15—20 d., o „aktyvistas“, jį suėmęs, „pažadėjo“ sukalti po nagais vinis.

1941 metų birželio 14—15 dienomis iš Kražių nakčia dingo bibliotekos vedėja Kazimiera Dimsaitė... Daugiau apie ją neteko girdėti.

Ką ir bekalbėti: net su senomis moterėlėmis naujoji valdžia ėmėsi kovos priemonių. 1941 m. gegužės 21 d. buvo suimtos Adolfina Butkevičienė (gimusi 1880 m.) iš Spingės ir panašaus amžiaus Genaitienė iš Greitiškės už... sabotažą. Prasidėjus karui, joms iš kalėjimo pavyko pabėgti.

Per tuos nepilnus metus praretėjo Kražių apylinkės. Tik negalvokim, kad pats Stalinas jas praretino. Iš mūsų pačių buvo, kurie ir skundė, ir gaudė, ir sugavę džiaugėsi. Šiandien jie vėl neblogoi įsitaisę. Prabilikim apie juos, žmonės! Prisiminkime ir tuos, kurie tapo jų aukomis. Jų dar daug liko mano nepamintų.

JUZEFA RAMANAUSKAITE

IŠ MŪSŲ KRONIKOS

Išsikūrė LPS grupė P. Cvirkos kolūkyje. Jos koordinatoriumi išrinktas Martutaitis. Tai ketvirtoji LPS grupė Kražių apylinkėje. Priminsim, kad be minėtotos, jos veikia Kražiuose (koordinatorius E. Dirmeikis), Pašilėje (koordinatorius Dinapas) ir Karklėnuose (koordinatorius Vilkas).

Kražiuose įkurta Lietuvos katalikų moterų „Caritas“ grupė. Jos vadove moterys išsirinko Danutę Ambrozaitienę, pava-duotoja — Juzefą Ramanauskaitę.

Pirmą kartą po daugelio metų Kražiuose iškilmingai paminėta Motinos diena.

Aptvertos prie Kražių esančios senosios žydų kapinės.

MŪSŲ KONKURSAS

„Koks kiemas, toks ir šeimininkas“

Nuo seno Žemosios gatvės gyventojų Ambrozaičių sodyba buvo viena tvarkingiausių apylinkėse. Čia nuo ankstyvo pavasario iki vėlyvųjų šalnų žiedai keičia žiedus, žemai lenkiasi vijoklių šakos, veši žolynukų kilimėliai. Džiugu, kad tokių sodybų aplink Ambrozaičius vis daugėja. Danutė Ambrozaitienė tikina, kad vos ne visi jos kaimynai — tvarkingi žmonės, besirūpiną aplinkos grožiu, miestelio tvarka. To ypač mums reikia dabar. Artėja Kražių mokyklos gimtadienis, iškilmės. Laukiame daug svečių. O prieš svečius nuo amžių lietuviai švarinosi. Tikim, kad šito dar neužmiršo visi kražiščiai...

DONATO ZAVADSKIO nuotr. Ambrozaičių sodyba

KYRIE ELEISON

As be Tavęs — kaip krintanti smiltelė,
kaip tirpstantis šešėlis vakarų,
kaip jūroje paklydusi valtelė,
išskloma gyvenimo audrų.

O kyrie, o kyrie eleison!
O Viespatie, pasigailiek manęs!
Nuo Tavo kojų niekur, niekur
neisiu.
Pažvelk į mano vargo grandines.

Marijos rankos šventos ir nekaltos
tau mano maldą nesa nuolatos.
Pas ją mūs sirvys kenčiančios sugeltos
tau kyrie eleison vis kartos.

Kasdien ši ilgesingą skausmą didį
tikėjimas, viltis ir meilė lydi.
O christie eleison...

kaip lapai krinta visos mano dienos,
o jų takais tik nuodemes nesuos.
Pasauksi tu mane — ir stosi vienas
atsiskaityt už žingsnius žemės sios.

Nebausk manęs, karaliau didis
Kristiau,
Paklydusį gyvenimo keliuos...
As į Tave akių pakelti nedrįstu,
tikiai gailiuos. visa sirdim
gailiuos...

O mano sielos prašymą beždį
rie Tavo sosto motina atskleis,
nes jei kaip Betsabejai vien tik duodi,
per ją ir mano nuodemes ateisk.

Christie eleison, saukiam nusidėje,
marijos siravyje viltis sudėje...
Kyrie eleison...

O kyrie eleison! Sauksmą graudų
stūciu prispausias nuodemes, vargų...
ir uz kalnes, ir uz klaidas vis raudu
nesuprastas ir paliktas draugų...

Tau per Mariją viską paaukojavau,
ką is Tavęs kaip dovanią gavau,
ir savo skundą tau dedu po kojų.
ir kuo esu, ir kuo lig šioi buvau.

As trokštu dar labiau Tave mylėti,
negu buvau įdeičis praieity.
visi vargų kenai bus man saulėti,
kaip Tavo meile užtekės skaisči.

O mano meilės alkis vis dides,
kol nenumirs gelmeį Tavo
sirdies.

Kunigų seminarija Kraziuose

(A. kelia iš 2 psl.)

mi kunigas, o gabiausieji gauna teologi-
jos bakalaurų laipsnį.

Į seminariją kviečiami doro elgesio
jaunuoliai nuo 18 iki 30 metų amžiaus,
kurį vidurinį išsilavinimą ir atlikę kari-
nę tarnybą (arba ateisti nuo jos). Doku-
mentai — pasas, karinis biuletas, vidurinio
mokslo baigimo pažymėjimas (arba
mugšasas), krikšto liudijimas, sveikatos
pažymėjimas, klebono išduota caracte-
ristika, dvi nuotraukos — atvezami gegu-
žės — birželio mėnesiais. Stojantieji
laiko egzaminus žodžiu ir raštu iš ukeji-
mo pagrindų.

Brangūs tėvai! Jei Dievas kviestų jū-
sų sūnų kunigystei, nedrauskiute jam
zengų Kristaus pedomis.

Kreipiuosi į jus, jaunuoliai, — neat-
stumkite Dievo malones — balso, kvie-
čiančio jus į Viespaties tarnybą. Mieliskite
gerąjį viespačių pasaulimo malones ne
tik sau, bet ir savo draugams. Baznyčia
kreipiasi į jus, ragindama atidžiau ap-
svarsyti viespaties Jėzaus kvietimą:
„Sek paskui mane“...

kun. STANISLOVAS ANUZIS

Dėkojame aukojusiems

Kražių paminklų atgimimui

Kaziui Simuliui iš Paplūščių (20 rub.),
Teresei Veidaitel (25 rub.), Vladui Iva-
nauskui (24 rub.), Jonui Mokučiui iš Budrai-
čių (10 rub.), Semetuškitei — Simkūnė-
nei iš Vilniaus (30 rub.), Veronikai Zy-
bartienei iš Kražių (25 rub.), Petriui
Raučauskiui iš Vėjinės (25 rub.), Valeri-
jai Traskėvičienei iš Vilniaus (25 rub.),
Onai Levickienei iš Kelmės, Pievų gatvės
(50 rub.), Nijolei Budraitytei — Simkū-
nėnei iš Kauno (50 rub.), Reginald Pranskie-
nei iš Kauno (50 rub.), Pasiles tarybinio
ūkio darbuotojams paaukojusiesiems 31 rub.
kražių kolūkio specialistams ir vie-
tos mokyklos mokytojai talkų metu
uždribtus 314 rub. skyrė paminklo sker-
dinių atgimimui statybai.

Kražiams reikia herbo

Kražiai iškyla rašytinės istorijos švie-
sion 13a, nes 1253 m. liepos mėn. Mindaugas
padovanojo Livonijos ordinui Zemaičių že-
mes, tarp kurių mini ir Kražius, jie ir laikomi
svarbiausiu to meto Zemaičijos kari-
niu administraciniu centru. 15a Kražiai

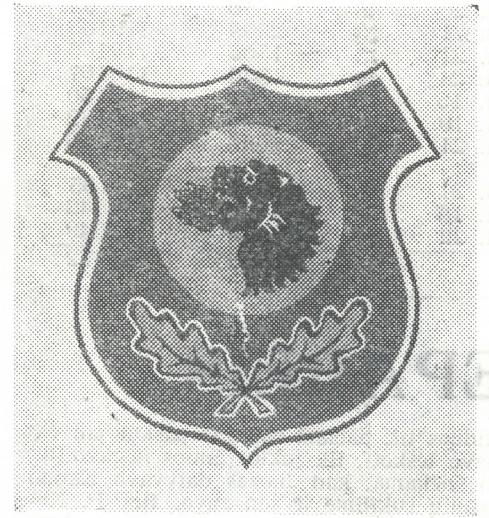
minimi kaip svarbiausia didžiojo kun-
gaikščio vietininko buveinė, pavieto cen-
tras. 1416 m. Vytauto įsakymu Mykolas
Kęsgalla pastatė parapinę bažnyčią. Toje
vietoje (kražiečiai šiandien vadina Vy-
tauto kalnu), be abejo, yra buvus religio-
nė šventykla dar prieš įvedant krikščio-
nybę. Manoma, kad čia (tarp Kražantės,
Dausyno ežero ir Medžikalnio) buvusi
gynybinė vieta, stovėjusi pilsis. 1529 m.
Kražiai vadinosi miestu ir buvo Lietuvos
Didžiosios Kunigaikštystės neprivilėgi juo-
tų miestų sąrašuose.

1512 m. Kražiams suteikiamas grafystės
centro titulas. Apie 1412—1556 m. Kra-
žiai priklausė Kęsgalloms, o 1559 m. at-
teko Mikalojui Radvilai Juodajam, kuris
pastatydino pilį. Po valakų įstatymo Kra-
žiai tapo valsčiaus centras, vyko turgūs,
1509 m. tapo administraciniu, religiniu,
švietimo centru Lietuvoje. 1780 m. Kra-
žiuose buvo apie 160 sodybų, vyko gyva
prekyba, gausu amatininkų. Kad Kražiai
būtų turėję herbą, žinių nėra. Matyt, rei-

kia Kražiams priskirti juos valdžiusių di-
dikų — Kęsgallų, Zygmanto Senojo, Mi-
kalojaus Radvilos, Radvilos Rudojo —
herbus. Zygmantas Augustas Kražius
atidavė Radvilos nuosavybėn, o 1577 m.
Steponas Batoras patvirtino šią dotaciją.
Radvilos ėmė tituluotis Kražių grafais
ir valdė juos iki 183 m.

Taigi, mūsų istorinė praeitis — garsi,
ir kražiškiai pagrįstai mano, kad mieste-
liui reikalingas herbas, vienas svarbiau-
sių atributų. 1987 m. kultūros ministro J.
Bielinio įsakymu yra atnaujinta Respubli-
kinė heraldikos komisija (Stalino metais
ji buvo uždrausta.) Svarbiausioji herbo
dalis yra įvalraus pavidalo skydas. Sky-
das puošiamas simboliais (dalktų, žmo-
nių, žvėrių, paukščių ir t. t. atvaizdais).

Dailininkė G. Butkevičienė pateikė
Kražiams du Kęsgallų herbo variantus.
Pirmas — liūtas su ugningais nasrais —
galybės, tvirtumo, kovos simbolis. Antras
— pelėda ant knygos, mokslo išminties
simbolis. Sirdelė — meilė Tėvynei, darbu,
žmogui, nuoširdumas, labdara. Aplink
pelėdą — geltonas diskas, gėrio ir švie-
sos simbolis. Ažuolo lapai — stiprybė.

Taigi, rinkime Kražių herbą. Savo pa-
siūlymus sluskiute „Kražių aidų“ redak-
cijai.
EDVARDAS DIRMEIKIS

Tiek daug ir tokių garbingų sve-
čių kaip ši pavasarį seniai nebuvo
maž užieji Kražiai. Susirinko čia gar-
bus vyrai labai kilniu tikslu — pasitar-
ti dėl kražių ateities, dėl jų greites-
nio atgimimo, aparti, sukonkreinti
totesnius Kražių įvarkymo darbus.

— Privalom numatyti konkrečių darbų
konkrečias datas ir be atidėlojimų pra-
dėti dirbti. Tuomet kražiškiai patikes, kad
mes renkames ne veitui, — pradėdamas
pasitarimą, pasakė LKP rajono komiteto
pirmasis sekretorius Z. Mačernius.

Bene ilgiausiai vyrai diskutavo dėl bu-
vusios kražių mokslo svenovės atgimimo-
nodos, jau daug padaryta darbų, bet jie
kol kas eiliniam žmogui kaip ir nemato-
mi. vis kasinejamai, tyrinejamai. Pamink-
lų konservavimo instituto Klaipėdos sky-
riaus vyr. inžinierius V. Sliogeris kalbėjo:

— Ir siemet tęsime tyrinėjimą mūsų
Jei praeitis metais atlikome darbų už 12
tūkst. rublių, tai siemet numatome atlikti
uz 30—40 tūkst. Dirbs šią vasarą dvi
stovyklos: studentų ir moksleivių. Tik bū-
una kuo greičiau nugriauti medinius
sandelius, kad galėtume kasinėti. Siemet
jegas mesime į pilies dalį. Taip pat bū-
una atlaisvinti bent vieną bursos aukštą,
antraip keisis visi mūsų terminalai.

— Kartu su tyrinėjimo darbais būtina
žinoti pastato pritaikymą; kam jis bus
naudojamas po restauracijos, kokios jo
funkcijos, — mintį tęsė paminklų restau-
ravimo instituto Klaipėdos skyriaus vir-
šininkas V. Zubovas, — o į šį klausimą
geriausiai atsakyti gali patys kražiškiai.

Tik kažin, ar ras kas geresnį atsakymą
kaip geografinis mokslų daktaras, profe-
sorius, Lietuvos kultūros fondo pirmini-
kas C. Kudaba — bursoje reikia adap-
tuoti tik istorinę atmintį.

Kartu iškilo ir būsimųjų pastatų kole-
gijos teritorijoje klausimas. Iki šiol ėjo
kalba, kad čia bus statomi kultūros na-
mai ir administracinis pastatas. Tačiau
profesoriaus C. Kudabos mintys, atrodo,
galutinai sugriovė ankstesnius ketinimus:
— Numatyta kultūros namams vieta ka-
sinėti reikia, tačiau statyti — ne. Tikė-
kim, kad po mūsų gyvens žmonės ne ma-
žiau trokštansys ir daugiau galintys. Ar
tie statiniai nepademonstruos mūsų nekul-
tūros? Ar prie kolegijos išaugę kultūros
namai nesunaikins istorinės kultūros?

Ir buvo prieita beveik vieningos nuo-
monės, kad kultūros namai geriausiai tik-
tų prieš karių kapines.

Ne mažiau Kražiams aktualus ir pa-
minklo Kražių skerdynių atgimimui kla-
simas. Kol kas šie dalykai vyksta sklan-
džiai. Kaip pastebėjo LTSR liaudies archi-
tektas, nusipelnęs statybininkas A. Nas-
vytis, konkursas paskelbtas, dirba kūry-
binės grupės, belieka laukti rezultatų. Tai
čia vis abejojame dėl paminklo vietos
parinkimo.

— Numatytoji vieta yra nesimpatiška,
neaiški aikštės riba, o paminklas be ap-
linkos — ne paminklas. Ir tinkamiausia
vieta geriausiai matoma patiems kražiš-
kiams. Reikėtų apie tai dar pamąstyti, —
pastebėjo Lietuvos statybos ir architek-
tūros mokslinio tyrimo instituto urbo-

Pabudome ir kelkimės

nistikos skyriaus vedėjas A. Miškinis. —
Klausė, ar verta kasinėti būsimą pamink-
lo vietą? Būtinai! Ten — 17 a. medinio
vienuolyno vieta. Ir prieš statant sąžinė
turi būti rami, ar ko nesugadinom.

Nelengvos kražiškams ir naujų statybų
problemos. Kražių kolūkio šeimininkas
S. Seputis negali užmiršti, kad rūpinan-
tis istoriniais dalykais, lygiagrečiai rel-
kės ir fermų, ir gyvenamųjų namų, ir san-
dėlių — visko. Kražių žemdirbys turės
ne mažiau auginti duonos, mėsos... Gera
buvo klausant kalmo statybos projekta-
vimo instituto vyr. architekto Jakučionio,
kuris pabrėžė, kad peržiūrėta individualių
namų statyba, bus skiriami dideli sklypai.
To paties instituto architektė D. Obele-
nienė pastebėjo, kad kražiškams (iškel-
dinimui iš „mūrų“) bus statomi ne mono-
litiniai, kaip buvo numatyta, o trys šeši-
aučiai mūriniai namai. Kražiams kaip ur-
banistinei vietai, monolitiniai pastatai
netinka.

Taip pat KSPI atstovai „pasigyrė“, ka-
d jau parinkta būsimos katilinės vieta (ji
bus žemiau technikos kiemo, netoli mo-
kyklos), kad su Šiaulių gamtosauginin-

Atgal į kapitalizmą?

„Skirtingai nuo kapitalistinių šalių,
kurios leidžia į apyvartą tokius daiktus
kaip degtinę ir kitus nuodus, mes to neleis-
sime, nes, kad ir kaip tai būtų naudinga
prekybai, jie nuves mus atgal į kapitaliz-
mą, o ne pirmyn į komunizmą“.

Leninas V. Raštai, V., t. 8.

„Arba mes imsime prekybos degtinę
arba būsime priversti nusilenkti kapitalis-
tams“.

J. Stalinas. Iš kalbos, pasakytos 1925
m. TSKP XIV suvažiavime

„...būtina TSRS ekonominio ir socialinio
vystymo planuose numatyti nuo 1986 me-
tų kasmet mažinti degtinės ir likerių be-
degtinės gaminių gamybą, o iki 1988 m.
visiškai nutraukti vaisių ir uogų vynu ga-
mybą“.

Iš 1985 m. gegužės 7 d. TSKP CK
nutarimo „Dėl priemonių girtavi-
mi ir alkoholizmui įveikti“.

„TSRS Ministrų Tarybos pasitarime
pasūlyta padidinti alkoholinių gėrimų
gamybą, o Lietuvos respublika įpa-
reigota pagaminti virš plano 14 mln. bu-
telių degtinės ir 2 mln. butelių prastos
kokybės vynu“.

TSRS Valstybinio agropramoninio
komiteto pirmininkas
V. MURACHOVSKIS, 1988. IX
12 d.

O dabartinės politikos posūki šia tema
ar ne geriausiai bus numatęs A. Hitleris,
aiškindamas okupacinės politikos Rytuo-
se principus: „Jokių skiepų, jokios higie-
nos, tik degtinė ir tabakas“.

MELNIKOVAS D. L. Ciornaja.

Nusikaltėlių fiureris, V., „Mintis“.
p. 231

kais susitarta dėl valymo įrengimų, kurie
bus rekonstruoti. Nors čia pat pažymėta,
kad valymo įrengimai pradėti kurti labai
negeroj vietoj. Ateity čia reikėtų palik-
ti tik perpumpavimo stotį, o įrengimus
permesi už bažnyčios, į pietinę dalį.

Klaipėdos kelių projektavimo institu-
to atstovas Valiulis pažadėjo, kad šiais
metais bus padarytas apvažiavimo pro-
jektas. Bet ji jaudina, kas darys kanali-
zaciją, nutekamųjų vandenių sistemą. Nors
kultūros ministro Grigošaičio mintis, kad
nebūtina nutekamuosius vandenius suslėpti
po žeme (juk kadaise jie buvo atviri)
lengvina problemas sprendimą.

Tik iš ko reikės visa tai daryti? Pagal
LTSR Ministrų Tarybos potvarkį (jį
spausdinome „Kražių aidų“ pirmame nu-
meryje), valstybinis plano komitetas turė-
jo skirti Kelmės rajono vykdomajam ko-
mitetui Kražių sutvarkymui statybinių
medžiagų. Deja, po šial dienai nei rajono
vykdomasis, nei Kražiai nieko nėra apie
jas girdėję.

Neužmiršti ir gamtos paminklai. Visi
pritarė minčiai, kad reikia atgalvinti Kra-
žių tvenkinių, nepamesti minties dėl kitų
vandenių valymo.

Dar daug ir įvairių minčių išsakė pasi-
tarimo dalyviai, kurie, atrodo, nežlūrint
daugybės sunkumų, nebuvo pesimistiškai
nusiteikę. Kražiškių širdis maloniai su-
šildė profesorius C. Kudabos žodžiai:
— Kražiai — vienintelė vieta provincijoje,
kur vyksta atgimimas inteligentiškame
lygyje. Tik būtina apie Kražius kuo dau-
giau rašyti. Tai, kas daroma Kražiuose,
turi žinoti visi ir kražiškių pavyzdys turi
pažadinti visus.

Šiuos žodžius mes, kražiškiai, priima-
me ne kaip pagyrimą, o kaip kvietimą di-
desniai susitelkimui, dideliems darbams.
Tikram Kražių atgimimui reikės kiek-
vieno mūsų rankų ir širdies. Bet, manom,
jėgų užteks, nes neliekame vieni. Į Kra-
žius nukreiptos visos Lietuvos šviesių
žmonių akys (ką rodo šis pasitarimas),
o ir rajono vadovybė visom išgalėm remia
Kražių atgimimą. Kaip buvo pažy-
mėta pasitarime, ne tiek daug Respubliko-
je rajonų, kur tokio pobūdžio pasitari-
muose visuomet dalyvautų partijos rajono
komiteto pirmasis sekretorius.

N. PETROSIUTE

REDAKTORĖ N. PETROSIUTE-
TIMOFEJEVA

KRAŽIU. AIDAI

Nr. 8 (11)
1989 M.
LIEPA

LEIDŽIA LIETUVOS PERSITVARKYMO SAJŪDŽIO KRAŽIŲ GRUPĖ

KRAŽIŲ MOKYKLAI — 375 METAI

Simetinė Kražių vidurinės mokyklos abiturientų laida.

Mokyklos gimtadienio svečiai: (iš kairės) E. Misiūnas, A. Petrulis, Z. Mačer-
nius, H. Zabulis, A. Jesiškis.

Su Kražių mokyklos istorija supažindina jos auklėtinis, docentas J. Parnarauskas.

Turi ką pasakyti savo mokyklai ir gimtinei žmonėms profesorius M. Michelbertas.

Po lietingų dienų išaušo giedras birželio 17-osios rytas.

— Klebonas išmaldė, — juokavo mokyklos kieme susirinkusieji.

O susirinko, sugužėjo iš visų Lietuvos miestų ir miestelių, kaimų ir vienkiemų — visi, kam brangi Kražių padangė, kas nepamiršo Medžiokalnio ažuolų osimo ir ramaus Kražantės čiuurienimo.

Sunkiai keleivius talpino autobusai, o visus kelius ir kelelius, vedančius į Kražius, užpildė margaspalvės lengvųjų automobilių kolonos. Visi į šventę... į kražiškių sambūrį, skirtą mokyklos 375-osioms metinėms.

Tikintieji skubėjo į bažnyčią išklausti šventų mišių, seniau bebuvę Kražiuose dairėsi po atjaunėjusį miestelį, aplankė gausią Kražių muziejaus ekspoziciją.

II val. keliatūkstantinė minia patraukė Medžiokalnio link. Skambėjo taip širdžiai mielos lietuviškos dainos, spragėjo foto aparatai, sukosi filmavimo kameros.

Sventė prasidėjo skaudžią istorinę praeitį menančia „Kražių giesmė“ (vad. mokytoja R. Seputienė) ir B. Brazdžionio eilėraščių „Saukia aš tautą“ (skaitė N. Timofejeva). Iškilmingą minėjimą pradėjo ir vedė Kražių vidurinės mokyklos mokytojas E. Dirmeikis. Kalbėjo klebonas S. Anušis, su Kražių mokyklos istorija supažindino jos auklėtinis docentas J. Parnarauskas, apie literatūrinius Kražius kalbėjo E. Skaudvilaitė. Rašytojui L. Gadeikiui buvo įteikta Žemaitės kolūkio premija. Garbingiausiems svečiams, daugiausiai mokyklai nusipelnusiems, buvo užrištos tautinės juostos su užrašu: „Kražių mokyklai — 375“. Visų širdis sušildė ir sujungė gėlės ir bendra daina „Oi tu, žirge, žirge...“

Kalbėjo liaudies švietimo ministras H. Zabulis, rajono partijos komiteto pirmasis sekretorius Z. Mačernius, Kražių kolūkio pirmininkas S. Seputis, buvę Kražių mokyklos auklėtiniai — profesoriai A. Petrulis ir M. Michelbertas, rašytojas L. Gadeikis, poetė M. Kontrissaitė.

maite, buvęs Kražių mokyklos auklėtinis, pirmasis pokarinės mokyklos direktorius Misiūnas, pirmasis naujosios mokyklos direktorius, taip pat mokyklos auklėtinis, šio renginio iniciatorius ir aktyviausias organizatorius B. Andrulis, dabartinės mokyklos direktorius S. Bružas, švietimo skyriaus vedėjas A. Jesiškis, visuomenės atstovė J. Ramanauskaitė ir kt.

Švietimo ministras įteikė atestatus šių mokslo metų abiturientams. Iš abiturientų dvi buvo apdovanotos aukso medaliais (V. Laurinavičiūtė ir M. Vaitkutė) ir viena — skulptūra (R. Jurgilaitė). Tai iš tiesų savo pirmtakų verta abiturientų laida.

Iškilmingoji šventės dalis baigėsi Kelmės dramos mylėtojų suvaizdinta amžino atminimo kražiečio mokytojo, rašytojo Juozo Petrulio pjesė „Juodieji broliai“.

Pavakary vėl atgijo šventiškaip pasipuosusi mokykla: visų laidų abiturientai rinkosi į savo buvusias klases... Daugelio dėmesį patraukė koridoriuose nauji stendai, kalbantys apie mokyklos istoriją ir šiandieną, literatūrinę sienlaikraštį užpildė dabartinių mokytojų kūryba, buvę mokiniai pamatė daug nuotraukų, primenančių jų vaikystės akimirkas. Mokytojų kambario sienas puošė stendai iš mokytojų gyvenimo. Klasėse — tautiniai akcentai, buvusių auklėtinių nuotraukos ir... gėlės... Daug žiedų buvusiems auklėtojams, daug žodžių, nuoširdaus rankos paspaudimo...

Iki ryto atėjo muzika senajame Medžiokalnėje, sutos poros, tradicinio saulės sutikimo laukė ne tik simpatiniai abiturientai...

Sventė pasibaigė. Liko kasdienybė, bet ji sušildyta daugelio rankų, prisilietusių prie gimtųjų Kražių... Laukime kražiškių ne tik skubančių į šventę, bet ir kasdieniniuose darbuose. O tų darbų tikrai daug. Jie visi suminėti sambūrio priimtame kreipime.

Amelija MILTENIENĖ

Įtaigai skamba mokyklos auklėtinio profesoriaus A. Petrulio žodžiai.

Sventėje kalba poetė M. Kontrissaitė.

Įkvėpimo trimitą išgirde

Tarsi į margaspalvį vasaros gėlių vainiką taip gražiai susipynė didžioji pertvarka, tautinis atgimimas, Kražių mokslininkų jubiliejus, 24-oji Žemaitės literatūrinė premija, pagaliau — Medžiokalnio botaninio draustinio ažuolų šlamesys, kad, rodos, prieš juos nublanko ir ilgiausia metų diena, ir vešliausia žaluma, ir džiūstančio šieno kvapas, kad, rodos, nedrašu kalbėti žodžiais, o norisi pačia širdimi. Tad ir leiskite pirmiausia partijos Kelmės rajono komiteto ir rajono vykdomojo komiteto vardu pasveikinti visus visus, kuriuos pagimdė ir dvasios penu bei žiniomis pagirdė kalvotoji Kražių žemė, kurie iš čia kaip viversiai pakilo dideliems skrydžiams ir kurie parašė knygas, vertas žemaičių krašto klasikų premijos. Tegul Jūsų visų ateities žingsnius toliau lydi žemaitiškas dinamitas, nepriklausomos Lietuvos žvaigždė!

Kražiai — neeilinis mūsų kultūros istorijos vardas. Šis kryžkelių dulkėse paslėptas ir į vaizdingų žemaičių kalvelių glėbį įkritęs miestelis, davė Lietuvai ne tik vieną seniausių gimnazijų, bet kartu iš jos išlydėjo visą tautos vyrų plejadą, pradedant žinomais rašytojais, istorikais, diplomatais, „Juodaisiais broliais“ ir baigiant šiandieniniais profesoriais, docentais, paprastais žemdirbiais ir įtakingais vadovais. Šio šimtmečio pradžioje nepriklausomoje Lietuvoje atkurtoje „Žiburio“ gimnazijoje dirbo ir Varšuvoje, Paryžiuje, Insbruke, Miunchene, Miunsteryje ėję mokslus pedagogai. Stai kodėl labai gaila, kad mūsų dienas Kražiai pasiekė ne tokie, kokį norėtume matyti šį seną mokslo ir kultūros centrą. Priešasčių būta įvairių: daug ką sugriovė

negailingas laikas, dėl daug ko kaltas neryžtingumas, netikęs požiūris, abejingumas, sustingusi galvosena, ekonominės duobės. Tiesa, per pastaruosius dešimtmečius Kražiai pasipuošė nauja mokykla su kuklia sporto sale ir bendrabučiu, ambulatorija, vaikų darželiu, apylinkės vykdomojo komiteto pastatu, mūriniais namais, bet to — maža. Tikrasis atgimimas ir didžiausias viltys — dar priekyje, kai bus restauruoti kolegijos rūmai, kai iškilis paminklas skerdynių aukoms bei kita. Ta linkme dabar užsiųpyrusiai dirba rajono Taryba ir kultūros ministerija, kolūkis ir apylinkės Taryba, Sąjūdžio ir Kultūros fondo rėmimo grupės, jiems padeda kitos įstaigos. Tikime, kad Medžiokalnio papėdė ateity naujai sušvis, o kartu dar pakils kražiš-

kių dvasingumas, troškimas dirbti Tėvynei Lietuvai, užgydyti kai kurias stungulio metais užgimusias ir išsiplėtusias žaizdas.

Norisi karštai pasveikinti ir jauną rašytoją Liudviką Gadeikį, kuris į Žemaitės literatūrinės premijos laureatų šeimą ateina visai ne „Basas“, kaip teigia jo premijuoto rinkinio pavadinimas, o jau apsiavęs patikima, iš natūralios žemaitiškos odos pasiūta literatūrinė avalynė. Ypač malonu, kad jis pratęsia gražią premijos laureatų — žemaičių tradiciją ir atsisotja šalia tokių savo pirmtakų, kaip Raimundas Kašauskas, Kazys Saja, Romualdas Granauskas, Juozas Aputis, Eugenijus Ignatavičius, Danielius Mušinskas, Birutė Baltrušaitytė, Adolfas Sprindis. Pačios premijos prestižą šiais laikais ypač sustiprina jos laureato, jau velionio Antano Miškinio vardas. Šis poetas, didvyriškai perėjęs Sta- (Nukelta į 2 psl.)

Atsiveikinimo žodį mokyklai taria aukso medalininkė M. Vaitkutė. V. Lau-

rinavičiūtei aukso medalį įteikia švietimo ministras H. Zabulis.

(Atkelta iš 1 psl.)

lino lagerius ir dvasiškai nepalužęs, parašęs garsiąsias „Psalmes“ ir 1978 metais premijuotą „Zaliaduonių gegužę“, prieš mūsų akis dar kartą iškyla su niekuo nepalyginamu įspūdiu.

Neseniai, kalbėdamas TSRS liaudies deputatų suvažiavime, vienas poetas didžiąją pertvarką palygino ne tik su dviasios revoliucija, bet ir su antruoju Didžiuoju Tėvynės karu, kurį, sakė jis, neturime teisės pralaimėti, bet šį pergalę neturi kainuoti ir žmonių aukų. Tą be gaio įdomų, sudėtingą, kupiną netikėtiausių įvykių laikotarpį gerai jaučiame

ir periferijoje — tiek senuosiuose Kražiuose ir literatūrinuose Ušėnuose, tiek mėlynųjų ežerų apsuptyuose Tytuvėnuose ir Kražantės skalaujamoje Kelmėje. Darbų ir kontrastų — per akis. Rodos, rajono kaime daug technikos, daug mūrinių gyvenviečių ir fermų, nepalyginamai praplėtę ir pašviesę laukai, rodos, kolūkiečiai pabėgęs nuo žibalinės spingsulės ir medinių klumpių, jau apsi-vertę laikraščiais ir vaikų vadovėliais, apsistatę visus pirkios kampus radijo aparatais ir televizoriais, bet vistiek tai dar lyg ir netikrasis valstietis, kokį įsivaizduojame, kokį pažįstame iš grožinės

Įkvėpimo trimitą išgirde

literatūros ar betarpiškų prisiminimų. Jis dar — ne tikrasis šeimininkas, o savotiška darbo jėga, prislėgta įgrisusių komandų ir planų, chemikalų gausumo ir statybos medžiagų stygiaus, svaigalų ir plepalų. Jis ir šiandien dar kaip tas vos apsiplunksnavęs laukinis balandis sunkiai kylo nuo amžiais jį klampinusio purvyno. Todėl, manome, ne veltui rajone jau antri metai tęsiame atkaklų aplinkos tvarkymo, buities grožio žygi, norime atkurti ir pritaikyti naujiems poreikiams ne tik Kražių kolegiją, bet ir Satrijos Raganos gyventą Užvenčio dvaro rūmą, buvusią Kelmės evangelikų-reformatų bažnyčią, senąjį Silo-Pavėžupio dvarą, į kurį pas Vladą Putvinskį dar carizmo laikais rinkdavosi rašytojai Zemaitė, Povilas Višinskis, Petkevičiūtė-Bitė, per kurio aplinkes vingiavo pirmųjų knygnešų takai... Pernai baigtas restauruoti Kelmės dvaro rūmas, kuriame vėl įsikūrė visuomeninis kraštotyros muziejus. Nemažai darbų laukia ir kitos, su mūsų tautos kultūra, jos tradicijomis susijusios rajono vietos, žymių žmonių gimtinės. Dabar, kai rajone kad ir nedrąsiai pradeda siebtis pirmieji savarankiškų ūkininkų daigai, matyt, vertėtų plačiau atkurti senas sodybas, didžiosios vienkienų bangos dar nenušluotus kaimus, kurie turi tapti ir mūsų jaunimo traukos ir kaimą, ir jo dvasingumo židiniai.

Bet visam tam be gražių idealų, planų, be naujos dvasios, mano nuomone,

reikia ir materialinio pamato, o kai taip akivaizdžiai senka parduotuvės, kai žmonės prašo pagal talonus pardavimų neti ne tik cukrų ir baldus, bet ir skalbimo mašinas, muilą ar barzdaskučius peiliukus, — vėl nejuociam pabunda dvilypumas, pasyvumas, savotiškas pilietinis ir darbinis tingulys. Tai be galo aštrios problemos.

Skandaliais erkėtrožių dygliais tebedado širdį niekaip nenurimstantis girtavimas, plėšimas, vagystės, chuliganizmas, susvetimėjimas. Tai ydos, kurias dabar aštriai kelia atbudusį visuomenę, kurios, manau, vienodai vertos ir vyriausybės, ir mokslo, kultūros veikėjų dėmesio, rašytojų plunksnos.

„Ant Medeinės kalno užkopėm, brolyti, Pauklausyt užburto požemių trimito“, — dar 1936 metais apie Medžiokalnį rašė poetas Kazys Inčiūra, susidomėjęs padavimu, jog čia kažkada buvusi deivės Medeinės šventovė. Tegul tas naujų darbų, vilčių ir įkvėpimo trimitas veda atgimimo vieškeliu ir žilagalvi Kražių gimnazijos auklėtinį — profesorių, ir šiandieninį, dar trapoką abiturientą, ir pūslėtų rankų žemdirbį, ir išlavintos mąstysenos galvočių rašytoją, ir nepartinį, ir komunistą, ir tikintį, ir laisvamanį. Gerų Jums žygių numylėtos Lietuvos la-buil

Zenonas MACERNIUS
Partijos rajono komiteto
pirmasis sekretorius

MENO ŠVIESA SAVIESIEMS

Neseniai vienas technokratas man visiškai rimtai pareiškė, jog, kai respublika pereis prie visiškos ūkiskaitos, pirmiausia būtina bus išvaikyti visus kultūros darbuotojus, nes jie nebeš jokio indėlio į valstybės išdą. „Kam reikalinga savi-veikla, — samprotavo jis, — kai egzistuoja profesionalus menas, daug aukštesnė vertybė, ir, jeigu žmogui jau reikalingas menas, tegul jis sotinasi tuo, kas stipru, atmesdamas visa, kas yra abejotinos vertės“.

Ziūrint iš šitokių pozicijų, režisieriaus A. Armono pastatytas kuklus J. Petruolio veikalukas „Juodieji broliai“ turbūt būtų vienas pirmųjų „nereikalingojo meno“ sąrašė. Taigi turi jis teisę egzistuoti ar ne?

Kas buvo Kražiai vargstančiai po svetimųjų letena Tėvynei, šiandien lietuviui, tuo labiau žemaičiui, nebereikia aiškinti. Ir vis dėlto dar ir dar kartą atsigręžti į praeitį, kad pamatytum ten ir skriaudą, ir šviesą, kuriai buvo lemta įžiebtį pasipriešinimo smurtui ir be-teisiškumui liepsną, mums būtina, nes Lietuvoje, kaip turbūt niekur kitur, skausmingai kartojasi tos pačios istorinės situacijos: tauta parklūpdoma, bet ji vėl atranda savy jėgų atsitiesti, nusikratyti pančių ir iš naujo teigti pasauliui apie save. Todėl kiekviena, net ir mažytė šviesos kibirkštėlė atlekusi pas mus iš ten, kur mūsų kartą jau būta, yra indėlis į dvasinio atgimimo laužą. Tai tarsi bažnyčios varpas savo gaudimu primenąs apie amžinybę kasdieniškuos rūpestiuos paskendusiams žmoneliams. Ir ne tiek svarbu, ar tas varpas gaudžia didingoje Katedroje, ar kukloje kaimo bažnytelėje, svarbu, kad jis prabilo, atsirado rankos jam išibuoti.

Spektaklis visada — kolektyvinis kū-

rinys. Pirmiausia įtvirtinama režisieriaus ir dramaturgo sąjunga. Šį kartą į tokia sąjungą suėjo kelmiškiams pažįstamas iš pjesių „Ulijona“, „Eglė—žalčių karalienė“ ir „Pūsk, vėjeli“ pastatymų A. Armonas, pasirinkdamas kražiškio mokytojo Juozo Petruolio pjesę „Juodieji broliai“.

Vadinti šią pjesę dramaturgijos viršūne niekas nesiruošia, juolab kad ir pats autorius nelaikė „Juodųjų brolių“ pagrindine savo sėkme: ji nescentiška — joje maža viksmo, nematyti konfliktinės situacijos brendimo nuo jos užuomazgų iki kulminacijos, pagaliau joje nėra įprastinės melleis ar įvykių intrigos, kas būtina kanoniškai pjesei, skirtai saviveiklai (nes kas ateis didiesiems teatralams, provincialiam teatru provincialūs vertintojai — niekada). Bet režisierius surado į pjesę raktą. Tas raktas — pačios idėjos apnuoginimas, jos pakėlimas iki lietuvių tautos apibendrinimo. Tautos, nuėjusios ilgą skriaudų ir prievartos kelią, vienok išsaugojusios savy dvasios galią priešintis ir tikėti, kad Lietuva niekada nežus. (Paskutinieji, jau režisieriaus į veikėjų lūpas įdėti žodžiai taip būtinai dabartinėje mūsų situacijoje). Taigi, šis spektaklis — ne tiek tipų spektaklis, kiek idėjų arena, per gana statišką veiksmą priartėjęs prie gyvenimo mokyklos sampratos, kas visais laikais buvo pagrindinė teatro paskirtis. Spektaklio sumanymą įkūnyti labai padėjo dailiniškai profesionalė S. Kanaverkytė, sukūrusi scenovaidį, taip ir dvelkiantį senaisiais Kražiais, virš kurių plazdėjo socialinio teisingumo ir laisvės idėjos, padėjusi saviveiklininkams pritaikyti aprangą įvedančią į epochą, kurią bandyta atkurti su visa jos šviesa ir šešėliais.

Pjesės pagrindinis veikėjas — juodieji broliai. Ta slapta besimokančio jaunimo organizacija, kuri iš tikrųjų gyvavo Kražių kolegijoje juodžiausios carizmo savivalės Lietuvoje metais. Apie juoduosius brolius vaidinančius Kelmės 2-osios ir 3-osios vidurinių mokyklų mokinius kol kas galima kalbėti tik kaip apie sceninį ansamblį, nes individualybės veiksmo eigoje dar pakankamai neišryškėjo, yra tik pirmoji paraiška menui.

N. Timofejeva ir B. Bružaitė prisimename gerąją prasme išsiskiriančią vaidybą iš režisieriaus A. Armono praėjusių metų pastatymo „Pūsk, vėjeli“. Pirmosios kuriamas bendrabučio prižiūrėtojos Liutkienės vaidmuo „Juodųjų siuose broliuose“ patraukia išsklausymu į personažo vidinį gyvenimą, nevienareikšmę jausmų ir poelgių visumą. B. Bružaitė žavi laisvumu scenoje, jaunatviškais polėkiais, maksimalizmu. Nėra žavi A. Dovidaitytės kuriama tarnaitė Agnė. Joms visoms trims iš pradžių tenka atkurti betarpišką bendravimą jaukioje namų atmosferoje, nesudėtingą, kaip pats provincijos gyvenimas. Veiksmui tolesnė eiga duoda mokytojo (vaidina tytuvėniškis pedagogas R. Bagvila) pasirodymas. Iš jo išgyvento pokalbio su Lione pajuntame, jog abu juos valdo didelių idealų ilgesys, pasiryžimas jiems tarnauti.

Scenos Liutkienės namuose kaltaliojasi su scenomis bendrabutyje, kuriame juodieji broliai deklaruoja savo jaunatvišką veržlį ir drąsą veikimo programą. Įdomiausia, kad spektaklyje sunku atrasti veikiantį asmenį, kurį galėtum be sąžinės graužimo pavadinti antraeilium personažu. Štai kad ir prokuroras. Miniatiūrinis vaidmuo, tik keletas sakinių, trumpas pasirodymas prieš žiūrovus. Šį vaidmenį kuria durpių imonės darbuotojas K. Šventickas. Niekaip nepasakysi, kad jis — naujokas dramatos saviveikloje.

Iki tiek jis spėjo suaugti su vaidmeniu, taip natūraliai laikosi, netgi atskleidžia tam tikrą charakterio raidą. Prokuroras Botvinką papildė kelmiškio L. Rupeikos kuriamas žandaras, tautos judošiaus, personažas. R. Vaišnoras (žydėlis Chadzka) ir režisierius A. Armonas, vaidinęs šiam spektaklyje pristavą, išėję konservatorijos mokslus. A. Armonas aiškiai šaržuoja savąjį personažą, pakeldamas jį iki bukaprotiško viršūnių. Chadzka irgi nesvetimas komizmas, bet tai — gerai išraiškias juokas iš pažįstamo personažo — žydo, kėlavusio iš pjesės į pjesę. Savotiška atskirų pjesės paveikslų jungtis — etnografinis ansamblis, apsiiręgęs baudžiauninkų rūbais (vadovė Z. Kančiauskienė).

Jau ir ankstesniuose A. Armono pastatymuose galėjai justi šio režisieriaus polinkį į sceninę metaforą, kas iš esmės yra profesionaliojo meno žymė. Metafora atrado vietą ir „Juoduosiuose broliuose“. Štai kad ir pats juodųjų brolių įėjimas į užtemdytą sceną su mažomis žvakutėmis rankose. Ar tai ne jų karštų širdžių maži šviesulukai, pasiryžę susigrąbti su imerijos sėjama tamsa? Arba vėliavos su dvigalviu ereliu pamynimas po kojom — tai suvokiame kaip protestą prieš dvasinę vergystę. Paneigdami ją savyje, juodieji broliai pasirengę geriau pasirinkti pražūtį, negu kęsti tą baisiąją priespaudą. Ir pati pakyla scenoje, kurioje vyksta veiksmas — tarsi atstatas virš beveidės egzistencijos. O baigiamoji scena — užkaltų vagonų įvaizdis — tai tarsi šiurpus paminklas visų laikų aukoms, kurias sudėjo lietuviai vardan šviesos ir tiesos.

Jau nuo pat pradžios žiūrovas pajunta šiandieninį pjesės aktualumą. Tačiau žilajame Medžiokalnyje, prisilietus prie jos ištaškų, ir žinant, kad šį pjesę statyta specialiai mokyklos jubiliejui, tampa dar aktualesnė. Regina BIRZINYTE

DĖKUI UŽ PAGALBĄ

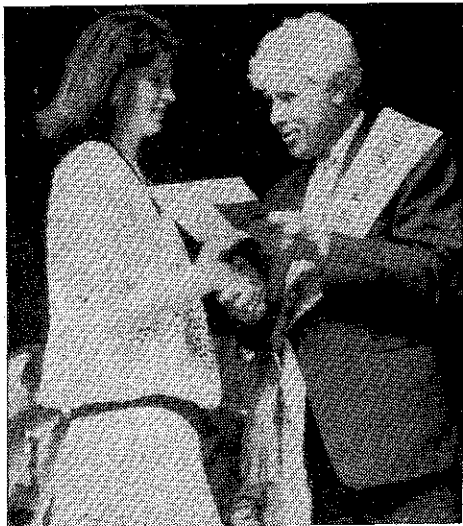
Mokyklos gimtadienio laukiau, o kartu ir bijojau, žinojau kiek bus rūpestių. Bet mūsų mokytojų kolektyvui nebuvu sunku, nes mums labai daug padėjo buvę mokiniai, visi geri žmonės.

Nuoširdų acių tariau Benediktui Andriuliui, tam kertiniam akmeniui, mūsų šventės organizavimo sielai. Mes labai dėkingi liaudies švietimo ir kultūros skyrių vedėjams A. Jesiškiui ir H. Smilgiui, N. Timofejevai ir A. Bitvinskui, K. Vančienei. Dėkui kolūkio pirmininkui S. Sepučiu. Ir ne tik už šventę, bet ir už iki šiolie buvusias darnios mokyklos ir kolūkio bendradarbiavimo dienas.

Acių gerb. J. Parnaraskui ir E. Skaudvilaitėi, K. Raliui ir S. Stoniui, mokyklos kolektyvui ir mokiniams — visiems. Paskutinėmis dienomis mūsų mokykla atrodė kaip didelis skruzdėlynas: visi dirbo, bėgiojo, o pati didžiausia našta teko mokytojų A. Miltenienės, J. Petkevičienės, E. Dirmeikio, J. Lipskio pečiams. Nuoširdus acių visiems! Stanislovas BRUZAS

Sventėje koncertuoja Kražių vidurinės mokyklos mokytojų kolektyvas.

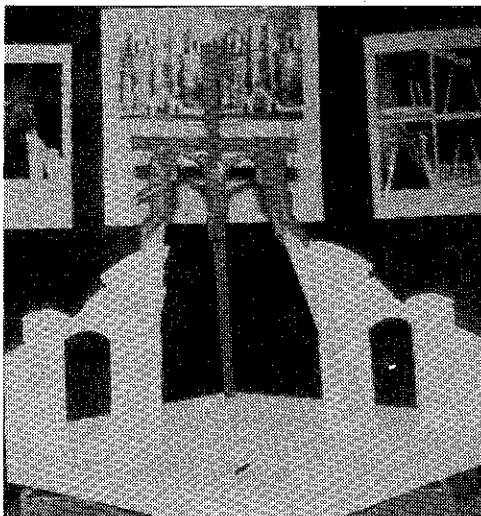

O štai ir šiometė sidabro medalininkė R. Jurgilaitė.

Koks bus skerdynių paminklas...

1988 m. spalio mėnesį Sąjūdžio suorganizuotas mitingas prie Kražių bažnyčios, pažymint 95-ąsias skerdynių metines, davė pradžią Kražių miestelio atgimimui.

Ta proga buvo nutarta 100-osioms skerdynių metinėms pastatyti paminklą. Išrinkta paminklo statymo komisija. Beje, jau prieš 50 metų, kai buvo mini-

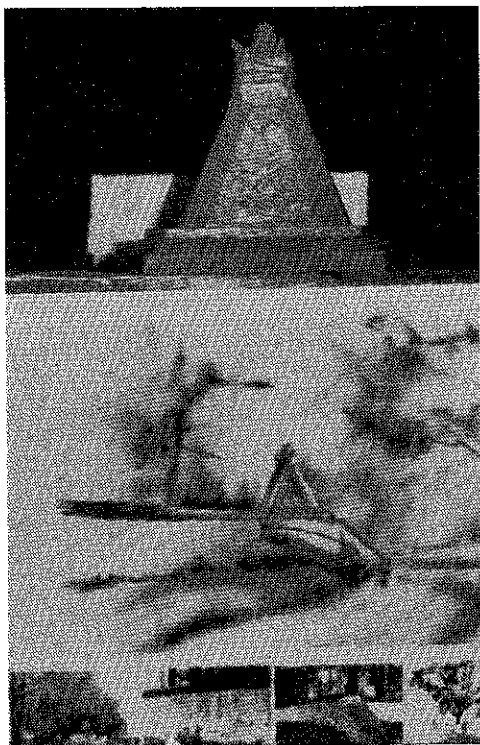
Skulptoriaus R. Midvikius ir architekto A. Stonio projektas pripažintas geriausiu.

mas pusės amžiaus tų įvykių jubiliejus, tuometinis „Kražių aidų“ laikraštis rašė, jog Kražiams reikia paminklo. Tačiau... keitėsi santvarka, užėjo karas, rūstus pokaris, stalininis genocidas bei brėžnėvinių sąstingio metalai, ir mintis apie paminklo statymą liko nerealizuoti.

Šiandien gyvenimo tempai greitesni. Praėjus pusmečiui nuo 95-ųjų skerdynių metinių, jau turime paminklo projektą.

1989 metų žiemą Kražių skerdynių paminklo statymo komisija, Lietuvos dailininkų ir architektų sąjungos paskelbė vieno turo atvirą konkursą geriausiam paminklo, skirto Kražių skerdynėms atminti, projektui išaiškinti. Konkurso programoje ir sąlygose nustatyta pagrindinė paminklo dominanė — plastinis-figūrinis akcentas, kuris nesvetimams religinei bei tautinei dvasiai.

Gegužės 22 dieną konkursinė medžiaga buvo pateikta Kražių visuomenės ir vertinimo komisijos teismui. O ji pra-

Antroji vieta atiteko skulptoriui A. Sakalauskui ir architektui R. Krištanavičiui.

noko mūsų lūkesčius — konkurse dalyvavo vienuolika kūrybinių grupių.

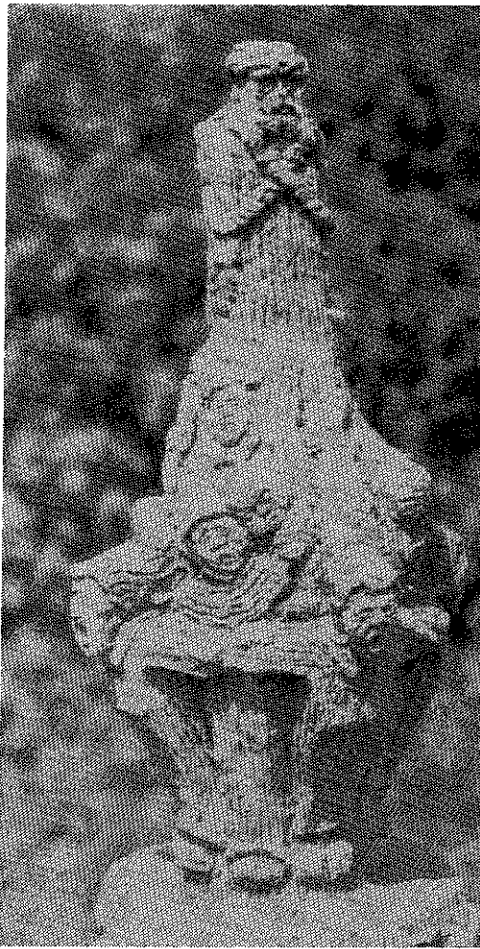
Dvi savaites ėjo žmonės į Kražių kultūros namus išrinkti labiausiai patikusį projektą. Daugelio kražiškių simpatijas pelnė skulptoriaus J. Juozonio projektas. Dėmesį traukė ir kiti darbai. Tad vertinimo komisijai, kurios posėdis įvyko birželio 6 dieną Kražiuose, buvo nelengva. Komisijos nariai TSRS liaudies dailininkas, skulptorius, profesorius G. Jokubonis (vertinimo komisijos pirmininkas), Kražių klebonas S. Anužis (paminklo statymo komisijos pirmininkas), skulptorius, dailininkų sąjungos fondo direktorius V. Krutinis, skulptorius, dailininkų sąjungos skulptūros sekcijos pirmininkas P. Mazuras, LTSR liaudies architektas, profesorius V. Nasvytis, architektūros mokslų kandidatas A. Miškinis, partijos rajono komiteto pirmasis sekretorius Z. Mačernius, Kražių kolūkio pirmininkas S. Seputis, žurnalistas N. Timofejeva ir mokytojas E. Dirmeikis pirmąją vietą paskyrė menininkams iš Klaipėdos, skulptoriui R. Midvikiui ir archi-

tektui A. Stoniui, antrąją — skulptoriui A. Sakalauskui ir architektui R. Krištanavičiui. Trečioji vieta atiteko skulptoriui V. Balsiui.

Komisija rekomenduoja darbą, įvertintą pirmąją vietą, realizuoti natūroje, o antrąją vietą užėmusį darbą statyti kaip papildomą.

Džiaugiamės ir dėkojame partijos rajono komiteto pirmajam sekretoriui Z. Mačerniui ir Kražių kolūkio pirmininkui S. Sepučiu, pažadėjusiems išspręsti finansinius paminklo statymo klausimus.

kun. Stanislovas ANUŽIS
Paminklo statymo komisijos pirmininkas
J. MAZILIAUSKO nuotraukos

Šilto visuomenės dėmesio sulaukęs J. Juozonio projektas.

Informuojame, kad

TELSIŲ VYSKUPIJOJE SUTVIRTINIMO SAKRAMENTAS TEIKIAMAS:

TAURAGEJE — 07. 23
MAZEIKIUOSE — 07. 30
TELSIŲ KATEDROJE — 08. 06 — 09. 03
KALTINENUOSE — 08. 20
KLAIPEDOJE — 08. 27

SUTVIRTINIMAS TEIKIAMAS SEKMADIENIAIS NUO 9 IKI 14 VAL. IR ISVAKARESE NUO 17 VAL.

LIEPOS 2-9 DIENOMIS ZEMAIČIŲ KALVARIJOJE (PLUNGES RAJONE) VYKS DIDIEJI MARIJOS APLANKYMO ATLAIDAI. TREČIADIENIS, LIEPOS 5-OJI — KUNIGŲ DIENA, TĄ DIENĄ Į ZEMAIČIŲ KALVARIJĄ SUVAZIUOS KUNIGAI IS VISOS LIETUVOS, BUS LAIKOMOS PAMALDOS UZ TAUTA, UZ LIETUVA.

RENKAME HERBĄ

Būk pagarbinta, išminties močia

7-ajame „Kražių aidų“ numeryje perskaiciu raginimą rinkti Kražiams herbą. Man atrodo, kad ir rinkti čia nėra ko. Pelėda, išminties ir mokslo simbolis, geriausiai atitinka ir garsiąją Kražių praeitį ir šiandieninį jų kilimą. O tas žvėrelis su ugnies liežuviu, sakyčiau, Stalino laikams labai tiko. Gana spjaudytis ugnimi, gana tulžies. Būk pasveikinta, išminties močia, ir visiems laikams apsigyvenk senajame Medžiokalnėje.

Irena PAULAUŠKIENE

Aš — už pelėdą. Geresnio herbo Kražiams nėra neišsivaizduoju.

Zita PAKALNISKIENE

Man labai nepatinka nė vienas, bet jei jau toks pasirinkimas tėra, balsuoju už pelėdą.

Vidas BAGDONAS

Liūtas — stiprybės simbolis. Jis labai tiktų Kražiams. Bet ugnies liežuviu — prievartos ženklas. To mums nereikia. Tebunie pelėda.

Jonas MOCKUS

MINTYS BALSU

VALSTYBINIS AR TARYBINIS?

„Tarybinis, è (1) priklausantis Tarybu valdžiai, būdingas Tarybų valstybei, šaliai, santvarkai ir t. t.: è santvarka, T. teismas, è liaudis, -tai mokslininkai, T. pilietis, T. patriotizmas, T. ūkis“, — rašoma 1954 m. „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“.

Per septyniolika metų tiek nusišalybinome, kad mes, tarybinė liaudis, tarybų šalyje, su tarybine santvarka ir būdami tarybiniai piliečiai — patriotai vis dar bandome ieškoti, įtikinti, kad iš tikrųjų SSSR — tarybiška. Tai primenama nuolatos, kad tik tarybinis pilietis neužmirštų, kad jis gyvena demokratiškoje tarybinėje santvarkoje. Štai mes savo rajone turime Tytuvėnų sodininkystės tarybinį ūkį, Kelmės paukštinkystės tarybinį ūkį. Juk neiširtų šie ūkiai,

jei juos vadintume Tytuvėnų sodininkystės, Kelmės paukštinkystės ūkiais. Ką reiškia Akmenų, Dubėnų, Gailių, Kolainių, Pašilės, Saukėnų, Užventio, Tytuvėnų tarybinių ūkių pavadinimai? Manau, jei juos vadintume valstybiniais ūkiais, būtų žymiai teisingiau. O kaip suprasti „Tarybinės žemės“ kolūkio pavadinimą? Nejaugi aplink šį kolūkį kapitalistų valdos, kad šią teritoriją būtina vadinti tarybine žeme?

Beje, apie savo gyvenamųjų vietovių pavadinimus galėtų pagalvoti ir Kražių apylinkių žmonės. Nejaugi nėra tinkamų mesnių, labiau su to krašto žeme susaugusių vardu, kad juos vadiname P. Cvirkos „K. Poželos, Lenino kolūkiais“?

Kęstutis LUKOSIUS

DISKRIMINACIJA?

Sakoma, kad prieš Dievą visi žmonės lygūs. O prieš valdžią, kaip ne kartą patyriau, tikrai ne. Tuo eilinį kartą įsitikinau sulaukusi pensijinio amžiaus. Nuo 1959-ųjų dirbau Kražių bažnyčioje „pročka“. Įstatymas lyg ir sako, kad tokioms kaip aš mokama senatvės pensija. Tačiau socialinio aprūpinimo skyriuje iš manęs paprašė „popieriukų“, kur būtų juodu ant balto parašyta, kad aš dirbau „pročka“ ir gavau kokį tai atlyginimą, kad mokėčiau profsąjungos nario mokesčių. Iš pradžių maniau, kad juokauja. Tačiau kaip negirdėjau, kuri bažnyčia turėtų savo buhalteriją, turėtų algolapius arba būtų įkūrusi savo profsąjungą. Žmogui, kuris tarnavo pas ūkininką, užtenka dviejų liudininkų darbo stažui įrodyti ir jis gauna pensi-

ją. Mane pažiūsta visa parapija, bet, kaip paaiškino socialinio aprūpinimo skyriuje, jei net visi parapijos žmonės parašais patvirtintų, kad buvau „pročka“, to ne užtektų. Beje, tokį dokumentą man buvo išdavęs Kražių klebonas. Deja... Mat vienokius reikalavimus valdžia taiko bažnyčiai, kitokius toliau nuo jos esantiems. Man tokia bažnyčios tarnų diskriminacija atrodo keista ir nesuprantama. Juk dideli valdžios ir partijos vyrai viešai puola glebesčiuotis su bažnyčios hierarkais, įtikinėja, kad tikintiesiems visi keliai dabar atviri. Tik per skubų kailiukų vertinimą užmiršo pažvelgti, kokie tie mūsų keliai ir su kokiomis kančiomis mes jais einame.

Elzbieta KAZLAUSKAITE

KARALIAI VISKĄ GALI!

Mes — dar ne kareiviai. Mes — tik moksleiviai. Tačiau militarizmo meno mus pradedo mokyti nuo vaikystės. O šią vasarą surinko iš visų rajono kampečių į karinę stovyklą Kražiuose. Lyg tyčia tarp stovyklavimo dienų buvo ir birželio 14-oji — Vilties ir Gedulo diena. Mes, aišku, neprisimename 1940-ųjų, bet ši diena mums tokia pat skaudi, kaip ir mūsų tėvams, seneliams, kiekvienam doram lietuviui. Mūsų širdies norą pirmiausiai išgirdo sąjūdiečiai bei jų vadas mokytojas Ant. Račas. Sąjūdžio pasirašyta prašymą tą dieną atleisti mus nuo užsiėmimų ir leisti dalyvauti renginiuose atvežime stovyklos vadovams. Tačiau, žinodami, kad Sąjūdžio veiksmai ir žodžiai ne visiems yra prie širdies, tarpusavyje pasitarė nutarė laukimu nerizikuoti. Surašėme petičiją, kurią pasirašė per 60 vaikų ir įteikėme savo vadovams. Nežinia, ar dėl to, ar dėl kitų priežasčių, bet netrukus į stovyklą atvyko rajono karinis komisaras, papulkininkis Jurgis Žvaiglys. Jis nesigilino į mūsų prašymo esmę, bet pirmiausia karštai puolė aiškintis, kas visa tai organizavo, kas

išdrįso drumsti dešimtmečiais komisariato suniveliuotą režimą. Kadangi mes atgailauti nepuolėme, įniršęs komisaras mums pažadėjo: girdi, šis pokalbis — dar ne paskutinis, susitiksime šaukimo komisijoje, o tada mes jau savo kailiu patirsime, ko galima norėti ir ko ne. Girdėjom, kad ir mūsų vadovams kliuvo atsakančiai, kad ir jiems „kelialapiai“ pas baltas meškas pasirūpins.

Mūsų laimei, paskučiniai tarybiniai tankai paliko Afganistaną, ir kito kruvino gaismo nesigirdi. Nežinia, kokią „bausmę“ mums sugalvos komisaras, — karaliai viską gali! (Ne kartą tuo įsitikinome matydami paprastų žmonių sūnus parvežamus cinko karstuose iš Afganistano, o viršininkų vaikelius tarnaujančius Lietuvoje). Kol neatsauktas visuotinės karinės prievolės įstatymas, ir lietuvis negali tarnauti savo žemėje arba dėl kurių nors priežasčių atsakyti žalsvos uniformos, yra kaip nubausti jaunimą, simpatizuojantį demokratijai ir pertvarkai... Kražių karinės stovyklos dalyviai, taip ir nepamate birželio 14-osios vilties ir susikauptimo

Būtų mūsų valia...

Nerami birželio pabaiga buvo rajono ryšininkams. Ruošėmės rinkti naują ryšių mazgą viršininką. Turėdami tris kandidatus ir daug prisiklausę apie demokratiją, manėm, išsirinksim tokį, kokį norėsim. Gal tai ir būtų buvę, jei į rajoną tvarkos daryti nebūtų atpūtes pats ryšių ministras Kuzma. Nežinau, ar kas kitas išradingiau gali pasitycioti iš žmonių. „Užmėtęs“ mūsų kandidatus išvaisimais tuoj pat suskubo padaryti išva-

das: „Jei taip tekalbi, tavęs žmonės nerinks“. O tie žmonės, tai mes, kuriuos ministras išvadino „mechanine dauguma“, neprotaujantiais sraigteliais“ ir t. t. O kadangi mes neprotaujantys ir niekaip nesupratom, jog būtina mums rinkti ministro statytinį, Kuzma nebeatlaikė: „Būtų mano valia, parašyčiau įsakymą ir patvirtinčiau Savicką... Būtų mūsų valia ponas, atsiprašau, draugas ministras, mes tamstos kėdę irgi išsiskininkams perduotume.“

Vilius POVILAITIS

Pro juodą gedulo šydą

Prie paminklo „Raudonojo teroro aukoms“ kalba Kražių klebonas St. Anuzis.

Po šiltų ir saulėtų dienų birželio 14-oji aušo vėjuota, ūkanota, o į vakarą, kai Kražių bažnyčioje buvo laikomos gedulingos pamaldos už žuvusius tautos sūnus ir dukras gamta nebeatlaikė: dangus praplūpo srauniomis ašaromis. Liejosi jos ant gedulo vėliavomis ir plakatais išpuoštos automobilių kolonos — ja Kražius atvyko LPS rajono tarybos, iniciatyvinių grupių nariai, svečiai — plovė veidus išėjusiai iš bažnyčios žmonių minia, o nuo skruostų jau sursitelėję upeliukai tekėjo žemėn. Minia, tyli ir susikaupusi, nešina kryžiumi, bažnytinėmis ir tautinėmis vėliavomis, gedulo plakatais, patraukė prie naujai tą rytą pastatyto akmens paminklo buvusios „sribokynės“ kieme. Į susirinkusiuosius kreipiasi parapijos klebonas St. Anuzis, kviečia vienyti, lietuvių burtis prie lietuvių ir malda prašo, kad niekada ir niekur tai nepasikartotų. Toks troškimas visų kalbėjusiųjų.

Pašventinamas paminklas, kuris tuoj pat paskęsta gėlėse, delnų susildytos nuo žvarbaus vėjo tirpo žvakių liepsnelės, kurių šviesoje dar skaudžiau širdis sugelia paminkle įkalti žodžiai: „Raudonojo teroro aukoms“. Daug diskusijų buvo dėl to ir prašo. Kai kurie bandė organizatorius įtikinti, kad jis ižeisias nuo „banditų“ nukentėjusius žmones, įžiebšias nesantaiką ir pan. Nesutapo mūsų

nuomonės dėl paties žodžio „banditas“. Banditas, tai toks sutvėrimas, kuris pakelią ginklą prieš niekuo nekaltą žmogų. O jų buvo ir tarp miško brolių ir tarp sribokų. Jeigu jau šiandien įsitikiname Molotovo—Ribentropo pakto neteisėtumu, vadinasi, buvo okupacija. O jeigu okupacija, tai ją lydi ir teroras. Viskas istoriškai dėsninga. Tad kodėl dar bijome daiktus vadinti tikraisiais vardais? Ir po mūsų užrašų sutelpa visų tautiečių skausmas. Nebūtų okupacijos, nebūtų buvę miškinų, nežinotų Lietuva ir sribokų. Artų sau lietuvių žemelę ir Malronį dainuotų. Ir nežinau, ar ką galėjo ižeisti rytojaus dieną prie paminklo padėta dilgėlių puokštelė. Koks žmogus, tokios ir jo gėlės. O už dėmesį — ačiū.

Seniai tiek žmonių buvo beregėjusios ir Kareiviškės Pašilės parapijoje. Kurį laiką žmonės net vengė krauju pažymėtos vietos.

— Dar negaliu patikėti, kad vėl galiu aš čia sugrįžti, sūnaus paverkti, — springdama ašaromis kalbėjo senoji Juzela Šerpėtienė. — Aš iki šios dienos bijau milicininkų. Rodos, išrengs nuogai, apramstys durtuvais, kankins. Kaip tada, kai mano Kazelį nušovė...

Nušovė juos aštuonis. O devintąjį gyvą paėmė.

— Nežinau, kam geriau pasisekė: jiems, ar man. Bet buvo daug dienų, kai

aš labai pavydėjau žuvusiems savo draugams, — perėjęs visą kalėjimų ir tremties pragarą kalbėjo devintasis, Steponas Rimkus, dabar gyvenąs Tauragėje.

Sunkiose mintyse paskendę žvelgė į kryžių, kuriame iškalts Mėčislavo ir Jono Monstvilų pavardės, jų seserys Genė ir Zosė, brolis Vaclovas. Mama mirė 1945-aisiais. Tėvas jau anksčiau buvo amžnybėn išėjęs. O juos, dar jaunystės nespėjusius pažinti, į vagonus ėmė grusti. Mat, ūkininkų vaikai. Ir nusprendė tada Mėčislavas ir Jonas su likimu pasigalynėti. Jei mirti, tai savoj žemėj...

Daug jų tokių buvo. Ir sugulė po kryžiais...

— Kam mės skolingos už tokią gražią atmintį? — klausė nužudytojo Stasio Mikniaus seserys Valė Druseikienė ir Liudgarda Adomaitienė.

Kryžių pastatė parapijos komiteto pirmininkas Ant. Pakutinskis. Savo artimųjų kapui tą kryžių tašė, o pastatė čia, ant aukšto kalno Kareiviškės laukuose. Na, o atmintį išsaugojo žmonės. Tauta išsaugojo. Sturpios tos nakties įvykius ir šiandien žmonės tebemena, apie juos net dainą sudėjo. Tik kas ją sueiliavo? O sueiliavo visi:

Išaušo dienele graži ir saulėta, Išgirdom naujieną liudną, negirdėtą: Kareiviškės kaime baisus mūšis buvo. Aštuoni karžygiai Lietuvos prauvo.

Kartą partizanai pailsėt užėjo. Visi koministai degtinės turėjo. Jie visi apstoję degtine vašino. Ir tie niekadėjai davė sribams žinią. O kada iš miesto sribokai pribuvo, Partizanų ginklai iškavoti buvo. Daug niekšingų šuvių sribokai iššovė — Tuoj ir pasirodė juodo kraujo srovės. Jau karžygius veža. Ir ant gatvės mėtė. Pažiūrėkit, žmonės, Kaip kankina svieta. O kurį paimta dar gyvą turėjo, Kaip tik jie išmanė, visaip į kankino. O tas paimtas sau liūdnei rymojo. Siminaitė Jadzė jam į veidą tyėjo. O kada karžygiai ant gatvės gulėjo, Kabeckis komšorgas galvom vaikštinėjo. Kai sena motiūtė sūnelį regėjo, Parpuolus ant kelių ašarėles liejo. Jau karžygius veža į Raguvos kalną. Paslaptinai seka merguzėlė jauna. O kada karžygius į duobę sumėtė, Sribokai pripuolę baltinius nuplėšė. Jau ir žemę pila ant veidų narsijų. Kaip ant lino žiedo akių mėlynųjų. Ten mūsų karžygiai guli palaidoti. Raguvos kalnelį guli išniokoti.

Daug graudžių dainų tądien išdainuota, daug giesmių išgiedota, dar daugiau ašarų išlieta. Bet žmonės skirstėsi kažkaip didesni, tvirtesni nei atėjo, ilgai dėkodami spaudė rankas kun. St. Anuziui, LPS Pašilės iniciatyvinės grupės koordinatoriui J. Dinapui, mokytojui Vaugauskienei, kitiems organizatoriams, ir pamažėl leidosi į pakalnę, kur noko rugiai, brendo duona...

Nijolė PETROSIUTE

Iš bažnyčios žmonės patraukė Valančiaus gatve prie paminklo. (J. LIPSKIO auotr.)

Amžinasis Dekalogas nesensta

teikdama didėjančius jaunų nusikaltėlių, narkomanų ir savizudžių skaičius. Todėl šiandien užmerkti akis prieš dvasinį jaunimo skurdą, tolgū pasmerkti savo tautą pražūčiai.

Ieškant blogio priežasčių, pravartu prisiminti anglų išmintį, kuri klausia, kada padedami žmogaus auklėjimo pamatai, — ir čia pat atsako, — ne mažiau, kaip 50 metų iki jo gimimo.

O kokius pamatus dėjome mes?

Pirmas ir kertinis akmuo, ant kurio mes statėme komunistinį rytojų, — tai bedieviškos visuomenės sukūrimo idėja. Mes sukūrėme žmogų be Dievo ir jis lyg bumerangas atsigręžė prieš mus pačius, iškreipdamas pačią žmogaus prigimtį, joje įrašytą 10-tį Dievo įsakymų:

1) mes vietoje vieno, tikro Dievo, garbinome aukso veršį, karjeros laiptus ar butelį;

2) be atodairos tarėme Viešpaties vardą be reikalo, pajuokai ar suniekinimui, ir pasiekėme to, jog šiandieninis jaunimas nepripažįsta jokių autoritetų ar idealų;

3) mes nešventėme sekmadienio. Ir dirbdami lyg darbiniai gyvuliai, nuvarėme savo ekonomiką iki bankroto.

4) vyresnio žmogaus ar tėvų gerbiimą — pakeitėme šūkiu „jaunimui visi keliai atviri“. Ir šiandien jaunimas nemato gyvenimo prasmės, neturi kur eiti...

5) stalinistinėm žudynėm pasiekėme tai, jog tarp mūsų išnyko amžiais žmonių puoselėtas pasibjaurėjimo žiaurumu jausmas. Gailėstingumas mums tapo svetimas. Rainių tragediją priartino net iki savo vaikų. Tarp mokinių tapo natūraliu linčo būdu susidoroti su kiekvienu, kuo nors išsiskiriančiu bendraamžiu. Net patys mokytojai, vardan nelemtų balų soclenktyne, tušuoja vaikų nusikaltimus;

6) draudimą paleistuvauti pakeitėme „techninėmis rekomendacijomis“ ir receptais, padedančiais apsisaugoti nuo nepageidaujamy pasėkmių. Tokių būdu išmokome pačią aukščiausią formą viešas kitą išnaudoti;

7) vogti iš visur ir viską tapo ne tik norma, bet ir būtinybė.

8) o ką ir bekalbėti apie melą. Cia mes pasiekėme tikrą fenomeną. — ne tik sukeitėme vietomis tiesą su melu, bet ir ribą tarp tiesos ir melo ištrynėme. Sakyti tiesą tapo ne tik nemadinga, bet neretai ir rizikinga.

9) draudimas gelsti svetimio ar svetimios moters tapo nesuprantamas. Ir šiandien nėra nė vieno įstatymo, ginančio prigimtinei vaiko teisei turėti abu tėvus. Šiandien tapo natūralu vaikų našlų tėvų saskaita kurti savo asmeninio gyvenimo laimę;

Pagrindiniu ir didžiuoju mūsų gyvenimo įsakymu tapo egoistinis šūkis: mylėk save ir tik save! Naudotis gyvenimu ir semtis iš jo viską, ką tik įmanoma, neatsižvelgiant į greta esantį žmogų, mums tapo norma. Mes tapome, pačia skaudžiausia to žodžio prasme — vartotojiška visuomene. Tad nėra ko stebėtis, kad šiandien vaikai ir jaunimas nemato gyvenimo prasmės, kad jie neturi jokių idealų, kad jie jaučiasi vieniši ir niekam nereikalingi, kad jie nieko nemylti ir nesiekia...

Todėl pirmą ir būtina sąlyga, siekiant pakeisti moralinį šiandieninio jaunimo veidą, yra mūsų visų atsigręžimas į Dievą. Ir ne tik jausmais ar protu, bet svarbiausia praktiniu gyvenimu. Ir nepagaudinėkime savęs, tvirtindami, jog yra dar kitas kelias, galintis pakeisti jaunimo dvasiją. Kito kelio nėra. O visi bandymai siūlyti jaunimui į nieką neatremtą, ore pakibusį dvasingumą, būtų labai juokingi, jei ne per daug žiaurūs. Tai tolgū badu mirštančiam pasiūlyti gražų vaškinį obuolį. Juk tikroji meilė yra gebėjimas save atiduoti kitam. O vardan ko žmogus savęs išsižadės, jei neturės didžiojo meilės idealo — Dievo?

Populiarūs bandymai tarpusavio ne-meilė ir nusivylimą gydyti psichoterapiu ar psichologiniu būdu taip pat tėra tik kvailas savęs apgaudinėjimas. Ir nesvarbu, jog mums lengva ranka išrašo žalių tablečių nakčiai, kad ramiai mie-

gotume, ar rausvų rytui, kad visą dieną linksmi ir laimingi bėgotume. Psichologas, sugebantis konfliktinėje situacijoje išsaugoti dalį neuronų, dvasingumo problemas taip pat neišsprendžia. Ir nemenkinant psichiatro ar psichologo reikšmės, tenka pripažinti, kad pačiu geriausiu atveju, jie tegali gydyti mūsų dvasinių negalavimų simptomus, bet ne pačią ligą. Nei tabletės, nei geri patarimai neįdės į mūsų sielą gyvenimo prasmės.

Šiandieninis mūsų tikslas yra apeliuoti į visuomenės sąžinę, kad po 40 bedieviško gyvenimo metų lietuvis pagaliau atsigręžtų į Dievą. Mes neturime teisės užmiršti, kad Lietuva tai — Marijos žemė. Lietuva — Rūpintojėlių kraštas. Kad čia per amžius buvo garbinamas Dievas. Jei ne dėl savęs, bent vardan savo vaikų privalome grįžti prie Dievo.

Reikia siekti, kad į mokyklas grįžtų ne tik tikintis mokytojas ar kunigas, bet ir Kristus Kryžius. Kad vaikai, atėję į pamokas prieš akis matytų ne tą, kuris tautų vardu žudė žmones, ir ne tuos, kurie po ta pačia vėliava ėjo, bet Kristų, kuris vardan žmonijos mirė ant kryžiaus.

Būtina belstis į valstybės vadovų duris ir širdis, kad būtų leista steigti privačias, religiniu-doriniu mokymu ir auklėjimu paremtas mokyklas. Tais pačiais principais turi būti kuriami vaikų darželiai toms šeimoms, kurios dėl ekonominių sumetimų negali auginti vaikų namuose.

Tik ar realūs šie norai? Drąsiai galima atsakyti — realūs, nes mes to siekiame ne savo, o Dievo vardu. Pažvelkime į Motinos Teresės veiklą ir suprasmė, kad to, ko neįstengia padaryti valstybių vadovai, padaro Dievas per savo „mažutėlius“.

Aušra KARALIUTE

REDAKTORIS N. PETROSIUTE-TIMOFEJEVA

Vertingas istorijos dokumentas

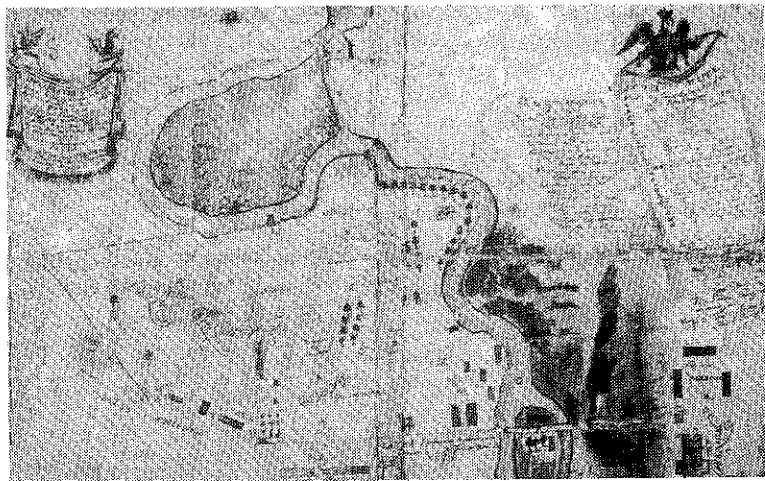
1970 m. kurį laiką ieškojau senosios istorinės medžiagos apie Kražius TSRS valstybiniame centre senųjų aktų archyve Maskvoje. Jėzuitų ordino dokumentams aprašyti skirtoje inventoriaus

kelio pusėje išsidėstę, miestelėnų sodybos.

Susipažinus su 1747 m. plane pavaizduotu jėzuitų kompleksu išdėstymu ir atskirų pastatų konfigūracija, matyti, kad vienuolynas ir

Apie tai galima spręsti palyginus šį planą su 1978 m. šių eilučių autoriaus paskelbtais „Lietuvos TSR architektūros klausimų“ 5 tomo 3 sąsiuvinyje kolegijos projekto brėžiniais. Kitokios buvo bažnyčios proporcijos planė, skirtingas kolegijos šiaurinio korpuso gabaritai, be to, ir mokykla turbūt buvo atskirta nuo kolegijos, galbūt nebuvo visai uždaras vidaus kiemas, skirtingai nuo projekto, kurį kolegijos korpusai turėjo aklinau apsupti iš visų pusių.

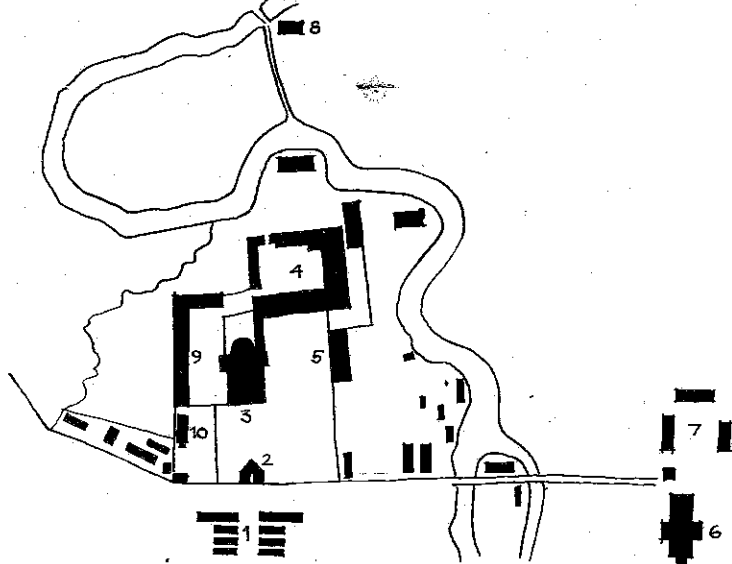
1747 m. plane pavaizduota labai vaizdinga vingiuotos Kražantės vaga liudija, koks tai turėjo būti gražus upelis. Užfiksuotos dvi jos kilpos: mažesnioji ties tiltu į kairįjį krantą, pakeliui į parapijos bažnyčią, o didžioji — į šiaurę nuo jėzuitų komplekso, ties vandens malūnu. Lyginant 1747 m. ir 1621 m. senosios Kražių kolegijos, įkurtos Radvilų pilyje, situacijos plane (paskelbtas kartu su 1618-1621 m. kolegijos projektu) pavaizduotą Kražantę, matyti, kad per tą laiką upelio tėkmė taip pat gerokai pasikeitė,

knygoje aptikau įregistruotą 1747 m. Kražių kolegijos planą. Užsčiau šį dokumentą, tačiau pasirodė, kad fonduose jo nėra: planas buvo dingęs. Kadangi nei anksčiau, nei iki pastarojo laiko — maždaug 1985 m. — šio dokumento nebuvo matęs joks Kražių praeities tyrinėtojas, tad ir nebuvo aišku, kas 1747 m. plane vaizduojama ir kaip visa tai, kas pavaizduota, gali padėti paaiškinti miestelio ir kolegijos istorinę urbanistinę raidą. Dabar aptariamas planas ar jo dublikatas jau aptiktas ir paskelbtas archeologo Vlado Žulkaus „Architektūros paminklų, 2-oje knygoje, be to, paplito ir jo kopijos, todėl šį dokumentą galima aptarti.

1747 m. planas, kuris čia pateikiamas fotokopijoje bei schemoje su perbraižytais iš tos kopijos pagrindiniais elementais — Kražantė, jos intaku ir pastatais, vaizduoja tik šiaurinę miestelio dalį. Kairiajame — rytiniame — Kražantės upelio krante pažymėta parapinė bažnyčia (Nr. 6) su varpine ir klebono sodyba (Nr. 7). Dešiniame upelio krante užfiksuotas miestelio centras (Nr. 1) galbūt su turgaus aikšteje stovėjusiomis krautuvių eilėmis ir visais jėzuitų kompleksas, išsidėstęs į šiaurę nuo Varnių kelio. Į tvora apjuostus jėzuitų vienuolyno-kolegijos pastatus iš aikštės buvo patenkama per vartus (Nr. 2), kurie zūitų valdos šiaurinėje Varnių

kolegija buvo pastatyti ne visai taip, kaip XVII a. pradžioje (1618-1621 m.) buvo suprojektuoti.

stovėjo simetriškai dvibokštei bažnyčiai, tiesiai ties pagrindiniu įėjimu į ją (Nr. 3). Į rytus nuo bažnyčios buvo mokykla (Nr. 5), į šiaurės rytus — kolegija (Nr. 4). Į vakarus nuo bažnyčios buvo oficina (Nr. 9), o į pietus nuo jos gerokai mažesnė, taip pat galu į gatvę — bursa (Nr. 10). Kiti schemeje pažymėti jėzuitų komplekso pastatai buvo ūkiniai pagalbiniai, tarp jų ir vandens malūnas (Nr. 8). Į rytus ir vakarus nuo jė-

tačiau kitaip negu nuo 1747 m. iki mūsų dienų.

1747 m. planas, su kuriuo čia supažindiname, yra vertingas Kražių praeities dokumentas. Jį detaliau patyrinėjus, taip pat palyginus su kitais miestelio ir jėzuitų kolegijos planais, galima atskleisti nemažą vietovės praeities faktų, kurie gali būti labai naudingi tvarkant Kražius, kad nors iš dalies būtų atkurtas jų buvęs grožis ir savitumas.

ALGIMANTAS MIŠKINIS

Kražių mokyklai—375 metai Monika Galdikaitė-Kaunienė

1927 m. kovo 15 d. Lietuvos Respublikos švietimo ministerija paskyrė pedagogę filosofijos mokslų daktarę Moniką Galdikaitę Kražių „Žiburio“ gimnazijos mokytoja praktikantės teisėmis. Ji čia dėstė geografiją, vokiečių kalbą ir filosofiją-propedeutiką.

Monika Galdikaitė gimė 1897 m. lapkričio 27 dieną Žardininkų kaime, Laukėnų valsčiuje (dabar Kretingos rajonas). Pradinį mokslą gavo namuose. 1910 metais ji įstojo į

„Žiburio“ draugijos mergaičių parengiamąją klasę Marijampolėje. 1914 metais M. Galdikaitė baigė minėtąją lietuvišką progimnaziją ir persikėlė į valdiškos rusų mergaičių gimnazijos penktąją klasę Šiauliuose, kurią baigė 1915 metais, o po to dvejus metus mokė vaikus privačiai ir metus Grušlaukio liaudies mokykloje. Nuo 1915 metų M. Galdikaitė mokėsi Kretingoje, vėliau — Šiauliuose. Čia 1921 metais ji baigė pilną aštuonių klasių gimnazijos kursą, taisy pat metais priimta į

Miuncheno universiteto filosofijos fakultetą, parašė disertaciją tema „Vaikų darželių raida“. 1927 metais kovo 8 dieną išlaikė valstybinius egzaminus filosofijos daktaro laipsniu.

Išdirbusi daugiau kaip metus Kražiuose, Monika Galdikaitė 1928 metais juos paliko. Dirbo įvairiose Lietuvos mokyklose, ištekėjusi gyvenimo Palangoje, kur 1981 m. gegužės 25 dieną mirė.

Apie pedagogę Moniką Galdikaitę-Kaunienę darbą šiltai savo laiškuose atsiliepija jos auklėtinis Kazimieras Raičinskis, jos kolegė S. Višinskienė bei kiti ją pažinoję.

VACLOVAS RIMKUS

LPS Kelmės rajono tarybos pareiškimas

Apie kai kuriuos mūsų veiklos programinius papildymus

1989.07.06
Kelmė

Pagal 1939 metų rugpjūčio 23 dienos susitarimą tarp TSRS ir Vokietijos, kurį pasirašė Molotovas ir Ribentropas, bei po to sekusius slaptuosius protokolus, Lietuva atiteko TSRS. Tai gėdingas suokalbis tarp dviejų hegemonistinių valstybių. 1940 m. birželio 14 d. TSRS vadovybės ultimatas Lietuvos vyriausybei ir birželio 15 d. sekusi Lietuvos okupacija — tai to suokalbčio realizacija, pridengta demagoginiais lozungais. Kad Lietuva okupuota, buvo pareikšta net iš aukštų dabartinės Lietuvos administracijos tribūnų. Todėl teisėta reikalauti atkurti tai, ką sugriovė okupacija — Lietuvos nepriklausomos valstybės egzistavimą, dėl ko būtina:

1. Išvesti iš Lietuvos okupacinę kariuomenę.
2. Surengti Lietuvoje laisvus rinkimus, stebint tarptautinei komisijai.
3. Pagal Ženevos 1949 metų konvenciją, kuri buvo 1954 m. TSRS vyriausybės ratifikuota, Lietuvos vyrai neturėtų būti šaukiami į Tarybinę armiją.
4. Būtina atkurti lietuviškas nacionalines karines formuotes, kur jaunimas galėtų atlikti savo karinę prievolę.

II

Pastarųjų dienų politinės situacijos analizė rodo, kad pasikliauti dabartine Respublikos administracija, o tuo labiau dabartinės Lietuvos AT deputatais, negalima. Lietuvos AT sesijose priimami tokie sprendimai, kokių pageidauja Respublikos vadovai, net priimamos konstitucinės pataisos, jei jos reikalingos numatytiems planams įgyvendinti. Pastaruoju metu Sajūdžio atstovai vis dažniau įtraukiami į valdymo aparatą. Sajūdis tam nepasiruošęs, nėra suformuluoti aiškios programos aktyvių sąjūdiečių įtraukimo į valdymo aparatą klausimai. Ar nenusilps mūsų judėjimas? Lemiamas motyvas, sprendžiant šiuos klausimus, turėtų būti vienas — nepakenkti pagrindiniam mūsų tikslui — Lietuvos nepriklausomybės siekimui. Sajūdis neturėtų dalintis atsakomybe už dabartinę ekonominę padėtį su tais, kurie atvedė šalį į šią vis gilėjančią ekonominę krizę, ir neturėtų kelti prestižą tų, kurie jo niekad, išskyrus valdžią, ir neturėjo. Politinei situacijai sparčiai kintant, atsiranda daug klausimų, kuriuos būtina rimtai ir greitai spręsti, ir žinant, kad dabartiniai Lietuvos AT deputatai tų Lietuvos problemų rimtai spręsti nei nori, nei gali, manome:

1. Būtina kuo skubiau organizuoti Lietuvos AT (geriau Lietuvos Seimo) rinkimus.
2. Vietinės valdžios rinkimus turėtų organizuoti naujai išrinktas Lietuvos parlamentas.
3. Dabar Lietuvos vardu kalbėti, vesti derybas turi teisę tik paskutiniųjų rinkimų metu demokratiškai išrinkti TSRS liaudies deputatai, besilaiką pagrindinio Lietuvos rinkėjų priesako — Lietuvos suverenumo siekimo. Šie deputatai privalo Lietuvos AT turėti sprendžiamojo balso teisę.

Dėl parašų rinkimo akcijos

Artėja Molotovo-Ribentropo sutarties 50-metis (1939.08.23 d.), ko pasekoje Lietuva buvo Raudonosios armijos okupuota, o vėliau aneksuota. Šiandien atėjo laikas reikalauti, kad TSRS vyriausybė likviduotų neteisėto paktą pasekmes, išvestų okupacinę kariuomenę, kad būtų galima organizuoti demokratiškus rinkimus, stebint SNO atstovams. Savo poziciją išsakyti šiuo klausimu ir kviečiami Lietuvos gyventojai. Todėl renkami parašai. Kiekvieno laisva valia — pasirašyti ar ne. Beveik 50 metų Lietuvos žmonėms buvo diegiama baimė prieš valdžią, tauta stumiama į girtuoklystę, į išdavystę ir į dvideidiskumą bei melą. Per metus visi dar nespėjo užmiršti tos mokyklos pamokų. Dabartinių Respublikos vadovų kreipimasis dėl parašų rinkimo prieš Molotovo-Ribentropo paktą nuskambėjo kaip perspėjimas ir pagąsdinimas. Dalis žmonių, įpratusių nulenkti galvas prieš valdžią, pakluso kreipimuisi, kur siūloma eiti konsultaciniu parlamentiniu keliu. Argi reikalavimas likviduoti Molotovo-Ribentropo paktą pasekmes prieštarauja šiam keliui? Argi nelogiška ir neblaivų reikalauti išvesti okupacinę kariuomenę? Ir tie reikalavimai neatrodo ultimatyvūs, kai juos palygini su 1940 metų birželio 14 d. TSRS ultimatumu Lietuvos vyriausybei. Jie tik išsako pasirašiusių siekią, kad būtų atstatytas teisingumas. Respublikos vadovų kreipimasis sutrukdė daliai žmonių laisvai ir be baimės pareikšti savo nuomonę. Tikime, dauguma tautiečių blaiviai vertina šį kreipimąsi. Mūsų žingsniai neturi būti per lėti. Iš lėto einama tik prie kapo duobės. Teneapleidžia mūsų Viltis!

LPS Kelmės rajono taryba

Gražioji kalba, būta pirmosios Šaukėnų bažnyčios, kurios pamatams dabar — jau 503 metai. Sudegė, kaip daugybė vertybių neramiais Lietuvai laikmečiais.

Tokia mūsų dalis: gyvename visų vėjų ir skersvėjų kryžkelėje, per kurią ne tik perbėgti, bet ir užsibūti kėsinosi ir kėsinasi, anot išeivijos poeto L. Žitkevičiaus, ne tik „raudonas kaip šėtonas“, bet ir „rudas kaip šuva“...

Vis matau aną, ką tik dalgio pereitą pievą, kurioje būta gausybė lauko gėlių. Nepamirštu vienos vienintelės, bet išdidžiai vėlyje besiplaikstančios ramunės, kuriai Dievas lėmė pražysti atokiau dalgio tako ir... išlikti.

Ar mūsų Lietuva — ne toji nuo dalgio bėganti ramunė?

Gyvename, nes reikia gyventi, nes Motinos ir Tėvynės nepasirinksi. Nors didžiausių aukų reikėjo (ir reikia!), bet visų mūsų būties tarpusnyje tarp lopšio ir karsto brangiausia yra Tėviškės žemė: su Baltijos akimis, Šatrijos kalva, Nemuno, Dubysos, Ventos, Kražantės kaspinais, su prosenelių krauju, su meile, kančia ir džiaugsmu, su tais senais ne tik Šaukėnų bažnyčios pamatais.

Stovėjome parnai ant jų su pagyvenusiu šaukėniškiu Leonu Domeikiu, žvalgėmės į buldozerio atvertą, lig šiol nuo žmonių akių pasislėpusio požemio su išrikiuotais karštais kiaurymė.

— Nežinau, — sako Leonas, — kiek puikių paveikslų būta senojoje bažnyčioje: ir pragaras, ir dangus — kaip tikri! Gaila, žuvo...

Jis šneka, o aš galvoju, kad pati Lietuva — gyvas paveikslas, kuriame telpa ir pragaras, ir dangus, jos žmonėms viską teko pereiti, tik gaila, kad amžiais nedraugų sukurstytuose pragaruose besimurdant, to dangaus kaip nematyti, taip ne...

— Bus paveikslų ir mūsų naujojoje bažnyčioje, — vėl ant senųjų pamatų sugrąžina Domeikio žodžiai. — Matai, kaip smagiai kyla.

Bažnyčios statymas. Taip, juk tokia, sau duota, mano rašinio tema!

Niekas dabar nepasakys, kokius takus teko nueiti, kokias duris praverti naujam, jaunam, marčiulioniškos išvaizdos, o ir žinomo krepšininko energijos sklidinam Šaukėnų klebonui Boleslovui Jonauskui — pertvarka į namus, į sielas krebždeno dar nedrąsiais katinuko nagiuokais. O leidimą bažnyčios rekonstrukcijai iš „visa lemiančių“, lig tol ilgus

metus gana nedraugingų Dievui ir Tautai vyrų gavo! Rekonstrukcijai. Jei būtų rūpinęsi dabar, būtų laisvai gavę leidimą ir naujos statybai (kaip greit viskas kinta!), ir Šaukėnuose būtų iškilęs rūmas ant senųjų pamatų, pačiame šventoriaus viduryje. Bet prieš dvejus metus labai brangus ne tik klebonui, bet ir visos apylinkės tikintiesiems buvo ir tasai leidimas rekonstrukcijai. Tai buvo gavus pavasariškas gūsis po nekenčiamos žiemos. Ir prasidėjo...

Bažnyčios statymas

IŠ CIKLO „MES, LIETUVIAI...“

Skiriu nuostabaus Žmogaus, kataliko Juozo Liaudansko šviesiam atminimui

Atvažiuoju įsimintiniais kraštais 1988-aisiais pas mamą į Šaukėnus — lyg aitvarai būtų sunęšę į šventorių statybines medžiagas. Aplink senąją medinę bažnytelę išlieta pamatų juosta. Už trijų mėnesių Šaukėnuose jau iškilusios mūro sienos, sutręšusios senos bažnyčios lentos pašalintos. O dar už trijų mėnesių — jau ir bokštas iš tolo šviečia, ir šiluma yra, ir meldžiamasi. Tai bent sparta! Savo akimis regėjau keliasdešimt šaukėniškių ant pastolių. O šlapdriba lipdė akis, o vėjai lenkė prie žemės... Jaunimas dirbo viršuje, pensininkai, moterys, vaikai tvarkė nuolaužas, padavinėjo plytas, maišė skiedinį... Jei šviestų bičiuliškai geros senojo Klebono T. Svambario ir kiekvieną sekmadienį šventiškai pasirėdydavusio ir į Kelmės Maldos namus skubėdavusio, vis kartodavusio, kad „Dievo pamiršti negalima“, darbuotolio J. Liaudansko akys, abu tie lietuviai meiliai pagirtų: „Saunuoliai, dar gyvi šaukėniškiai!“

Gyvi, dar gyvi visi — ir šaukėniškiai, ir kelmiškiai, ir kražiškiai...

— O kas, — svarstau Mamai garsiai, — lėmė, kad virš aukštų medžių taip greitai iškilo naujos bažnyčios bokštas? Tik žmonių aukos?! Tarybiniam ūkiui taip nesistengiamo...

— Rublis, Geduk, dūšios neturi, — lėtai valydamas dulkes nuo lig šiol ne visoms akims rodytų Lietuvos kunigaikščių bareljefų ir kabindama juos matomiausioje namų vietoje, ramiai pradėjo Mama. — Kiekvieno doro lietuvio kataliko širdyje dar tebėra nenuversta

protėvių statyta Vilties bažnytelė, iš kurios plūstanti šviesa, šiluma padėjo ištirpdyti Laptevų ledus, Igarkos sniegynus, įveikti neveltį spygliuotų Gulago lagerių vietų apsuptyje. Kaip norėta, kad MŪSŲ nebūtų, kad nebe-mąstytume! O mes mąstome, todėl GYVI. Todėl taip greitai iškilo šios, iškilis ir kitų Tautai brangių šventovių bokštai. Nes širdyse gyvena bažnyčios: idėjos — vėliavos, kurios veda į priekį ir padeda įveikti visas negandas...

Lenkiamės lietuvių ištvermei

ir kantrybei, lenkiamės žmonėms, iš kurių lūpų nenudyla žodžiai — DIEVAS, MOTINA, LIETUVA, MEILĖ...

x x x

Ar ne Vilties bažnyčia širdyse ragino per Atlanto platybes skristi ir Tėvynės Lietuvos vardą pasaulyje išgarsinti Darių ir Girėnų? „Žmogus laisvas tiek, kiek įveikia gamtos ir aplinkybių jėgas. Savo žygiu mes norime sustiprinti Jūsų ir mūsų dvasią bendriems darbams vardan brangiosios Lietuvos“, — rašo krepimėsi į Amerikos lietuvių užsimoję žygiui per Atlantą „Lietuvos“, „Audros“, „Dailės“ jachtų kapitonas O. Kubiliūnas, I. Miniotas, A. Dovydenas Klaipėdos miesto laikraštyje, kuriam jau atiduoti ir treji šių eilučių autorius metai.

Nuo Baltijos kranto visa Lietuva regima lyg iš bokšto. Čia mes, buvę kelmiškiai, o dabar — „žmonės, kasdien veidais į jūrą“, širdimis dažnai atsigręžiamė į jau nueitus brangius takus, pasvarstome, kaip sekasi žemiečiams Lietuvos viduryje? Sausyje susibūrėme Žemaitijos rašytojų bendrijoje, kuriai vadovauja aklas, bet toliau už visus regintis jaunadvasis žmogus, buvęs pašilškis iš Klibaldių kaimo Juozas Marcinkus. Čia ir geroji lietuviško židinio dvasia, kražiškė poetė Elena Skaudvilaitė, (greit gal skaitysime ilgai lauktą jos knygą!), ir optimizmo sklidina pakražantiškė žurnalistė Zita Tallat-Kelpšaitė...

— Na, sakykite, kas Kelmėje, Kražiuose nauja? — teiraujasi Juozas ir kiti.

— Jau laikraštis — nebe „Ko-

munistinis“, o „Bičiulis“, — sakau jam, — o Kražiai leidžia savo „Aidus“, o juose — gyva atgimstančios žemės siela, rašoma, kad žmonės susirūpinę Kolegijos atstatymu...

— Vaje, vaje, kaip įdomu, kada parodysite?!

Prižadu atvežti.

Mus vienija LIETUVA. Iš jos mes neišeisime. Ir Šaukėnai čia pat, ir Kelmė, nuo Švilpiškės žvelgiant pro žydrą mėlį — tartum lelija ežero širdyje, ir Kražiai su amžiais žaliuojančiais protėvių ažuolais ant Medžiokalnio nugaros. Ir savi gyvenimo keliuose sutikti žmonės...

Iš savo žemės neišeinama, o ir išėjus — sugrižtama. Mintimis. Sapnais. Darbais. Žodžiais. Gera jausti gyvenant savo kraštu, jo kultūra ir doro besirūpinantį bendramintį, gera susitikti, nors ir nejučiant delno šilumos. Širdis širdį jaučia, nesizvalgydama į kilometrų stulpelius.

...Pernykščiu atostogų metu Varėnoje vartau naują „Merkio krašto“ numerį. Ir apie kelmiškius, buriančius visos Respublikos kanklininkus, radau. Smagu!

...Šeštadienį — televizijos laida, skirta meno saviveiklai.

— Tėveli, greičiau, Kelmę rodo! — ragina šešiolikmetė dukra.

Skubu. Iki graudulio gera regint grojant tris pažįstamus Antanus, girdint kalbant (buvusį kaimyną) Hubertą, kurio nuopelnus rajono kultūrai per dešimtmetį akimirksniu norėtų nubraukti begėdis kirminas stagnatorius... O dainuojantis, šokantis mokyklos jaunimas, — Dieve, kokia puiki sėkla sėjama!

Čia pat prisiminiau, kaip už tokias pačias dainas mes, Vilniaus universiteto lituanistai, 1966-aisiais milicijai rašėme pasiūlykimus: „... pasižadame Gedimimo kalne lietuvių liaudies dainų taip garsiai nebedainuoti“ ir netekome savo varganų stipendijų...

Mūsų kartą sugadino, stipriai sugadino snaudulio, baimės ir užstalės metai. O ateinantys, žinau, bus tyresni savo dvasia. Tvirtesni. Gal ir ne melagiai... Jų širdyse jau statoma, auga, auga Vilties bažnyčia. Vardan Dievo. Vardan tos Lietuvos, jos Tiesos...

...Gegužyje važiuosiu į Liaudansko žemę, padėsiu gėlių ant Bičiulio kapo. Pasimelsiu ir tyliai pasakysiu:

...Iš Tavo rankų, Lietuva mūsų, Visi mes buvom, esam ir BŪSIMI Gediminas GRISKEVIČIUS

Telegramos iš terbos,
kur kabo
Kražiuos ant
tvoros

— Matei, kokia gražia tvora varpinę užtvėrė?

— Ir kam? Negi ją kas pavogti galėjo?

— Tai gi remontuos. Ar negirdėjai?

— O tu jau patikėjai? Kiek tu žadėtojų Kražiuos buvo! Vasara jau į pabaigą eina, o darbai dar nę nepradėti...

— Tai kad gal nespėja? Prie kolegijos kasinėjimus reikia vykdyti...

— Ten ne tie kasinėja. Varpinę restauruoti kolūkis pažadėjo, o kasinėjimus atlieka kiti. Iš Kelmės, sako, moksleivių būrį atsiuntė. Anądien žiūriu, penkiese „dindarą“ muša, net mokytojo nėra. Tolešniems darbams dar, sako, trukdo gyventojų pastatytos pašiūrės, kurias jau seniai vietos valdžia buvo įpareigota nuversiti.

— Tai žinai, vietos valdžia yra vietos. O kad taip kas iš aukščiau pagalbos paprašytų?

— O ten, uogel, dar didesni pažadukai. Ar neskaitei „Kražių aidų“ 1-ajame numeryje LTSR Ministrų Tarybos Pirminio V. Sakalausko pasirašytą dokumentą. Ten aiškiai parašyta: „Valstybinis plano komitetas turi skirti Kelmės rajono vykdomajam komitetui reikalingas medžiagas Kražių miestelio gatvėms ir šaligatviam sutvarkyti 1989 m. 50 t cemento ir 100 t bitumo“. Taip pat V. Sakalauskas pažadėjo, kad dar šiais metais bus suprojektuotas vakarinis miestelio apvažiavimas, parengta dokumentacija namų statybai, kad būtų kur žmonės iš „mūrų“ iškeldinti. Ir dar visko pažadėjo. Ne, uogel, kuo aukščiau sėdi, tuo išradingiau meluoja: raštiškai ir per laikraščius.

— Tai sakai rodos neber? Taip ir bus, kaip buvę?

— Nežinau, nežinau...

Radziwil.

VALENTINAS LUKONAS

REN-
KAME
HERBA

Dar pasiginčykim

Kad senam, garsiam savo istorija, kultūra Kražių miesteliui reikalingas herbas, turbūt neabejoja niekas. Herbas — tai šalies, miesto, giminės vizitinė kortelė, nusakanti ne tik dabartį, bet simboliais atvaizduojanti

svarbiausius istorijos etapus. Tuo tarpu abu pasiūlyti miestelio herbai, mano manymu, neturi ryšio su istorija, su heraldikos tradicijomis. Kražių miestelio herbui reikėtų panaudoti seną Radvilų giminės herbą arba jo elementus, simbolius (žuvys, pasaga). Kartu Lie-

tuvos istorijos, heraldikos specialistai galėtų įsijungti į „Kražių aiduose“ organizuotą pokalbį. Herbas turi būti vertas Kražių istorijos, kad po kiek laiko vėl nereikėtų ieškoti naujo jo varianto.

Šv. Roko atlaidai—Kražių diena

Rugpjūčio 20-ąją — visi į Kražius

į šv. Roką, šv. Sebastijoną ir šv. Rozaliją katalikai kreipiasi kaip į gynėjus nuo maro ir kitokių ligų.

Šv. Rokas gimė Prancūzijoje, Monpeljė (Montpellier) mieste, tryliktojo šimtmečio pabaigoje. Savo jaunystę pragyveno nekaltai ir pamaldžiai. Mirus turtingiems tėvams, viską išpardavęs, pinigus išdalijo vargšams, žemę pavadė užloboti dėdei, o pats kaip elgeta iškeliauvo į Romą. Atėjo į Toskanijos miestą Akvapendentą, kur siautėjo maras. Čia tarnavo sergantiems ligoniams. Malda ir kryžiaus ženklų daugelį išgydė. Kai maras liovėsi,

keliauvo toliau ir įvairiuose Italijos miestuose slaugė ligonius, kol galiausiai Plezanijos mieste susirgo pats. Jam niekas nepadėjo, bet dargi kaip ateivį išmetė iš ligoninės. Vargingai pasiekęs mišką, apsigyveno apgriuvusioje trobelėje. Bet Dievas šventojo neapleido. Kasdien atbėgdavo šuo, atnešdavo duonos ir laižydavo jo votis. Šuns šeimininkas Godardas, tai pamatęs, nustebęs, palaikė stebuklu, atsisakė ankstesnio netvarkingo gyvenimo būdo, apsigyveno kartu su šv. Roku ir jį slaugė.

Pasveikęs šventasis grįžo į savo gimtąjį miestą. Bet čia prasidėjo karas. Žmonės grįžusį Roką palaikė šnipu ir įmetė į kalėjimą. Kantriai, nesiskųsdamas, jis bausmę priėmė.

Tik po mirties (mirė kalėjime 1327 m.) jis išgarsėjo kaip stebuklingas maro gydytojas. Jo dėdė, kuriam Rokas buvo palikęs žemę, jį prisiminė, atpažino ir iškilmingai palaidojo.

1414 m. Konstancijos mieste vyko visuotinis vyskupų susirinkimas. Kilo maras. Buvo daromos permaldavimo procesijos į šv. Roką, ir maras liovėsi. Tokiu būdu šv. Rokas tapo užtarytoju nuo visokių ligų.

Kražiai — vieni iš tų, kur nuo seno vyksta šv. Roko atlaidai. Siemet jie Kražiams ypač svarbūs: šv. Roko atlaidų diena paskelbta Kražių diena.

Supažindiname su rugpjūčio 20-osios programa;

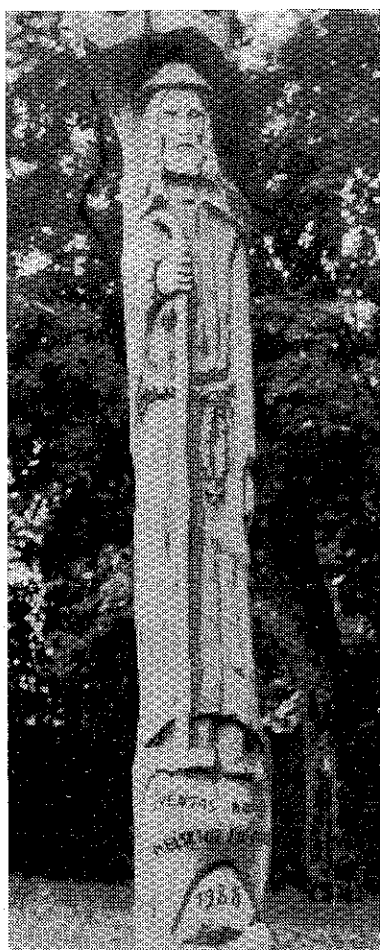
9.00 — primarija
10.00 — šv. Mišios, pamokslas

11.00 — Votyva, pamokslas
12.30 — Suma už Kražių parapiją (iškilmingą Sumą laikys Kelmės klebonas kun. I. Butkus).

12.00 — Bažnyčioje religinės muzikos koncertas. Koncertuos Lietuvos nusipelnęs artistas, Valstybinės filharmonijos solistas Danielius Sadauskas (baritonas) ir vargonininkas Gediminas Kviklys. Gros Varnių dūdų orkestras.

Tą dieną svečių laukia Kražių muziejus, įdomūs susitikimai.

Kun. Stanislovas ANUŽIS

Sventas Rokas Kražių bažnyčios šventoriuje.

A. BITVINSKO nuotr.

Lietuva—kryžių žemė

„O Kristau, laimink protėvių kapų kalmelį šventą
Ir našta knygnešių, ir ištremtųjų kančia,
Ir amžių palikimo didį testamentą.
Ir kruvinas rankas nuo darbo ir nuo pančių...“

„Sugrąžinti mūsų kraštui kryžių žemės vardą“ — tokiu šūkiu pasipuošę, Lietuvos ateitininkai šių metų birželio 17 — liepos 2 dienomis suruošė maldingą kelionę pėsčiomis iš Vilniaus į Žemaičių Kalvariją.

Dvidešimt trys įvairaus amžiaus maldininkai ėjo per Lietuvos kaimus ir miestelius, ragindami žmones statyti kryžius, koplytstulpius, rūpintojėlius, nes, pagal tautų apaštalią šv. Paulių, „kryžiuje — mūsų pergalė“.

Kelionės iniciatorius ir vadas — žinomas lietuvių dailininkas Vaidotas Žukas.

Nešdami seną medinį kryžių, gautą iš Salantų bažnyčios, keliauninkai Kražių parapiją

pasiekė birželio 27 d., ateidami nuo Kelmės senuoju keliu.

Nemažas būrys kražiškių, pasipuošusio jaunimo su kryžiumi ir vėliavomis maldininkus pasitiko pamedžiokalnyje. Jautriai žodžiu juos pasveikino J. Ramanauskaitė. Išvarginti ilgos kelionės ir karštos saulės, bet tvirti dvasia, aplankė jie ir mūsų bažnyčią. Gavusi palaiminimą, pagiedo jusi Svč. Jėzaus Sirdies litanią ir susipažinusi su skerdynių bažnyčios istorija, maldininkų procesija Dariaus ir Girėno gatve patraukė Kaltinėnų link, kur, miesteliui baigiantis, pastatė kryžių (kadaisė jis čia ir buvo stovėjęs). Paraginę kiekvieną

nelikti abejingais atgimstančiai tautai, padėkoję meistrams, dariusiems kryžius, ir įteikę atminimui Sv. Rašto Naująjį Testamentą, iš Kražių maldininkai iškeliauvo į Pašilę, kur pastatė kryžių „Atgimstančiai Lietuvai“. Vėlai vakare išklause šv. Mišias, pernakvojo ir kitos dienos rytą patraukė link Varnių.

Sujudinusi dalį Lietuvos, ateitinkų organizuota kelionė baigėsi liepos 2-ąją Žemaičių Kalvarijoje — stebuklingųjų Sv. Marijos Aplankymo atlaidų pradžioje.

Tai pirma tokio masto maldininkų kelionė per visą tą nelaimingą mūsų tautai pusamžį.

A. ŠATIŠKIS

Talka. Atstatomas kryžius ant Pašilės bažnyčios fundatorių Jucevičių kapo. Klebonas St. Anužis, J. Kaučikas ir A. Žalūda talkos metu. A. BITVINSKO nuotr.

Mintys balsu

KODĖL

Į LIETUVĄ

VĖLAVO SSSR

HERBAS?

Pinigai Lietuvos teritorijoje atsirado XIV—XV a. Nuo 1922 m. įvesta lito (lygus 0,150462 g aukso) valiuta. 1940 XI.25 piniginių vienetu Lietuvoje tapo rublis. Litas santykiu 0,9 buvo paliktas cirkuliuoti kartu su rubliu iki 1941.III.25. Hitlerinės okupacijos metais cirkuliuavo rubliai ir reichsmarkės. Nuo 1944 m. cirkuliuoja tik tary-

binio rublio valiuta. Ant pinigų yra ir valstybinis skiriamasis ženklas — herbas.

SSSR valstybiniame herbe įrašai sąjunginių respublikų kalbomis užrašyti ant kaspino, juosiančio varpas, tokia tvarka: apačioje, centre — rusų kalba; iš apačios į viršų kairėje pusėje ketvirtas užrašas — lietuvių. O kada jis SSSR herbe atsirado?

1940 m. Lietuvos liaudis, „įkūrusi“ Tarybų valdžią, „įsijungė“ į SSSR tautų šeimą. Tais metais buvo okupuota Lietuva, Latvija, Estija, Moldavija ir Karelijos-Suomijos respublikos. Tad turėjo atsirasti ir nauji įrašai SSSR valstybiniame herbe. Naujo SSSR herbo projektas, atsižvelgiant į visus šiuos pakeitimus, buvo padarytas 1940 m. pabaigoje, bet nepatvirtintas. Tai padaryta tik 1946 m. birželio 26 d., kai

buvo priimtas atitinkamas SSSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas. Kodėl tiek delsta, laukta? Tačiau ant monetų ir banknotų naujas SSSR herbas „atsirado“ dar vėliau, 1948 metais... Taigi Lietuvoje pinigai cirkuliuojo su SSSR herbu aštuonerius metus, kuriame nebuvo Lietuvos skiriamąjo ženklo.

Matyt, Maskva nebuvo užtikrinta, kad pajėgs turėti savo „globoje“ naujas okupuotas suverenias valstybes, baiminosi, kad mes vieną dieną galim ištrūkti iš jų nagų, ir delsė patvirtinti naują herbą. Kaipgi kitaip paaiškinti, kad „demokratiškoje ir lygiateisėje sąjungoje“ buvo ignoruojamos, žeminamos mažos tautos, buvusios suverenios valstybės!

KĘSTUTIS LUKOŠIUS

Lietuvos baubu gąsdina suaugusius

1989-ųjų birželis Jaltaje. Mes, lietuvių šeima, išsimės prie Juodosios jūros. Naujos pažintys, nauji veidai.

— Iš kur jūs? — išgirdusi lietuvišką šnektą, neramiai klausia pusamžė sibirietė.

— Iš Lietuvos.

— Tai tu — fašistė.

Net supykti iš nustebimo nespėjau:

— Kodėl?

— Ogi jūs rusus vejat lauk.

Liepiat per dvi savaites išsikraustyti, o kurie neklauso ar nespėja, kraunat į vagonus ir vežat...

Panašių susitikimų Jaltaje buvo ne vienas. Krito į akis „oponentų“ politinis aklumas, neapykanta mažai tautai, kuri drįso užsinorėti vėl būti laisva.

Nenorėčiau rusų naciją kaltinti šovinizmu ir tuos akmenis mūsų pusėn meta gal ne iš blogos valios. Nemačiau nė vieno laikraščio, kuris objektyviai ir operatyviai nušviestų tai, kas mūsųose vyksta pastaruoju metu. Dar daugiau, žodžiai „Sąjūdis“, „Liaudies frontas“ ir pan. jų spaudoje labiau vengiami negu keiksmazodžiai, kaip paaiškino vienos redakcijos darbuotoja, net glavlito draudžiami. Na, o kai trūksta objektyvios informacijos, ją bandb atstoti gandai, kurie, matyt, KAZKAM naudingi, KAZKAS suinteresuotas sėti tarpnacionalinę neapykantą. „Skaldyk ir valdyk“ — sena tiesa.

Mūsų bobutės gąsdindavo vaikus baubais. Dabar mažylių nepagąsdinsi — gudrūs. Užtat lietuvišku „baubu“ lengvai tiki suaugusieji.

NIJOLĖ TIMOFEJEVA

ATPILDO NESIEKIAME

70 metų gyvename neteisi-
nėje valstybėje. Kaip tai galė-
jo atsitikti XX amžiuje?

Ir postringaujama, kodėl da-
dabar keliami tik stalinistų
nusikaltimai. Juk ir partizanai,
neretai žmonių vadinami miški-
niais, irgi žudę žmones. Buvo
visko. Tačiau palyginkime žudy-
nių mastą. Pasvarstykime, ko-
dėl jauni vyrai ėjo į miški-
kus, kas pirmieji ėmėsi repre-
sijų ir pirmieji pradėjo žu-
dyti? Ar galėjo žmonės būti
abejingi, matydami be teismo
tremiamus, žudomus, deginamus
brolius, seseris — tautiečius?
Prisimenu turgavietėse gulin-
čius sudarkytus jaunų vyrų kū-
nus. Prisimenu ir žmones, lai-
dojamus raudonuose karstuose.
Vyresni žmonės kalbėdavo, kad
tai — sribų šeimų nariai ar-
ba tie, kurie skundė bei vežė
į Sibirą. Nereikėjo vadovautis
posakiu „Akis už akį...“, ta-
čiau tuo metu Stalino ir jo
pakalikų žmonių žudymo maši-
na sukosi galingu greičiu. Rei-
kėjo įvertinti ir tai, kad gink-
luotos rezistencijos metu, ypač
paskutiniaisiais metais, atsirado
banditų tiesiogine šio žodžio
prasme. Žinoma atvejų, kai ir

persirengę sribai vykdė nusi-
kaltimus partizanų vardu.

Kiekvieną kartą, lankydamas
artimųjų kapus Vidsodžio ka-
pinėse, ant vieno paminklo
perskaitau:

1945
TRAGIŠKAI ŽUVĘ
BANYS JUOZAS
JO ŽMONA ONA
JŲ SŪNUS STASYS
1898-1896-1926

Baniai gyveno Kelmės raje-
ne, Ušnėnų kaime prie pat da-
bartinio J. Žemaitės memoria-
linio muziejaus. Sūnus Stasys
slapstėsi nuo armijos. 1945 m.
liepą pamatė atvažiuojančius
kareivius. Pradėjo bėgti iš savo
sodybos per rugių lauką link
miško. Tėvas ir sūnus jau buvo
perbėgę per Ventą ir pasiekę
mišką, tačiau motina nespėjo —
peršovė ranką. Tada abu vyrai
grįžo ir pasidavė. Užvenčio
garnizono kareiviai ir sribai
nuvežė juos į Užventį, ten
„tardė“, o kitą dieną atvežė
pusgyvius į jų pačių sodybą.
sumetė į gyvenamąjį namą,
užkalė langus, duris ir gyvus
sudegino. Kas beliko daryti
stebėjusiems šį inkvizicinį susi-
dorojimo vaizdą? Ar nevirė

jiems kraujas?

Esu girdėjęs, kad kai ku-
riose šalyse net už nusikalti-
mus motinos yra atleidžiamos
nuo bausmės. Kokį nusikalti-
mą turėjo padaryti Ona Ra-
manauskienė, gyvenusi Skuodo
rajone prie Sačių, kad jai gyvai
buvo nupjautos krūtys, ištrauk-
tos žarnos? Jos du sūnūs Vac-
lovas ir Bronislovas buvo miš-
ke. Nežinau, kokius nusikalti-
mus padarė ar nepadarė jie,
tačiau ar turėjo teisę sribai
Antanas Palubinskas ir Povil-
as Tunėla sadistiškai nukankinti
jų motiną? Tai įvyko ant-
raisiais pokario metais ir gali
paliudyti jos broliai Juozas ir
Antanas Ruzgai, tebegyvenantys
Sačių kolūkyje, ir kiti senesni
Sačių gyventojai. Vėliau A. Pa-
lubinskas buvo Sačių apylinkės
pirmininku, o P. Tunėla —
Trumplaukės kolūkio pirminin-
ku. A. Palubinskas šiuo metu
gyvena pas sūnų Romaną Skuo-
de.

O kiek yra Lietuvoje su-
degintų sodybų, supiltų kaubu-
rėlių, apie kuriuos jau niekas
nebeparašys? Rašydami apie ne-
kaltai žuvusius, nelaukiame at-
pildo budeliams, tačiau prisi-
minkime tuos, kurie kelis de-
šimtmečius buvo priverstinėje
užmarštyje.

P. IVOŠKUS

niams siųstus laiškus ir versdavo
komendantui ir t.t. Žmonės bijo-
jo Martinaičio ir neapkentė jo,
o vietiniai gyventojai jį prami-
nė velniu Martyška, nes ir jiems
kliūdavo nuo to žmogaus.

Remiantis Martinaičio praneši-
mais, NKVD sudarė bylas ir
teisė tremtinius Bonifacijų La-
banauską ir jo žmoną Zofiją,
Vaclovą Ivoškevičių ir Vladą
Girstautą. Visus keturis jaunus žmo-
nes nuteisė po 10 metų kalėjimo už
politiką. Dieve, kokia ten politika
tremtyje alkanam ir suvargusiam
žmogui! Po Stalino mirties jie
visi grįžo tęsti tremties į Ukaro
kaimą.

I. Martinaitis už „nuopelnus“
buvo priimtas kandidatu į partiją ir
1956 m. su šeima išvyko į Lietuvą.
Ir labai nustebome, kai netrukus vėl
pamatėme grįžusį fermos vedė-
ją. Tik jau vieną, be šeimos.
Žmonės pradėjo juoktis, kad grįžo
pas paną, o rusai šaukė: „Martyška
vernulsia, idi k čortu“. Niekas
nenorėjo jo priimti, tačiau jis vėl
gavo gerą darbą ir pragyveno ten
dar dvejus metus. Ir tik 1958 m., kai
visus lietuvius paleido iš komendan-
tūros priežiūros ir šie ėmė važiuoti
į tėviškę, neliko ką sekti ir skusti, tai
ir Martinaitis grįžo į Lietuvą.

Ne, ne visi lietuviai ir trem-
tyje išliko žmonėmis. Labai ne-
daug tokių pasitaikė, bet... Kaip
matome iš „Išalo“, neprapuolė
tokie žmonės ir parduotoje Lietu-
voje, yra kas pasirūpina tokius ir čia
herojais padaryti.

Stasė GIRŠTAUAITĖ-
LAPINSKIENĖ,
Janina IVOŠKEVIČIUTĖ-
TAPARAUSKIENĖ,
Valė PIKTURNAITĖ-
BRINKIENĖ

Iš pogrindžio literatūros

Atgimsta tauta. Žmogus išsitiesia, nugali baimę, pradeda kalbėti
tai, ką galvoja, susiranda užslėptus sąsiuvinčius, knygų rankraščius.
Šiandien tvirtai galime teigti, jog visą pokario laikotarpį egzista-
vo literatūra, kurios nepajėgė užsmaugti nei enkavedistai, nei saugu-
miečiai. Mūsų rajone plito kūriniai, pasirašinėjami Viliaus, Kardo,
Aušrės, Vilniės, Žilvičio, Klevo, Gailutės, Mąščio, Samanos ir kt.
Skaitytojų dėmesiu siūlau Kardo straipsnį (sutrumpintą) ir Aušrės
eilėraščių, parašytą kaip atsaką į E. Mieželaičio parodiją „Per pasaulį
kellauja šuva“ (E. Mieželaitis parodijavo B. Brazdžionio eilėraščių „Per
pasaulį kellauja žmogus“), išspausdintus 1953 m. gegužės 20 d. „Laisvės
balso“ 5-ajame numeryje.

ANTANAS RACAS

LIETUVIO POETO

KELIAS

Lietuvių tauta nuo amžių garsi
savo žygiais, savo laisvos dainos
meile. Senovės lietuvius už drą-
są net priešai gerbė... Bet lietu-
vis mokėjo ne tik laisvą, bet
ir pavergtą Tėvynę mylėti. Kai
visi manė, kad rusų caro padas
seniai sutriuškino lietuvio širdį,
jis tebekovojo už savo laisvę,
už lietuvišką žodį.

Ne lengvesnius, o gal net dar
sunkesnius laikus gyvename
dabar. Tada caras išplėšė iš
lietuvio Tėvynę ir laisvę atvi-
rai, jėga. O dabar raudonasis
slibinas, sutrypęs Lietuvą, rėkia,
kad ji laisva ir laiminga.

Nežinau, ar lietuviai anksčiau
buvo vieningesni, išdidesni, ta-
čiau Tėvynės išdavimas buvo
retas dalykas ir visam gyve-
nimui gėdos žyme pažymėtas.
Kaip pavyzdys — Jogailos
vardas, kurį kiekvienas lietuvis
taria nenorom. Šiandien dau-
giau bailių ir išdavikų (...).
Jei lietuvis didžiuojasi tokiais
vardais kaip Daukantas, Mairo-
nis, Donelaitis, Kudirka ir kt.,
tai šiandien literatūrinis paliki-
mas visai kitas. Čia šeiminin-
kauja karjeristai venclovos,
korsakai, grybai, keidošiai, kle-

nickiai ir daugybė kitų — žmo-
nės be talento ir savigarbės,
kurie nežino, kuo gyvena jų tau-
ta, kurie už aukso gabalėlių
parduoda plunksną (...). Jei lie-
tuviai gerbia ir deklamuoja
puikius, pilnus humanizmo B.
Brazdžionio eilėraščius „Baltas
baltas kaip vyšnios viršūnė...“,
tai kvailos Mieželaičio parodi-
jos niekas ir neminės ateity.
Tik draugas Mieželaitis pats
liks tuo šunim, kuris loja
už numestą kaulą.

Niekas neminėtų tų šlykščių
faktų, jei jie neturėtų įtakos
mūsų šių dienų moksleivijai.
(...) Ir šiandien yra, talentingų,
gabių jaunų poetų. Tik gaila,
kad jie patys žudo talentus,
kurdami himnus melui. Kas
jiems leido šmeižti Lietuvos
artoją „Usnynėmis“, meluoti vi-
sokiomis „Kalvio Ignoto teisy-
bėmis?“ (...).

Atsargiai, draugai poetai! Ke-
lias į garbę ir laimę —
labai sunkus. Jį reikia nuvalyti
savo rankomis. Prieš jus du
keliai: kovos už laisvę, var-
go ir garbės, kitas — gar-
binti tironus, aukštinti jų nie-
kingus darbus (...).

Paskui Kremlių lapnoja

žmogus

Skiriu Mieželaičiui

Ne, ne baltas kaip vyšnios
viršūnė.
Ir ne žydras, kaip žydras dangus.
O visai panašus jau į šunį
Paskui Kremlių lapnoja žmogus.
Naktimis prie elektros už stalo
Ar kelionėj kamputy kupė,
Kaip įsakė jam partija, kala
Kursą trumpąjį „VKP(b)“.
„Tėve mūsų“ mama taip
nemoka,
Kaip tą partijos „šventraščių“
jis.
Tai — kūrybai idėjinis lapas,
Rublis — tai jo gyvybės ugnis.
Lietuva...mm...Lietuva — rimas
šūvai...
Būk sveika, didžiarusių tauta!
Kas taip gieda, tas Kremliuj
nežūva,
Tam Tarybų pastogė šilta.

Savo rankoj jis nieko
nelaiko,
Jis neturi net savo minties.
Ką pasakė Maskva — tai kaip
aidą
Pakartoja giliai iš širdies.
O Maskva apie laisvę vis vėpa.
Ir jis manosi laisvas esąs.
Ech! Kvailėlis! Nejaucia,
nemato,
Kad surišo abi jo rankas.
Surakino grandinėmis kojas,
Užukamšė akis ir ausis.
Tik liežuvį paliko — lai loja:
„Tegyvuoja Tarybų šalis!“
Ne, ne baltas kaip vyšnios
viršūnė.
Ir ne žydras, kaip žydras dan-
dangus.
Kaip šuva, kaip šuva pataikūnas,
Laizo Kremliaus „padelkas“
žmogus.

Velnias Martyška

Šių metų birželio 14 dieną
tremtinių klubo suėjime klausė-
mės klubo pirmininko R. Ba-
jorūno pasakojimo apie jo tremties
metus — kokie lietuviai buvę vien-
gingi, kaip NKVD nepajėgė iš jų
užverbuoti informatoriaus — ir pri-
siminėme praeitų metų liepos 21-ąją
išspausdintą „Komunistiniame žo-
dyje“ B. Klimašausko ir R. Ali-
šauskaitės publikaciją „Išlas“, skir-
tą 48-osioms Tarybų valdžios atkū-
rimo Lietuvoje ir Lietuvos Ta-
rybų Socialistinės Respublikos pas-
kelbimo metinėms. Publikacijoje pa-
sakojama apie buvusį tremtinį,
Gailių tarybinio ūkio Laugalio grūdų
sandėlio sandėlininką Igną Marti-
naitį, kuris ir pensijoje būdamas
tebetriūšia bendram labui. Jis buvęs
išvežtas 1949 m. 1950 m. paskir-
tas „Sovetskaja armija“ kolūkio
fermos vedėju (Nežneudinsko raje-
nas, Irkutsko sritis). 1956 m. priim-
tas kandidatu į partiją, pabuvojo
Lietuvoje ir grįžo atgal į Sibirą, kad
priimtų į partiją, nes gimtinėje
nebuvo kam duoti rekomenda-
cijų. 1958 m. sugrįžo į Lietuvą.
Tarp šių datų bei biografinių
momentų „Išale“ atsiskleidžia tvirta,
Igno Martinaičio asmenybė.

Mes šiek tiek patikslinsime šiuos
duomenis.

1949 m. viename ešalone buvome
išvežti į Sibirą Martinaičių, Banevi-
čių, Landsbergių, Girstautų, Žilevi-
čių, Lekečinskių, Kazlauskų, Sta-
siulaičių, Ivoškevičių, Pikturų šei-
mos. Po beveik 3 savaičių kelionės
gyvulinuose vagonuose, lydimi
utėlių armijos ir žymėdami savo

kelių lavonais, sustojome Nižneu-
dinsko geležinkelio stotyje Irkutsko
srityje, kur buvome „nupirkti“ į
kolchozą „Sovetskaja armija“ ir
nugabenti į Ukaro kaimą (už 25 km).
Čia praėjome visus tremtinių pra-
garo kelius, kuriuos ir prisi-
minti šurpu.

Ignas Martinaitis mokėjo ru-
sų kalbą ir iškart pradėjo aktyviai
reikštis, buvo pastebėtas spec. ko-
mandantūros. Tuo jo vargai kaip ir
baigėsi. 1950 m. buvo paskirtas
karvių fermos vedėju. Tų karvių
buvo apie 30 ir visos tokios dvas-
nos, kad pačios neatsikeldavo.
Mat žiemom šerė tik sušalu-
siais šiaudais, užtat pradėjo dvesti.
Vedėjas apkaltino lietuvius, kad
blogai šeria ir nenori dirbti, sabo-
tuoja. Paskundė prokuratūrai. Atvy-
kęs prokuroras kaltų nerado ir by-
los nesudarė.

Atsimenam, praėjus pusei me-
tų nuo ištrėmimo, susirinkom visi
lietuviai atminimo vakarui. Sumė-
tėm po kelis rublius, nusipirkom
„Čikušką“ (250 gr) degtinės, pa-
kalbėjom apie Lietuvą, padainavom.
Martinaičio su mumis nebuvo. Pasiro-
do, jis klausėsi už durų ir prane-
sė komendantui, kad pas La-
banauskus lietuviai daro susirin-
kimus. Ir ne tik tąkart. Nuolat
sekė, šnipinėjo ir skundė, girdi,
lietuviai blogai dirba, nori grįžti
į Lietuvą, susirinkę giria gyve-
nimą Lietuvoje ir skaito lietu-
višką laikraštį (Mat Ivoškevi-
čius pradėjo gauti „Tiesą“, kurią
jo dėdė iš Kauno buvo užsakęs).
Maža to, jis atplėsdavo tremti-

KRAŽIU. AIDAI

Nr. 10(13)

1989

RUGSĖJIS

LEIDŽIA LIETUVOS PERSITVARKYMO SAJŪDŽIO KRAŽIŲ GRUPĖ. Eina nuo 1939 m.

PIRMASIS JUBILIEJUS

SU PIRMUOJU „KRAŽIŲ AIDŲ“ JUBILIEJUMI, DEŠIMTUOJU NUMERIU NUOŠIRDŽIAI SVEIKINAME SAVO LAIKRAŠČIO BENDRADARBIUS IR SKAITYTOJUS!

M. Gorbačiovo paskelbtas Persitvarkymas, demokratijos ir viešumo politika tarsi bomba sprogo mūsų tautoje, prasiveržė į slapčiausias, iki šiol, gyvenimo sritis, perėjo per visą Lietuvą, neaplenkęs ir Kražių.

Per tą nepilną pusę amžiaus socializmas taip suluošino žmogų, jog ne kiekvienas šiandien gali taip greit „persitvarkyti“ ir pakeisti tai, kas darosi. Ypatingai tie, kurie tiek metų ramiai savo rankose laikė Respublikos ar rajono vairą ir be staigių posūkių vairavo mūsų tautą, jos ekonomiką, kultūrą nuo komunizmo ir Stalino viršukalnės žemyn. Jie nesupranta tų, kurie, viešumu praplėšę komunistinių spausdų fasadą, pamatė save apgailėtini, be savo nuomonės ir nebenori būti biurokratinės mašinos sraigteliumi, kažkokiu išgalvotu, abstrakčiu žmogumi-mose.

Jau iki Sąjūdžio buvo vartojama lotyniškas terminas Homosovieticus, kuriuo apibūdinamas savitas tarybinis tipas, susiformavęs administracinio-biurokratinio valdymo sąlygomis. Šitokie neigiamų bruožų tipai ir mūsų šiandien nepatenkinti dėl atviresnės minties, tiesesnio žodžio, kurį perskaito mūsų laikraštyje.

Šis „Kražių aidų“ numeris — dešimtas — jubiliejinis. Netrukus laikraščio atgimimo pirmosios metinės, todėl neprošal prisiminti netolimą praeitį, mėnraščio leidimo kryžkeles ir pažvelgti į perspektyvas.

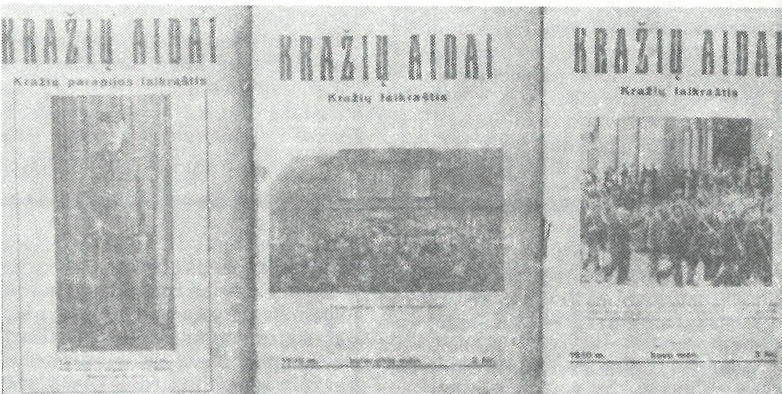
Prieš karą, per pusantrų metų, 1939-1940 m. išėjo trys „Kražių aidų“ numeriai. Jie buvo mažesnio formato, bet turėjo iki trisdešimties puslapių, dydžiu panašūs į dabartinį universiteto sąsiuvinį „Mūsų kalba“ ir spausdinti Marijampolės spaustuveje. Mes tiek toli nenusidanginome, užtat pakeitėme dvi spausuves. Ačiū „Ryto“ spaustuves vadovybei, ištiesusiai pagalbos ranką, kai jas saugiai kišenėse laikė paslėpę „Titnago“ vadovai.

Nežinia, kokių sunkumų patyrė ano meto leidėjai nepriklausomos Lietuvos laikais, bet mums tenka „garbė“ savo laikraštį leisti prie tos valdžios, kuri buvusių redaktorių kun. St. Rimkų nukankino kalėjime.

Šiandien kovos formos keičiasi. Tautos atgimimo priešai (kartu ir „Kražių aidų“) ir Sibirą tremti nebeturi galios, todėl į atvirą kovą nestoja, bet „kanda iš pasalų“. Kai po trečio numerio laikraštį „kažkas“ uždarė — kaltų neatsirado. To „kažkieno“ dėka spausdėme tiek susidėvi volai, kad nuotraukos tik juodulius teprimena. Tas „kažkas“ stropiai ieško ydų valdiškame darbe dirbančiųjų „Kražių aidų“ korespondentų ar dar kitaip kišasi į asmeninį gyvenimą. Atleisk jiems, Viešpatie, nes gal nežino, ką daro... Negarbinga ir nemaloni kova su nematomu priešu. Tikriausiai nemažos nuodėmės slėgia tas „dušias“, kurios nedrįsta prisipažinti tebesančios stagnacijos tvaikė, nenorinčios tautos nepriklausomybės ir vis dar kažko tebelaukiančias iš supuvusios Maskvos. Bet... „nebeužtvenksi upės bėgimo...“

Šiandien, vis garsiau kalbant apie laisvą Lietuvą šalia Sąjungos, keičiasi LPS tikslai. Pernai Sąjūdis stengėsi atnaujinti ir pertvarkyti tautą, kaip TSRŠ narę, o šiemet kalbama apie prieškarinę nepriklausomybę. Ryšium su tuo turėtų keistis ir mūsų laikraščio statusas. Prieš karą „aidai“ vadinosi Kražių parapijos laikraščiu. Todėl, norint sugrąžinti istorinę tiesą, leidinį šitaip ir derėtų vadinti. Tai būtų graži dovana laikraščiui, šiemet švenčiančiam 50-ąsias gimimo metines.

STANISLOVAS ANUŽIS

Taip atrodė pirmieji „Kražių aidai“. (A. Bitvinsko nuotr.)

Kražių aido šviesa

Iš daugialapio Lietuvos nūdienos spaudos choro Kražių laikraštis išsiskiria. Ataidi nuo žalių Medžiokalnio ir šalimų klonių, iš mąslių pagojų, pakapių, pašnekesių ne itin atvirų kiemų. Turbūt ne vienas ir Vilniuje, ir Kaune, kitur Lietuvoje jų laukiame — „Kražių aidų“. Ačiū redaktorei N. Petrošiūtei, kurios dėka, kad ir kiek vėluojančius, bet turiu visus šio laikraščio egzempliorius.

Į Kražius visad norisi vykti, pasiduoti jų gamtos ir istorijos liudininkų įtakai. Nieko naujo šikart nesitikiu pasakysias — noriu tik apgailestauti, kad iki šiol nuo Lietuvos kultūros fondo ne viską tesėjau, ką jau buvau spėjęs pažadėti. Reikia mums tokias vietas geriau, nuosekliau remti. Juk čia, Kražiuose, yra sąjūdinė dvasia, kultūrinė ir dvasinė saviraiška. Čia ir toliau, anksčiau nežadinta, pabu-

do, atgimė, ėmėsi darbo gelbstint istorinę atmintį, tautinę sąmonę veiksmine bendrija. Vyksta archeologiniai žvalgymai, žmonių sielojamasi dėl paminklų likimo, jų vietos dabartiniame gyvenime. Darbo eigoje augs žmonių branda. Antai, jeigu praėjusiais metais dar ne nejuosdami savo paveldėto ribotumo galvojome apie Kražių kolegijos likusio rūmo restauravimą savaip jį pritaikant, priderinant („prievertaujant“), tai nūnai visu mintis (išmintis!) gina jį kaip istorijos relikvą, be jokių nūdieniškių pretenzijų. Restauruoti, palikti paminklu, muziejumi. Yra kitų, išties brandžiai, sakytai, europietiskai formuojamų siekimų. Senosios bažnyčios varpinės atstatymas, paminklo Kražių skerdyneis kūrimas, gatvių su grindiniais išsaugojimas

(Nukelta į 2 psl.)

KODĖL MUMS NEPAKELIUI?

Į TSKP įstojau 1977 metais, dirbdama atkampios Adomaičių aštuonmetės mokyklos mokytoja. Niekas neragino, niekas neįkalbinėjo. Parašiau pareiškimą todėl, kad šventai tikėjau: tai — pačių doraisių ir kilniausių žmonių partija. Tokia, kokią ją vaizdavo tuometinė spauda, radijas, televizija. apie kokią kalbėjo tribunų, mokykliniai vadovėliai, istorijos pamokos. Mano tikėjimą stiprino ir tai, kad šalia turėjau tikrai dorą komunisto pavyzdį, savo tėvą: dorą ir darbštų kaimo žmogų. Aš, jauna kaimo mokytoja, tada nemąčiau, kad partinis bilietas gali padėti užkopti karjeros laiptais, būti priedanga nuo gyvenimo skersvėjų.

Bėgo metai. Pakeičiau darbovietę. Įgijau gyvenimo patirties. Ir kas baisiausia, ku toliau, tuo daugiau sutikdavau žmonių, kuriems partinis bilietas netrukė lipti per kitų galvas, piktnaudžiauti tarybine padėtimi, apšmeižti niekuo nekaltą, pasiimti tai, kas nepriklauso, ir tuo pačiu metu be galo pakiliai, su Šatobriano oratoriškais gabumais kalbėti apie komunizmo statybą, apie vis turtėjančią ir gražėjančią tarybinio žmogaus gyvenimą, apie neįsmautojamą partijos laimėjimus. Kartu mane ėmė stebinti tai, kad komunistų partija, tokia skaitlinga ir stipri, yra kupina baimės dėl savo egzistavimo. Kaip kitaip paaiškinti tą faktą, kad garbingas partkomo vyras mane, jauną komunistę, siuntė šnipinėti į bažnyčią, reikalavo užrašyti, ką kalbės kunigas, ir labai pyko, kai tai daryti atsisakiau. O atsisakiau todėl, kad toks žemas šnipinėjimas atrodė nesuderinamas su skambiais TSKP įstatais, pagaliau su normalaus žmogaus prigimtimi. Ir kaip nustebau, kai jau gimus ir iš vystyklų išsiritus Sąjūdžiui, tą patį garbingą vyrą ir didį ateistą išvydau mitinge, meliškai šnibzdantį į ausį tam pačiam klebonui, kurį turėjau šnipinėti. Žmogau, kada tu esi tikras ir kiek Judo grašių verti tavo įsitikinimai, jei per vieną naktį iš ryškiai raudono pasidarai tautiškai trispalvis? Kokios vienadienės partijos idėjos, kaip jas galima nubraukti vienu centro mostelėjimu! Ir kaip dabar tu, partija, gali pažvelgti į akis tiems žmo-

nėms, kuriuos visaip žeminai, vadinai disidentais ir ekstremistais, o dabar maloniai suteikti tribūną ir savo spaudos puslapius. Kur tada garantija, kad rytoj vėl neprasisdės raganu medžioklė, represijos ir persekiojimai, jei prie valdžios vairo atsistos stagnatoriškai mąstantis politinis veikėjas. Neseiniai vienas mūsų partkomo vyras, teisindamas savo poelgį, taip ir pasakė: „Prie kokios būdos prižištas, taip ir loji“. O kas bus, jei rytoj rasi pakeistą būdą? Juk užteko mažučio skersvėjo, dvelk telėjusio nuo Gurecko ir kai kurių kitų kalbų, kad ir mes, „Kražių aidų“ leidėjai, bendradarbiai pajustume visagalinčią leteną: uždrausime, uždarysime, neleisime. Tiesiog akyse šiandieniniai gaidžiai kilo sakalais.

Nebuvau ir nenoriu būti politiniu vėjarodžiu ir kryptin, kur pūsteli konjunktūros vėjas. Todėl, gerai apmąsčiusi savo žingsnį, aš atsisakau toliau būti partijos nare. Daugelis žmonių, su kuriais dalinausi mintimis (o apsisprendžiau ne per vieną dieną), manęs klausė: „Ar tu nebijai po šio žingsnio būti persekiojama, ignoruojama kaip darbuotoja ir kaip visuomenės narė?“ Taip, aš suaugęs žmogus ir puikiai suprantu, kad už kiekvieną prieš savo srovę žengtą žingsnį reikia brangiai mokėti. Ką, beje, jau esu patyrusi, būdama „Kražių aidų“ redaktore. Tačiau kažkas turi eiti ir mažai pramintu keliu, aukoti savo asmenines ambicijas ir interesus Tautos, Tėvynės, savo krašto labui. Tai aš ir stengsiuos daryti. Ne tik šiandien ir ateity, bet stengsiuos grąžinti skolą Tautai ir už prarastus savo gyvenimo metus. Nelaikau savęs didvyre ir neįžiūriu čia jokių nuopelnų. Tokie kaip aš Lietuvoje ne vienetai ir ne dešimtys, o šimtai. Ir nė vienam jų niekas neploja. Priešingai. Stengiasi apipilti pamazgomis (kaip buvo su gerbiamu K. Motieka) ar kitaip „atsiskaityti“. Žinau, kad ir mano apsisprendimui kai kas ras „pateisinimą“. Gal net „išsibrauks“ iš mano biografijos faktai, kad per visą savo gyvenimą neturėjau nė menkiausios darbinės ar partinės nuobaudos, kad darbo knygelėje yra padėkos už gerą darbą, kad bene nuo pirmų savo

darbo metų buvau renkama profsąjungos vietos komitetų pirmininke, o dabar jau kelinti metai vadovauju Kultūros darbuotojų profsąjungos rajoniniam komitetui, į kurio sudėtį įeina ir Partijos rajono komitetas, kad iki šiolei tebesu išrinkta net į keliolika komisijų bei tarybų.

Nežinau, kas manęs laukia, bet niekas nebaugina. Mane gina mano sąžinė: vienintelis teisėjas, gynėjas ir kaltintojas.

Šiandien man gėda savo jaunystės naivumo, gėda valandų, praleistų tuščiuose ir nereikalinguose susirinkimuose, švaisstant laiką beverčiams įpareigojimams ir įsipareigojimams. Gėda, kad nepajėgiau išmokyti tikros Lietuvos istorijos. Gėda, kad priklausiau aklių dogmų apsvaigintų žmonių priedermei. Ir iki šausmo gaila akiai praklaidžiotų gražiausių gyvenimo metų.

Viešai pareiškdamas, kad nuo šių metų rugpjūčio 23 dienos išstojau iš TSKP, aš neraginu kitų sekti mano pavyzdžiu.

Kiekvienas turi apsispręsti pats: ar jam pakeičiu su partija, kuri sukūrė Rainius ir Klepočius, Červenės mišką ir Pravieniškes, kurios palaikymu trėmė niekuo nekaltus žmones, sušaudė arba lageriuose supūdė inteligentijos žiedą, atvedė šalį ant ekonominės bedugnės krašto, paliko tautą be istorijos. Aš netikiu, kad gali atgimti partija, kurios gretose buvo ir tebėra raslainai ir į juos panašūs žudikai, Gurecko stagnatorių gvardija, pokario metų veikėjai, visos ponų ešelonas, apsirūpinęs valdiškais kotedžais, „Volgomis“ ir spec. parduotuvėmis. Naivu ir juokinga tikėtis, kad šitie žmonės staiga pasidarys kitokie, atsiskakys žemiškojo rojus, kad rytdienos LKP skirsis nuo šiandieninės kaip diena nuo nakties. Jokia kosmetinė operacija negali prikelti politinio lavono. Manau, artimiausiu laiku partijos gretose liks tik tie, 1) kurie tikisi sugrįžtant ankstesnių laikų, 2) kuriems partija yra sotas lovyas, 3) dar tie, kurie paprasčiausiai bijo žengti šį žingsnį.

Kaip gėdos dėmę savo biografijoje, kaip nuolatinį sąžinės priekaištą pasilikę savo partinį bilietą. Tai nebus maloni relikvija nei man, nei turbūt mano vaikams. Tačiau užmiršti šio savo biografijos fakto aš neturiu moralinės teisės. Tuo labiau, kad, šitiek metų sąžiningai mokėdama nario mokesčių, jaučiuosi esanti už jį materialiai atsilyginusi.

NIJOLĖ PETROŠIŪTĖ-TIMOFEJEVA

Padėkite visi

Renkama kraštotyrinė medžiaga apie rezistencinėje kovoje žuvusius Kražių apylinkių partizanus. Kas žinote jų žuvimo vietas, aplinkybes, kur jie palaidoti ir t.t., praneškite LPS Kražių grupei.

Pavasarij numatomas jų perlai-

dojimas.

Padėkite atstatyti paprasčiausią žmoniškumą.

„K. a.“ inf.

Dėkojame
aukojusiems
Kražių paminklų
atgimimui

Trikotažo fabriko Tytuvėnų cecho darbuotojams, Skudutiškių parapijos klebonui P. Venckui, A. Veidaitiui iš Kauno, S. Paniulaičiui iš Lenkvyčių, P. Jucevičiui iš Vilniaus, A. Urbelienei iš Savitiškės, Ežeskienei iš Kapų gatvės, V. Grabauskui, A. Dinapui, A. Smilgevičiui iš Pašilės bei kitiems Pašilės tarybinio ūkio darbuotojams.

Liudininke kviečiu istoriją

„Kalėdinė operacija“

1944 m. pabaigoje-1945 m. pradžioje prie Baltijos vyko mūšiai. Per Kražius ištisas dienas traukė kareivių gurguolės į frontą. Tuo metu jau Kražių valsčiuje siautėjo NKVD daliniai, kurie „šukavo“ Kražių Ežerskiaus kaimus, darė krautas, rūsiuose ir kaminuose ieškodami besislapstančių vyrų. Taip prasidėjo šiandien vadinama „Kalėdinė operacija“, kurios tikslas buvo įbauginti vietos gyventojus, kad jie stotų į Raudonąją armiją. Kražiai prisimena gaisrų pašvaistes Butkiškės pusėje. Štai ką pasakojo Vladimirui Ežerskiui Antano Jokubausko jauniausioji dukra Bronė Sarauskienė: „1945 m. sausio 10 d. pas mus į Sodalės kaimą atvyko NKVD kareiviai, vadovaujami Kražių milicininko Karlikauskio. Visi šeimos nariai (išskyrus sūnus Benediktą, Juozą ir Anuprą, kurie buvo iš namų pasišalinę) buvo pastatyti prie namo sienos ir, šaudant virš galvų, tardomi, kur yra minėti sūnūs. Po to visus suvarė į gyvenamąjį namą, uždarė duris, atnešė kelis kūlius šiaudų, padėjo prie namo, apipylė benzinu ir padegė. Tik gerokai išiliepsnojus, vienas iš garnizono karių atidarė duris ir liepė bėgti iš namo. Buvo sudegintas namas, gyvulius išsivedė. Seima liko be pastogės ir maisto. Rytą tuoj pat atvyko. Tada sudegino šiaudų stirtas, po kuriomis buvo sudėtos statybinės medžiagos. Benediktas, Juozas ir Anupras po šio įvykio išėjo į Tarybinę armiją, iš kurios grįžo tik Juozas. Tėvas 1948 m. (šeimoje 6 žmonės) išvežė į Sibirą.

Tą pačią dieną enkavedistai siautėjo ir Sodalės kaimo gyventojų

Baršių sodyboje. Baršių sūnus buvo išėjęs į kariuomenę ir jau parašęs tėvams laišką. Bet tai neapsaugojo nuo gaisro ir Sibiro. Sūnus, grįžęs iš fronto, rado vietoj sodybos tik pelenus.

Karklėnų apylinkėse 1944 m. gruodžio 5 d. NKVD apsupo Paplenksnio kaimo gyventojų Toliušio namus. Sudeginti visi Ejučių kaimo gyventojų Adomo Aleksandravičiaus ūkiniai pastatai kartu su gyvuliais, Vainauskų ūkiniai pastatai Kupšeliuose, Bukantiškės kaime Radavičių ūkiniai pastatai.

Kražiuose NKVD bei jų vietiniai parankiniai 1944 m. naudojo ir kitus bauginimo metodus.

1044 m. Kražiuose dirbusi mokytoja A. Šimkienė prisimena: „Vieną pavakaręėjau į krautuvę... Eidama pro Mickevičių namus (Valančiaus gatvėje), pamačiau, kad iš jų namo išbėgo milicininkas ir už kampo užsitašė ginklą. Grįžęs išsivarė senuką Mickevičių. Prie krautuvės paleido šūvį į nugarą. Senukas sukniubo...“ Po kurio laiko velionio sūnui Antanui teko išvykti į Tarybinę armiją.

Vyresnės kartos kražiščiai prisimena NKVD ir vietinio parankinio žiaurų susidorojimą su Jonu Levickiu, kuris taikiai gyveno, siuvo drabužius savo kaimo žmonėms. Jono Levickio brolis Juozas, gyvenantis šiuo metu Katiliškės kaime, pasakoja: „... aš išėjau į armiją ir grįžęs brolio neberadau...“ Tėvas pasakoja, jog Joną, sirgusį plaučių uždegimu, išsivarė NKVD, vadovaujami vietinio parankinio Vlodo Sungailos. Tėvas įdėjęs maisto, svečius pavaišinęs. Sekančią dieną sužinojęs, kad Jonas pamestas prie Kra-

žių NKVD būstinės. Tėvas paklausęs, už ką nužudytas sūnus. Jam NKVD vyresnysis paaiškino, kad bėgo, reikėjo šauti. Tėvas susijaudinęs klausė, ką daryti. Ciniškai buvo atsakyta: „Ar klebonas pavydi žemės kapinėse?“ Pasisamdęs arklį, parsivežė sūnaus lavoną į namus. Subėgo kaimynai. Jų nustebimui Jonas nebeturėjo smegenų, krūtinė subadyta šautuvo durklu, o kelyje Kamariškės-Kražiai žmonės rado pusę galvos su kepure.

Apie šį žiaurų įvykį pasakojo Jono Levickio kartos žmonės Anasztazija Šimkienė, Aleksas Levickas, Janina Urbonienė, Teresė Skaudvilienė, Stasė Norgailienė, Simonas Greičius, Šilutėje gyvenanti Antanina Levickienė.

Tokio likimo susilaukė ir Kirkučių kaimo gyventojas Antanas Kavaliauskas (1918-1945). Sesuo Elena nukankintą lavoną parsivežė iš Siluvos.

EDVARDAS DIRMEIKIS

Jonas Levickis. (1915-1945)

TAIP „TVIRTĖJO“ TARYBINĖ ARMIJA

1945 metų sausio 1 dieną apie Žebrius surinko mūsų gal 11 vyrų. Visus už tą patį — kad neišėjome į Tarybinę armiją. Iš pradžių sukioš visus į Laukodimo malūno rūšį, o patys enkavedistai pijokavo. Netrukus iš jo buvo pašaukti Petras Stūrys ir Izidorius Damanskis. Tuoj pat pasigirdo inirtusių šunų lojimas ir šurpūs mūsų draugų klyksmas. Iš girdimų smūgių supratome, kad jie ne tik šunimis pjudomi, bet ir daužomi. O paskui nuaidėjo šūviai, ir viskas nutilo. Tik vėliau sužinojome, kad juos po kankinimų nušovė už Tamašausko sodybos. Petrą Stūrį na-

miškiai parsivežė rytojaus dieną, o Izidorius, kramtomas šunų, išgulėjo lauke apie penkias dienas. Tiek pat laiko neleido palaidoti ir Petro.

Iš Laukodimo mus išvežė į Kelmę. Kelionės metu buvo numatyta nušauti ir Meškauską. Liepė jam bėgti, išstūmė iš vežimo. Bet tas įsikibo į vežėčias ir nepasileido. Taip mes pasiekėme Kelmę, kur buvome sugrūsti į rūšį po komendantūra (dabar — S. Nėries gatvės vienuoliktas namas). Čia buvo daugybė žmonių: moterų, vaikų, senių. Ir vis varė naujus. Nebuvo nė kur stovėti, dusome.

Čia sužinojome, kad į Žebrius enkavedistai atėjo iš Beržynišės. Ten sudegino Kasparų sodybą, nušovė Kasparienę. Kasparaitė buvo uždaryta kartu su mumis. Žmonės pasakojo apie Pakražantėje išaudytus Regelskius.

Pamenu, vis pradaro rūšio duris ir parodo: „Žiūrėkit, kaip žmonės į armiją eina“. Ir iš tikrųjųėjo. Ir kur neis, jei už jų liko sudegintos sodybos, artimųjų, kaimynų lavonai. Išėjome ir mes, kurie iš rūšio gyvi išsikapstėme.

BENEDIKTAS BALČIUS

Šį mėnesį sunkanka dešimt metų, kai mūsų rajone buvo likviduota baisi epidemija. Tokia proga derėtų prisiminti nuoširdžiai pasidaravavusius — tuometinės žemės ūkio valdybos, veterinarinės stoties, tarybų, partkomo, o ypač saugumo, milicijos darbuotojus. Bet jų triušas jau buvo aukštai įvertintas: už sėkmingą kovą su snukių-nagų epidemija vyrai atsiėmė garbės raštus ir kitokius apdovanojimus. O šiandien prisiminkime tuos, kurie nešė per mūsų rajoną tą „ligą“, prieš kuriuos buvo perkasti grioviai per kelius, išardytas asfaltas, nusėti keliai aštriais akmenimis, sukelti neperregimų dulkių stulpai, „sugedę“ tuo maršrutu turėję važiuoti autobusai ir t.t.

Nors jau visas dešimtmetis atskyrė mus nuo anų dienų, tačiau rajono žmonės nepamiršo žvąrbios gruodžio 12-osios ir neįprasto vaizdo prie liaudies teismo pastato. Nepažįstami žmonės, tylūs ir susikaupę, kalbėdami rožančių, stoviniavo prie teismo posėdžių salės durų, ramtės palangės (žinoma, iš lauko pusės), mindžiukavo šaligatvius. Į salę, kurioje buvo teisia ma jų bendramintė Jadvyga Stanelytė, jų niekas neįleido. Tačiau ne tučioms sienoms skambėjo rūstūs Aukščiausiojo teismo kaltinimai „didžiai nusikaltėlei“, organizavusiai kelionę į Sidlavą, „trukdžiusiai“ saugiam eismui ir net

„šmeižusiai“ tarybų valdžią (lyg ją dar ir apšmeižti galėtų). Tą dieną skubiai į Partijos rajono komitetą buvo sukviesti „seminarui“ partsekretoriai, mokyklų užklasinio darbo organizatoriai. Ir kai juos aplinkiniais keliais, per atsargines duris suvarė į salę, suprato visi: jie — kamšalas salės užpildymui, kad į ją negalėtų patekti tie, su rožančiais...

— Anie nė nesiveržė, kalbėjo rožančių, giedojo. Tyliai, kultūringai, — prisimena „seminaro“ pradžia

O ji tikrai pavojinga...

kultūros skyriaus darbuotoja I. Jasionienė.

O mokytojai S. Urbikienei dar ir šiandien neįauko prisiminus: — Tokio farsu dar nebuvo mačiusi. Viskas iš anksto nuspręsta, viskas surežisuota, visos liudininkų kalbos sureduoguotos. Tik vienas vairuotojas iš Panevėžio, nesuprasdamas to „spektaklio“ esmės, mėgino aiškinti, kad teisiameji visai jam netrukdytų, eiseną eįsi tvarkingai, pačiu kelkraščiu, bet tuoj pat buvo nutildytas ir pasiūlyta vieta šalia Stanelytės „už melagingus parodymus“.

Susitikau su Jadvyga Stanelytė jos nuomojamame mažiau negu kukliame kambaryje Kaune, TSRS 50-mečio gatvėje:

— Ne tiek jau daug aš iš to teis-

mo prisimenu. Sėdėjau ir mažai klausiausi. Meldžiausi. Žinojau, kad niekas neteisins, niekas neužtars. Žinojau ir kas manęs laukia. Pagrindiniai liudininkai buvo milicininkai, kiti atsakingi darbuotojai. Nebuvo pykčio, pagiežos. Žinojau, kad jie — vargšai, ir buvo gaila, kad neturi jokių įsitikinimų. Tie žmonės — patys aukos.

Tik nežinojo J. Stanelytė, kad į Kelmę tiek daug susirinka jos draugų (ar tik ne nuo jų saugo-

damiesi ir išvežė ją iš Vilniaus į Kelmę?), kad jai, išvedant iš teismo salės į mašiną, mes po kojom ir mašinos ratais gėles, verks jai nepažįstami žmonės.

Beje, kelionė į Sidlavą — ne vienintelis Jadvygos Stanelytės „nusikaltimas“ tarybų valdžiai. Dar 1973-aisiais ji su grupe bendraminčių drįso nunešti kryžių į Kryžių kalną. Ir dar tuomet, kai po buldozerinio ateizmo akcijos viskas buvo nuo kalno „nuvalyta“, tik jo papėdėje kryžmai kažkieno išpjauta vėlėna bylojo šventą vietą esant.

— Buvo gegužės 14-oji, šeštadienis. Nuostabi mėnesiena. Iš Šiaulių išėjome išmušus vidurnaktį. Tuo metu kelėsi mūsų bendraminčiai ir viena valandą meldėsi. Eįjome laukais, takeliais, slapstydami-

KRAŽIŲ AIDO ŠVIESA

(Atkelta iš 1 psl.)

ir kartu galvojimas apie nūdienį funkcinį sunkumą. Man atrodo taip Kražiuose yra dėl to, jog čia paveldima senojo kultūros jūtimo, vertumo, būtinumo ją gyvą turėti tendencija. Išliko ir tokio siekio vėrtų žmonių. Kitaip galima pasakyti — čia gyvena nepakartojamo istorinio palikimo verti paveldėtojai. Tai svarbiausia. Yra rajone jiems parama. Kaip žmogus, galintis įvairias vietas lęgtinti, turiu pasakyti: ak, dar reta, visiškai reta, kad Kultūros fondo, paminklų reikalais apsilankęs, nuolat rastum rajono partijos lyderį, kaip kad šiuo atveju Z. Mačernių — rajono LKP komiteto pirmąjį sekretorių.

Atminties vertė eina iš giliai... Iš tų laikų, kai Kražiai turėjo laikraštį, kai turėjo ir autentišką (kur tie nepakartojami, niekadėjų pasiglemžti Kražių skerdynes liudijusieji eksponatai?) muziejų. Dar seniau — turėjo savitą Alma Mater — Kolegiją, teatrą. O dar ne taip seniai kokią gamtinę aplinką net mieste, apyimiestyje turėjo. Visa paminta... Juk nedaug reikėjo, kai su šviesios atminties V. Bergu čia važinėjome, ginčijomės dėl Medžiokalnio... galėję ir Medžiokalnis būti išvežtas — kalne daug gerai rūšiuoto žvyro... Tokie prisiminimai...

Gražų darbą, veiksmą nuo seno Kražiuose vykdė mokykla. Ir mūsų laikais po jos stogu dar išliko sąžinės, dvasios. E. Dirmeikio muziejinė misija ką reiškia! Pabandykime trumpam įsivaizduoti Kražių mokyklą, vietovę be šio mokytojo

su eksponatais ir liūdnei paaiškės tuštuma.

Atminties šviesa mums reikalinga. Tik ji, kultūrinė dvasia, pašviečia mums kelią, teikia dvasios. Kražiuose didelių žmonių pėdos, vardai, darbai. D. Poškos... Juk muziejus kiek kartų buvo numarintas — šiandien gyvas. Ar ne šio vardo dvasia atgaivinti padeda šį būtiną Kražiams praeities pagarbos aukurą. Toliau. Pėdos M. Valančiaus, to didžio Žemaičių (ir Lietuvos!) gyvenimo reformatoriaus. Atmintis čia K. Serbievičiaus, L.A. Jucevičiaus, S. Stanevičiaus, A., J. Juškų, I. Bušinskio, A. Fromo-Gužučio. Dar vardinti reiktų ir reiktų.

Dar norisi pasakyti žodį šviesiam baltam pastatui Kražiuose — bažnyčiai. Berods, mūsų universiteto prof. T. Žebrausko architektūrinės kūrybos vaisius. Visada lyg persergstintis pirštis iškeltas, šviesdamas savo baltumu perspėjo. Bažnyčia pašventinta jos gynėjų krauju prieš šimtmetį, sustabdydavo net patį blogiausią užsimiršėlį. Visa tai šiandieną brangu, nes vienija dorai, tiesiai.

Svenčiama Kražių mokyklos graži sukaktis — 375 metai! Tegul jungia visus ir Kražiuose, ir Žemaitijoje, ir Universitete jos, tos mokyklos istorijos kelio šviesa. Pačio geriausio visiems jos, Motinos Maitintojos — Kražių Alma Mater auklėtiniams, gerbėjams ir kelio tęsėjams mokytojams — sveikatos, dvasinės pilnatvės.

Lietuvos kultūros fondo vardu su pagarba ir dėkingumu prof. C. KUDABA

BRANGIOJI KOMUNISTŲ PARTIJA

Partijos rajono komitetas viešai paskelbė, kad biuro nutarimu jų aparatas sumažėjo net 9 darbuotojais. Trys etatai seniai buvo laisvi, o kitus teko atlaisvinti... valytojai, mašininkai ir t.t. Ir čia pat tas biuras patvirtina „naują“ savo instruktorę. „O čia jau — niekieno reikalas: turėsime lėšų, išlaikysime daugiau etatų, neturėsime, visus paleisime“, — sakė vienas iš „baltųjų rūmų“. Bet vis tiek tas „reikalas“ brangiai kaštuoja. Pažvelkime į praeitų metų suvestinę: partinio nario mokesčio surinkta 146970 rublių. Partijos rajono komitetui skirta 164400 rublių, kurių 89360 išmokama atsakingų darbuotojų ir partinių organizacijų etatinių sekretorių, 10860 rublių — techninių darbuotojų, 8400 rublių — aptarnaujančio personalo ir 8400 — rajono komiteto ir Tytuvėnų tarybinio ūkio politinio švietimo kabinetų darbuotojų atlyginimams. Be

to, kiekvienas, išskyrus aptarnaujantį personalą, du kartus per metus gauna vieno mėnesinio atlyginimo premijas — tam skirta 10670 rublių. Aptarnaujančiam personalui premijuoti skirta 1340 rublių, komunistams pensininkams, gyvenantiems sunkiose sąlygose, šelpiti — 230 rub. (!!!). Gydymo pašalpos — 6670 rub. Be to, kanceliarinėms prekėms pirkti skirta 2500 rub., komandiruotėms — 6470 rub., plenumams ruošti 120 rub., patalpoms išlaikyti — 2600 rub., remontui ir inventoriui įsigyti — 400 rub., transportui išlaikyti — 10290 rub., soc. draudimui — 8440 rub. Papildomai skirta 1740 rub. inventoriui įsigyti.

Eurika! Man atrodo, jog aš pagaliau supratau, kodėl sakoma „Brangioji komunistų partija“. O dar visų lengvatų, kuriomis ji naudojasi, niekas neįkainavo!

OLĖ VAIŠTARAITĖ

Medicinos institute, vėliau bibliotekoje, kaip „neliko“ teisės į pensiją.

Ilgai kalbėjau su šia gyvenimo negandas patyrusia moterim ir staugu supratau — o ji iš tikrųjų pavojinga! Klausais jos švelnių, kažkaip iš pačios širdies plaukiančių žodžių, matai jos tyras, nenusakoma šiluma ir meile švytinčias akis, regi jos smulkučiukę figūrėlę, bet tokią milžinišką dvasią, kad netikėtai negali ja. Negali nemylėti jos. Negali neskėti paskui ją. Ir kaip tokios nebijoti valdžios vyrams!

— Va tokie žmonės ir Atgimimą tautai išmeldė, — pasakė vienas kunigas.

— Atgimimas visų po kruopelytę suneštas: iš teismų, iš aukų, iš maldų. Maldos negalime apleisti. Juk ir Kristus sakė: „Kur vienas, du mano vardu, ten ir aš“, — lyg maldą ištaria Jadvyga Stanelytė. O Sidlavoje vėl prasideda atlidai. Tik be „epidemijų“. Ir eisenoms, tikriausiai, niekas nebetrukdytų.

— Bijau, kad tokio jausmo, koki patyrėme mes, dabartiniai keliauninkai nebeįpatirs, — atsidūsta pašnekovė. — Tada mes eįjom vidinio balso pašaukti, žinodami, kas mūsų laukia. O dabar neišvengiamai bus vaidybiškumo, lyg ir mados sekimo. Baisūs tie kalėjimai, persekiojimai, sunkumai, bet jie kaip audra apvalo orą. Ir jų bijoti nereikia. Bijoti reikia tik vieno Dievo...

NIJOLĖ PETROŠIŪTĖ

**-Darbais sugrįžtantys-
PATRIOTAS
IKI KAULŲ
SMEGENŲ**

Kražių žemė tikrai naši, jeigu išaugina tokius vyrus, kaip Antanas Sakalauskas. Jo vardas galėjo būti ir būtų buvęs garsus, jei ne tokie laikai. Mes, buvę artimi jo bičiuliai, vadinome jį Sakalėliu arba tiesiog Sakalu, nes tie vardai tiko nusakyti šio žemaičio valiai, drąsai ir taurumui. Antanas, Gevilių kaimo vaikas, 1956 m. baigė Kražių vidurinę mokyklą ir vylysį tapsią lakūnu, bet kelią užkirto tėvo Adolfo Sakalausko biografijos nelemtas epizodas ir jo pasekmės. Tada savo idėjos užvaldytas abiturientas nusprendžia: bėgs į užsienį, ten išeis norimą mokslą ir savo, kaip lakūno, valios pastangomis gal įšęs žygdarbį į Lietuvos garbės vainiką. Atitinkamai pasiruošęs, bene 1957 m. jis valtele pasineša per Baltijos jūrą į ateitį, link Švedijos, bet po ilgų ir jaudinančių valandų netoli nuo nebeapovojingos ribos su laikomas, grąžinamas, teisiamas, netrukus amnestuojamas. Ir vėl buvo beketinąs žygi kartoti, pasipaskojo man savo užsimojimą. Nors labai supratau jo dvasios būseną, bet bijojau, kad nepražūtų tokia jėga, tokia nuostabi energija, todėl ėmiau atkalbinėti nuo to vargu ar įmanomo užsibrėžimo.

A. Sakalauskas buvo pašauktas atitarnauti, atsiųsdavo žinių „nuo tolimos Barenco jūros uolėtų krantų“, iš Sieveromorsko.

Grįžęs įstojo į Vilniaus universitetą studijuoti vokiečių kalbos, buvo gabus ir aktyvus studentas. Vedė kurso draugę Juliją Sakalaitę, baigė abu apsigyveno Kaune, jis dirbo Medicinos institute dėstytoju. Išitraukė į tada nelegalią patriotinę veiklą — daugino ir platinė A. Sapokos „Lietuvos istoriją“ ir kitokią medžiagą, nes matė būtinybę gaivinti tautinę sąmonę bei palaikyti vis labiau silpstančią lietuvių istorinę atmintį. Įkliūva, vėl teisiamas. Kalėjimas nutraukė pedagoginę ir kultūrinę veiklą, ilgam be tėvo liko mylimas Žilvinėlis...

Mordovijos pyragai įstrigo gerklėje, nelaisvės metai „neišplaunami išmuilino“ plaukus. Trumpu vasaros metu taikydavai nusiskinti kokią žolelę — pastiprinti alinamą kūną, kad kaip nors išlaikytų...

Grįžo į savo Kauną, į namus, tik ne į Medicinos institutą studentų mokslinti, o į kitą darbą: „kepa šoferius“...

Jau baigdamas vidurinę mokyklą A. Sakalauskas buvo gerai susiformavusi, savita asmenybė. Ir vėliau jis kūrė, švietėsi, mokėjo ir gyvą gyvenimą skaityti, jį savarankiškai vertinti. Jo patrauklumo paslaptis — tiesiog trykštąs vidinis tyrumas, idealizmas. Jis ir smuku grojo, ir dainavo, ir vaidino puikiai, ir gabus organizatorius, ir įdomiausias pašnekovas. Nuo jaunumės išsiugdęs vidinę tvirtybę, A. Sakalauskas yra vienas iš tu nuostabių žmonių, kurie patys savyje išmintingai karaliauja. Tokie žmonės ir menkystė, palaidumas — nesuderinama.

Didžiausia A. Sakalausko brangenybė — tai Lietuva. Mirtis pasišaukė motiną, kai jis Vilniaus mieste beteis buvo ir saulės nematė. Bet Lietuva gyva ir, rodos, keliama. Ji bus dėkinga tiems, kurie ją visada širdyje turėjo. A. Sakalauskas — vienas iš tikimųjų jos sūnų.
ELENA SKAUDVILAITĖ

1983 m. rugsėjo 1-os d. „Komunistinis žodis“ nemaža vietos skyrė Taikos pamokai.

Ar pradėsime ir šiuos mokslo metus Taikos pamoka? Juk realybėje kova už taiką merdėja, nes nėra realių tikslų. Ginti taikias SSSR iniciatyvas — nerimtas užsimeimas. 1983 m. komunistų partija paskelbė Taikos pamoką ir vedė grobuonišką karą prieš laisvę mylinčią afganų tautą. Siandiena jau žinome, kas buvo 1940 m. vasarą, kai Raudonoji armija okupavo Lietuvą, Latviją, Estiją... Vargu ar rasime Lietuvoje kraštą, kur Raudonoji armija barbariškai nežudė žmonių (Rainiai, Panevėžys, Pravieniškės, Klepočiai, Marijampolė...). Žinome apie karą su Suomija ir tik menkas nuotrupas apie Raudonosios armijos „žygdarbius“ Vengrijoje, Čekoslovakijoje ir beveik nieko, ką ji veikia Mongolijoje, Šiaurės Korejoje... Tarybinė armija vadinama taikia ir gynybinio pobūdžio. Tai, maloniai tariant, yra partijos apgaulė, blefas. Dar nesustingo kraujas ant lavonų ir kastuvelių Vilniuje ir Tbilisyje... Tai — ne atsitiktinumas, o kryptingas partijos politikos kursas.

„Taiki“ Raudonoji armija ne tik masinė, bet visaliaudinė — didžiausia pasaulyje. JAV karinės išlaidos siekia 6,4% (1985 m.), SSSR apie 15-17%, kai tuo tarpu JAV išlaidos sveikatos apsaugai siekia 12%, SSSR — 3% (!?).

Ar pradėsime šiuos mokslo metus Taikos pamoka?

1949 m. rugpjūčio 25 d. sukako 40 metų, kai Maskvoje įvyko pirmoji SSSR taikos šalininkų konferencija. Tada komunistų partija bandė pagimdyti Tarybinę taikos gynyimo komitetą. Tai buvo organizuota tarybinę žmonių taikos judėjimo pradžia. Tik po trisdešimt komunistinės valdžios metų (!) šią dvireikšmę sukaktį 1979 m. nenugalimoji, visaliaudinė Raudonoji armija, vadovaujama nesuskaičiuojamo būrio maršalų ir generolų, pažymėjo grobuoniško karo Afganistane pradžia. Sis karas tęsiasi dešimt metų! Siemet — vėl jubiliejiniai metai. Nejaugi

vėl istorija pasikartos (o gal jau jubiliejus pažymėtas Tbilisyje?). Todėl ginti taikias SSSR iniciatyvas ir tapo nerimtas užsimeimas.

Sustokime! Pagalvokime, kokioje valstybėje tebe gyvename! Ko mokome savo vaikus. Žmonės, nepamirškite, kad karo nebuvimas — tai dar toli gražu ne taika. Kol gyvename karingoje tarybinėje visuomenėje, kur vaikai militarizuojami nuo pat lopšio, kur jauniui ugdoma karinė dvasia, sustokime ir paskelbkime persona non grata karo propagandai. Ko-

**— Mintys balsu —
KARO
PROPAGANDA
AR TAIKOS
PAMOKA?**

va už taiką — tai mūsų protestas prieš raketas ir mūsų karines išlaidas. Seniai komunistų partija žmonėms kalė, kad dabar pas mus taika, bet šiai taikai palaikyti reikalingas taikos fondas. Tačiau šios lėšos buvo skiriamos tik ne taikiems tikslams, o dar didesniai ginklavimuisi.

Ar pradėsime šios mokslo metus Taikos pamoka?

Vaikai lopšeliuose-darželiuose švenčia Tarybinės armijos dieną, moksleiviai žaidžia karinius žaidimus „Žaibas“ ir „Ereliukas“, vyksta „Jaunaarmiečių dienos“, sąskrydžiai „Tų dienų šlovė neišblės“. Profesinė ir bendrojo lavinimo mokyklose fizinio lavinimo pamokose rikiuotės komandos — rusų kalba (!), mokslieviams organizuojamos karinės stovyklos, klesti Savanoriška draugija armijai, aviacijai ir laivynui remti, parduotuvėse žaislai vaikams — šautuvai, patrankos ir kt., perklekčius knygų, kino filmų apie karą, iš kurių trykšta SSSR nenugalimo ir triuškinančio atkricio bet kokios agresinės idėjos. Kiekvienos mokyklos kieme kariniai „poligo-

nai“. Neišdildomą įspūdį palieka karinis-patriotinis auklėjimas, šlovės kambariai, kampeliai. Nuo lopšio vaikuose ugdome nepakantumą vienas kitam, žiaurumą, mokome, koks jis turi būti, kad būtų šaunus karys. Taip kas dieną vedama karo propaganda, nors Konstitucija ją draudžia. Privalome uždrausti ir realybėje.

Laikas tarnybą priešio armijoje pradėti laikyti išdavyste. Kelmėje, Vytauto Didžiojo gatvėje esančios patrankos vieta — metalo sąvartynas, vaikų lopšeliuose reikėtų sunaikinti žaislus karo tematika ir pasirūpinti, kad jų nebūtų parduotuvėse. Kino direkciija turėtų neberodyti filmų karo tematika, iš bibliotekų fondų išimkime knygas, skirtas karo propagandai, mokyklose sunaikinkime karinius miestelius, karo šlovės kambarius. Būtina uždrausti Tarybinės armijos daliniams niokoti Kuprės mišką.

Vien tarnyba Tarybinėje armijoje luošina jaunimą, nes tai tarnyba priešų armijoje. O mes dar žinome ir Lietuvos partizanų priešaisokos žodžius:

„Prisiekiu Visagalio Dievo akivaizdoje, kad ištikimai ir sąžiningai vykdysiu Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio nario pareigas, kovosiu dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės atstatymo, nesigailėdamas nei savo turto, nei sveikatos, nei gyvybės, tiksliai vykdysiu sąjūdžio įsitarus ir savo viršininkų įsakymus, šventai laikysiu visas man patikėtas paslaptis, niekada su Lietuvos priešais nesitarsiu, jokių žinių jiems neteiksiu ir visa, ką tik apie juos sužinosiu, tuoj savo viršininkams pranešiu, saugosiu šalies gerovę ir visur elgsiuos, kaip doram, klusniam ir narsiam laisvės kovotojui elgtis pridera.

Gerai žinau, kad už sąmoningą uždavinių nevykdymą ir paslapties išdavimą man gresia mirties bausmė. Tepadeda man Viešpats Dievas mano darbuose Tėvynei Lietuvai.“
KESTUTIS LUKOŠIUS

Sugrįžtančių vardų varsoje šiandien mums nušvinta ir buvusio Kražių „Žiburio“ gimnazijos auklėtinio Apolinaro Petro Bagdono poetinis balsas. Jo dėka tolimoji Čikaga tarsi susigiminiuoja su Užvenčiu, kurio valsčiuje 1912 m. atvėrė akis į nuostabių pasaulį žmogus, kurio biografiją vėliau palies skaudus geriausios lietuvių tautos dalies išmėginimas — rinktis tremtį, kad netaptum XX amžiaus barbarų smurto auka.

1934 m. baigęs Kražių gimnaziją, A. P. Bagdonas studijavo Kauno Vytauto Didžiojo ir Vilniaus universitetuose. Vėliau mokytojų Rokiškio ir Radviliškio gimnazijose. Rinko medžiagą lietuvių kalbos žodynui, buvo jo redkolegijos nariu. Artėjant Rytų frontui, 1944 m. pasitraukė į Vakarų. Tais pačiais metais įkūrė lietuvių mokyklą braunšveige (dabartinės VFR teritorijoje) ir ten mokytojavo. Nuo 1951 metų gyvena JAV, dirbo lietuvių mokyklose, dalyvavo tautiečių kultūrinėje veikloje, rašė straipsnius ir eilėraščius. 1983 metais kartu su kitais bendraautoriais išleido atsiminimų rinkinį „Kražiai“.

Indėlį į lietuvių išėivių beletistiką Bagdonas įneša penkiomis knygomis. Tai „Sutemų ugnys“ (Eilėraščiai, 1956 m.), „Pruo gintara longą“ (Eil. žem., 1978 m.), „Medviegale posaka“ (Poezija žem., 1979 m.), „Gyvenims naujūka“ (Apsakymai žem., 1982 m.) ir „Pargrobtoji vaidilutė“ (libreto rankraštis).

Savo ketvirtąją eilėraščių knygą „Žodžiai į tolį“ A. P. Bagdonas išleido Čikagoje 1983 m. autorius neseniai padovanojo „Kražių aidų“ redkolegijai. Ją ir norėčiau pristatyti maloniajam šio laikraščio skaitytojui.

Kad A. P. Bagdonas išsivežė savy žemaičio sielą, rodo ir jo aukščiau išvardintų knygų žemaitiški pavadinimai. Tarmės išsaugojimas išėivijoje — turbūt ne toks jau dažnas, bet be jokios abejonės pagirtinas reiškinys: tauta tegali iš-

likti tik išsaugodama visa, kas sudaro jos prigimties įvairovę. „Žodžiai į tolį“ (išskyrus skyrių „Žemaitiška kerželi“) parašyti literatūrinė kalba, tačiau tai nesutrukdė autoriui išsaugoti gimtųjų vietų spalvas ir kvapą.

Birželio saulė juokias parko medžiuos,

**VILTIES IR ILGESIO
GIESMĖS**

Ziedų varpeliai mena tėviškės akys,

Ir jaučiame, kaip mažta mūs kančia.

(Eil. „Rūpintojėliui“)
Dar Lietuvai miegant giliam sąstingy, A. P. Bagdonas jau skelbia jos Prisiškėlimą, vėlgį atsiremdamas į krikščionišką tradiciją, kuri iš tiesų yra neatskirama nuo lietuvių dvasios:

Lai tuos Velykos atneš moms džeugsma,

Lai kyk palėngvin Tievynis skausma.

Kielies jau Kristus — kelses Tievyni,

Sutrūks vergiejes kytas grondėms.

(„Velykos“, 1981)
Rinkinyje — platus jausmų diapazonas. Čia atranda vietos net juoda melancholija, vedanti iki nenoboro gyventi (Eil. „Ant tilto“, „Amžius“, „Miręs medis“ ir kt.), bet daug dažniau poeto žodis skamba viltinai, yra pajungtas formos grakštumui, kur ekspresyvus peizažas paženklintas jo kūrėjo optimistiniu požiūriu į gyvenimą. Ypač tai pasakytina apie ankstyvąją A. P. Bagdono lyriką, kai jis dar tik formavosi kaip poetas ir jo sielos dar nebuvo pakandusios skaudžių

buvai Tu amžiais mūsų skausmo Dievas,

Budjį palaukėse dienom ir naktimis.

Visus lyg paukščius iš lizdų išblaškė,

Tavęs nerandam pakelėj tuščioj,

Bet širdyse mums šviečia Tavo medžiuos,

GENOVAITĖ PETRULIENĖ

Credo—Lietuva

Tu, Lietuva, kankinta ir išduota Su didvyriais ir broliais

ištremties,

Grandinēm suveržta ir badmirio golgotą

Iškentus be jokios kaltės!..

Mūs upės, ežerai ir jūra kraujo soti...

O Sniečkus, Jonava — kapai tautos žūties!

Kada Tu, Lietuva, pajėgsi atsistoti?!

Dabar visai kaip ant minos jauties!..

Kur mūs valdžia, pardavus ir išdavus?..

Kur josios ryžtas, pastangos, kova?!

Ką reiškia pažadai jos žavūs? — Turėtų būt jos credo — Lietuva!

A. B. Bagdonas

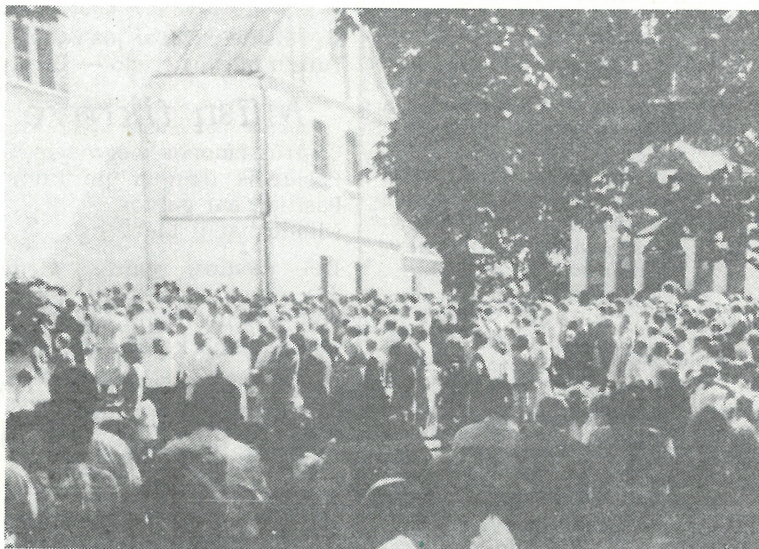
KVIEČIAME Į ŽYGI

Kaip ir kiekvienais metais, taip ir šiemet, Šiluvoje (Ra-

seinių rajonas) rugsėjo 8 dieną prasideda garsieji Svč. Mergelės Marijos Atlaidai. Jie trunka per oktavą — nuo rugsėjo 8 iki rugsėjo 15 dienos.

Kad sugrąžinti senąsias lietuvių katalikų tradicijas, Kražių parapija į stebuklinguosius Marijos Šilinės Atlaidus keliaus pėsčiomis. Su kryžiumi ir vėliavomis maldininkai iš Kražių išeis tikrąją Marijos gimimo dieną, rugsėjo 8-ąją, penktadienį, 9 valandą ryto. Vakare kelionės dalyvius iš Šiluvos į Kražius parves autobusas.

Kviečiame į šventą Žygį!

Žmonės netilpo ne tik bažnyčioje, bet ir šventoriuje.

.... garbinkime švenčiausiąjį Sakramentą!...

Kražių mokyklai—375 metai

Vargonininkas

Nepriklausomos Lietuvos metais Kražių „Žiburio“ gimnazijoje dirbo vargonininku ir mokytoju Kalistas Simkevičius, žinomas kultūros ir visuomenės veikėjas.

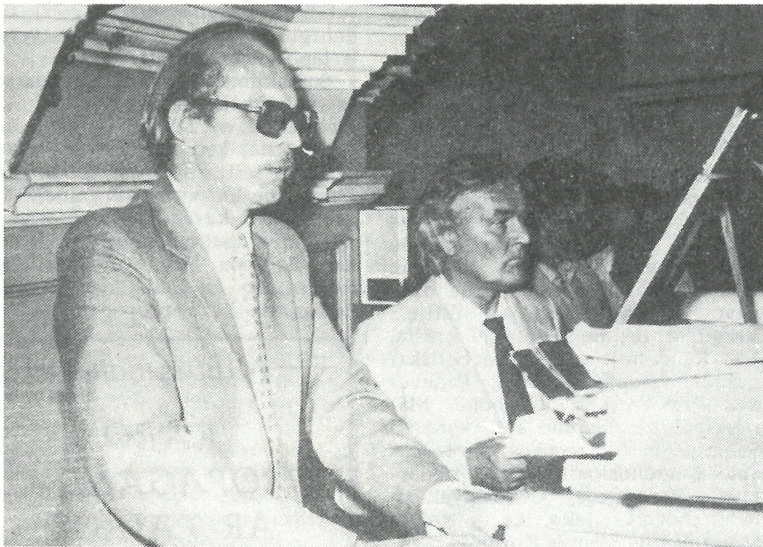
Kalistas Simkevičius gimė 1888 metais. Studijavo Varšuvos konservatorijoje, kur bagė vargonų ir pučiamųjų orkestrų kapelmeisterio specialybės. Kražių „Žiburio“ gimnazijos mokytoju paskirtas nuo 1926 m. rugsėjo 1 d. Šioje gimnazijoje dėstė muziką, dainavimą, vedė chorą. Sumanius organizuoti dūdų orkestrą, dar 1926 m. pabaigoje gimnazijos direktorius užsakė ir parsisųdino iš Paryžiaus 15 dūdų. Po kiek laiko Prekybos departamentas leido Kražių dūdų orkestrą papildyti keturiais instrumentais, įvežtais iš Paryžiaus firmos Ch. Delesalte. Gimnazijos dūdų orkestre grojo moksleiviai Henrikas Mejeris, Tamo-

ševičius, Butkevičius, Krencius ir kt. K. Simkevičius vadovavo ir parapijos dūdų orkestrui.

Turėdamas puikų balsą, Simkevičius įspūdingai giedodavo bažnyčioje, dainuodavo gimnazijos rengiamuose koncertuose, organizuodavo vakarus visuomenei.

1930 m. Vytauto Didžiojo garbei surengtoje trečiojoje respublikinėje dainų šventėje Kaune dalyvavo ir Kražių „Žiburio“ gimnazijos ateitininkų choras: chorvedys — K. Simkevičius ir 22 dalyviai: T. Dankevičiūtė, E. Kojelytė, J. Samalionytė, J. Jurevičiūtė, A. Kontrimaitė, V. Gendrolytė, T. Libavičiūtė ir kt.

K. Simkevičius vadovavo ir kitiems mokyklos visuomeninių organizacijų chorams. 1934 m. lapkričio 23 d. Kražių šaulių būrio šventėje gražiai padainavo Vilniaus vadavimo sąjungos Kražių skyriaus

Atlaidų svečiai, Lietuvos nusipelnęs artistas Danielius Sadauskas ir maestro Gediminas Kviklys koncertuoja Kražių bažnyčioje.

... gražios Kražių „karūnos“...

Seniai žilieji Kražiai bebuvu matę tiek žmonių, kaip rugpjūčio 20-ąją, per švento Roko atlaidus, o tuo pačiu pirmąkart oficialiai paskelbtą Kražių dieną. Seniausios ir giliausias tradicijas turinčios Kražių šventės akimirkas fotojuostoje ir sustabdė kražiškis Jonas Lipskis.

MALDA Į ŠVENTĄ ROKĄ

Šventasis Rokai! Dideli yra tavo nuopelnai pas Visagalį Dievą, dėl kurio ir mes, tavo tarnai, turime viltį, kad per tavo užtarimą Dievas suteiks mums reikalingos pagalbos. Tu žemėje gyvendamas tarnavai maru užsikrėtusiems žmonėms ir

dabar gelbsti visus, tavo globa pasitikinčius. Gelbėk mus nuo sielos ir kūno ligų, kad per tavo užtarimą būtume laisvi nuo visų suspaudimų ir iki mirties būtume Dievui ištikimi. Amen.

choras, vadovaujamas K. Simkevičiaus.

1936 m., uždarius Kražių „Žiburio“ gimnaziją, Simkevičius persikėlė mokytojauti į Valstybinę inžinieriaus Petro Vileišio gimnaziją Pasvalyje. Čia jis dirbo iki 1948 m. Po to persikėlė į Šiaulius, kur dėstė muziką ir dainavimo metodikas mokytojų seminarijoje, vadovavo mokyklos chorui. Dirbdamas su moksleiviais, režisuojant Šiaulių dramos teatre aktorai Potencijai Pinkauskaitei, pastatė dvi operetas: Domo Andrulio „Viengungius“ ir Miko Petrausko „Consilium fakultatis“. Tuo pat metu vadovavo ir „Stumbro“ odų fabriko chorui.

Paskui persikėlė į Telšius, kur dėstė pedagoginėje mokykloje, vadovavo chorui, buvo daugelio rajono dainų švenčių vyriausioju dirigentu.

Pedagoginėje pokario laikotarpio spaudoje K. Simkevičius paskelbė keliolika straipsnių chorvedybos, muzikos ir dainavimo metodikos klausimais. Be to, jis ruošė knygą apie muzikinį auklėjimą, ku-

rią ruošėsi išleisti Pedagoginės literatūros leidykla. Deja, šio darbo neužbaigė — 1960 metais mirtis nutraukė jo gyvenimą. Palaidotas Telšiuose.

Kalistas Simkevičius buvo vienas gabiųjų Kražių „Žiburio“ gimnazijos muzikos mokytojų ir chorvedžių per visą mokyklos istoriją.

VACLOVAS RIMKUS

Nuotrauka priminė

Vinco Mykolaičio-Putino „Raštų“ I tome išspausdinta nuotrauka kąsidiadorietei J. Laurinavičiūtei priminė tolimus jos studijų Kauno Universitete metus.

— Visų veidus atpažįstu, tik kai kurių pavardes jau, deja, pamiršau, — prašneko jina. — Štai Salomėja Nėris, mano studijų dienų draugė, prof. V. Mykolaitis-Putinas, prof. S. Salkauskis ir prof. J. Eretas... „Satrijos“ korporacijos narių susirinkimai paprastai vykdavo prof. Mykolaičio-Putino namuose.

— O kodėl korporacija buvo

Telegramos iš terbos, kur kabo Kražiuos ant tvoros

KATINUI— JUOKAS, PELEI— AŠAROS

Grįžta Joniukas liepos 21-osios vakarą namo ir pradeda mamą „egzaminuoti“:

— Mamyte, kokią šventę šandien pažymėjo mūsų valdžia, restoranas, nukainotų prekių parduotuvė ir milicija?

Mamytė žvilgt į kalendorių. Ogi ten raudonomis, riebiomis raidėmis išvedžiota: „1940 — Lietuvoje atkurta Tarybų valdžia ir paskelbta Tarybų Socialistinė Respublika“. Tai ji ir ėmė aiškinti Joniukui:

— Vaikeli, taigi tiems dėdėms didelis džiaugsmas, kad prieš 49 metus mes netekome laisvės ir nepriklausomybės.

— Tai koks čia džiaugsmas, — nesupranta Joniukas, — jei netekome.

— Matai, sūnau, tai dieniai dėdės už daug ką dėkingi: mūsų valdžia — už šiltus krėslus, restoranas, kad gali girdyti iki žemės graibymo, žinodami, jog girtą tautą žymiai lengviau valdyti. Nukainotų prekių parduotuvė — kad prie tarybų valdžios tų „prekių“ niekad nepritrūksta. O milicijos nekaltinkim, tik po atskiro įspėjimo priešpiečiaus išsikėlė.

Tačiau sūnui vis tiek neaišku:

— Mamyte, o kodėl tada vasario 16-ąją šitie dėdės irgi vėliavas kėlė? Juk, anot tavęs, jie tą dieną verkė turėjo, o mes visi — džiaugtis.

Čia mamytė nelaukta prisiminė populiarią savo jaunystės dainelę: „Mažas esi ir suprasti nieko negali...“ O kad būtų svariau, pridūrė:

— Matai, sūnau, pelės ašaros — katinui juokas. O kad maža pelė katiną pravirkdytų, tai jau — negirdėta, neregėta.

Ir, šleptelėjusi Joniukui už smalsumą per sėdimą vietą, įniko skaityti „Sovetskaja Litva“ numerį: gal ir jai paaiškės, kuo tie „Jedinstvos“ bičiuliai taip džiaugiasi.

JERONIMAS
KUKURDVELKIS
Kelmė

pavadinta „Satrija“? — pasiteiravau.

— Satrija iškilusi, iš toli matyti, graži. Kiek prisimenu, prof. S. Salkauskis tokį pavadinimą pasiūlė ir kiti jam pritarė.

J. Laurinavičiūtei itin atmintyje išliko „Satrijos“ korporacijos narių išvyka į Kražius 1927 m. vasarą.

— Man ši išvyka įsiminė dviem aspektais: pirma — S. Nėris iš jos padovanojo poezijos mylėtojams eilėraščių „Sfinkso akys“, ir tuo metu prof. V. Mykolaitis-Putinas jau viešai ėmė nebeslėpti savo jausmų Emilijai Kvedaraitėi, kuri paskui tapo jo žmona.

J. Laurinavičiūtė prisimena, kad šioje išvykoje vienas korporantas turėjo fotoaparata, po to ji matė nuotraukas, kai kurias ir įsigijo, deja, nė vienos lig šių dienų neišsaugojo. Gal jos išliko kitų satrijiečių ar jų vaikų archyvuose?

JONAS LAURINAVIČIUS

Redaktorė
N. PETROŠIUTĖ

Telefonai: redaktoriaus — 53500;
pavadootojo (kun. St. Anužio) — 58349.

REDAKCIJOS ADRESAS: 235479, Kelmės rajonas,
Kražiai, Pievų g-vė, Nr. 4.

Eina kartą per mėnesį. Rinko ir spaudė Klaipėdos
„Ryto“ spaustuvė. Fotorinkimas. Ofsetinė spauda.

Tiražas 3000 egz.
Užsak. Nr. 7119

KRAŽIU. AIDAI

LEIDŽIA LIETUVOS PERSITVARKYMO SAJŪDŽIO KRAŽIŲ GRUPĖ. Eina nuo 1939 m.

Nr. 11 (14)
1989 m.
Spalis

NERAMIU JAUDULIU PER LIETUVĄ NUSIRITO TSKP CK PAREIŠKIMAS DĖL PADĖTIES PABALTĪJO RESPUBLIKOSE. NEAPLENKĖ JIS IR „KRAŽIŲ AIDŲ“ REDAKCIJOS, Į KURIA SRAUTU PLAUKIA LAIŠKAI. SPAUSDINAME KELETA JŲ.

Vėl grūmojama

LPS Kelmės grupė, apsvarsčiusi TSKP CK rugpjūčio 23 d. pareiškimą dėl padėties Pabaltijo respublikose, pasmerkė jį, kaip padarytą ne laiku ir be reikalo. Lietuvių tauta, siekdama apginti savo teisę į ekonominę ir politinę suverenitetą, kaip niekada anksčiau yra susitelkusi ir vieninga. Savo tikslo mes siekiame tik konstitucinėmis priemonėmis ir tautų nesantaikos nekurstome. Nei rusai, nei kitų tautų piliečiai nėra

skriaudžiami. Priešingai — viskas daroma, kad visų nacionalinių mažumų atstovams Lietuvoje būtų geriau gyventi, negu iki šiol. Atskiri chuliganiški išpuoliai — tai nėra mūsų politika. Mes juos patys smerkiame. TSKP CK pareiškimas apie padėtį Pabaltijo respublikose — tai žlungančio biurokratinio aparato politika. Jis kaip tik gali sukelti nerimą ir nepasitikėjimą, pasėti nesantaiką tarp įvairių tautybių žmonių, ko

Lietuvoje niekada nebuvo. Nepasitenkinimą Lietuvos gyventojų siekiams skiepija ir dezinformaciniai straipsniai apie įvykius mūsų Respublikoje „Pravdoje“ bei kituose centrinuose spaudos organuose. Tai daroma sąmoningai, nes tai — taip pat politika. Stalinistų politika!

Mes nesutinkame su TSKP CK pareiškimo pagrindiniais teiginiais ir protestuojame prieš tokius negarbingus pilietinės kovos metodus.

LPS KELMĖS TARYBA

SUNKUS KELIAS Į LAISVĘ

Jau kuris laikas sąjunginės informacijos priemonės nenutrūkstanu srautu lieja įvairiausias kaltinimus Pabaltijo respublikoms, ypač Lietuvai. Stiprus centras negali atleisti už tai, kad ilgai tylėjusios tautos — „išlaikytinės“ panorą laisvės ir išdrįso apie tai prabilti. TSKP CK pareiškimas dėl padėties Pabaltijo respublikose — tai lyg mostelėjimas kumščiu ir tikriausias nacionalinės nesantaikos kurstymas. Mes nesutinkame su teiginiu, kad Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos komisijos dėl Molotovo-Ribentropo pakto ir slaptųjų protokolų išvados yra skubotos ir susijusios su

separatizmu. Manome, kad išvados paskelbtos pačiu laiku ir atitinka tikrovę. Akcija „Baltijos kelias“ TSKP CK pareiškime pavadinta nacionalistine isterija. Milijonai Lietuvos žmonių, dalyvavusių šioje akcijoje, žino, kad tai netiesa. Akcija parodė trijų Pabaltijos tautų vienybę ir didelį laisvės troškimą. Mes ypač karštai remiame Lietuvos komjunistų biuro pareiškimą, kuris pilnai išreiškia mūsų mintis. Labai nemaloniai nuteikia Centrinės televizijos laidos, kurios tendencingai nušviečia iškreiptą padėtį Lietuvoje. Neramu imant į rankas centrinę spaudą. „Pravda“ tikrai neatitinka sa-

vo pavadinimo, nes straipsniuose apie Lietuvą labai daug netiesos.

Šį pareiškimą mes norėjome išspausdinti rajono laikraštyje „Bičiulis“, bet jo atsakingi darbuotojai griežtai atsisakė, motyvuodami, kad tam nepalanki dabartinė situacija. Ta tema rajoninis laikraštis nespausdina nė vieno skaitytojo atsiliepimo. Štai tau ir vieša nuomonė, ir demokratija...

KULTŪROS DARBUOTOJAI
12 parašų

VISAI NEPRASTAS PAREIŠKIMAS

Šitai padaryta ignoruojant tai, kad paskutinį žodį turi tarti TSRS liaudies deputatų suvažiavimas (...) pareiškimas — ne pavienis atvejis. Jis yra tiesiogiai susijęs su ta separatistine linija (...) nuteikti Pabaltijo respublikų tautas atsiskyrimui nuo Tarybų Sąjungos.

Pertvarka sudarė palankią dirvą sparčiam tautų nacionalinės savimonės augimui, davė joms tikrumo jausmą, kad jos gali savarankiškai spręsti savo politinio, ekonominio-socialinio ir kultūrinio gyvenimo problemas.

Tai mes turime pasakyti tiesiai, jausdami atsakomybę pačioms Pabaltijo tautoms, visoms Tarybų Sąjungos tautoms.

TSKP Centro Komitetas nuo pat pradžių gerai suprato pertvarkos procesų specifiką Pabaltijo respublikose.

Susidariusi padėtis reikalauja ryžtingų neatidėliojamų priemonių, kad pertvarkos procesas (...) būtų apvalytas nuo destruktivių (...) tendencijų.

TSKP Centro Komitetas kreipiasi

į (...) tautas, visi (...) turime daug bendrų sunkumų (...), ekonomikos padėtis sudėtinga (...). Pakanka atsiskirti nuo TSRS ir (...) gyvenimas iš karto pasidarys pasiturimas ir ištaigingas.

Dabar Pabaltijo respublikoms, kurios pirmosios (...) ėgijo galimybę organizuoti tikrai savarankišką ūkininkavimą, pereiti prie apsirūpinimo, prie ūkiskaitos, atsiveria kuo plačiausi horizontai iniciatyvai, novatoriškumui, ekonomikos vystymui ir gyvenimo sąlygų gerinimui. Šalinami praeities antsluoksniai ir iškraipymai, kurie trukdė respublikų valstybiniam organams ir gyventojams jaustis ir veikti kaip šeiminkui savo namuose.

TSKP Centro Komitetas tikisi, kad Latvijos, Estijos, Lietuvos (...) darbo žmonės, turintys šlovingas revoliucines internacionalines kovos dėl savo tautų tradicijas (...) tars svarų žodį ir šį kartą, apgins naują revoliuciją (...).

TSKP (...) paskelbė savo platformą šiuo klausimu. Atėjo valanda, kai kiekvienas (...) turi veikti

taip, kad jo garbė ir sąžinė būtų grynos jo tautai dabar ir būsimoms kartoms.

Tokia šiandien mūsų bendra pareiga.

x x x

Rugpjūčio mėnesį galingai Baltijos kraštų žmonės pažymėjo Molotovo-Ribentropo slaptųjų protokolų egzistavimo (atskleidimo) 50 metų sukaktį. TSKP CK šią sukaktį prisiminė atskiru pareiškimu. Jis buvo atspausdintas sąjunginiuose ir respublikiniuose laikraščiuose, sutrumpintą „dėl vietos stokos“ jį spausdiname ir mūsų laikraštyje. R. Samulio nuotraukoje matome „Baltijos kelyje“ mūsų rajono žmones rimties ir susikauptimo minutėmis. Tokio susitelkimo žmonija dar neregėjo.

Griežtai protestuodamas prieš tendencingą ir grubų TSKP CK pareiškimą, sutrumpintą jį paruošė

KĘSTUTIS LUKOŠIUS

Reikia kojoms atramos tvirtos,
Kad galėtum kaip uola stovėti.
Reikia rankoms vėliavos šventos,
Kad galėtum nešti ją per vėtrą.

Reikia protui didelės drąsos,
Kad galėtum dabartį suprasti.
Reikia širdžiai meilės ir tiesos,
Kad galėtum tikrą laimę rasti.

Ko verta vienos dienos tiesa?
Ji nedaug tesiskiria nuo melo.
Ko verta vienos dienos drąsa?
Ji į baimę panaši be galo.

A. BALTAKIS

Į TAIKOS ŽYGI?

Palapsniui mes grįžtam: iš dvasinės emigracijos. Užtat šiandien privalome žinoti, kad:

...Per paskutiniuosius pusšėto tūkstančio metų buvo 14.500 karų. Vidutiniškai per metus — du-trys karai. Juose žuvo apie 3 milijardus 540 milijonų žmonių. Tik 300 metų iš trisdešimt penkių žmonijos amžių praėjo be karų.

...Vien šio amžiaus karuose išleista daugiau kaip keturi trilijonai rublių. Už šiuos pinigus 50 metų buvo galima veltui maitinti visos žemės žmones arba veltui aprūpinti daugiau kaip pusę milijono šeimų ištaigingaisiais butais.

...Pirmajame pasauliniame kare penkis kartus daugiau žuvo žmonių, negu per visus XVIII amžiaus karus. Pagal per dieną žuvusiųjų skaičių šis karas 9,5 karto viršio prancūzų-prūsų karą, 23 kartus — rusų-japonų, 30 kartų — rusų-turkų ir 45 kartus Krymo karus.

...Antrajame pasauliniame kare žuvo 50 milijonų žmonių.

...Nuo 1960 iki 1987 metų įvyko 81 didesnis karas, kuriuose žuvo 12.555000 vaikų, moterų ir vyrų.

...Karinių išlaidų įtaka besivystančioms šalims katastrofiška: 770 mln. žmonių neturi švaraus geriamo vandens. Kiekvienais metais 14 mln. vaikų miršta iš bado.

Šiurpi statistika. Bet nevalia jos pamiršti, kviečiant į Taikos žygį. Mes turime žinoti, kad:

...Dar visai neseniai SSSR ir tautas sambūvis buvo traktuojami kaip specifinė klasių kovos forma, kas esą ir sudaro mūsų epochos turinį.

...Cheminio ginklo „neturėjome“ tol, kol nepastatėme didžiulių kombinatų jam likviduoti. Kas po to patikės, kad neturime bakteriologinio ir nekuriame SSSR kosminio ginklo?

...SSSR užsienio politika ilgai rėmėsi „pasaulinės revoliucijos“ koncepcija. Revoliucija buvo eksportuojama netiesiogiai (per Tarptautinę organizaciją revoliucionierių remti) arba tiesiogiai, per MOBR-ą.

...JAV išleidžia vienam gyventojui per metus 674 dolerius sveikatos apsaugai ir 1002 dolerius kariniams tikslams. SSSR vienam gyventojui — 227 dolerius sveikatos apsaugai ir 816 dolerių karo tikslams.

...Nuo 1960 iki 1987 metų pasaulinės ginklavimosi varžybos su didžiausiu apetitu prarėjo per 15 trilijonų dolerių pasaulio turto. 1985 m. pasaulio šalys išleido ginklavimuisi 940 mln. dolerių. Tai sudarė 2,5 milijardo dolerių kasdien, 100 mln. dolerių kas valandą, 2 mln. dolerių kiekvieną minutę, 3000 dolerių kiekvieną sekundę. Trijų valandų ginklavimosi varžybų kaina prilygsta Pasaulinės sveikatos apsaugos biudžetui, t.y. 260 mln. dolerių. Viena ginklavimosi varžybų diena žmonijai kainuoja tiek, kad tų išešų užtekėtų nugalėti maliarijai.

Trims savaitėms nutraukus ginklavimosi beprotybę, išešų užtekėtų visų neturtingų šalių vaikams suteikti medicininę pagalbą, aprūpinti juos švariu geriamu vandeniu ir paskiepyti prieš visas infekcines ligas.

Statistika rodo, kad šalims su mažesnėmis karinėmis išlaidomis būdingas didesnis darbo našumas. Karinės išlaidos — ekonominio, socialinio vystymosi stabdys.

Visas pasaulinis branduolinis arsenalas atitinka 1 milijoną Hirošimos dydžio bombų.

Branduoliniai ginklai, išmėtyti po visą pasaulį (nemažai ir Lietuvoje), turi 2667 kartus didesnę sprogtamą galią, negu visi ginklai, naudoti Antrajame pasauliniame kare.

Siuo metu kiekvienam žemės gyventojui tenka 3,2 tonos trinitrotoluolo (sprogtamos medžiagos). Jei sprogdintume be pertraukos kas se-

kundę Hirošimos galingumo bombas, visų bombų sunaikinimui prireiks 12 parų.

1987 m. SSSR ir JAV kiekvieną savaitę pagamino po 16 naujų atominių bombų.

Branduolinio ginklo tobulinimas susijęs su pastoviais bandymais. Nuo 1945 m. iki 1987 m. liepos mėn. JAV, SSSR, Anglija, Prancūzija, Kinija ir Indija įvykdė 1648 bandymus. Viso pasaulio armijos 1987 m. tarnavo 27 mln. kariškių.

Taip pat negalime pamiršti, kad:

...Siuo metu pasaulyje, nepaisant 1925 m. Konvencijos, draudžiančios naudoti cheminį ginklą, mažiausiai 40 šalių jį turi arba dar gamina. Mažiausiai 10 šalių turi biologinį ginklą.

...1949 m. rugpjūčio 12 d. buvo pasirašyta Ženevos Konvencija okupuotų šalių atžvilgiu. Šio tarptautinio akto 51-ojo straipsnio trečioje dalyje sakoma: „Okupacinė valstybė negali priversti engiamų asmenų tarnauti jos ginkluotoseiose arba pagalbinės gynybos pajėgose. Savanoriško stojimo į armiją spaudimas ar propaganda — draudžiami“.

Šis tarptautinis dokumentas pasirašytas ir SSSR. Kodėl iki šiol grubiai pažeidžiamos tarptautinės žmogaus teisės?

...Nepamirškime, kad Afganistano kare, pradėtae slapta nuo žmonių, 1979 m. žuvo 86 žmonių. Iš jų 10 — karininkų. Mūsųose atitinkamai žuvo 70 ir 9. 1980 m. žuvo 1484 žmonės, iš jų — 199 karininkai (mūsųose — 1229 ir 170). 1981 m. — 1298, iš jų 189 karininkai (mūsųose — 1033 ir 155). 1982 m. — 1948, iš jų 238 karininkai (mūsųose — 1623 ir 215). 1983 m. — 1446, iš jų 210 karininkų (mūsųose — 1057 ir 179). 1984 m. — 2343, iš jų 305 karininkai (mūsųose — 2060 ir 285). 1985 m. — 1868, iš jų 273 karininkai (mūsųose — 1552 ir 240). 1986 m. — 1333, iš jų 216 karininkų (mūsųose — 1068 ir 198). 1987 m. — 1215, iš jų 212 karininkų (mūsųose — 1004 ir 189). 1988 m. — 759, iš jų 117 karininkų (mūsųose — 639 ir 106). 1989 m. — 53, iš jų 10 karininkų (mūsųose — 46 ir 9).

Be to, dingo be žinios arba pateko į nelaisvę per 10 metų 330 žmonių. Iš jų — 21 karininkas. Bendras žuvusiųjų skaičius neatitinka todėl, kad žmonės žuvo ne tik mūsųje.

Istorijos perrašyti negalima, bet, remiantis faktais, o ne ideologinėmis nuostatomis, turime įvertinti septyniadesimties SSR metų įvykius (ir jie bus įvertinti). Mes turime sužinoti, kokį vaidmenį Antrajame pasauliniame kare suvaidino rusų cerkvė, kokiais lėktuvais tarybiniai lakūnai „asai“ mušė fašistus, kodėl taikos metu Raudonoji armija buvo apmokoma puolimo taktikos, kiek Tarybinėje armijoje generolų ir maršalų ir t.t. ir t.t. Kodėl tarybiniais kariais, dalyvavusiems mūsųose Vietname, Sirijoje, Egipte, tik 1989 m. birželio 30 d. nutarimu suteiktos lengvatos? Kodėl visa tai slepiama nuo žmonių? Kaip atsitiko, kad SSSR armija slapta nuo žmonių įsiveržė į Afganistaną?

Išėjo pirmasis Lietuvos respublikinis karo ir darbo veteranų tarybos laikraščio „Mūsų rūpesčiai“ numeris. Jis pasirodė rugsėjo 1-ąją, Pasaulinę taikos dieną. Perskaičiau šį numerį ir išsigančiau — vėl karas, atmintis, garbė, žudynės ir nė žodžio apie Pasaulinę taikos dieną. Vėl „žaidžiame“ karą, vėl demonstruojame savo jėgas. Nejaugi karo veteranams nebrangi taika? Žmonės, sustokite!

Pagal „Pravdą“, tarptautinės organizacijos „Gydytojai prieš branduolinį ginklą“ inform. biuletinį, „Zalioji taika“ ir t.t. parengė KĘSTUTIS LUKOŠIUS

Marijos gimimo dieną

zis), pajudėjo Kelmės link, ilgai jiems mojo išlydintieji, kurių bendrą maldą jau toliau nešė procesijos dalyviai. Daugiausia tautiniais rūbais pasipuošusių kražiškių eisena, giedodama, kalbėdama rožančių, pakeisdama juos liaudies dainomis ir vėl grįždama prie maldos, lydima varpų gausmo, sparčiu žingsniu pražygiavo arti penkiasdešimties kilometrų. Jų kelyje lenkėsi Kelmės ir Tytuvėnų bažnyčių vėliavos, juos taip gražiai pasitiko šių parapijų tikintieji, lydimi savų kunigų, prie jų eisenos jungėsi vis nauji žygio dalyviai.

Atrodo, pražygiuota šitiek kilometrų, o žmonės lyg neįtūvo nuovargio, buvo jaunatviškai žvalūs, tvirti, susikaupę maldai. Atrodo, ir kai kieno kruvinų kojų skausmas kažkur išnyko. Kaip nepasidžiaugti tokiais žmonėmis, kaip Antanas Pakutinskis, Ona Karčiauskienė,

Švento žygio dalyviai kelionės pradžioje (J. LIPSKIO NUOTR.)

Malakauskas, Vytauto Jurgilo šeima, mokytoja Vytuvytė, Mikutavičienė, Peldūnienė ir kt.

Negį visus galima suminėti. Tokiais žmonėmis ir tvirta tauta, per tokius ir išliko tvirtas tikėjimas.

Neapsieita ir be nuoskaudų. VAI darbuotojams vis atrodo, kad procesijos dalyviai trukdo eismą, o Tytuvėnuose vienam jų, važiuosiam perspėt tytuvėniškius apie artėjančią eisena, buvo atimtos teisės. Kol „suraišiojom visus galus“, šiek tiek pavėlavome į vakarines pamaldas. Bet ir tie nemalonumai nepajėgė užtemdyti iš Kražių išneštos nuotikos, kurios „papildymą“ atvežė Kražių kolūkių autobusas, atvykęs parvežti iš Šiluvos žygio dalyvių.

Be viso to, kražiškių videoteka pasipildė dar vienu filmu — apie Kražių parapijos kelionę į Sidlavą. **PETRAS BUTKUS**

MOKYTAM ŽEMAIČIUI PAGERBTI

Kražių mokyklos aukso knygoje yra įrašytas Simonas Stanevičius, kuris, pavyzdinai atlikdamas kopetitoriaus pareigas, buvo ir vienas labiausiai pasižymėjusių savo gabumais, stropumu ir geru elgesiu.

Laikas pagailėjo S. Stanevičiaus gimtojo namo: savininkų paramstytas ir pataisytas, jis tebestovi Kanopėnų kaime. 1986 m. Kultūros paminklų apsaugos fondo lėšomis atstatytas svirnelis. Kol sprendžiamas namo pirkimas, svirnelyje renkasi „aitvarai“, 1987 m. čia įrengta literatūrinė ekspozicija.

Spalio 26 dieną minėsime poeto, filologo, tautosakininko, istoriko S. Stanevičiaus 190-ąsias gimimo metines. Jas stengiamės kuo deramiau sutikti. Šį pavasarį Viduklės girininko K. Tamašausko rūpesčiu prie kelio į Kanopėnus pasodinti ažuoliukai. Žmones šiam darbui sukvieta Kražių mokyklos auklėtinis St. Stonys. Palaistę medelius, sodintojai

šūktelėjo: „Šaknim į pragarą, šakom į dangų!“ Viena seniausių Viduklės gatvių jau nuo liepos mėnesio vadinasi S. Stanevičiaus vardu. Lentelę su mums brangiu vardu prikėlė svečiai, suplūdę į susitikimą Viduklės vidurinėje mokykloje. Įsisteigė vidukliškių sambūris. Buvo kreiptasi į Raseinių rajono LDT vykdomąjį komitetą, kad Viduklės vidurinei mokyklai būtų suteiktas S. Stanevičiaus vardas.

Susitikimas baigėsi dainų vakaru rašytojo tėviškėje. O sekančią dieną itin miela ekskursija atvažiavo iš Kelmėje vykusios kanklininkų stovyklos — seminaro.

Tikim, kad sulauksim nemažai svečių ir spalio 28-ąją. Tą dieną 12 valandą kviečiame visus į Viduklę mokyto žemaičio pagerbti!

JULIJA NORKUTĖ

LIETUVOS ŠAULIŲ SAJUNGOS GAIRĖS

1919 — 1920 metais naujai atgimusi Lietuva kovojo dėl savo laisvės ir nepriklausomybės. Mūsų jauna, narsi savanorių kariuomenė grūmėsi su gausiais priešais. Toje kovoje aktyviai dalyvavo visi tautiečiai. Amžiais vergavusi Lietuva staiga pabudo. Ir pabudo todėl, kad išliko gyva tautinė sąmonė. Nors priešų buvo daug ir gerai ginkluotų, bet jų fizinė jėga neišlaikė prieš mūsų dvasinę jėgą.

Tas tautinis atsparumas ir su-triūškino priešų galybę. Tuo metu pasireiškęs įvairiose vietose partizaninis judėjimas davė pradžią Lietuvos Šaulių Sąjungai, kurios šūkis buvo: „Dėl Lietuvos nepriklausomybės!“. Šiuo šūkiu vadovaudamasi, Šaulių Sąjunga didino tautos atsparumą, ugde ir stiprino tautinę vienybę.

Paklausite, kodėl Šaulių Sąjunga, 1940 metais turėjusi 60.000 narių, nepasipriešino okupantams. Tai paaiškinama Lietuvos vyriausiosios karinės vadovybės išdavyste. Be to, XX amžiaus ketvirtojo dešimt-

mečio II pusėje Lietuvos Komunistų partija Sąjungoje dirbo ardomąjį darbą: siuntė savo narius į Lietuvos Šaulių Sąjungą.

Dabartiniu tautos atgimimo laikotarpiu tarp kitų demokratiškos visuomeninių organizacijų savo vietą turi rasti ir Lietuvos Šaulių Sąjunga. Šiuo metu atsikurianti ši Sąjunga kategoriškai atsisako ginklų. Jos šiuolaikiniai ginklai: kova už Lietuvos valstybingumą atkūrimą bei dvasios ir kūno jėgų stiprinimas (per švietimą, sportą, kultūrinį darbą, ugdomąją dorą, blaivybę, krašto meilę). Kiekvienas turi išsąmoninti, kad visa tai reikia pradėti nuo savęs. Tad kiekvienas, kas nori dalyvauti Šaulių Sąjungos veikloje, turi žinoti, kad jis privalo pirmiausia šviestis, auklėtis, siekti krikščioniškos doros ir blaivybės, būti darbštus, drausmingas ir punktualus.

VYTAUTAS ZENKUS
LSS atkūrimo iniciatyvinės grupės narys

— Sveiki, mieli tolimos Kražių parapijos žmonės, pirmieji ir vieninteliai per visą pokarinį laikotarpį organizuoti pėsčiomis atvykę į Sidlavą,— šitaip prie Šiluvos bažnyčios buvo pasveikinta kražiškių procesija ir pakviesta į vakarines pamaldas.

Kai Kražių klebonas St. Anužis garsiai paskelbė savo sumanymą — pėsčiomis aplankyti stebuklinguosius Marijos Šilinės atlaidus,— nuomonų buvo įvairių. Šitiek dvasios merdėjimo metų! Ar bepajėgs taip greitai sugrįžti senosios lietuvių katalikų tradicijos? O rugsėjo 8-oji, tikroji Marijos gimimo diena, lyg skubėdama išsklaidyti tas abejones, aušo stebėtinai graži. Dar gerokai prieš aštuonias, prieš numatytą ryto pamaldų pradžią, prie bažnyčios jautėsi neįprastas šurmulyš, kuris devintą valandą peraugo į tikrą šventinį jaudulį. Ne visi žmonės ryžosi leistis į tokią tolimą kelionę (vienų norus pristabdė sveikata, kiti buvo „pririšti“ prie darbo), užtat palydėti susirinko vos ne visi Kražiai. Ir kai procesija, nešina tautinėmis, bažnytinėmis vėliavomis bei kryžiumi (kurį, beje, nuo pat Kražių iki Šiluvos iš rankų nepaleido pats klebonas Stanislovas Anu-

STASYS SANTVARAS

O MALONINGOJI, KILNI MARIJA

Mažai kur Tavo kūdikėlio verksmą girdi,
O maloningoji, kilni Marija! —
Ateik per šaltą sniegą į ledinę širdį,
Sustingę vandenys ir medžiai teatgyja!

Sustiprink dvasią Tu srove tyrąja,
O maloningoji, kilni Marija!
Prikelk iš sutemų ir girių giesmę gają —
Vargonai, kanklės ir ragai tenerūdijai!

Globoki mūsų laukus ir pakelės berželį,
O maloningoji, kilni Marija!

Globoki mūsų namus ir gražią gimtą šalį,
Ir diemedį palangėse, ir vaiskia seserų lelijai!

Balti vainikai padabins vartus ir pirkia,
O maloningoji, kilni Marija!
Skriaudas ir nuodėmes atpirkę,
Norėtume pakilt, lyg iš sunkių ligų pagiję...

Lai Tavo akys lydi mus, ir maldą ausys girdi,
O maloningoji, kilni Marija!
Ateik per šaltą sniegą į ledinę širdį,
Sustingę vandenys ir medžiai teatgyja!

Mūsų parapijoje

SPALIS — ROŽANČIAUS MĖNUO. Kaip gegužyje su pirmais pavasario žiedais renkamės prie Marijos altorių „mojavoms“ pamaldoms, taip spalio mėnesį iš paskutinių rudens gėlių savo Dangiškajai Motinai pinkime rožinį vainiką. Šv. Rožančiaus pamaldos Kražių bažnyčioje vyks vakarais 18 val.

ŠV. MYKOLO DIENĄ, rugsėjo 29-ąją, buvusios Kražių parapijos šv. Mykolo bažnyčios vietoje pašventintas kražiškio meistro J.

Armono pastatytas kryžius. Susirinkę kražiškiai prisiminė penkis kartus degusios bažnyčios istoriją, pagiedojo. Ant kryžiaus užrašyta: „Vytauto įsakymu pastatytos bažnyčios 1416-1941 m. atminimui“. Šv. Mykolo atlaidai vyko spalio 1 dieną (sekmadienį) skerdynių bažnyčioje.

LAPKRIČIO 1 D. (TREČIADIENĖ) — PRIVALOMA VISŲ SVENTŲJŲ SVENTĖ. Šuma vyks 12 val. 30 min., o vakare — Vėlinių, Mirusiųjų dienos išvakarės.

LAPKRIČIO 1 D. 18 VAL. PIRMAKART NAUJAI ATREMONTUOTOJE KAPINIŲ KOPLYČIOJE

BUS LAIKOMOS IŠKILMINGOS ŠV. MIŠIOS. Gedulinga procesija iš bažnyčios į kapines eis 17 val. 30 min. Vėlinių dieną (XI. 2) pamaldos koplyčioje — 9 val., bažnyčioje Šuma — 12 val. 30 min. Vakare pamaldos — 19 val.

Per visą Vėlinių oktavą kasdien kapinių koplyčioje — šv. Mišios 12 val. 30 min. už Kražių parapijos mirusiųsių.

ŠIŲ METŲ RUGSĖJO MĖN. GRĄŽINTA PARAPIJAI SENOJI KRAŽIŲ KLEBONIJA (neseniai buvęs vaikų darželis). Nuo šiol joje gyvena naujasis Kražių vargonininkas Vyt. Sveikauskas.

KUN. S. ANUŽIS

Liudininke kviečiu istoriją

APIPLĖŠĖ SAVUS

Kalbuosi su grupe savo mokinių tėvų. Tai — kadaise buvę mažžemiai ar bežemiai, daug vargo visais laikais patyrę žmonės. Kalbamės, o gal tik aš kalbu, — kad dabar jie gali pasiimti iš ūkio žemės, jų sūnūs — mechanizatoriai, lengvai apdirbs, taps šeimininkais, o taip pat įgys paveldimumo teisę. Vyrai paniurę tyli. Tik Vladas Juška sujuda:

— O kam tą žemę imti, mokytoja? Ar apsimetat, ar nesuprantat, kad viskas — apgaule! Juk ir partija, ir tarybų valdžia tebesėdi savo kabinetuose ir vadovauja kaip vadovavusi. Viena ranka ji duoda, an-

tra atims. Kaip buvo prieš keturiasdešimt metų? Dalijo žemes. Bėgome pulkais, kasėm kapčius ir su ašarom akyse dėkojom tarybų valdžiai ir partijai už ją. O visi partijos atstovai daug šypsojosi. Įtartinai daug! Ir liepė būti Stalinui dėkingiems... O naujakuriams prasidėjo neregėti vargai, lindom į skolas. Gyvenom baisiau už vergus. Tik po poros, trejeto metų normaliai apsisėjom žemes, laukėme derliaus. Laukėme atpildo už kančias. Kaip tik tą pavasarį į kaimus pasipylė partijos instruktoriai, komjaunuoliai, sribai ir emė spirti visus į kolūkius. Rodėsi, širdis sprogs! Neiš-

tersim... Ir kai Steponas Serva griebėsi kirvio, tai vienas sribokų, pavarde Gulbis, nukirto kastuvu jam galvą. Jokimčių Povilą saugumo rūsy Varniuose užmušė. O kiek mūsų bežemių ir mažžemių ištrėmė? Iš visų atėmė uždirbtą procią — gyvulius, padargus ir... žemę. Ir likusius lašinius sribai išvogė. Ubagai palikome! Ir prasidėti su tokia valdžia? Tfiu!

O Petras Jagminas pridėjo: — Kas bjauriausia, apiplėšė savus! Vedė propagandą, kad esanti su varguolių partija, esanti vargšų valdžia, o iš pat pradžių pasmerkė tuos varguolius: davė žemės, kad galėtų kuo daugiau iš mūsų išspausti, pavogti, kai šį tą uždirbsi... Žinia, iš ubago lazdos nedaug laimėsi!

— Ir kolchoze kiek nori dirbk, vis Rasiejui mažai! Patys nori būti ponais ir gyvena pavergtų tau-

tų sąskaita, — piktai pridėjo Steponas Marčius. — Ir dabar siūlo žemes. Mat iš kolchozų mažai pelno

beliko. Pašvilpkit! Apgauti galima vieną kartą!

GENOVAITĖ PETRULIENĖ

Rusija be kaukės

Neseniai man į rankas pateko knyga „Tu čia matysi tikrąją Sovietų Rusiją“, kurioje surinkta keliolikos Rusijoje gyvenusių ir tebegyvenančių asmenų korespondencijos ir fotografijų nuotraukos, kurios aiškiau už bet kokius žodžius kalba, koks iš tikrųjų yra Rusijos veidas. Siurpu žiūrėti į tas nuotraukas: miestų gatvėse — daugybė nudriskusiu ir prieštų vaikų, ilgos žmonių eilės prieš duonos kepyklas (nors sovietai skelbia, kad jau kortelės duona gauti panaikintos), elgetaujančios moterys, vidury miesto išgraiuta ir sunaikinta bažnyčia,

drėgni rūšiai, kur gyvena vargšų šeimos, iš savo sodybų išvyti ūkininkai, iš bado mirusi mergaitė, kuri guli ant kelio, kaip ir kiti jos likimo draugai, suguldyti „pravalymui“, namuose ant grindų guli mirusi iš bado visa šeima, kurią nėra kam palaikyti, ir t. t. Žiūrėdamas į šias nuotraukas — jos nėra koks prasimanymas! — negali nugalėti siaubo ir darosi suprantamas kardinolo Innitret'io ir kitų pakartotinas šauksmas gelbėti badu mirštančias Rusijos šeimas. Knygoje su pasibjaurėjimu skaitau apie moterų, net mokytojų iš-

(Nukelta į 3 psl.)

Rusija be kaukės

(Atkelta iš 2 psl.)

tvirkavimą su savo darbdaviais ar viršininkais, apie šviesuolių gyvenimą, kur vienas šeimos narys būtina skiriamas valdžiai įkaitu ir sušaudomas, jeigu kas iš šeimos „netinkamai“ pasisako apie „raudonojo rojus“ tvarką. Štai vėl vaizdas: šventorių saulėje kaitinasi beveik nuogi pusberniai ir pusmergės, kurie bjauriausiais žodžiais palydi nešamą laidotį lavoną.

Taigi raudonasis rojus apvylė rusų liaudį. Lenino socialinis planas liko popieriuje. Laisvės, lygybės, brolybės naujieji valdovai nepripažįsta. Yra Rusijoje luomai, yra privilegijuotieji ir „...mėšlas“.

Mes skaitome spaudoje apie fraktuos sovietų „draugus“, apie jų žmonas prabangiuose Paryžiaus madų salonuose ir šalia apie išvargusius, iškauotus darbininkų veidus, spygliuota viela aptvertas darbo stovyklas Sibire, G. P. U. agentų sauvalę, kada vien tik centriniam Maskvos kalėjime kiekvieną dieną sušaudomi mažiausiai 7 „nuskaltėliai“, nepanorėję būti Markso ir Lenino garbintojai. Ir Lietuvos ekskursantai, sugrįžę iš Rusijos, pasakojo, kaip jie stotyse matė užplombuotus vagonus, kur lyg gyvuliai sugrūsti tūkstančiai žmonių išbadėjusiom akim žvilgčiojo pro langelių skyles. Šie pasmerktieji išvežami sunkiems darbams. Jie nematys daugiau savo tėviškių, savo artimųjų. Anksčiau ar vėliau, raudonųjų „draugų“ nagaikom maitinami, jie kaip musės iškris tam, kad būtų šilta gyventi saujelei išvirtinusių azijatų.

Štai vienas kitas tų nelaimingų laškas, prasmukęs į laisvę ir atsaudintas užsienio laikraščiuose:

„Mes, darbininkai,— tai kaliniai, atvežti priverstiniais darbams. Esame nepaprastai sunkiose aplinkybėse dėl alkio, aštraus klimato ir nepakeliamo darbo. Pasilenkę, mirtinai išvarginti, turime atlikti, kas paskiriama. Dirbame 12 ir daugiau valandų per dieną. Rudenį mus atvežė 30.000 žmonių, ir tik 75 tesulaukė pavasario“.

Taip įgyvendinta „raudonojo rojus“ socialinė santvarka. O dalelė caro biurokratų, įvarginta rusų liaudies žmonių, buvo patikėjusi skambiais raudonųjų vadų šūkiams.

Bolševizmas nesitenkina vien Rusija. Jis, sprogindamas bažnyčias, žudydamas ir degindamas, jau užėję savo leteną Ispanijai, jis jau rado kelią į Prancūziją“.

Pastaroji ištrauka — iš 1936 m. birželio 15 dienos „Pavasario“ laikraščio. Praėjo ketveri metai, ir SSSR tankai okupavo Lietuvą. Šiandieninė politinė išmintis reikalauja nutraukti beprasmį ginčą, ar Lietuvos žmonės savo noru įstojo į SSSR sudėtį. Kaip šiandien vadinti tuos 20 žmonių, kurie, nuvažiavę į Maskvą „parsivežti saulės“, pardavė Lietuvą? Koktumą kelia P. Cvirkos, L. Giros, S. Nėries, A. Venclovos, J. Simkaus, K. Korsako ir kt. liaupsės, šlovinusios raudonąją armiją, socializmą, Staliną... Kas ne kas, bet jie turėjo žinoti, į kokį „rojų“ jie stumia Lietuvos tautą. Pateisinimo jiems nėra.

Šiandien, kai SSSR 7 mln. žmonių gyvena žemiau skurdo ribos, vėl kuriami mistiniai rateliai, aiškinant socializmo pranašumus. Ar ne laikas išstarti: „gana!“?

Paruošė
KĘSTUTIS LUKOŠIUS

Špyga kišenėje

Neseniai mūsų Linų fabrike vyko partinis susirinkimas. Garbės svečio ar atstovo „iš aukščiau“ teisėmis dalyvavo Kelmės komisaras J. Žvaliauskas. Nustebino tai, kad svečio kritinės pastabos buvo adresuotos žmonėms, kurių tarp mūsų nebuvo. Ypač kiliu Sajūdžiui ir jų vadui A. Račiui. Glumino tokie pasakymai, kaip: „Kryžiai statomi ant banditų kapų“, „Račas tik liežuviu pliaukšti temoka, o kai buvo pasiūlyta konkreiti švietimo skyriaus vedėjo vieta, atsisakė, nes ten — dirbti reikės“, ir pan. Tą dieną dar tebebuvo švieži įspūdžiai iš „Baltijos kelio“. Prieš susirinkimą visi tik pasakojo, kas ką nugirdė, džiaugėsi. Tačiau susirinkimo metu — kaip

botago kirčiai per nugarą — „O kas ten važiavo? Baltarankiai, nuo kurių darbo ar nedarbo niekas nepasikeitė, kolektyvai dirbo išvažiuosiujų sąskaita ir niekas nepasigedo. O mes dar šnekame, kad trūksta darbo jėgos. Jos dar per daug!“ Ir t.t.

Ėjau kartu su minia, kai buvo šventinami kryžiai, kai riedėjo mašinos į „Baltijos kelią“, tramdydama ašaras, lydėjau linkėdama pasisekimo visiems geros valios žmonėms. Pažįstu ir J. Žvaliausko kritikuotuosius. Pavydžiu jiems drąsos, ištermės. Ir užtat niekaip nesuprantu, ko verti tokie išpuoliai už akių.

ANGELĖ ADOMAVIČIENĖ

Telegramos iš terbos,
kur kabo Kražiuos
ant tvoros

MUILO PROBLEMA

Kokių tik problemų įvairiose gyvenimo srityse neatnešė dabartinis laikotarpis! Viena jų — muilas. Seniai atratome parduotuvėse ieškoti importinių skalbimo priemonių. Ir anokia čia bėda: tarybinei utėlei visiškai pakanka ir tarybinio muilo. Tik negerai, kad ir tokio nebeliko. „Kur jis dingio, kur papuolė?“ — nuo tokio klausimo nebeišsisuka nė vienas lektorius ar šiaip rajono svečias. O užklausti lyg susitarę skėščioja rankomis ir sakosi neturį apie tai jokio supratimo. Neišvengė tokio klausimo ir mūsų gerbiamas deputatas Mečys Laurinkus, neseniai lankęsis pas savo rinkėjus.

Ir jis į šį klausimą atsakė girdėtai žodžiais:

— Tikrai nežinau, kur jis pradingo. Nesuprantu...

Bet šįkart jau norėjosi suabejoti gerbiamo Laurinkaus nuoširdumu. Mūsų rajono net prasti žemės artojų žino, kad šitiek metų lindę Maskvai į užpakalį, turėjom vieną dien atsargas pabaigti. Tiesa, jūs galite paprieštarauti — Rusijoje ar ten, Maskvoje, dar anksčiau jo nebeliko. Bet negi be muilo jie Kremliuje vienas kitam ordinus sagstė. Kuris daugiau muilino, tam daugiau ir geležiukų teko. Kitas taip jais apsikabinėjo, kad net ant krūtinės nebetilpo, ant pilvo teko segti. Kas, beje, irgi be vargo neapsiėjo: prireikus persirengti sportiniais marškinukais, arba, kaip jie vadina „maike“, tiek reikėdavo persiseigioti...

Bet apie tai kalbėti nėra prasmės — muilo nebėra! Reikia kuo greičiau spręsti, ką daryti, kad jo vėl atsirastų. Kai kas siūlo jį pradėti virti patiems. Juk seniau lietuviai taip ir darė. Ir tai būtų bene puikiausia išeitis. Tik virti jį reikėtų iš tų, kurie atvedė šalį ant tokios ekonominės bedugnės krašto. O jeigu taip visus buvusius vadus (beje, ir kai kuriuos dar užsilikusius) prie muilo akmenėlio primaišius?

NIJOLĖ PETROŠIŪTĖ

Kražių pieninė

Iš Kražių kraštotyros muziejaus: Kražių ūkininkų sąjungos pieninės darbininkai, punktų vedėjai bei valdybos nariai.

1927 m. Lietuvis ikūrė pieno perdirbimo bendrovių sąjungą „Pienocentrą“. Pagrindinė „Pienocentro“ paskirtis — vidaus ir užsienio rinkoje realizuoti pieno perdirbimo bendrovių produkciją. Šį susivienijimą rėmė to meto Lietuvos vyriausybė, todėl jis nukonkuravo iki tol veikusią Pieno sąjungą.

1939 m. „Pienocentras“ jungė 176 pienines ir 2195 pieno nugriebimo punktus, kurie tais metais pagamino 19.936 tonas sviesto (jo eksportas sudarė 42 mln. litų).

Kražiuose K. Sapalo iniciatyva 1928 m. įsikūrė ūkininkų sąjungos pieninė. Po 1922 m. žemės reformos dvarininko Siukštos žemių pietvakarinė dalis buvo išdalinta individualiems namams statyti. Čia buvo ir Siukštos ūkvedžio Terapo gyvenamasis namas. Vietiniai gyventojai šią teritoriją taip ir vadino — Terapinė. Kražių ūkininkų sąjunga prie Terapinės pastato pristatė naujus pastatus, išplėtė ir įrengė pieno priėmimo punktą, garo katilinę, pasterezavimo ir sviesto mušimo skyrius, ledams laikyti rūsius, arzežinį šulinį, kanalizaciją, pastatė malūną, grūdų valymo trejerį, kaulų smulkintimo ginas. Įrengimai buvo parvežti iš Švedijos, Estijos, Vokietijos.

Kražių ūkininkų sąjungos pieninėje buvo renkama valdyba, jos pirmininkas. Sandoms pagrindais dirbo buhalteris, sąskaitininkas, pienininkas, pieno laborantas. Prie pieninės buvo įsteigta keturiolika pie-

no separavimo punktų: Ganypravoje, Pakupryje, Muravenkoje, Palėpiuose, Laplėgiuose, Žirnainiuose, Kaščiukuose, Plučikėse, Vejuose, Tamkiuose, Karklėnuose, Gorainiuose, Kletiškėse, Akmeniuose. Iš punktų vežikai arkliais grietinę nuveždavo į Kražius.

Prie Kražių pieninės veikė kursai, kuriuos turėjo kiekvienas pieno surinkimo punkto vedėjas baigti, o pieno analizės laborantas važinėdavo per ūkininkus, darydamas pieno analizes bei patardamas, kaip gerinti karvių bandą. Susivienijimas nusipirko nuo Kražantės 17 ha pievų, kurias tvarkė pagal ūkininkų sąjungos rekomendacijas. Šių pievų kalvose buvo paruoštas naujos pieninės statybos projektas. Jo įgyvendinimą sutrukdė karas.

Darbininkai St. Laurinavičius, St. Vaitkevičius savo prisiminimuose rašė: „Vasaros metu kiekvieną dieną iš Kražių pieninės išveždavome 80 statinaičių sviesto (vienos statinaitės svoris su tara — 57 kg). Sviestą vežė nuosava penkiatone mašina A. Kacucevičius iš Klaipėdos į Kražius parveždavome įvairių prekių. Žiemos metu veždavome kas antrą dieną.“

1941 m. birželio 23 d. pieninė, kaip ir visas Kražių miestelis, sudegė. Pokario metais, kiek pašalinus gaisro padarinius, buvo separuojamas pienas, o nuo 1987 m. pertvarkyta į pieno surinkimo punktą.

EDVARDAS DIRMEIKIS

Mūsų konkursas:

„Koks kiemas, toks ir šeiminkas“

Nuošalus P. Cvirkos kolūkio Kirkučių kaimo gyventojos Zofijos Kavaliauskytės vienkiemis, retai kada žmonių lankomas. Net takelis į jį užžėlęs. Mažai ką bedomina senučiukė, iki žemės sulinkusi, aštuonias dešimtis metų atskaičiavusi vienkiemio šeiminkė. Atrodo, vos vos bepakruta, o aplinkos grožio ir drūtam būtų iš ko pasimokyti. Pro langus į vidų žvalgosi jurginų žiedai, įvairiaspalvių gėlių kilimėliu užtiesti namo pasieniai, dailiai nušienautam didžiuliam sode busi obuoliai...

Kai kuriems iš CK ir RK

(Atkelta iš 2 psl.)

ties taškas veikimui. Norėjosi pirčių — bemat pridėjo prašmatnių prašmatniausių ir jose buvo, ko tik širdis geidė. O viskas buvo patiekama iš bendrojo aruodo, nesiklausus tų, kurie visa tai įgijo, skatikus už darbą gaudami... Bet taip toliau nebus. Užtat suprantamos jūsų pastangos pasivyti Pertvarkos traukinį. Už skustuvo griebtumėte, kad tik jį sustabdyti galėtumėte, kad visa, kas slysta iš jūsų rankų, išlaikytumėte. Blaškotės. Kaip išpiršus, kaip įsiteikus, kad pakeitus nuomonę apie save?

Dabar jūs pasiruošę išbučiuoti visus tuos, kurie dar tyli, dar laukia, kas bus. Labiausiai jus kankina mintis, ką pasakys jums nepriklausoma Lietuva, kokį nuosprendį pateiks. Užtat jau susirūpinę sniukštinėjate, ieškodami gudrių saldžialiežuvių, kurie ne kartą jūsų pažadus žmonėms taip išpuošė, taip išgrazino, kad ne vienas jais ir patikėjo. Juk artėja rinkimai į Respublikos valdžią. Bet ar tai bepadės?

Pritardamas N. Petrošiūtės-Timofejevos mintims, išsakytoms „Kražių aiduose“ (Nr. 10), ir jos tiesiam poelgiui, maštau: „Kas pasilikis partijoje, kai tokie žmonės iš jos išeis?“

Bet aš tikiu, kad visam tam artėja pabaiga, kad gražiausių liaudies lūkesčių duobkasiams nuosprendis bus teisingas. IGNAS VIRŽINTAS

Iš Lenino raštų

O. Miasnikovas V. Leninui: „Pas mus yra begalė betvarkės ir piktnaudžiavimo. Reikalinga spaudos laisvė šiems reiškiniams išaiškinti.“

V. Leninas G. Miasnikovui: „Mes savižudybę baigti nesiruošime ir šito nedarysime.“ (R. T. 32, psl. 479-480)

Visi sentimentalumai, visokie plepalai apie demokratiją turi būti išmesti lauk. Palikime tuos plepalus ponams eserams ir menševikams... (R.T. 31, psl. 149)

Diktatūra yra didis žodis. O didžių žodžių negalime vėjais leisti. Diktatūra yra geležinė valdžia, revoliucingai drąsi ir greita, negailestinga slopinant tiek išnaudotojus, tiek ir chuliganus. O mūsų valdžia yra pernelyg švelni, labai dažnai labiau panaši į kisielių, negu į geležį. („Apie drausmę“, psl. 71)

Taip, vienos partijos diktatūra! Ant šio pagrindo mes stovime ir nuo jo nesitrauksime! (R. T. 24., psl. 423)

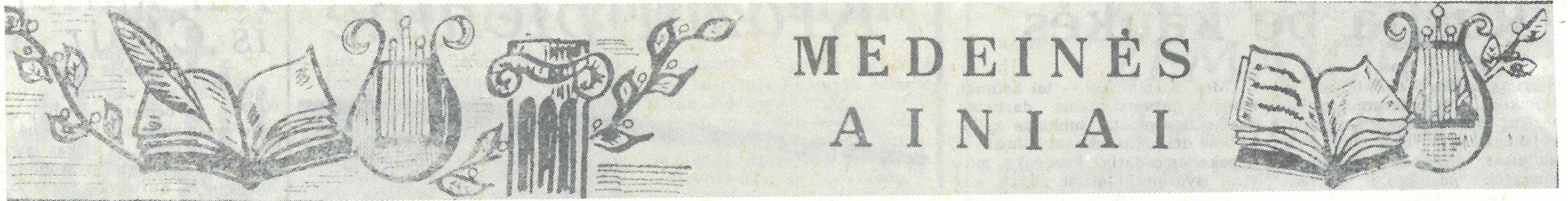
Pirmoji idėja — centralizmo idėja... Pirmąją idėja turi būti persmelkti visi įstatai. (II RSDDP suvažiavimas. Protokoliai, psl. 265)

Mūsų partija turi būti hierarchija, ne tik organizacija. („Apie partinę statybą“, psl. 147)

Reikia išmokti jungti išvien audringą mitinginį darbo žmonių masių demokratizavimą su geležine drausme darbo metu, su vieno asmens, tarybinio vadovo, valios besąlygišku klausymu. (R.T. 27, psl. 245)

Mes Rusiją atkovojome — dabar mes turime Rusiją valdyti. („Apie drausmę“)

Jeigu carinę Rusiją galėjo valdyti 130.000 dvarininkų, tai naują Sovietų Rusiją galės valdyti 240.000 bolševikų. („Ar išlaikys bolševikai valstybinę valdžią?“)

Šuniška laisvė

Kai buvau mažas, tėvai augino šuniuką. Kartą šeimos diktatorius, t.y. mano senelė, paaiškino, kad šuo jau sulaukė pilnametystės ir jį reikia prižiūrėti.

Privačios nuosavybės jausmas šuniui buvo svetimas, ir jis visai nesidžiaugė, įsigijęs grandinę, antkaklį ir nuosavą gyvenamąjį plotą. Greičiau atvirksčiai — kelias dienas šunelis stovėjo lyg į žemę įkastas, liūdnai nuleidęs abu savo kūno galus. Turėjome vargo, kol jį išauklėjome. Tiksliau — kol išauklėjome idėjiniu kiemsargiu.

Visų pirma jį reikėjo įtikinti esant laimingiausiu šunimi pasaulyje. Pirmoji pamoka nebuvo sėkminga. Mums gražbyliaujant, šuo, nutaikęs progą, krimstelėjo kažkuriam į blauzdą...

— Štai ką, šuneli, nusprendėme: tu dabar turėsi būti mums dėkingas visą gyvenimą. Mes gi kraują praliejome už tavo laimę!

Pamokų tema buvo maždaug tokia:

— Brangus šuneli, kiek tik leidžia tavo grandinė, esi visiškai laisvas ir nepriklausomas. Mes tave apsaugosime nuo galimos kitų šunų intervencijos į šią teritoriją. Turi šitokią gerbūvį! Nė vienas pasaulio šuo neturi tokio puikaus antkaklio, tokios ilgos grandinės ir tokios erdvios būdos, kokią gali duoti tau tik mūsų kiemo gyventojai.

Šuo inkstėlėjo, atseit, nori bendrauti su savo giminės atstovais. To daryti negalima, ko gero jie,

lankydami mūsų kieme, paskleis kenksmingą kito kiemo ideologiją. Dar blogiau, jie sužadins norą pabėgti riebesnio kaulo beieškant.

Aiškinom:

— Viso pasaulio šunys (išskyrus tave, nes gimei pačiame progresyviausiame kieme) badauja, kenčia nuo devalvacijos. Tarpsta išnaudojimas šuns šunimi, kiekvieną minutę įvyksta trys šunžudybės. Baltieji šunys susikūrė šokių tokių gerbūvį, neprileidžia prie jo juodųjų. O kur dar stichinės nelaimės? Ir galime leisti bendrauti su šunimis, kurie visų šių nesuderamų pavydėdami tokio puikaus gyvenimo, kaip mūsų kieme.

Pradžioje jam tai kartodavome triskart dienoje, vėliau užtekdavo tik karto, o už poros mėnesių jis išdidžiai gynė savo laisvę ir nepriklausomybę. Vargu neturėjome.

Jei kada nuo neatsargaus šuns judesio nutrūkdavo grandinė, jis bėgdavo į mišką. Nenorėjo sutikti kitų šunų. Miške irgi neįbūdavo, užkankindavo nostalgija.

Grįžęs nuoširdžiai prisipažindavo padaręs sunkų nusikaltimą ir pasirošęs atlikti bet kokią bausmę, kuri būdavo visada vienoda. Priešdavo kiemo išdaviką trumpa grandine savaitei, kitai... Jei šunytis labai inkšdavo ir laižydavo mums kojas, mes jį amnestuodavome, paleisdavome lakstyti ant ilgesnės grandinės.

ANTANAS PAŠILIS

SOFIJA LIORINCIENĖ

Pro atminties šydą

Tokioj tylioj, šventoj ramybėj Sėdėčiau ištisas dienas. Tik klasę, suolą prisiminus Vėl atveria širdis žaizdas.

Ir vėl menu trumputę laimę, Kada dar kūdikis žaidžiau, Kada svajas gražiausias audžiau Ir laimės tos nesupratau.

Nesupratau, kad žmonės kenčia Be savo krašto, be namų, Netekę laisvės, aimanuoja Ten už Uralo, už miškų.

Maniau, jaunystė nesibaigia, Ji amžinai mane lydės — O jau likimas žingsnį baigia Ir greit mane iš čia išplės.

O Dieve, dar meldžiu pagelbėt Ir nepalikti tamsoje Suteik, Marija, mums palaimos Nors mirti žemėj gimtoje.

J. KAVALIAUSKAS

Motinai

Mama! Neradau žodžių švelnių, Kada tu dar buvai prie namų. O dabar išėjai taip toli, Kad sugrįžti namo negali.

Smėlio dulkės pakilo staiga. Man vaidenas skarelė balta, Lyg Mama paržygiuoja keliu Su pilnu dovanų krepšeliu.

Aš žinau, kad sugrįžt negali. Setos upė plati ir gili, Ją peržengti Tau nevalia. Mirties angelas budi šalia.

Atsiliėpk! Nors žodelį pratark Ir pas Tėvą Aukščiausią užtark!

A.P. BAGDONAS

Kražių šventovė

Virš klonių kyla tartumei svajonė, Balti jos bokštai žaliuose vainikuos. Kraują žemaičių išpirkta šventovė Skaisti, lyg ašara tyra išlikus.

Juk tavo sienas pridengė krūtinėm, Palikę arklius ir laukų pasėlius. Pilkų sėmėgių širdys gintarinės, Šventovės savo ginti pasikėlė.

Kiekvieną plytą norisi paliesti, Tyliai pravirkti iš to didžio džiaugsmo, Kad sutrupėjo pikto priešų kėsiai, O tu vis stovi mūs širdin jaugus.

ELENA SKAUDVILAITE

AKMENYS

(Alegorija)

Mes esam akmenys, Grubūs tokie ir pilki, Bet mūsų širdys laukuos Neapsakomai ilgisi.

Laukiam, laukiam ir laukiam, Bet niekaip nešvinta, Tik sunkiai dūsauja žemė, Saltos sutemos iškankinta.

Ir svaidomi, ir mindomi Mes saugojam po pėdą Su skruzdėlėm vargdienėm Ir su akalais sliekais.

Tylim, tylim ir tylim. Ir neišrankios jie mūsų, Ir saugosim, saugosim tyrą Pėdos vardą ir žodį.

(V. Lukono pieš.)

Sugrįšiu aš pro seną kaimo klėtį, Pro tėviškės išlaužytas tvoras...

ALFONSAS VALANTINAS

Sugrįžusiam tremtiniui

Sugrįžai. O čia nieko neliūk. Nei pastogės, nei savo žmogaus. Tiktai vėjas ant vieškelio pliko... Tiktai vėjas čia švilpaus ir gaus.

Tau sunku. Tu verki. Nori eiti. Kur nueisi, o vargšas brolau? Sėskim čia, numylėtoį pašlaitėj Ant to akmenio mūsų dailaus.

Daug dienų, daug naktų iškentėta, Daugel nerimo, vargo, skausmų, Kol trankeis, kol vargai tu po svieta Be Tėvynės laukų ir namų.

Bet neliūk. Šluostyk ašaras, einam. Ažuolais mes vėl stosim greta. Vėlei brės mūsų žemėje vaisiai, Vėlei taps mūsų žemė balta.

Vėlei kils iš griuvėsių sodybos, Vėlei plėšim dirvonus varge. Suoks lakštingalos naktį vėlyvą, Ir sesutės rymos vėl lange.

Tau sunku, tu verki. Neliūdėki. Aš prašau Tave, mielas brolau. Atsidusk, pamąstyk ir suprasi — Savo tėviškę kelt privalai.

Priesaika

Sis eilėraštis buvo rastas ant laisvos Lietuvos gynėjo kražiškio Budrecko krūtinės, kurio lavonas ilgai mėtėsi gatvėje. Ant balto popieriaus lapelio užrašyta: „Nuo jo draugu“.

Užaugai tu kaip plienas tvirtas, Tiesus kaip beržas, kietas kaip uola. Ir supratai, kad tau likimo skirta Gint savo kraštą karžygio dvasia.

Tu išėjai į partizanų kelią, Žengei tu juo su meile ir daina. Apkabinai motulės galvą seną, Sakei: „Neverk, lydek su šypsena“.

Žuvai, krauju aplaistęs žemę, Bet laisvo krašto taip ir nematei. Tavo mirtis mums atnešė drąsumo — Kovosim mes tvirtai ir atkakliai.

Liūdi tavęs motulės ir mergelės. Niūrūs paliko be tavęs draugai, Nes atėjūnai tebeskriaudžia mūsų šalį. Prisiekiame tau — kovoti amžinai!

REGINA BIRZINYTĖ

Dar nevėlu

Meilė virsta neapykanta, kai trypia Mūsų kovos vėliavas ir spjauto į veidą Tie, kurie viską regį, jau budrus: Išsitraukę senus sąrašus iš stalčių, Jie skiemenimis skaito mūsų pavardes Ir tyliai trina rankas, mėgaudamiesi Savo būsimų aukų klyksmu požemių kamerose. „Taip buvo ir taip bus, — sako jie. — Mažieji Privalo žinot savo vietą. Praeitis yra iliuzija, O ateitis nieko jums nežada, išskyrus Tamsą be prošvaisčių, užsiklojus dviem metrais Žemių.“ Tai ir yra sėtono galybė. Sėtono, kuriuo tikėt vos neatpratom. Dar nevėlu pakeisti vardą ir veidą, Dar nevėlu kovos trimitą perlydyt Į dūdelę, malonią valdovų ausiai. Bet nevėlu ir bėginklei išeiti prieš tankus Ir kastuvus, kaipėjo gruzinėlė moteris, Kurios miręs veidas į mus neseniai iš ekrano Žvelgė kaip gyvas priekaištas gyvenantiems Tik sau ir tik šiandienai.

V.K. ŽEMĖPATIS

Sugrįžimas

Skirtu Kražių tremtiniams

O DIEVE, nuvežė tada galan pasaulio — į Sibirą — lyg susitikt su protėvių vėlėm... ... kai tėviškėn grįžau — belikę tik oda ir kaulai, grįžai TU smūtkeliu vis parymodams pakelėm.

Plačiai plačiai bažnyčių durys atsivėrė, grįžimą TAVO skelbia skambantys varpai, visom dūdom vargonai gieda apie meilę, gėrį, o žmonės džiaugias — DIEVAS vėl tapai.

Po daugel metų baimės, smurto, kančioj, retežiuos melo praleistų, o DIEVE, atnešei palaimą, laisvę kurti, malda širdis paguosti nuskriaustų.

Vaidenas dar krauju mums raudoni dažai ir ašaros, kai rasos nuo berželių krenta. o DIEVE, kaip gerai, kad sugrįžai į Lietuvą, į Kryžių žemę šventą.

Redaktorius pav. kun. St. ANUŽIS

Telefonai: redaktoriaus — 53500; pavaduotojo (kun. St. Anužio) — 58349.

REDAKCIJOS ADRESAS: 235479, Kelmės rajonas, Kražiai, Pievų g-vė, Nr. 4.

Eina kartą per mėnesį. Rinko ir spaudė Klaipėdos „Ryto“ spaustuvė. Fotorinkimas. Ofsetinė spauda.

Tiražas 3000 egz. Užsak. Nr. 8011

KRAŽIU. AIDAI

LEIDŽIA LIETUVOS PERSITVARKYMO SAJŪDŽIO KRAŽIŲ GRUPĖ. Eina nuo 1939 m.

Nr. 12(15)
1989
Lapkritis

Kreipiamės

į visas LPS grupes ir kitus visuomeninius judėjimus

Demokratijos ir tautų laisvės siekius reakcijos jėgos slopina, suartėdamos su nusikaltėlių pasauliu ir kitais tamsybių gajvalais. Žmonių nepasitenkinimui iššaukti naudojamos ir ekonominės priemonės. Štai paskelbus akciją prieš Mažeikių naftos perdūrimo įmonės išplėtimą, tai vienur, tai kitur dingo benzinas.

Tvarkos saugotojai lyg susitarę nebaudžiami leidžia veikti chuliganams, reketininkams ir kitokiems mafijozams. Laukia, kada visuomenė pradės sudarinėti savisaugos būrius. Ar ne todėl net iš aukščiausių tribūnų jau skelbiama apie „smogikų“ būrius. Sekantis reakcijos žingsnis — iššaukti visuomenės nepasitenkinimą ir įvesti karo stovį.

Ypač laisvai pradėjo siautėti reketininkai ir mafijozai, kurių dažnas skelbiasi esąs Kauno gyventojas. Tačiau niekas jiems bylų sudaryti neskuba. Bent po Palangos įvykių jie liko nekliaudomi. Užtat milicija apsiginkla-

vo lazdomis. Nesunku atspėti prieš ką pirmiausiai bus panaudotos lazdos ar kastuvėliai, kam tai naudinga. Reketininkai ir kiti mafijozai jau tapo Lietuvos laisvės žudikais.

LPS Palangos taryba kreipiasi į visas LPS grupes ir kitus visuomeninius judėjimus, ypač Kaune:

1. Tuoj pat pradėti visų įtariamų reketininkų ir mafijozų fiksavimą, stebėjimą, nusikaltimų apskaitą.

2. Tuoj pat pradėti fiksuoti tokių asmenų ryšius su reakcijos jėgų atstovais, nežiūrint, kur ir kokiose pareigose jie bedirbtų.

Lietuva su reketu ir mafijozais — Lietuva su „bananais“, kastuvėliais, suteptais žmonių krauju, ir... tankais.

Reketininkai ir kiti mafijozai — Lietuvos laisvės siekių būdėliai. Tai šių dienų sribai, gerai žiną su kuo bendradarbiauja.

O jūs, kurie dar labai nesutepėte rankų, nustokite! Kitaip į laisvą Lietuvą ateisime be jūsų.

LPS PALANGOS TARYBA

BŪKIME GARBINGI

Pagal dabartinius gyvenimo tempus, rodos, seniai praeity palikome vykusius rinkimus. Nurimo aistros, priblėso įspūdziai, išgaravo rinkimų įkarštis — juk visko buvo pirmą kartą po tiek metų renkant, o ne balsuojant. Tačiau į tas dienas sugrįžti vėl pakvietė „Gimtojo krašto“ 40-ajame numeryje išspausdintas A. Siaurusevičiaus pokalbis su rašytoju V. Petkevičium. Ir užkliuvo rašytojo žodžiai: „Galbūt, jei aš būčiau daugiau žadėjęs už M. Laurinkų, būtų išrinkę mane. Dabar rašo man laiškus ir skundžiasi“. Netiesa, gerbiamas rašytojau, mūsų deputatas M. Laurinkus niekam nieko nežadėjo. Vienintelis mūsų priesakas deputatui buvo — Lietuvos nepriklausomybės siekis. Ir manome, šį priesaką deputatas garbingai

vykdo. Mes džiaugiamės ir didžiuojamės deputatu išrinkę dorą ir garbingą žmogų. Taip pat tvirtiname, kad rinkimų išvakarėse Kelmėje vykusiame mitinge deputatai Z. Vaišvila ir A. Juozaitis nieko neigiamo, o tuo labiau šmeižiančio rašytojo adresu nepasakė. O pats rašytojas priešrinkiminiuose susitikimuose kai ką žadėjo. Ir meluojant, ypač apie daug galinčius giminytės ryšius, jau pagavome. Liko žmonių atmintyje, liko magnetofonų įrašai.

Ne, mes nenorim šiandien viso to prisiminti. Tam nėra jokios prasmės. Mes tik norime paprašyti: būkime garbingi.

J. MALAKAUSKAS,
D. MARKELIŪNAITĖ,
P. JANUŠAUSKAS,
A. RAČAS

Šį mėnesį minime
96-ąsias Kražių skerdy-
dynių metines.

KRAŽIŲ SKERDYNĖS

Ak, ir liūdna atsiminti,
Baisu pamislinti,
Kur lietuviai, mūsų broliai,
Buvo nukankinti.

Ten bėg' upė labai srauni
Kražante praminta.
Ir aplinkui tos bažnyčios
Medžiai apšodinti.

O, Kražante, upe srauni,
Pasakyki mumis,
Kiek pakliuvo ten lietuvių
Tau praryti mumis?

Vienus plakė, kitus draskė,
Trečius sukapojo,
O bebėgančius nuo myria
Arkliai sumyniojo.

Atskubėjęs tas Klingbergas,
Soko kaip pasiutęs.

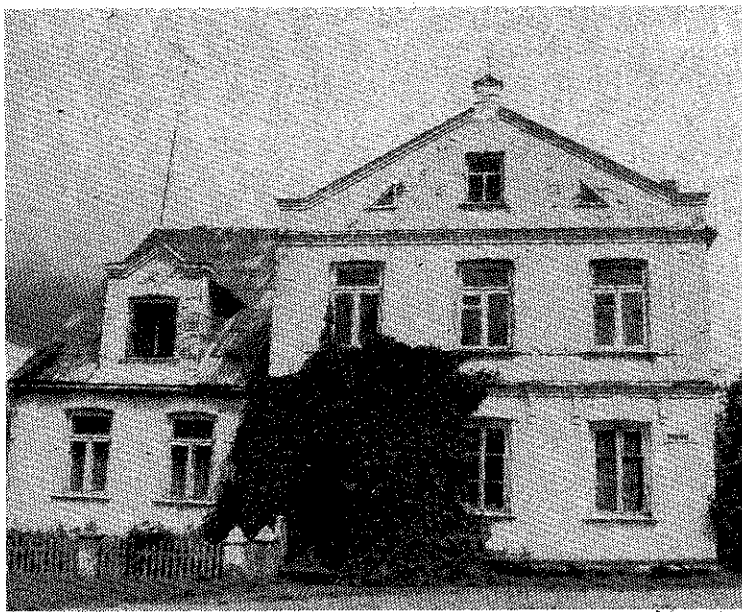
Ant jo balso kaip ant griausmo
Į bažnyčią žmonės visi
susigrūdo.

Kūnus biednų katalikų
Ant arklių pastempė.
Trečias caras Aleksandras
Negailėj' varguolių.
Mūs lietuvių motiejįškių
Ir mažų vaikelių.

Užtat Dievas tokį carą
Didžiai neužkentė,
Už tą baisią tironystę
Jam smertį suteikė.

Šią giesmę apie Kražių skerdy-
dynes 1969 m. užrašiau iš vie-
nos seniausios, tuomet dar gyvos,
Užvenčio miesto gyventojos
Barboros Kučinskaitės.
VACLOVAS RIMKUS

Šiame pastate kunigo S. Rimkaus rūpesčiu buvo įkurtas pirmasis Kražių skerdydynių muziejus.

Išsikovojęs iš „kieto“ klebono parapijos namą, iškeldinęs iš jo bažnyčios tarnus, jį rekonstruoja ir čia įsteigia Kražių skerdydynių muziejų, atidaro pavasarininkų biblioteką, arbatinę-bufetą su bealkoholiniais gėrimais ir erdvią 300 vietų salę, kurioje dažnai vykdavo susirinkimai, meninės saviveiklos pasirodymai, skambėdavo savi (pavasarininkų) dūdų ir styginiai orkestrai, angelaičių skudučiai. Čia atidaromas ir liaudies universitetas. 1939 metų sausio mėnesį kun. S. Rimkaus iniciatyva išleidžiamas pirmasis „Kražių aidų“ numeris.

„Kražių aidai“ Nr. 3(6)

Šis pastatas savo paskirties neprarado ir šiandien, po penkiasdešimties metų. Po jo stogu vėl įsikūrė atgimusių „Kražių aidų“ redakcija, vyksta Sąjūdžio susirinkimai.

UŽLEISKITE

VIETĄ

KITIEMS

Esu paprasta, didelių mokslų neragavusi ir galbūt daug ko nesuprantanti moteris, tačiau spalio 8-ąją per vietos radiją iškliausi susitikimą su deputatais, panorau pasidalinti kai kuriomis mintimis.

Daug ko iš to susitikimo nelaukiau, nes pakankamai amžiaus nugyvenau ir gerai žinau, kokie tie rinkimai buvo. Tačiau išgirdusi V. Andriulienės kalbos pradžią: „...deputatai buvo išrinkti nedemokratiškai, kaip ir visa Tarybų valdžia...“, pagalvoju: „Bent jau nuoširdus, atviras susitikimas bus, be burbulų pūtimo“. Deja, jau antru sakiniu deputatė tęsė: „Bet jie blogo nieko nepadarė ir atsistatydinti jiems nereikėtų“. Bet ką jie gero padarė? Ir ką jie galėjo padaryti, kad ir paskutinėje sesijoje, kai deputatas K. Gedminas tiesiai prisipažino, jog iš visų ten buvusių rinkimų gerai supratus tik vienus, o J. Gaidurgienė nuėjusi kad lengvesniu keliu — žiūrėjusi, ką darys gerbiamas A. Brazauskas. Laimė, kad mūsų sekretorius, jaunas ir kultūringas vyras, elgėsi pagal etiketo taisykles. O jei taip senelio Leonido laikais, mūsų deputatams būtų reikėję be perstojo žiovauti, snūduriuoti ir leisti dujas, susikaupusias organizme nuo ilgo sėdėjimo. O kad visi rinkėjai, kaip tvirtino deputatė, taip galvoja, kaip gerbiamas A. Brazauskas, aš visiškai nesutinku. Tiesa, mes daug ką taip galvojame, bet daug ką ir kitaip. Arba dėl J. Baltušio kalbos. Visų mūsų rajono deputatų nuomone, ji pritiko visiems. Deputatams — galbūt. Bet man (kaip ir daugeliui pažįstamų, bendradarbių) nei pritiko, nei patiko. Tad kalbėti apie tokius dalykus reikėtų pirmiausia mūsų atsiklausus. Iš kur jie žino mūsų nuomonę, jei nė vieno susitikimo su rinkėjais per visą

(Nukelta į 3 psl.)

Kritikuoti visi gudrūs

Šiais metais Kražių parapijos kapinių koplyčia gražinta parapilajai. Kaip ir viskas, kas priklauso bažnyčiai, prieš pusę amžiaus ji buvo atimta.

Stalinizmo-brėžnevizmo laikais, intensyviai statant komunizmą, griuvo kapinių koplyčios, varpinės ir kiti architektūros paminklai. Analogiški pastatai ano meto valdžiai buvo nereikalingi, nes „amžinai gyva“ partija mirti nežadėjo.

Tačiau išėjo priešingai: komunizmas liko utopija, „ateistas“ virto keiksmazodžiu, o vargšė visų apleista koplyčia pakilo naujam gyvenimui.

Per tuos tarybinio barbarizmo metus minėtas pastatas neteko stogų, lubų, langų ir grindų. Išniekintas rūšys, kur ilsisi koplyčios statytojų ir kitų ano meto Kražių didikų palėikiai.

Kai šiomet palaidame ištaisyti nebepataisomus vandalų

darbus, atsirado „specialistų“, gebančių sukritikuoti tai, ką padarėme.

Šių metų spalio 3 d. pasitarimo, įvykusio Kražiuose, dėl urbanistinio paminklo užstatymo, dalyviai lankėsi kapinėse ir neigiamai atsiliepė apie mūsų darbus. Atseit, lubos anksčiau buvo ne tokios. Leiskit paklausti, ponai, kur jūs anksčiau buvote?! Kai aš atsikėliau į Kražius, lubų visai nebuvo. Kai 50

metų per kiaurą stogą lijo ir pustė, puvo langai ir grindys — buvo gerai. O dabar nebege-
rai...

Nebuvau tądien kartu ir negailiu konkrečiai pasakyti, kuris atstovas labiausiai „reiškėsi“ — ar iš kultūros ministerijos, ar iš vietinių funkcionierių, bet galiausiai būtų likusi pernykščiaime stovyje, jeigu nebūtų gražinta tikintiesiems.

Prie to galiu pridurti, kad mūsų kapinių koplyčia nėra joks architektūros paminklas, nefigūruoja jokiam paminklų kataloge ir remontuojant atsiklausti niekieno nereikėjo.

Kartu noriu padėkoti kolūkio pirmininkui S. Sepučiuui už nuoširdžią paramą atstatymo darbuose. Tegul Dievas atlygina Tamstai, pirmininke, meistrai Dargevičiui ir visiems kitiems už gerą širdį.

KUN. ST. ANUŽIS

Liudininke kviečiu istoriją

PADĖKITE SURASTI

Knygos „Partizanai“ (autorius J. Daumantas) trečiame pataisytame ir papildytame leidime, kurį 1984 metais Čikagoje išleido lietuvių kultūros ugdymo fondas Morkūno spaustuvėje, yra trys ir Kelmės rajono Kražių valsčiaus nacionalinio pasipriešinimo nuotraukos. Šioje nuotraukoje — Raudgirių partizanai. Ją spausdiname su viltimi, kad mūsų laikraščio skaitytojai padės atpažinti partizanus, ką nors galės papasakoti iš jų biografijos, žinos jų tolesnį likimą. Parašykite mums.

„K.a.“ inf.

Prabylantys iš kapų

— Vaikeli, kai galėsi, parvežk mano kaulėlius į Lietuvą, — ne vienos mirstančios motinos tremtinės priesakas sūnui ar dukrai.

Ilgai ir skaudžiai laukta išsipildymo valanda. Atėjo valanda ir tiems išniekiintiems, suverstiems į senus apkasus, griovius, patvorius, šiukšlynus, taisytiems gatvėse ir turgų aikštėse.

Skaudžios šventos gedulo eisenos, trispalvėmis uždengti karstai, gėlių ir vainikų takas per visą Tytuvėnų bažnyčią. O paskui penkis karstus — mes, tylūs ir susikaupę. Trijuose jų — palaikai iš amžino įšalo krašto. Paskutinis mirusiųjų testamentas vykdomas. Kituose dviejuose amžiną atilsį rado vienuolikos kadaise buvu-

sių tvirtų it ažuolai vyrų kaulai. Jūs artimieji išsikasė Šiluvos miestelio Lyduvėnų gatvės gale. Tai — daugiausia buvę Šiluvos kalėjimo kaliniai. Daugiau kaip trisdešimt jų suversta bendroje duobėje. Tik dailių jų išsikasė. Ir atpažinti ne visi. Kol kas žinomos tik penkios pavardės: Feliksas Mockus, Stasys Grinius, Augustis, Papreckis, vos dvylikos metų sulaukęs Petras Banys. Tokiomis minutėmis kaip malda, kaip naujos priesaikos skamba žodžiai, jog neturi likti užmirštų pavardžių. Juk kažkas jas žino. Juk kažkas žino ir dar negirdėtų tragedijos vietų. **NETYLĖKITE, ŽMONĖS! ATSILIEPKITE, ŽMONĖS! PRANĖŠKITE APIE TAI SAJŪDŽIO BUSTINEI, TREMTINIŲ KLUBUI, SKAMBINKI-**

TE TELEFONAIŠ 5-19-35, 5-24-76, 5-23-44. KREPIAMĖS IR Į VISUS TUOS, KURIE PARŠIŲ SAVO ARTIMŲJŲ PALAIKUS IŠ TREMTIES — INFORMUOKITE MUS APIE TAI.

IR NEVIEN TAM, KAD KARTU PASIDALINTUME SKAUSMATAI NAUJI LIETUVOS ISTORIJOS PUSLAPIAI.

SALOMĖJA URBIKIENE

R. SAMULIO nuotraukoje: sugrįžo Ferencų artimųjų palaiškai.

Grįžęs 1922 metais į namus, tėvas buvo aktyvus Tautininkų sąjungos narys, Pakražančio šaulių būrio įkūrėjas ir jo nuolatinis pirmininkas, Kelmės vartotojų kooperatyvo revizijos komisijos pirmininkas ir plačiai apylinkėje gerbiamas žmogus. Jis nemokamai visiems advokatavo, rašė prašymus ir teikė juridinius patarimus. Jo laidotuviuose dalyvavo minios žmonių, atstovai iš aplinkinių vietovių. Šaulių būrys padarė ir prižiūrėjo šaulių ženklą formos kapą. Vengiant represijų, 1940 m. vasarą kapas perdarytas į paprastą. Tačiau tai mažai tepa- gelbėjo.

1946-ųjų balandžio pabaigos ankstyvą rytą Nemakščių valsčiaus strībų būrys, vadovaujamas „garsiojo“ Bubulo, užpuolė mūsų sodybą, išsivežė motiną su

(Nukelta į 3 psl.)

ANT PRAŽŪTIES SLENKŠČIO

Deklaruodami bendražmogiškas vertybes, Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę, negalime nematyti ir šių vertybių didžiausio priešo — **ALKOHOLIZMO**, kuris atneša nenusakomas nelaimės. Tos visos nelaimės gali akmenį pravirkdyti, tik ne sovietinę vyriausybę, kuri vis didina alkoholinių gėrimų gamybą ir pardavimą. Atseit, vykdo ekonominį planus, nors tuo tarpu tęsia tautos genocidą.

Šitaip gyventi nebegalima nė dienoms. Būtina pasiekti, kad:

— Už naminės degtinės bei jų įrankių gaminių, degtinės perpardavinėjimą, landynių laikymą skirti baudą ne mažesnę kaip 1000 rub. Iš nedarbingųjų pinigų išieškoti patalpinant juos priverčiamojo darbo stovykloje. Išgėrusius darbe bausti pusės atlyginimo dydžio bauda. O jų viršininkus — ketvirčio atlyginimo bauda, nes jų kaltė, kad darbe nėra tvarkos.

— 30 proc. baudų sumos būtų skiriama VRS, VAI ir kitiems darbuotojams, prisidėjusiems prie pa-

žeidimo išaiškinimo.

— 10 proc. baudų sumos turi būti skiriama alkoholio parduotuvii antialkoholinei agitacijai įrengti.

— 60 proc. baudų sumos turi būti skiriama vaikų fondui. Negalime reikalauti, kad labdaringos įstaigos augintų svetimus suluošintus vaikus.

— Sparčiais tempais mažinti alkoholio gamybą. Nepirkti, neparoduoti, negaminti jokių „rašalų“. Gėrimai turi būti pilstomi į 100, 250, 500 gr talpos butelius. Pasiekti, kad iš užsienio nebūtų perkami brangvyniai. Už tuos pinigų iš užsienio pirkime vaistus, kurių mums taip trūksta. Pasiekti, kad alkoholikai patys atlygintų gydymosi išlaidas.

— Ant alkoholinių gėrimų, tabako gaminių neturėtų būti užrašyta „Dar po vieną“.

Kova prieš alkoholizmą — kova už šviesią rytdieną.

JURGIS BIELINIS

ATKURTA PARTIJA

Istorijos šaltiniai apie Lietuvos Krikščionių demokratų partijos susikūrimą byloja, jog Lietuvos laisvės ir valstybingumo troškimas suliepsnojo dar 1831-ųjų ir 1863-ųjų metų sukilimuose. Nors carizmas žiauriai persekiojo lietuvių veikėjus, bet tautinio judėjimo nuslopinti nepajėgė. O su vysk. Valančiaus pradėta kova už katalikų tikėjimą ir lietuvišką maldaknygę lygiagrečiai ejo kova už lietuvių tautą. Tuo laikotarpiu būrėsi lietuvių dvasininkai, ir visa tuometinė lietuvių inteligentija savo veikla tartum padėjo pagrindą krikščioniškai politinei partijai.

Kai pasirodė lietuviški laikraščiai „Sviesa“, „Apžvalga“, „Tėvynės sargas“, lietuviai jau vedė kovą už lietuvių tautą. Jau 1904 m. prelatai Jonas Mačiulis-Mairošis, Aleksandras Jakštas-Dambrauskas ir vyskupas Pranciškus Bučys įvertino krikščioniškos demokratijos idealus, nors viešai veikti Krikščionys demokratai pradėjo tik prasidėjus 1905 m. revoliucijai, o savo brandos pasiekė 1907 metais. Tikrasis LKD partijos įkūrė-

jas yra kun. kanauninkas Juozas Tumas-Vaižgantas, didysis Lietuvos rašytojas, publicistas. Jis 1902 m. iš lenkų kalbos išvertė knygėlę apie krikščioniškąją demokratiją, o 1905 m. gruodžio 7 d. Lietuvoje įkuria pirmąjį Krikščionių demokratų skyrių ir pavadina jį „Vadaktų kuopa“. Tuoj parašo programą ir tu pačių metų gruodžio 11 d. ją paskelbia Vadaktų kuopos susirinkime.

Turbūt neapsiriksiu pasakiusi, kad LKD partija Lietuvoje — seniausia ir garbingiausia. Reikia paminėti, kad KD partijos įstatai ir programa buvo keičiama ir tobulinama, nors pagrindiniai jos bruožai yra išlikę iki šios dienos: tai krikščionybė — demokratija — tautiškas. Jais vadovavo 1918 m. vasario 16 dieną, skelbiant Lietuvos Nepriklausomybę, 1922-1926 m. LKD partija Lietuvos vyriausybėje turėjo vadovaujantį vaidmenį: daug nuveikė Lietuvos atkūrimo laikotarpiu, be kita ko, pravedė ir pirmąją žemės reformą.

Reikia pažymėti, kad LKD partijoje dalyvavo žymiausi Lietu-

vos dvasininkai ir politiniai veikėjai: dabar jau palaimintasis arkivyskupas Jurgis Matulaitis, vysk. K. Paltarokas, arkivysk. M. Reinsys, kunigai M. Krupavičius, Smuikštys, prof. kun. Jurgutis, prel. Saulys, kan. Dogelis ir kiti. Iš pasauliečių KD partijai vadovavo buvęs Lietuvos prezidentas A. Stulginskis, P. Karvelis, prof. Eretas, prof. Pakštas ir daug kitų. Laikui pasikeitus, KDP buvo uždrausta. Niekas jos net neminėjo. Dabar, Lietuvai atgimstant, KD partija vėl atkurta. Pagrindinis jos tikslas — jungti ir vienyti krikščioniškąsias demokratines tautos jėgas kovai už Lietuvos Nepriklausomybę.

LKDP atsikūrė ir Kražiuose. Pirmasis, steigiamasis, susirinkimas įvyko 1989 m. rugsėjo 17 d. Laikydami bendrą partijos įstatą, KDP Kražių kuopa kartu jungsis su visais tautiniais judėjimais, kurie sieks Lietuvos Nepriklausomybės.

Visus, kam rūpi atgimstanti Lietuva — krikščionybės idealai, tikėjimo laisvė, labdariniai meilės darbai, mūsų jaunimas, kviečiame stoti į garbingas KDP eiles, burtis po bendrą Tautos ir Bažnyčios vėliavą.

JUZEFA RAMANAUSKAITE

Tėvu didžiavausi

(Atkelta iš 2 psl.)

broliu ir, žinoma, svarbiausią jų „karinės operacijos“ tikslą — visą namų turtą. Grobio pervežimui pasitelkė kelis mūsų kaimynus su vežimais. Matyt, Nemakščių valsčiaus turtingesni ūkininkai jau buvo apiplėšti, tad nutarė pasipelnyti ne taip aktyvių kražiškių sribokų val-

doje. Nemakščių sribai garsėjo apylinkėse savo plėšikavimais ir žiaurumu. Už tai Nemakščių sribokienės ir plati giminė vaikščiojo išsipenėjusios ir „smetoniškai“ išsipusčiusios. Raseinių kalėjime motina su broliu greitai (taip, kaip moka CK) buvo „apiforminti“ pagal garsųjį 58 str. — 6 ir 10 metų la-

gerių. Aš likau nesuimtas, nes likęs plikas sribams plėšikams neberūpėjau ir 1947 m., šelpiamas gerų žmonių, baigiau Kelmės gimnaziją. Brolių Algirdą Kairį (1925-1948.VIII.19) nukankino Pečioros lageriuose. Motina Ona Kairienė. 1954 metų pavasarį grįžo į Lietuvą.

VITOLIS KAIRYS

Iš Lenino raštų

Komunizmas reikalauja ir numato kuo labiau centralizuoti gamybą visoje žemėje.

Atimti visos Rusijos centrui teisę pajungti sau betarpiškai visą atitinkamas šalies įmones visuose šalies kampuose, kaip kad numato komisijos projektas, būtų sritis anarchosindikalizmas, o ne komunizmas.

(V.L. „Apie drausmę“, p. 115)

...Mūsų partijos ir viso sąmoningo proletariato avangardo pagrindiniu uždaviniu suvažiavimas pripažįsta tai, kad reikia imtis kuo energingiausių, negailingai griežtų ir drakoniškų priemonių, siekiant pakelti Rusijos darbininkų ir valstiečių savidrausmę ir drausmę... (R.T. 27, p. 97-98)

Tūkstančius praktinės turtingųjų, sukčių ir dykaduonių apskaitos ir kontrolės formų ir būdų turi parengti ir išbandyti praktiškai pačios komunos... Įvairumas čia yra gyvybingumo laidas, pasisekimo laidas, siekiant bendrojo vieningo tikslo: išvalyti Rusijos žemę nuo visokių kenksmingų vabzdžių, nuo blusų — sukčių, nuo blakių — turtingųjų ir kita... Vienoje vietoje pasodins ir kalėjimą dešimt turtuolių, tuziną sukčių, pustuzinį darbininkų, vengiančių darbo (taip pat chuliganiškai, kaip kad vengia darbo daugelis raidžių rinkėjų Piteryje, ypač partinėse spaustuose). Kitoje — pristatys juos išviečių valyti. Trečioje — atsėdėjęs karceryje, jiems įteiks geltonus bilietus. Ketvirtoje — sušaudys vietoje vieną iš dešimties nusikaltusių dykaduoniavimu. Penktoje — sugalvos įvairių priemonių kombinacijas... Kuo įvairiau, tuo geriau, tuo turtingesnis bus bendras patyrimas, tuo tikresnis ir greitesnis bus socializmo laimėjimas.

(R.T. 26, p. 378-379)

Duokite mums revoliucionierių organizaciją — ir mes apversime Rusiją!

(„Ką daryti?“)

Mes privalome žinoti ir atminti, kad visa juridinė ir faktinė Sovietų respublikos konstitucija sudaroma tuo pagrindu, kad partija viską taisy, skiria ir kuria pagal vieną principą.

(R.T. 31, 4 leid., psl. 342)

Partijai vadovauja CK, kuri sudaro 19 žmonių. Einamuosius reikalus Maskvoje tenka spręsti dar siauresnėms kolegijoms, Orgbiuru ir Politbiuru. Taigi, išeina pati tikriausia „oligarchija“... Nė vienas svarbus klausimas nė vienoje valstybinėje įstaigoje mūsų respublikoje nesprenžiamas be partijos CK nurodymų.

(R.T. 25, psl. 193-194)

Telegramos iš terbos, kur kabo Kražiuos ant tvoros

Kas pasakė „miau“?

10-asis „Kražių aidų“ numeris išspausdino truputėlį statistikos iš partinio aparato gyvenimo, pavadinęs ją „Brangioji komunistų partija“. Ir niekas negalvojome, kad ši nekalta žinutė (keliskart prieš spausdinimą patikrinta), pateikta mūsų laikraščio skaitytojams, gali sukelti tiek povandeninių bangų. Pirmiausia išgirdome gana griausmingą kaip aisbergo dūžis: „Iš kur tuos kaisčius gavote?“ Kadangi to griausmo neitin išsigandome, toliau sekė palaipsnius decibelų mažėjimas, kol vieną dieną visai šlapiu reikalui: „Būkit žmonės, pasakykit, kas jums tuos duomenis pateikė. Dabar vienas į kitą vilko akimis žiūrime, vienas kitą kaltiname. Suprantat, etatų mažinimas, jis pirmiausiai ir lies labiausiai įtariamus...“ Taigi, kas pasakė: „miau“? O atvirai šnekant, to griausmo ir tos šlapiavos, atrodo, mes taip ir nesupratome. Kita kalba būtų, jeigu tie kaisčiai prieštarautų tikrovei arba būtų bent kiek iškreipti. Dabar gi — niekas dėl to pretenzijų nekelia, tik visiems labai žingeidu, kas pasakė: „miau“. Bet kokia kaina reikia jiems tai sužinoti. Pasirodo, oi kaip nerori brangioji komunistų partija (kuri, beje, nuo spalio 1 dienos dar labiau pabrango: jų atlyginimai padidėjo net 50 proc. Dabar pats mažiausias partkomo darbuotojo atlyginimas — suprantama, ne aptarnaujančio — gerokai peršoko 300 rub. O didesnieji, kaip vėl mums pamiauksėjo, per 500 rub. gauna. Tai va, gerbiamieji, nuo ko pradėjo vienintelė reali jėga, galinti atvesti į nepriklausomybę, kaip dabar mėgstama sakyti, kad apie ją bent kiek tiesos žmonės žinotų. Arba kaip vienas iš jų sakė: akivaizdu, kad rimto darbo neturi, kad iš tokių dalykų problemas kuriais, o paskui nei patys ramiai miega, nei kitiems leidžia.

Ką gi, būkim tolerantiški vieni kitiems. Škart atsakysime į taip rūpinimą klausimą. Miauksi Baltuosiuose rūmuose visuose pakampuose. Ir dar kaip miauksi. Jei visų jų miauksėjimą surašyti, tai prisieitų „Kražių aidus“ dienraščiu padaryti, kuris, be jokios abejonės, būtų populiariausias laikraštis rajone — žmonėms patinka tokios temos. O kompensuodami už patirtą nerimą, galime paguosti — mūsų laikraštis kol kas tokiu tikslo neturi.

ONĖ VAIŠTARAITĖ

Taikos vardu

Šiomet SSSR liaudies deputatų suvažiavime M. Gorbačiovas pasakė, jog karinių išlaidų suma — 77 milijardai rublių. Tai — arti tiesos, bet... Kas sustabdys ginkluotų maniakų siautėjimą? Juk pirmasis Tarybų Rusijos dekretas buvo Taikos dekretas. O mes iki šiol „kovojame“ už taiką, sparčiais tempais didindami ginklavimosi varžybas ir dangstydami Taikos vardu.

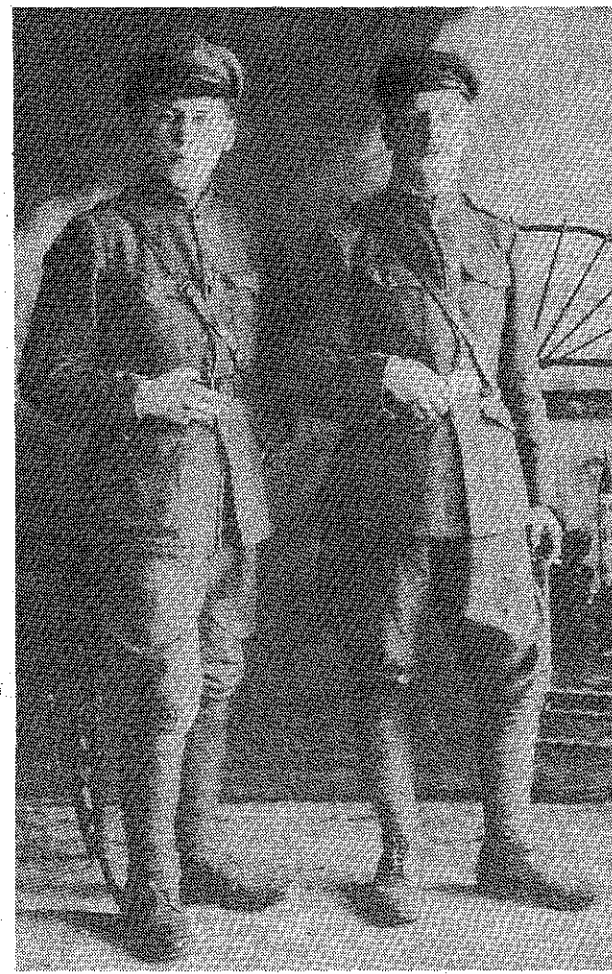
Pamąstymui siūlome šią lentelę:

JAV 1945	atominė bomba	1949	SSSR
JAV 1946	elektroninis kompiuteris	1951	SSSR
JAV 1948	tarpkontinentinis bombonešis	1955	SSSR
JAV 1952	vandeninė bomba	1953	SSSR
SSSR 1957	tarpkontinentinė balistinė raketa	1958	JAV
SSSR 1957	dirbtinis žemės palydovas	1958	JAV
SSSR 1958	ankstyvo įspėjimo radaras	1960	JAV
JAV 1960	iš povandeninio laivo paleista balistinė raketa (SLBM)	1968	SSSR
JAV 1966	besidalinanti kovinė galvutė	1968	SSSR
SSSR 1968	priešbalistinė raketa	1972	JAV
JAV 1970	besidalinanti automatiškai nusitaikanti kovinė galvutė	1975	SSSR
SSSR 1971	iš laivo startuojanti sparnuotoji raketa	1982	JAV
JAV 1983	neutroninė bomba	?	SSSR
SSSR 1987	viena kovinė galvutė mobili tarpžemyninė balistinė raketa	?	JAV
SSSR 1990?	nematomas bombonešis	?	JAV

x x x

SSSR 1949	pagrindinis kovos tankas	1952	JAV
JAV 1955	povandeninis atominis laivas	1958	SSSR
JAV 1955	lėktuvnešis dideliu deniu	1975	SSSR
JAV 1959	fotožvalgybos palydovas	1962	SSSR
JAV 1960	viršgarsinis bombonešis	1975	SSSR
JAV 1960	kompiuteriu valdoma raketa	1968	SSSR
SSSR 1961	„žemė-oras“ klasės raketa	1963	JAV
JAV 1962	tolimo nuotolio naikintuvas bombonešis	1973	SSSR
JAV 1964	„oras-žemė“ klasės raketa	1968	SSSR
JAV 1972	per TV valdoma raketa	1987	SSSR
SSSR 1972	sunkusis atakos malūnsparnis	1982	JAV
JAV 1975	reaktyvinis kovos lėktuvas	1983	SSSR
JAV 1976	didelis amfibinis puolimo laivas	1978	SSSR
SSSR 1978	įvairiai startuojanti raketinė sistema	1983	JAV
JAV 1987	binarinis ginklas	?	SSSR

PARUOŠĖ KĖSTUTIS LUKOŠIUS

Savanas iš Valpainių

Šioje senoje Kražių kraštotyros muziejaus nuotraukoje — antras iš kairės Aleksas Foltmanas. Taip jis atrodė 1920 metais Lietuvos armijoje. Buvęs savanoris tebegyvena ir šiandien Kražių apylinkėse Valpainių kaime. Nors jau senokai persilytęs per devynias dešimtis, tačiau nepraranda kareiviško žvalumo, stebina gera atmintimi.

Užleiskite vietą kitiems

(Atkelta iš 1 psl.)

kadenciją nebuvo? Ar ne mokiškai skamba pasiteisinimai, kad tam nebuvo laiko. Net toje pačioje radijo laidoje pažadėtas susitikimas spalio 12 d. 17 val. kažkur „nuplaukė“.

Ne, jokių būdų aš nekaltinu deputatų, gerbiu juos kaip darbuotojus. Taip sukosi mūsų valstybės mašina, tokia buvo nuostata, kad prie Tarybų valdžios vairo ateitų tamsesni, politikoje mažai susigaudą žmonės, sugebą tik ranką pakelti (į kitus pasižiūrėję). Tačiau negaliu aš jų pateisinti, kai jie nenori to suprasti šiandien. Žinoma, šimtas rublių prie atlyginimo, nemokamas transporto paslaugos, dar kai kurios privilegijos gundo žmogų. (Ir nere-

SSSR imperijos istorija prasidėjo 1922 m. Užkariaudami naujus kraštus ir remdamiesi raudonąja armija, jos supervadai „pūtė“ mistinio komunizmo teorijas. Okupuotose valstybėse pradėjo kursuoti tarybiniai pinigai, o ant jų, kaip ir dera, yra valstybinis skiriamasis ženklas — herbas. Tačiau „demokratinėje“ ir „lygiateisėje“ SSSR iki šiol ignoruojamos mažos tautos. Ir šiuo metu Lietuvoje dar tebekursuoja vienos, dviejų, trijų kapeikų vertės monetos, kurios buvo išleistos, kai Lietuva nebuvo SSSR sudėtyje. Netikit? Pažvelkit į šią A. BITVINSKO nuotrauką: SSSR herbe Lietuvos nėra.

O gal reikėtų surinkti iki 1961 metų išleistas monetas ir gražinti Kremlui? Bent taip priminti, kad mes esam...

K. LUKOŠIUS

kia sakyti, kad tai — mažais ubagystės laikais. Mano akimis, kada gausybė žmonių tokio nė atlyginimo už darbą negauna, yra labai daug.) Tačiau tautai pučia kiti vėjai. Ir iš Rytų pusės kai kada būna

švelnesni... Keliasi tauta iš letargo miego. Ir jai atsikelti privalome padėti visi. Pirmiausia — darbu. Vairuoms sunkvežimį, melžkime karves, rūpinkimės zootechnikos-selekcijos reika-

Ir į herbą nepriėmė

lais, o valstybę leiskime valdyti kitiems, kuriems nereikia Tarptautinių žodžių žodyno, gavusį rankas nutarime projekto. Žodžių, dirbkime kiekvienas savo darbą.

LIUDA KAZLAUSKIENĖ

Visa atnaujinti Kristuje

Sių metų sausio 7 dieną Vilniuje atkurta Ateitininkų federacija iš moksleivių, studentų, sendraugių ateitininkų sąjungų.

Ateitininkai yra katalikų organizacija, kurios balsis — „Visa atnaujinti Kristuje“. Ateitininkų federacijos atkūrimo akte pareikšta, kad „priklausantis šiai organizacijai turi tapti karštu Lietuvos patriotu, aiškiai susipratusių katalikų, tikru inteligentu šviesuoliu, aktyviu visuomenininku ir geru savo profesijos specialistu. Tolsėje savo veikloje ateitininkai vadovausis nuo 1911 m. einančiąja jos ideologine ir organizacine patirtimi, patobulinta mūsų didžiųjų vyrų Stasio Salkauskio, Prano Kuraičio, Stasio Ylos ir kitų“.

Raginu tikintįjį jaunimą, tuos, kurie nepriklauso pionierių ar komjaunimo organizacijoms, burtis į ateitininkų federaciją.

KUN. ST. ANUŽIS

LAPKRIČIO 1—VISŲ ŠVENTŲJŲ ŠVENTĖ LAPKRIČIO 2—VĒLINĖS—MIRUSIŲJŲ DIENA

1989 m. lapkričio 8 d. 12 val. Plungės bažnyčioje Žemaičių vyskupijos kunigai

koncelebruos šv. Mišias tautos blaivystės intencija. Kviečiame visus geros va-

lios žmones lapkričio 8 d. į Plungės bažnyčią, kur bus atgaivinta vysk. M. Valančiaus blaivybės akcija ir primti nauji Blaivybės Brolijos įstatai.

Kapas. Kryžius. Anno Domini...
Ir baltų beržų malda.
O pakvies, pakvies namo mane
Vieną kartą sesuo juoda.
— Na, eime. Duok ranką. Vakaras.
Pasakyk sudie. — Sudie...

Baigęs blėst žėrės ugniakuras.
Švystels krintanti žvaigždė.

B. Brazdžionis

MOKSLEIVIŲ ATEITININKŲ PAREIGOS

KATALIKIŠKUMUI:

1. Katalikiškajai savo pasaulėžiūrai gilinti ateitininkas moksleivis uoliai skaito Sv. Raštą ir religinę literatūrą.
2. Nepamiršta rytais ir vakarais, kad ir trumpai, bet giliai ir nuširdžiai pasimelsti.
3. Nariai dalyvauja sekmadienių bei švenčių pamaldose, giedodami ar kaip kitaip įsijungdami į liturgiją.
4. Pasaulis gyvena kasdiene duona, ateitininkas moksleivis kovoja už amžinąją ir todėl ieško stiprybės Sv. Komunijoje.

TAUTIŠKUMUI:

1. Ateitininkas moksleivis ypatingai uoliai mokosi lietuvių kalbos ir literatūros, Lietuvos istorijos ir geografijos.
2. Savo aprangoje, pasisveikinime, pasilinksminimuose, aplinkos tvarkyme, šventėse ir minėjimuose laikosi tautinių papročių.
3. Savo darbais, elgesiu ir mokslu ateitininkas moksleivis stipriai saugoja Lietuvos Tautos garbę ir gina jos laisvę.

VISUOMENIŠKUMUI:

Ateitininkas moksleivis gyvai domisi mūsų Tautos visuomeniniu gyvenimu:

- a) jis yra visų žmonių, o ypač skriaudžiamųjų ir vargšų, draugas, susipažįsta su jų gyvenimo sąlygomis ir ruošiasi kovoti už socialinę teisingumą esamos santvarkos sąlygomis;
- b) jis kiekviena proga patarnauja ir padeda seneliams, invalidams,

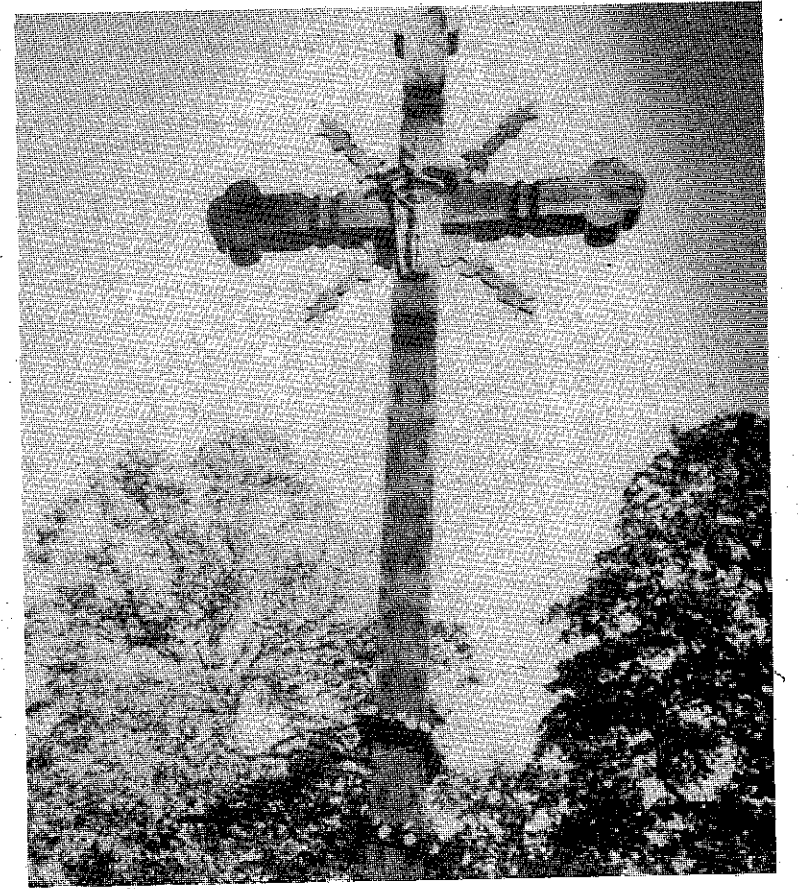
ligoniams, moterims ir kitiems pagalbos reikalingiems.

ŠEIMIŠKUMUI:

1. Ateitininkas moksleivis, ugdydamas savyje vyriškumą, yra skaičius savo mintimis ir jausmais, padorus elgesiu, riterišką su kiekviena mergaite ir moterimi.
2. Ateitininkė moksleivė ugdo jautrią, taurią ir skaisčią širdį, žinodama, kad ji bus gerbiama ir mylima tik tada, kai ji pati gerbs save, išlaikydama savo sielos ir kūno skaistybę.
3. Ateitininkė moksleivė išmoksta namų ruošos.
4. Ateitininkai gerbia ir myli savo tėvus ir senelius.

INTELEGIŠKUMUI:

1. Ateitininkas stengiasi gerai mokytis ir būti pavyzdingas.
2. Jis yra visados punktualus ir tvarkingas.
3. Ateitininkas moksleivis stropiai mokosi svetimų kalbų.
4. Ateitininkas moksleivis skaito knygas su pieštuku rankoje, išrašydamas iš jų svarbesnias mintis, kurias panaudoja savo rašto darbams ir referatams, išmoksta atmintinai gražių eilėraščių, prasmingų posakių ir patarlių, lietuviškų dainų ir giesmių.
5. Ateitininkas moksleivis stengiasi išmokyti dainuoti ir groti bent vienu instrumentu, išmėgina savo gabumus literatūroje ir dailėje.
6. Ateitininkui moksleiviui sportas ir žaidimai yra priemonė sveikatai stiprinti ir jėgai bei grožiui ugdyti.

Rugsėjo 29-ąją, Švento Mykolo dieną, ant Vytauto kalno buvusios parapijos bažnyčios vietoje pašventintas kryžius, kurį padarė kraziškis meistras Jonas Armonas.
JONO LIPSKIO nuotr.

PERSITVARKYMO ŠAUKLYS

Ištraukos iš Pareigų knygos, rašytos labai seniai (mitologinė rankraščio dalis kopijuota, po to išimta dėl aiškių priežasčių, po to išimta dėl aiškių priežasčių).

PIRMASIS DOKUMENTAS

Persitvarkiusio policininko Iljos Vitovtovičiaus Prid-Urkino dienotvarkė:

1. Podjom 6³⁰.
2. Darbas su hanteliais 6³⁰—7⁰⁰.
3. Vatalininės iškamšos smūgiavimas kojom ir rankom 7⁰⁰—7²³.
4. Kuklus pusryčiai: arbatos kampuota stiklinė, sumuštinis be sūrio, vėl arbatos kampuota stiklinė, smūgis hanteliu vatalininei iškamšai, pora šaukštų kazelė, kefyro kampuota stiklinė, majonezas.
5. Šalto vandens dušai. Raumenų masažas geležies drožlių rogože 7⁴⁶—8⁰⁶.
6. Mąstymas apie persitvarkymą plačiausia prasme 8⁰⁶—8¹³.
7. Kraujo dėmių pašalinimas nuo kelnų ir aulinės avalynės 8¹³—8²⁸.
8. Mąstymas apie persitvarkymą siauresne prasme 8²⁸—8³⁶.

9. Ginklų ir antpečių blizginimas 8³⁶—8³⁸.

10. Mėginimas tyčia erzinti savo provokaciniais bei ekstremistinėmis klausimais, pastangos susitvardyti, o jau po to smogti ryžtingą politinį antausį. Pvz.: „Ką davė Tarybų valdžia žmogui?“ Gautas atsakymas: „Viską davė“. Klausimas: „Sklandina kalbos, kad kai kurie pakraščiai apsisprendė ne savo valia?“ Atsakymas: „Kas jas skleidžia?“ Klausimas: „Kaip su žmogaus teisėmis?“ (Smūgis hanteliu vatalininei iškamšai. Skausmingos susitvarkymo akimirkos). Atsakymas: „Su žmogaus teisėmis viskas labai gerai.“ (Spirys kaire koja. Dantų griežimas) 8³⁸—8⁴⁷.

11. Ėjimas į kazarmus, mąstant apie persitvarkymą ir demokratiją pačia siauriausia prasme 8⁴⁷—9⁰⁰.
12. Skambus raportas apie parengtą naują darbo dieną, kovinį budrumą ir ryžtą 9⁰⁰—9⁰⁸.
13. Sunų jaukinimas 9⁰⁸—10⁰⁰.
14. Asmens higienos minutė 10⁰⁰—10⁰¹.
15. Politvietimas. Labai aukšto pareigūno paskaita apie tokius, kurie, naudodamiesi viešumu, gviežiasi į socializmo pagrindus 10⁰¹—11⁴⁵.
16. Diskusijos 11⁴⁵—11⁴⁶.
17. Turiningas poilsis, hantem-

pluojant Lukrecijaus mintis ir ieškant materializmo šaknų 11⁴⁵—11⁴⁶.

18. Politvietimas. Seminaras apie ūkiskaitą, ekologiją, suverenitetą, asmens higieną ir sportą 12⁰⁰—13⁴⁵.
19. Nuotraukų žiūrėjimas ir veidų įsidėmėjimas 13⁴⁵—14⁴⁵.
20. Greiti pietūs: grietinė, barščiai, kotletas, kompotas, dabavkė.
21. 15⁰⁰—16⁰⁰ — intelektualinė popietė. Pokalbis apie moters vietą. Literatūros skaitymas. LFSR nusipelnusio aktoriaus deklamacijos — klasikos ištraukos: A. Fadejevo proza, Heziodo „Darbai ir dienos“, V. Lenino laiškas suvažiavimui, Puškino lyrika (deklamuojama nebuvo), Maironio „Trakų pilis“, A. Makarenkos „Pedagoginė poema“, V. Reimerio poema apie Staliną „Skersvėjis“.
22. Gyvos diskusijos su aktoriumi apie moterį 16—18.
23. Sunų penėjimas 18—18¹⁵.
24. Ginklų ir batų šveitimas 18¹⁵—18³⁰.
25. Trumpas emocinis demokratijos ir viešumo prisiminimas 18³⁰—18³¹.
26. Trumpas apsižvalgymas, ar dar viskas tvarkoje 18³¹—18⁴⁵.
27. Rikiuotė ir instruktažas apie tai, kas bus 18⁴⁵—18⁴⁷.
28. Organizuotas išvykimas iš

kazarmų ten, kur kažkas turi įvykti 18⁴⁷—19⁰⁰.

29. Akylas įvykio stebėjimas 19⁰⁰—19⁰⁸.

30. Mėginimas sutramdyti šunis.

31. Mėginimas susitramdyti.

32. Paskutinis mėginimas susitramdyti kartu su šunimis.

33. Pratisas, ilgesingas ir liūdnas kauksmas, senosius laikus prisiminus.

ANTRASIS DOKUMENTAS Nusinuodijusio grybais policininko Iljos Vitovtovičiaus Prid-Urkino apžiūrėjimo aktas.

Rasti smulkūs asmeniniai daiktai: veidrodis, šukos, naganas, auliniai batai, policininko kūnas, dantų šepetėlis, slovikėlis grybukų: kalpokiuų, lepsiukų, musmirių, voveruškų, bobausių, kazlėkų, bezdaliukų, šakutė, metalinis kastetas, polietilėninis maišelis nuo arbatos „Bodorost“ su naganu gilzėmis, zacirka, stiklinė obuolių kompoto, A. Pugačiovos nuotrauka, butelis skiediklio, uniforminiai reiškiniai, lentutė mėšai pjaustyti, medaliai.

Iš dvasinių vertybių rasta: romanas „Čteni Poncerni i pios“, psichologijos bibliotekėlė — V. Laciš „Menas būti savimi“, Zalitis „Meilės vardu“, dar viena A. Pugačiovos nuotrauka (nespalvota, cheminiu pieštuku padažytas žandais), baudžiamasis kodeksas, Šekspyro

sonetai, „Futbol-hockey“ (1976 m. rinkinys), televizorius „Junost-2“ (veikiantis), „Literatūra ir menas“ — 81 m. Nr. 23 titulinis lapas, 83 m. Nr. 4 titulinis dvilapis, pelelinė su moters inkrustacija.

Iš rankraščių rasta: „Traktatas apie daiktų prigimtį“, trys aktai eismo taisyklių pažeidėjoms, dar trys aktai (ant nuotraukų iš čekoslovakų parodos), eilėraštis.

Jei gyvenimas gerėja, Tai ir meilė bus lengviau, Ko šypsaisi, pardavėja, Ką tau bloga padariau? Mano siela nekantrauja Vis artėja prie žvaigždžių, Kai su priešu aš kariauju, Net tada tave myliu. Ko taip sąžinę maudžia skaudžiai, Lyg įsakymo būčiau neįvykęs? Ko į galvą subėgo kraujas, Lyg kaip nors negražiai būčiau tave įpykęs?

Jau ruduo nuo kazarmų šitoks, Iš štabo išeina viršila, Su meile jis eina į kiną...

Išvados

1. Jis buvo persitvarkymo šauklys.
2. Jis mokėjo savąją kalbą.
3. Jis darė klaidų, nes mylėjo morališka smukusią moterį.
4. Jis mirė.
5. Netekome gabaus, poetiškos sielos bendradarbio.
6. Slovē jam.
7. Otboj.

Redaktoriaus pav. kun. St. ANUŽIS

Telefonai: redaktoriaus — 53500; pavaiduotojo (kun. St. Anužio) — 58349.

REDAKCIJOS ADRESAS: 235479, Kelmės rajonas, Kražiai, Pievų g-vė, Nr. 4.

Eina kartą per mėnesį. Rinko ir spaudė Klaipėdos „Ryto“ spaustuvė. Fotorinkimas. Ofsetinė spauda.

Tiražas 3000 egz. Užsak. Nr. 8437

KRAŽIU. AIDAI

Nr. 13 (16)
1989 m.
Gruodis

LEIDŽIA LIETUVŲ PERSITVARKYMO SAJŪDŽIO KRAŽIŲ GRUPĖ. Eina nuo 1939 m.

Mintys balsu

TAIP JAU BUVO. TAIP JAU BUS?

Jau visai į naktį lapkričio 20-ąją parsirado mano kaimynas Stagnacijus Nepriklausomaitis. Surūgęs, susisukęs ir neprasnekinamas. Tik žmonos pamalontintas vos ne iki vidurnakčio išlaikyta karšta vakariene, trupučiuką suminkštėjo:

— Nėpyk, kad taip vėlai. Partinė konferencija Kelmėje vyko. Žinai, vos ne kosminių problemų delegatai griebėsi, vienas net Trockį pasižadino, o apie rajoną taip ir užmiršo.

— Užtat tų šviesulių, ateivių iš kosmoso padaugėjo — komunistai padangėmis skraidė, konferencijose kosmonautų ekipažą formuoja, — bandė juokauti žmona.

— Ne kosmonautus rinkom, o delegatus į neeilinį LKP suvažiavimą. Ir dar vieną, geriausią iš geriausių — į CK aparatą, — šikart visai nesuprato juokų Stagnacijus Nepriklausomaitis.

— Na, ir kas tas rajone geriausias iš geriausių? — jau rimtai sukľuso ir žmona.

— Apmovė! Kaip paskutinius vaikigalius užliūliavo! Nieko nepasakysi, atidirbta sistema, šaukštai popiet, — su kiekvienu sakiniu vis kiekiau kalbėjo Nepriklausomaitis, kol pagaliau, atrodo, pats su savimi ėmė aiškintis. — Taigi Mačernius pats save išrinko į CK. Pats pirminkavo, pats pasiūlė balsavimą pradėti nuo jo. Kas tau išdris nepakelti rankos, kai vadas stovi scenoje ir į akis žiūri.

— Tai galėjot slapto balsavimo ar dar kaip ten daroma, — jau ir žmonai ėmė darytis įdomu.

— Supranti, naujam partijos statuse parašyta, kad dalis CK renkami rajonuose ir miestuose, o dalis suvažiavime. Kai iškilo konferencijoje klausimas, kas atstovaus rajoną CK aparate, buvo pasakyta, kad dar tebe galioja seni TSKP įstatai ir konferencija gali tikrai pasiūlyti kandidatūrą. Čia jokio slapto balsavimo nereikia, nes nerenka, o tik siūlo. Rinks suvažiavimas, supranti. Tačiau suvažiavime CK aparatas bus formuojamas pagal naują statusą (tai numatyta paskutiniuoju darbotvarkės klausimu, t.y. patvirtinus naują LKP statusą). Tai

kaip išeina: suvažiavime bus išrinkta tik dalis CK narių, nes pagal naują statusą kiti jau turėjo būti išrinkti vietoje.

— Tai kaip bus su Jūsų pirmuoju sekretoriumi, jei jo neišrinko, o tik pasiūlė, — nesužadė žmona.

— Pirmuoju. O gal paskutiniuoju? Va taip ir bus. Žinai dainelę „Taip jau buvo, taip jau bus“?

— Tai negi nebuvo protinųjų žmonių, kurie būtų perkandę visą tą „mechanizmą“, — jau pyktelėjo ir Nepriklausomaitinė.

— Buvo. Bet greitai susigaudyti tikrai buvo nelengva. Vienas delegatų siūlė apargta darbuotojų nerinkti delegatais, o tuo labiau į CK: „Jie negali būti suvažiavimo delegatai, nes suvažiavimas priims nutarimus. O jie, žinodami, kad jiems patiems reikės vykdyti, stengsis priimti jiems palankius. Jie gali būti tik suvažiavimo svečiai su patariamoju balsu. Negi normalu, kad partinių dokumentų vykdytojas būtų ir partinių dokumentų kūrėjas?“

— klausė kalbėtojas.

Ir dar viena jo mintis labai patiko — ne mes turime svarstyti CK priimtus nutarimus, o CK — mūsų. Antraip...

— Tai kaip tu rokuoji: partija gyvuos, žlugs ar kapstysis? — Kas žino? Jei rems Brazausko, Paleckio, Glaveckio liniją, gal ir gyvuos, o jei Kuolelio, Švedo ir Burokevičiaus dogmomis, tai žlugs.

— O kelmiškiai delegatai kurią liniją palaiko?

— Prieš konferencijos pradžią girdėjau „Internacionalą“ kliurkinant. Matyt, ruošėsi užgroti. Laimei, niekas tos kvailystės nepasiūlė. Iš darbinės grupės vyrų skundėsi, kad buvo siūlyta sugiedoti himną, neseniai buvusį „Tautiška giesmė“. Išsigando. Atseit, mes dar nesam savarankiška LKP.

— Tai gal mes nesame lietuviai?

— Va anų pasiklausk. Eime geriau gult, — pastūmęs taip ir nepradėta seniai ataususią vakariene, pakilo iš užstales Stagnacijus Nepriklausomaitis. Jeronimas KUKURDVELKIS

Naudodamasis laikraščio triūna (žinau, jog „Kražių aidus“ skaito ir Šiaulių rajono žmonės), nuoširdžiai noriu padėkoti Šiaulių rajono komunistams, kurie delegatų į neeilinį LKP suvažiavimą išrinko LTSR Ministrų Tarybos pirminko pavaduotoją J. Jagminą ir tuo išgelbėjo mus nuo gėdos.

IŠVENGĖME GĖDOS

Antraip, ko gero, mūsiškiai jį būtų išrinkę. Rajono žemės ūkio valdybos, P. Cvirkos kolūkio, Kelmės paukštinkystės ir Užvenčio tarybinių ūkių komunistai labai aktyviai rėmė šią

kandidatūrą, o Tytuvėnų tarybinio ūkio komunistai net išrinko delegatą į rajono partinę konferenciją. Savo pasisakymuose vicepremyerą rėmė ir LKP rajono pirmasis sekretorius

Z. Mačernius. Užią jam toks dėmesys? Tikriausiai už nuopelnus pertvarkai, kuriuos bene ryškiausiai nusakė respublikinės žemdirbių tarybos pirminkas V. Lapė (beje, ne Sąjūdžio žmogus): „...Naujai patvirtintas Ministrų Tarybos pirminko pavaduotojas J. Jagminas staigiai suvienijo stagnacijos

Susiruošiau kelionėn į JAV. Tokiais atvejais, kaip žinia, reikia atlikti kai kuriuos formalumus. Vienas jų — gauti Maskvoje esančioje JAV ambasadoje šios šalies vaizdą, prieš

ar bendradarbiavo su fašistine Vokietija, kas buvo ar yra... komunistų partijos narys.

Taigi, laisvasis pasaulis komunistus sutapatino su narkomanais, recidyvistais, fašistų paka-

Sutapatino

ВАЖНО: ВСЕ ПРОСИТЕЛИ ДОЛЖНЫ ПРОЧИТАТЬ И ОТВЕТИТЬ СЛЕДУЮЩЕЕ:

Виза может быть не выдана лицам, относящимся к особой категории, предусмотренной законом, как непригодные для въезда в США (кроме тех случаев, когда на них заранее получено разрешение). Полную информацию относительно этих категорий и могут ли они быть применимы к Вам, Вы можете получить в этом отделе. Обычно они выданы лицам:

- Страдающие заразными болезнями (например туберкулез) или, кто страдает серьезным психическим расстройством
- Арестованные, осужденные за нарушение закона или преступление, даже, если человек был прощен, помилован или освобожден любым другим легальным путем
- Предлагаемый наркоман или торговец наркотиками
- Высланный из США за последние 5 лет
- Кто стремился достать визу обманом или подделкой
- Кто состоит или состоял членом одной из некоторых организаций, включая Коммунистическую партию или ее филиалы
- Кто направлял, подстрекал, помогал или иным способом участвовал в гонении лиц за их расовые, религиозные национальные или политические убеждения под прямым или косвенным руководством нацистского правительства Германии или правительства страны, оккупированной или сотрудничающей с нацистской Германией.

ОТНОСИТСЯ ЛИ ЭТО К ВАМ? Нет Да
Если ДА, или у Вас есть какие-либо вопросы относительно вышеизложенного, рекомендуется личное посещение Посольства (Консульства). Если в настоящее время Вы не можете этого сделать, приложите Ваше заявление с фактами к Вашей анкете.

Я подтверждаю, что я прочитал и понял все вопросы, поставленные в анкете и что ответы правдивы и правильны в соответствии с моими знаниями и убеждениями. Я понимаю, что наличие визы не дает права ее владельцу въехать в Соединенные Штаты Америки, если он или она не могут быть допущены Американскими властями.

ДАТА _____
ПОДПИСЬ _____

Если это заявление заполнено представителем агентства или другим лицом от Вашего имени, напишите адрес агентства или лица, а также их подпись.

ПОДПИСЬ ЛИЦА, ЗАПОЛНИВШЕГО ЭТУ ФОРМУ _____

НЕ ЗАПОЛНЯЙТЕ В ЭТОМ МЕСТЕ

tai užpildant 36 punktų anketą, kurioje yra nurodyta, kad viza gali būti neišduodama kai kurių žmonių kategorijoms. Tai žmonėms, sergantiems tuberkulioze, psichiškai nesveikiems, areštuotiems, teistiems, narkomanams ar narkotikų pardavinėtojams, tiems, kas padėjo

likais, psichais. Ir komentaru manau, tam nereikia. O dvejojantiems tų eilučių teisingumui siūlau pažvelgti į šią nuotrauką, kurioje ir matote JAV anketos 35 punktą, kurį pažymima, kad komunistai į pageidautini toje šalyje.

L. KONTMINIS

Ačiū, kad gimei

Kiekvienas žmogus dar atsimena, kai didysis stagnatorių vadas L. Brežnevas kiekvieno gimtadienio proga prisisegdavo „Aukso žvaigždės“ medalių. Penkios aukso žvaigždės puosė jo krūtine, nors jo „kolekcijoje“ buvo 21 „Aukso žvaigždės“ ir 13 „Pjautuvo ir kūjo“ medalių. Kaip tai suprasti? Ogi labai paprastai: kad vadui jų nereikėtų persegoti ir naują rūbą. Gal dar vadui pabosdavo vienas das aukso gabaliukų išdėstymas. Trisdešimt keturios (!) žvaigždės iš gryno aukso! O iš viso

kolekcionieriaus krūtine puosė 114 apdovanojimų. Tai „Pergalės“ ordinas, penkios didvyrio „Aukso žvaigždės“, 16 SSSR ordinų ir 18 medalių, dvi maršalo žvaigždės su briliantais, garbės ginklas su auksiniu herbu. 42 ordinas ir 29 medalius didžiajam vadui įteikė okupuotų šalių vyriausybės bei kiti kraštai.

Maniako apdovanojimų metai praėjo: 1986 m. lapkričio 26 d. iš L. Brežnevo vasarnamio jie buvo išvežti ir dabar saugojami SSSR Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo seifuose.

Bet ar iš tikrųjų praėjo?

„Partijos rajono komitetas ir rajono vykdomasis komitetas už gerą darbą ir aktyvią visuomeninę veiklą gimimo 40-ųjų, 50-ųjų, 60-ųjų ir t.t. „metinių proga garbės raštu apdovanojo“: ...Pilasi apdovanojimais kaip iš gausybės rago.

Ne, jokiū būdu šių eilučių netaikau tiems, kas gavo tokius apdovanojimus (o gavo visi... kas gimė, na, ir valdžiai nepraskaloto). Stebina kita. Ir šandien partkomas, vykdomasis komitetas atsimena savo komunistus tik garbingo gimta-

dienio proga. Tam, kad įteikt garbės raštą. Kuo ilgiau gyvena tuo daugiau garbės raštų! Nėjau iki 40-ies metų žmogus nedirba, nedalyvauja politiniame gyvenime? Istorijos peizažas dvelkia tokia stagnatorių praktika: o kartu peršasi mintis: ar tik komunistai gali būti apdovanojami už „aktyvią visuomeninę veiklą“?

Jeigu neturime kuo paskatinti žmonių, tai ir nereikia. Geriau tą popierių perduoti geresnių dalykų gamybai. Ką ir tualetiniam popieriui, kurį rulonėlį gausi tik tuščius butelius pristatęs.

K. GEDVILAITE

ir biurokratijos jėgas ir siūlomus valdymo principus pakeitė jiems naudinga linkme, sukūrė tokį valdymo aparatą, koks buvo reikalingas pačiais giliausiais stagnacijos metais. ...Jis visiškai prarado autoritetą, o tuo pačiu verčia nepasitikėti esama vyriausybe. Gėda rekomendavusiems jį tokioms pareigoms...“ ir t. t. O gal mūsų komunistai norėjo įsisteikti premjerui ir už šią malonę gauti papildomų noragų ar plytų? Beje, dar vasarą, kai J. Jagminą patvirtino vicepremyerą, Z. Mačernius viename pasitarime pasigyrė, kad jis vienas pirmųjų pasveikino J. Jagminą su naujomis pareigomis ir paprašė, kad savo gimtąjį rajoną nepamirštų.

Šiandien daug kalbama apie mafiją, tyšininkavimą prekyboje, o kaip pavadinti tokį reiškinį? Partiniu blatu ar partine mafija?

J. ŽŪTAUTAS

DAR NEVĖLU

Nemažą visuomenės pasipiktinimo bangą sukėlė atlyginimų pakėlimas partinio aparato darbuotojams. Nors tai ir buvo slepiama nuo liaudies, bet šiais laikais ilgam nuslėpti nebeįsėina. Ir tie slapukavimai dar labiau pykina, nes iš patirties žinome, kad svarių dalykų slėpti nereikia. O kai žmogus kuo mažiau dirba, tuo daugiau gauna, kažkaip nejučia imi ir pradėti jų atlyginimą skaičiuoti: aha, pirmasis sekretorius gauna netoli šešių šimtų rublių kas mėnesį + atitinkamais intervalais + solyginimo dydžio premiją + solyginimo dydžio komiteto + atlyginimo dydžio gydymosi išlaidas prieš einant atostogas + ... Kodėl sakau: „mažiau dirbdami daugiau gauna“? Štai aš, paprasta darbininkė, norėdama pramisti, stengiuosi kuo daugiau padaryti, nes nuo to turėtų priklausyti mano atlyginimas. Kuo aš daugiau gaunu, tuo didesni moku partinį mokesčių. O tuo pačiu, kuo geriau dirbame, tuo mažiau darbo belieka partinės sistemos darbuotojams.

Bet už tai maloniai nuteikė mūsų pirmojo sekretoriaus Z. Mačerniaus paaikškinimas, jog jie Centro Komitete prieštaravę atlyginimų pakėlimui. Tikrai kilnus poelgis. Tik jį iki galo įgyvendinti dar nėra vėlu: skirkit tas lėšas, tarkim, „Caritui“, kurie vargstančius senukus, beglobius seniai suskaičiavo, ko iki šiol nepajėgė padaryti avangardas. Jie, sako, mėgino aplamai visus skurstančius suskaičiuoti. Bet juk tai daugiau negu paprasta — mes visi ubagai, išskyrus mažytę sauželę.

P. NAVICKIENĖ

ATSISTOJO LOKYS, SURIAU- MOJO LOKYS

Atidžiai stebėjau per Lietuvos televiziją transliuotą Respublikos Aukščiausiosios Tarybos sesiją. Daug įdomaus, ilgam įsimintino joje buvo, bet labiausiai į širdį įsirėžė atkarpėlė sesijoje demonstruoto multiplikacinio filmuko „Atsistojimo lokys, suriaujimo lokys...“ Ir dar taip įsirėžė, kad neduoda ramybės po šiai dienai. Kas pamiršot, priminsiu, jog ji buvo pademonstruota sesijai einant į pabaigą, kai deputatas R. Ozolas pasiūlė tuoj pat priimti nutarimą, apsaugantį archyvus nuo galimo jų naikinimo. Labai įtikinamai ir nieko neįžeisdami, R. Ozolas mintį palaikė deputatai M. Laurinkus, K. Motieka, E. Bičkauskas ir, žinoma, mes, buvę kitoje televizorių ekranų pusėje jeigu jie venaikinami, šis nutarimas niekuo nepakenks, tik nuramins žmones ir nutildys kalbas, o jeigu tai tiesa, bus skubiai užkirstas kelias dideliame nusikaltimui.

Bet štai ir sale, ir televizorių ekranus sudrebina Valstybės saugumo komiteto pirmininkas E. Eismontas, kuris be jokių atidėliojimų šaukiasi keršto deputatui už išsakytą nuomonę. Net silpna pakinkliuose nuo tokio pirmininko tono pasidarė: neduok, Dieve, su juo ar jo mokytiniais susidurti kur nors kitoje vietoje, kad ir ten, kur pasideda ir, atrodo, baigiasi archyvai. O kai pirmą baimę praėjus, pasvarstai, ką davė šis riaumojimas, atsakymą jau nesunkiai randi, ar nebus tik — vagie, kepurė dega ir sena, kaip ir pati liaudis, išmintis, jog geriausia gynyba yra puolimas.

Nežinau, gal ten salėje sėdinčius šis griaudėjimas ir „atvėsino“, kad nekištų nosies, jai nereikia, bet liaudžiai R. Ozolė, koks teišus buvo nutarimo, reikalaujamas tokio nenaikinami, to, kad archyvai tikės.

O pabaigai skaitytojam, siūlau liaudyje klajojantį, tik šiandienom pritaikytą A. Puškino ketureilį iš eilėrašio „V. Sibir“.

Tovarišč, vier, prodiot ona, Tak nazvavajemaja „glasnost“.
I vot togda gosbezopasnost
Pripomnit vaši imena.

V. PETRAITIS

ISTORIJOS RATAS SUKASI

Kad istorija kartojasi, tai daugybė pavyzdžių įrodė pati istorija. Pažvelkime kad ir į šią A. Bitvinsko nuotrauką. Tai šiomet Vilniuje ir Maskvoje išleistų knygų viršeliai. Kiek žmonijai kainavo pirmojo viršelio iliustracija, mes jau žinome: pasirašę slaptuosius protokolus, bolševikai ir fašistai „padovanojo“ žmonijai neregėto masto žudynes ir terorą. Fašistų nusikaltimai pasmerkti, o bolševikų ne. Praėjo 50 metų, bet nei SSSR, nei VFR savo gėdingų sutarčių neatšaukė, nepasmerkė.

O ką žada antrosios knygos iliustracija? Pamatysime. Bet aišku viena: 1939 metais vieni vadai pasirašo, o 1989 metais kiti vadai „užtvirtina“.

K. LUKOŠIUS

KAM REIKALINGA?

Lietuviai patyrė daug tautinėskriaudos. Dabar, kai žvelgi atgal, net galvoji, kad tokia nacionalinė politika, kokia buvo stačacijos metais, tiesiog kenkė žmoniems tautų tarpusavio santykiams, kurstė vieną tautą prieš kitą. Kam buvo reikalingi įstaiji užrašai rusų kalba, pavyzdžiui, Zemaitijoje?

V. Beriozovas. „Tiesa“
1989 m. liepos 25 d.

SUKNRETINOME KLAUSIM: KAM BUVO REIKALINGA USŲ KALBA KELMĖS KRAŠTE

Kviena pirminė partinė organizacija sudaro vaizdinės agitacijos ir informacijos atnaujinimą naujų akcentų įruošimo perspektyvinius planus, paruošė mikrorajono vaizdinės agitacijos įrengimų, stendų, šė, akcentų išdėstymo schemų tematiką, kurioje būtinai laikomasi dvikalbiškumo principo (lietuvių ir rusų kalbų).

LKP Kelmės rajono komiteto propagandos ir agitacijos skyrius „Rekomendacijos vaizdinės agitacijos ir informacijos klausimais“. 1986 m.

IR ATKYSIME: KOMUNISTŲ

PARTIJOS KELMĖS RAJONO KOMITETUI.

P. S.: Šios rekomendacijos iki šiol neatšauktos, nors 1989 m. sausio 25 d. paskelbtas Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas „Dėl Lietuvos TSR valstybinės kalbos vartojimo“. 1989 m. spalio 23 d. Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas priėmė nutarimą 1990-uosius metus paskelbti Lietuvių kalbos metais. Rajono stagnatoriai „tebepuošia“ savo įstaigas dvikalbiais užrašais, jie „puikuojasi“ ant kelių rodyklių, autobusų, žymi gatves. Čia prieita iki visiško kuriozo: vėl atgavusios senąjį vardą Dariaus ir Girėno gatvės užrašas — dvikalbis (nors šie vyrai, tikriausiai, rusų kalbos nė nemokėjo), o Tarybų aikštė, kuria nuolat žygiavo vaduotojai-okupuotojai, vyko demonstracijos — tik lietuvių kalba. Jokios sistemos, jokios logikos! Iš to aišku, kad dvikalbiai užrašai — vietinių „stabukų“ noras įsiteikti, persistengti. Bet ko laukiama dabar?

K. LUKOŠIUS

Tai įdomu

Štai kaip vystosi įvykiai, pradeda Kražių skerdyneis ir priėmiant vis po 12 metų:

1893 — Kražių skerdyneis
1905 — Revoliucijos Rusijoje pradžia

1917 — Ginkluotas sukilimas Petrograde, Rusija paskelbiam Tarybų Respublika

1919 — Valstiečių ūkio masinės kolektyvizacijos pradžia

1941 — Raudonojo teroro ir Lietuvos gyventojų tremimo į Sibiro pradžia

1953 — Stalino mirtis

1965 — Paskelbta nauja SSSR komunistų partijos ekonomikos politika kaime. Stagnatorių epochos pradžia

1977 — Paskelbta trečioji SSSR konstitucija

1989 — ?

„Vieninteliai“

Lietuviai kasdien vis drąsiau kalba apie savarankiškumą, apie atsiskyrimą nuo Maskvos, apie nepriklausomą Lietuvą. Tuo pačiu vis dažniau pasigirsta balsų, kad vienintelė reali jėga, galinti atvesti Lietuvą į nepriklausomybę, eanti komunistų partija. Žinoma, taip kalba patys komunistai. Ir nesutikti su tuo negali. Kas gi kitas ves, jei visos kitos partijos, patys šviesiausi protai supūdyti kalėjimuose, nukankinti Sibiro platybėse. Kaip gera vesti keliu, prieš tai jį gerai, sakyčiau, su dar pasauliui neregėtu kruopštumu, išgrindus jį lavonais. Eini sau per kaukoles lyg per kokią bruką, ir jokio pavojaus, kad kas nors tau po kojom pasimaišys, gerai žinai, kad esi epochos protas, garbė ir sąžinė.

Bet ar jiems, „vieninteliams“, teko matyti pro storą asfalto dangą prasikalusį daigą? Be abejonės, teko. Ir pastebėjot, kaip jis aplink trupina suakmenėjusį luitą. Taip kyla ir mūsų tauta. Atgimsta partijos. Jos nėra nei protas, nei garbė. Jos yra pati tauta, jos šaknys, kurias ir dabar oi kaip norėtusi išdegti. Ir vadiname jas tik neformaliomis grupuotėmis. Jos neturi į konstituciją (kaip tai padarė komunistai 1977 metų naujausioje Konstitucijoje) įrašiusios, kad esančios vadovaujančios. Jos daug ko neturi. Bet jos yra. Ir nebetrukdykim joms būti. O tada jau pažūrėsim, kas ves Lietuvą į nepriklausomybę. Svarbu, kad ji ateitų.

L. KAZLAUSKIENĖ

Kai pelės bėga iš laivo

Ką reiškia, kai iš laivo bėga pelės? Į šį klausimą kiekvienas atsakys — laivas skęsta. O ką reiškia, kai žmonės apleidžia kraštą, kurį turėtų gimtine, Tėvyne vadinti?

Kad būtų lengviau rasti teisingą atsakymą, pamąstymui siūlome keletą skaičių.

Per 20 metų (1959-1979) TSRS gyventojų skaičius išaugo 25,5 proc., rusų tautybės — 20,4 proc. Moldavijoje rusų skaičius išaugo 72,07 proc., Estijoje — 70,13 proc., Uzbekijoje — 52,71 proc., Kazachijoje — 50,75 proc., Tadžikijoje 50,45 proc., Ukrainoje — 47,68 proc., Latvijoje — 47,63 proc., Kirgizijoje — 46,21 proc., Turkmėnijoje — 32,92 proc.,

Lietuvoje — 31,37 proc., Armėnijoje — 24,54 proc. Iš sąjunginių respublikų rusų tautybės piliečių sumažėjo tik Azerbaidžane (5,2 proc.), Gruzijoje (8,89 proc.) (pastarąjį jau 1977 metais valstybine kalba paskelbta gruzinų kalba) ir... pačioje RTSR.

Tad ką reiškia, kai žmonės apleidžia tėviškę? Ogi tai, kad Prancūzijos laikraščio „Russkaja mysl“ vyr. redaktorės Irinos Alberti žodžiais tariant, irsta vos ne paskutinė pasaulyje kolonijinė imperija Tarybų Sąjunga.

Paruošė
N. PETROŠIŪTĖ

Tegul laukia savųjų

Iš kurios pusės bevažiuotume pro Kryžkalnį, prieš akis iškyla didinga Lietuvos skulptūra. Nors ir labai gražus paminklas, tačiau retai kas jį vadina tikruoju vardu. Tai Magdė, Domicėlė, o neretai ir riebokai rusiškai. Ir taip atsitiko tik todėl, kad paminklo paskirtis svetima lietuvių tautai. Ir, man regis, atėjo pats laikas tą paskirtį pakeisti. Ne, jokiū būdu aš nesūliū griauti paminklo. Tai — barbarų praktika. Mano nuomone, reiktų tik paminklo ansamblyje esančius (kaip čia švelniau pasakius)

karinius dalykus pakeisti tikrai mums aktualiais dalykais. Tarkim, tose knygose galėtų būti surašyti tremtinių vardai, kitaip tautos kovų vėpantuose žuvę žmonės. Ir lai jų laukia Kryžkalnio Lietuvė. Telaukia savųjų! Juk kiek tais keliais į nežinią buvo išvartyta Jos vaikų! Galbūt ir Kryžiaus akcentas čia derėtų. Bet tai — autorių reikalas. Ir jiems, tikriausiai nesmagu, kai jų gražų kūrinių taip negražiai vadina.

P. PALUBINSKAS

Partizanų dainos

Groja vėjas smuiku
Už juodo arimo,
Už juodo arimo
Senas beržas rymo.

Rymo senas beržas,
Baltas baltažėvis,
O toliau dar tiso
Pilkasai papievis.

Pilkajam papievų
Kažin kas vaidenas.
Pilkajam papievų
Tūno kapas senas.

Stabteli jaunuolis,
Eidamas pro šalį.
Ir kieno čia kapas
Jis suprast negali.

Groja vėjas smuiku
Gūdžiai ir nuobodžiai.
Ir iš seno kapo
Pasigirsta žodžiai:

— Gyvenau aš linksmas,
Aukso svajas pyniau,
Nuėjau į kapą
Dėl savo Tėvynės.

Dėl savo Tėvynės
Paaukojau viską.
Dėl manos Tėvynės
Plieno ginklai tviska.

Gyniau aš Lietuvą,
Savo brangią šalį,
Kol likimas skyrė
Ramią man vietelę

Iš gruodžio mėnesio kalendo- riaus

1. GRUODŽIO 2-OSIOS dienos vakare mišparais prasideda adventas ir nauji liturginiai metai.

Per adventą, laukdami pasauliui užgimstančio Atpirkėjo, susikauptame, užlaikome rimtį, nerengiamą triukšmingų pasilinksminimų ir juose nedalyvaujame, atsisakome svaičių.

Advento penktadieniais katalikams privalomas pasninkas-susilaikymas nuo mėsiško valgio.

Advento sekmadieniais kapinių koplyčioje mišių nebus, nes 9 val. bažnyčioje laikomos vad. Rarotų mišios, per kurias žibiname iškiliau pastatytą ir papuoštą žvakę, simbolizuojančią nekaltą Jėzų Motiną Mariją — mūsų išganyto Aušrą.

2. GRUODŽIO 8-OJI. Privaloma šventė — švenčiausios mergelės Marijos Nekaltasis prasidėjimas.

3. GRUODŽIO 24-OJI — Kūčios. Kalėdų išvakarėse renkama prie Kūčių stalo, ant kurio po balta staltiese yra paklota šieno, prisimenant, kaip gimęs Jėzus Marija ir uldė edžiose. Ta šventą vakarienę, į kurią renkama Kristaus gimimo išvakarėse, mums primena ir parodo, kad esame vienos Dievo šeimos nariai, pašaukti vieni kitus mylėti, kaip Jėzus mus mylėjo ir myli. Dėl to tą vakarą atleiskime vieni kitiems ir užmirškime, jeigu yra buvę tarp mūsų kas negera. Pradėkime gyventi tikra Dievo vaikų tarpusavio meilę. Kaip vienybės ir meilės ženklą tą vakarą dalinamės pašventintu kalėdaičiu. Per vakarienę tinka pagiedoti kalėdinių giesmių, o po vakarienės visiems trumpai pasimelsti.

Siemet Kūčios sekmadienį, todėl pasninkauti ir Kūčias minėti galima arba šeštadienį (23 gruodžio), arba sekmadienį.

Kūčių pasninkas visiems katalikams yra privalomas.

4. GRUODŽIO 25-OJI — Kalėdos — Kristaus gimimas. „Šiandien Jums gimė Išganytojas“, — skelbia Kalėdų šventė. Šiandien amžius nužengė į laiko tėkmę. Ką nuodėmė buvo sugriovusi, jis atstatė: gražino pasauliui pirmąją nekaltumą ir pradžiai pasmerkta žmogų pašaukė į Dangaus karalystę.

Šiandien į žemę atėjęs Jėzus — tikroji šviesa — apšviečia kiekvieną šviesą, kad nevaikščiotų tamsoje. Deja, nedaugelis ją kaip reikiant pažįsta, o ir pažinę dažnai lieka abejingi ar net jos nepriima. Bent jau taip nepriima, kaip dera. Todėl ir silpna jų dvasia, skurdus gyvenimas... ir vienišai širdžiai sunku...

Dieviškoji šviesa yra mūsų gyvybės vadovas ir išaukštinimas. Tačiau kaip mes ją priimam? Kiek jai atsisakidžiame? Kiek stengiamės su ja bendrauti? Dievas nužengia tik į laisvai atvertą ir meile — Dievo ir artimo meile papuoštą širdį.

Stenkimės ne vien žodžiu, bet savo gyvenimu garbinti šviesos Karalių. Bernelių mišios Kražiuose — 8 val. Antros mišios Kalėdų vakare 18 val. Po mišių kalėdinė eglutė ir Kalėdų senelis.

5. GRUODŽIO 26 — ANTROJI KALĖDŲ DIENA. Šiandien minimas pirmasis kankinys Sv. Steponas.

6. GRUODŽIO 31 DIENA. Sv. šeimos sekmadienis — Jėzaus, Marijos, Juozapo šventė.

7. NAUJIEJI METAI.

Nuo Kristaus gimimo skaičiuojami krikščionybės eros (mūsų eros) metai. Senuosius palydėsime ir Naujuosius sutiksime bažnyčioje pamaldomis Dievo garbinimui. Laimingų Naujųjų!

ATGIMUSIOJE KOPLYČIOJE

Kaip jau buvome rašę, praeitą vasarą Kražių parapijai buvo sugrąžinta nuniokota kapinių koplyčia. Tikrų šeiminių rankose per keletą mėnesių ji ne tik atgavo pirmąją pavidalą, bet ir puošnumu pranoko jį.

Mūsų fotokorespondento JONO LIPSKIO nuotraukoje ir matome pirmąsias pamaldas naujai nušvitusioje koplyčioje, kurios vyko lapkričio 1 d.

Kražių mokyklai—375 metai

AČIŪ UŽ PARAMĄ

„Kam brangi Kražių praeitis, dabartis ir ateitis... prisidėkite prie muziejaus tvarkymo...“ Tai žodžiai iš kražiškių kreipimosi mokyklos 375-ųjų metinių proga. Nemažai ši kreipimasi išgirdo. Dėsniausi mūsų muziejui buvo kauniečiai. J. Simkevičius perdavė 30 nuotraukų. Tai mokyklos, kultūrinio gyvenimo, paties Kražių miestelio 1927—36 m. vaizdai, provizoriaus S. Šipilos gamintų vaistų receptai. Docentas E. Misiūnas padovanojo įdomius prisiminimus iš Kražių „Žiburio“ gimnazijos mokyklinio gyvenimo. Nuoširdus ačiū ir kauniečiams Z. Purcinių, Vyt. Kacucevičiui, G. Jonikienei, K. Meškauskui, N. Šimkienei, R. Pranckevičienei. Ačiū ir vilniškiams.

Vitolis Kairys įteikė vertingų nuotraukų iš tėvo archyvų (iš Lietuvos savanorių-radistų gyvenimo), Čepienė — iš savo mamos St. Orvydaitės, dirbusios 1924—1927 m. Kražių „Žiburio“ gimnazijoje. Klaipėdiškis A. Bagdonavičius pasirūpino kražiškio velionio V. Bogušo medžiagų likimu. Atskirai noriu paminėti šiauliškius O. Rudaitę, Vl. Ežerskį, iš Priekulės J. Raškauskienę už vertingą medžiagą iš rezistencinės kovos laikotarpio. Palangiškis L. Karpas, E. Skaudvilaitė iš Veiviržėnų mus praturtino dokumentais, nuotraukomis iš Kražių mokyklos ir miestelio kultūrinio gyvenimo. Vertingos medžiagos gauname iš vietos gyventojų: A. Čekavičienės, Bo-

liaus Bagdonavičiaus, Č. Butkevičiaus, J. Lembertienės, J. Armono, J. Ramanauskaitės, A. Mikutavičiaus, K. Gerliko, Vyt. Jurgilo, St. Juškos, K. Navicko, A. Rosinienės (Raseiniai), V. Grakalskienės (Pakražantis), Vyt. Urbiko, V. Urbonavičiaus (Kelmė), B. Andriolio (Tytuvėnai).

Aktyvūs ir šiandieninės mūsų mokyklos jaunieji kraštotyrininkai. Tai S. Jurgilas, I. Gerlikaitė, R. Juškytė, broliai Andrius ir Alvydas Aleksandravičiai, Vyt. Stravinskas, Lina Ežerskytė. Visiems jiems tariau ačiū. O kartu kviečiu: ką turime ar randame vertingo, kaupkime būsimoms kražiečių kartoms.

E. DIRMEIKIS

Iš muziejaus fondu

Kražių kraštotyros muziejuje saugoma 1926 metų nuotrauka, gauta iš kražiškio Stepono Laurinavičiaus.

I eilėje (iš kairės į dešinę): St. Šveikauskas — valsčiaus viršaitis, kanauninkas Vl. Tomaševičius — Kražių bažnyčios klebonas, Kražių vikaras, kun. Gaidelionis, muzikos mokytojas J. Šimkevičius.

II eilėje: stogdengys A. Stankus, batsiuovys St. Rėzgys, valstiečiai Janavičius, Mazūraitis, Lipeika, Kalvaitis, Gerčas.

III eilėje: valstiečiai Andriūška, Mažeika, Metrikis.

Lietuvos Respublikos švietimo ministras Konstantinas Šakenis 1931 m. paskyrė ką tik baigusį Kauno Vytauto Didžiojo universitetą Kazimierą Bagdoną Kražių „Žiburio“ gimnazijos jaunesniuju mokytoju, kur jis dėstė fiziką, matematiką, kosmografiją ir mokytojavo iki gimnazijos likvidavimo, t. y. iki 1936 m. Skaitytojų dėmesiu siūlau ištrauką iš K. Bagdono 1984 m. rašytų atsiminimų apie pirmuosius pedagoginio gyvenimo metus Kražių „Žiburio“ gimnazijoje.

PIRMIEJI METAI

...Prieš mirtį tėvelis prašė mane, kad neapleisčiau savo jaunesnių brolių ir seserų. Tai, gavęs telegramą, kad esu paskirtas mokytoju į Kražių gimnaziją, pasiėmiau su savimi sesę Onutę ir brolius Juozą ir Petrą ir išvykau į paskyrimo vietą... Mokykloje radau visus susirinkusius mokytojus su direktoriumi kunigu L. Avižieniu pirmajam prieš mokslo metus posėdžiui. Kaip visada, pirmajame posėdyje direktorius paskirstė mokytojams pamokas. Man, jaunesniajam mokytojui, paskyrė 36 matematikos pamokas višose 8 klasėse (paralelių klasių nebuvo) ir klases, auklėtoju VIII klasėje. Zengiant pirmą kartą į pamokas, širdis buvo nerami — ar galėsiu su mokiniais sugyventi, ar būsiu jiems autoritetas, ar jie manęs klausys (nėra paslaptis, kad būna mokytojų kankinių, kurie mokiniams ne autoritetas)... Net šiandien prisimenu savo auklėjamosios klasės mokinius, kurie kuriame suolo sėdėjo. Klasėje buvo 16 mokinių, jų veikliausias — Akramas. Kai pradėjau aiškinti matematikos mokslus, jis klases vardu parei-

kė, kad kas yra vadovėliuose, nereikia to aiškinti, jie patys moką skaityti. Jiems reikią kai ką naujo. Pasiūniau laiškus likusiems pažįstamiems studijų draugams, kad jie paieškotų ir prisiųstų kelis matematikos vadovėlius (ieškoti patariau Kauno antikvariatuose ir vokiečių knygyne). Netrukus (ačiū jiems) gavau rusų (caro laikų) ir vokiečių kalbomis keletą vadovėlių. Dabar jau turėjau medžiagos... Pirmuosius metus labai daug dirbau ruošdamasis pamokoms. Kiekvieną dieną turėdavau pasiruošti šešioms skirtingoms klasėms. Bepigu dabar, kai būtina eiti į pamokas su išsamiu pamokos planu. Anais laikais mokiniai nušvilptų tą mokytoją, kuris ateitų į klasę su lapeliu ar sąsiuvinu. Mokytojas turėjo tik žurnalą ir vadovėlį. Visa kita turėjo turėti galvoje...

Kražiuose mokytojų kolektyvas buvo mažas, vos 12 mokytojų, bet labai draugiškas. Jautėmės kaip viena šeima. Kas rytą, susitikę mokykloje, paspausdavome vieni kitiems rankas. Kitose mokyklose to nepastebėjau...

Anais laikais mokslas gimnazijoje buvo mokamas. Kražių gimnazijoje už mokslą mokėjo 150 litų metams. Neturtingesnius nuo mokesčio atleisdavo. Nebuvo, pagaliau, ir nė vieno atvejo, kad iš mokyklos sąrašų išbrauktų mokinių už mokesčio nesumokėjimą.

Mokytojai algas dažnai gaudavo nereguliariai. Kai pristigdavo iš mokinių surinktų litų už mokslą, direktorius prašydavo dotacijos iš švietimo ministerijos, ir visada gaudavo.

Dažnai į Kražius atvažiuodavo mokykitis iš kitų mokyklų pašalinti mokiniai. Tvarkydamas savo klases mokinių dokumentus, nustebau, kad nemažai buvo tituluotų metrikų: „gimė bajoro sūnus“ (Legačinskis), „gimė bajoro dukte“ (Meneikaitė). Matyti, žemaičiai nežinojo, kad titulai jau seniai buvo panaikinti.

Kražiuose ir aplinkiniuose miesteliuose gyveno daug žydų. Jų ir mokyklose buvo nemažas procentas. Žydėliai buvo labai drausmingi, labai gabūs arba negabūs, vidutinių — retai. Visi žemaičiai mokiniai buvo labai darbštūs, daug mokydavosi, tinginių nebuvo. Tarpusavyje buvo labai draugiški, vieni kitiems padėdavo. Tarp lietuvių ir žydų jokio antagonizmo nebuvo.

Mokinių ir mokytojų mylimiausia vieta poilsui ir pasivaikščiavimams buvo nuostabusis pilikalnis Medžiokalnė. Medžiokalnė būdavo pilnas jaunimo, skambėdavo lietuviškos dainos... Atvažiuodavo čia iš kitur gamtininkai pasirinkti augalų tokių, kurių, esą, nebuvo kitur. Kalbėdavo, kad Medžiokalnė esąs buvęs garsiosios Kražių kolegijos

(Nukelta į 4 psl.)

Pirmieji metai

(Atkelta iš 3 psl.)

prieš kelis šimtus metų botanikos sodas ir vadinosi karalienės Bonos botanikos sodu. Iš buvusios mokyklos tada buvo likę tik apleistas, senelių apgyvendintas, dviejų aukštų mūras. Ar tebėra šis mūras? Jei tebėra, klįbinkite, kad restauruotų, kaip paminklinį buvusios mokyklos likusį pastatą.

Svietimo ministerija kas metai tikrindavo mokyklos darbą. Atsimenu inspektorių Ciurlionį (dailininko ir kompozitoriaus M.K. Ciurlionio brolis), Kairiūkštį ir kitus. Jie išbūdavo mokykloje keletą dienų, ap-lankydamo visų mokytojų pamokas. Pavasarį egzaminų metu irgi atsiūsdavo atstovus, bet jau iš kitų valstybinių gimnazijų vyresnius mokytojus. Svetimo ministerija visoms gimnazijoms parinkdavo skir-

tingas temas. Apie nusirašinėjimą nebuvo nė kalbos.

Mokykloje vykdavo minėjimai... Prisimenu 1933 m. buvo paminėta 40 metų sukaktis nuo Kražių skerdy-nių (žemaičiai kovojo su caro žandarmerija, kad neuždarytų jų gražiosios bažnyčios).

Mokykloje sutikdavome Naujuosius metus. Užgavėnių metu moksleiviai paišdykaudavo vaidindami Lašininį, Kanapinį, su įvairiomis kaukėmis Užgavėnių persirengėlius. Gimnazistai rengdavo vakarus su vaidinimais.

1936 m. vyriausybė nutarė uždaryti Kražių „Žiburo“ gimnaziją. Nepadėjo tėvų komiteto prašymai, kad paliktų mokyklą. Atsisveikino-me su Kražiais ir mokykla skaudančiomis širdimis...

VACLOVAS RIMKUS

Telegramos iš terbos,
kur kabo Kražiuos
ant tvoros

Kur Baltijos jūra,
Tarp pievų žalių
Gyveno avelė
Nuo amžių senų.

Puiki, šilkavilnė,
Be galo rami.
Tad kirpo jos vilną
Plėšrūnai visi.

Ją vokiškai šaukė
Ir kailį vis dyrė.
Ją lenkiškai barė,
Net bliauti užgynė.

KĄ TAI REIŠKIA?

„Kražių aidai“ gavo įdomų Š. Jakšto piešinį. Ką jis galėtų reikšti? Padėkite atsakyti, mieli mūsų laikraščio skaitytojai. Pirmasis autorius mano šitaip:

Ją rusiškai keikė
Kaip tik išgalėjo.
Net kraujui kaip vilnai
Vis prievoles dėjo.

Galop taip nuplikė —
Net gėdos nepaisė.
Už vilnas puikiąsias
„Fufaiką“ įtaisė.

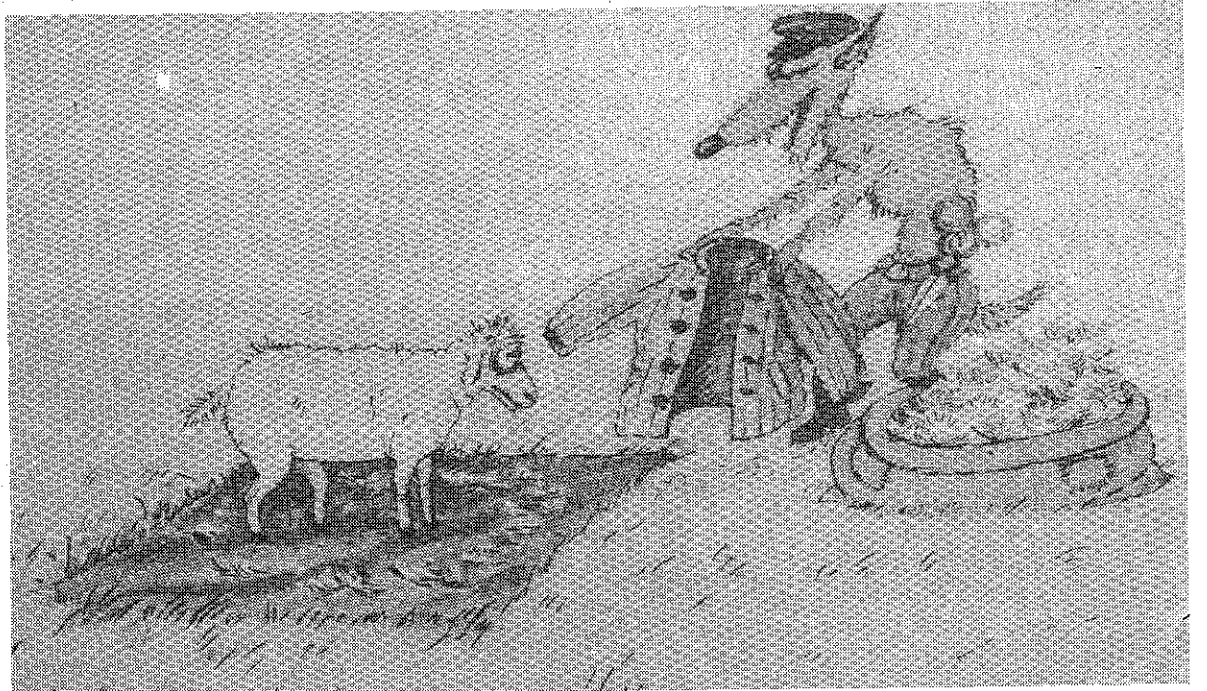
Ir dar išlaikytine
Ėmė vadinti.
Ir sako, „fufaiką“
Reikėsią gražinti.

Jai šieno neduosią,
Upes užrakinsią,
Ir būdais visokiais
Avelę dvasinsią.

Bet kas pasidarė?
Suprasti sunku —
Avelė nebijo
Vilkių piktų.

„Fufaiką“ ir utėles
Jiems sugražins,
Bet kailį sau durti
Ant amžių užgins.

N. PETROŠIŪTĖ

VACLOVAS RIMKUS

KAS RAŠYTA APIE KRAŽIUS

Kražių skerdy-nių, įvykių 1893 m. lapkričio 21-22 d., įvykiai bene labiausiai jaudino JAV lietuvių visuomenę. Savaitraštyje „Vienybė lietuvininkų“ iš-tisus 1893-uosius metus buvo rašoma apie įvykius Kražiuose, apie lietuvių protestus, pamaldas bažnyčiose, kražiškių teis-mą Vilniuje. Kiekviename nu-meryje buvo pastovi rubrika „Iš Lietuvos“.

Nr. 1 informuoja, kad, gelbstint gubernatorių Klingenbergą, žan-darai nuėjo į Cariciną (prie Pakra-žančio) ir paskambino į Varnius, kad atvyktų kariuomenė. Radviliš-kio asesorius Šiauliuose viešai gy-rėsi, kaip jis Kražiuose bobas šau-dęs. Zandarai apiplėšė P. Sukštos dvarą, patį dvarininką bizūnais dau-žė. Brolis bajorus Sipavičius, at-vykusius iš Padratvinio dvaro ir

atvežusius sukulusiems žemaičiams maisto, žandarai žiauriai sumušė. Kariuomenės egzekucijų metu dau-gybė žmonių po miškus slapstosi.

Senandoro (JAV) Valančiaus draugijos lietuvių suorganizavo mit-ingą, kuriame carizmą smerkė A. Milukas, A. Abromaitis, J. Žilinskas, K. Radzevičius. Mitingo pri-imtoje rezoliucijoje sakoma, kad „... nutarta pakelti smarkiausią pro-tesą prieš dabartinę maskolišką val-džią už persekiojimą svieto daly-kuose sąžinės, taipogi už barbarišką engimą laisvės tarp pavienių žmonių, kaip ir įvairių tautų Mas-kolijoje“.

Nr. 2 pranešama, kad Jelgavos lietuvių telegramomis informavę apie Kražių įvykius Romos popie-žių ir Rusijos carą Kražių skerdy-nių išdavėje 27 žmonės nudurti ir 15 nuskendo Kražantėje. Žinia apie Kražių skerdy-nės sujudinusi ir Ry-

gos lietuvių. 1893 m. gruodžio 25 d. JAV lietuvių kreipėsi „Laiš-ku į kražiečius“. Laiške sakoma: „Visas svietas jau žino apie jūsų persekiojimą. Jus užtaria ne tik viso svieto katalikai, bet ir kiti krikščionys, šimtai milijonų žmonių pakelia savo balsus prieš Maskolį, vadindamas jį barbaru, žvėrimi pa-virtusiu, ir liepdami, kad liautųsi persekiojėms Kražių parapijonis... Mes, jeigu gyventume arčiau brangios Tėvynės, neprisibijotume su ginklais tą siaurės mešką pavai-sinti, jeigu reiktų ir savo kraują pralieti už mūsų tėvų paliki-mus...“

Nr. 3 straipsnyje „Kražiuose mas-kolių šunybės“ pasakojama, kaip lapkričio 22 d. kazokai sužeistus žmones prie arklių uodegų pririšę vilkė į Kražantę. Dalis sužeistų kra-žiškių kankinami Šiaulių kalėjime.

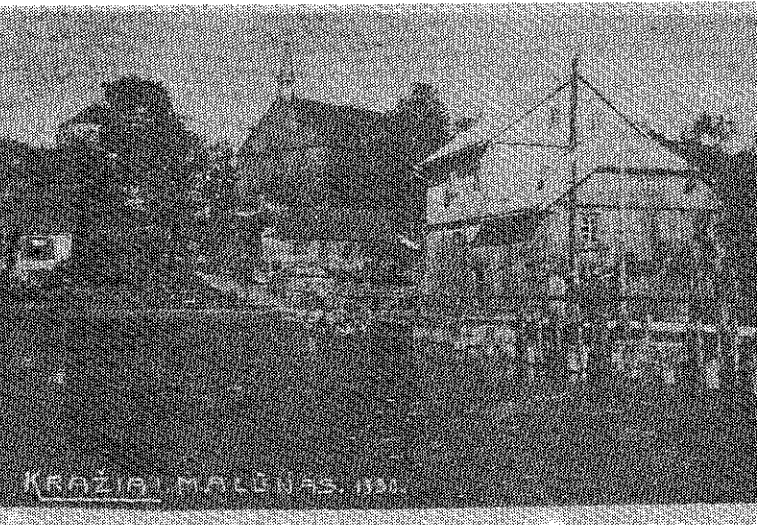
(Tęsinys kitame numeryje)

Dėkojame aukojusiems
Kražių paminklų
atgimimui:

Kauniečiams K. Meškauskiniui ir

V. Kalnikui bei J. Račkauskie-
nei iš Priekulės, paaukojusiems
po 50 rub.

Redaktorė
N. PETROŠIŪTĖ

V. Bogušo nuotr.: Kražių malūnas. 1930 m.

Iš mūsų kronikos

kis.

Išsikūrė Kražių valsčiaus teritori-
joje Lietuvos demokratų partijos
kuopelė. Dabar ji vienija 9 narius.
Kuopelės pirmininkė J. Ramanaus-
kaitė, pavaduotojas — B. Dirmei-

Kražių mokykloje kuriasi Gedi-
minaičių organizacija.

xxx xxx xxx

Išleisti bukletai: „Kražių parapij-
jai — 570 metų“, „Šventa kankinių
atmintis“ (Kražių skerdy-nių pamink-
lo projektai), „Kražių mokyklai —
375 metai“, o taip pat jubilee-
jiniai vokai „Kražių mokyklai —
375“, bei „Kražių parapijos laikraš-
čiui — 50“.

Telefonai: redaktoriaus — 53500;
pavaduotojo (kun. St. Anužio) — 58349.

REDAKCIJOS ADRESAS: 235479, Kelmės rajonas,
Kražiai, Pievų g-vė, Nr. 4.

Eina kartą per mėnesį. Rinko ir spaudė Klaipėdos
„Ryto“ spaustuvė. Fotorinkimas. Ofsetinė spauda.

Tiražas 2000 egz.
Užsak. Nr. 9445